BÜYÜK KOMPOZİTÖRLER



VARLIK YAYINLARI

Varlık

BÜYÜK KOMPOZİTÖRLER

BATI MÜZİĞİNİN KIRK BESTECİSİ

Hazırlayanlar:
AZİZE ERTEN
OSMAN FUAT ÖZKILIÇ
CANSET UNAN

Resimler:
İBRAHİM ERSARAÇ

ÜÇÜNCÜ BASILIŞ



VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

FAYDALI KİTAPLAR : 1

Bu kitabın ilk basılışı nisan 1959'da,
ikinci basılışı ocak 1963'te yapılmıştır.

Varlık Yayınları, sayı : 1502
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır
Ağustos, 1969

İÇİNDEKİ KOMPOZİTÖRLER

(Doğum tarihleri sırasiyle)

Johann Sebastian Bach (*)
George F. Haendel (***)
Joseph Haydn (***)
V. Amadeus Mozart (***)
Ludwig Van Beethoven (*)
Niccolo Paganini (***)
Karl Maria von Weber (**)
Franz Schubert (*)
Hector Louis Berlioz (*)
Felix Mendelssohn (*)
Frédéric Chopin (***)
Robert Schumann (*)
Franz Liszt (**)
Wilhelm Richard Wagner (*)
César Franck (*)
Edouard Lalo (**)
Bedrih Smetana (***)
Johannes Brahms (*)
Aleksondr Borodin (**)
Camille Saint-Saens (***)
Modest Musorgski (*)
Piyotr İlyiç Çaykovski (*)
Antonin Dvorak (*)
Edvard Grieg (*)
Arthur Honegger (**)
Gabriel Fauré (**)
Claude Debussy (*)
Jean Sibelius (*)
R. Vaughan Williams (***)
Sergey Rahmaninov (**)
Maurice Ravel (***)
Arnold Schönberg (***)
Manuel De Falla (**)
Bela Bartok (**)
İgor Stravinski (*)
Alban Berg (***)
Sergey Prokofiev (**)
N. Rimski-Korsakov (**)
Paul Hindemith (***)
Dimitri Şostakoviç (**)

(*) İşaretlileri Azize Erten,
(**) İşaretlileri Canset Unan,
(***) İşaretlileri Osman Fuat Özkılıç hazırlamıştır.

ÖNSÖZ

Şimdiden ün almış genç ses ve saz virtüozlarımızın dünya sahnelerinde gitgide daha büyük bir ilgi ve takdirle karşılandığı, memlekette Batı müziği konserleriyle opera temsillerinin günden güne daha geniş bir ilgi gördüğü, gerçek sanat müziğine heves edenlerimizin sayısı durmadan çoğaldığı şu sıralarda memleketimizde büyük kompozitörler hakkında henüz işe yarar bir eser bulunmadığını gözönünde tutarak bir kültür hizmeti görmek maksadiyle bu kitabı hazırlamaya karar verdik.

Nev'inin ilki olması dolayısiyle elbette ki kusurları bulunan bu kitaba girecek bestecileri belirtirken, daha önce opera konusunda bir iki kitap yayınlandığından, asıl şöhretleri bu yönden olan kompozitörleri hacmimizi arttırmamak için kitap dışında bırakmayı uygun bulduk. Eserleri bugün de çok çalınan bestecilerden kırkını seçerken tuttuğumuz yol hakkında hiçbir iddiamız yok. Bir başka derleyici belki bizim aldığımız bestecilerden bir kısmını almaz, yerlerine daha başkalarını seçerdi. Esasen Batı ülkelerinde basılmış bu çeşit eserlerde de bu bakımdan çok ayrılıklar görülür. Onun için "kitaba alınmamış olan filân besteci alınmış olan falan besteciden üstündür" gibi iddialara kalkışmak her zaman mümkündür ve takdir kişiden kişiye elbette değişir.

Bugün yaşayan bestecilerden ancak ünleri artık şüphe götürmez bir dereceye varmış ve müzik tarihine şimdiden geçmiş olanları aldık. Daha yenilere ve taze şöhretlere yer vermeyi, ancak bu eserin hacmini iki misline çıkarmakla mümkün olabileceğini düşünerek, doğru bulmadık.

Bu kitap bir Batı müziği tarihi değildir. Bununla beraber müzikseverlere sevdikleri besteciler hakkında daha geniş bilgiler sağlıyarak müzik kültürlerini genişletmek bakımından faydası dokunacağını sanıyoruz. Batıdaki birçok örnekleri gibi biz de eserimizi Bach'la başlattık. Ondan önceki müzik çalışmalarının kısa bir özetini kitabın başına eklemekle yetindik. Kitabın sonunda da XX. yüzyıl müziği hakkında kısa bir inceleme bulacaksınız.

Kompozitörlerin kitaba konulmasında kronoloji sırası gözönünde tutulmuş, eserin sonuna alfabe sırasına göre ayrı bir indeks katılmıştır.

VARLIK

MÜZİĞİN KAYNAKLARI

Müziğin ilk kaynağını araştırmaya çalışmak boşuna yorulmak olur. Teganni, sözden önce mi başlamıştır? Yoksa söz mü insanları şarkı söylemeye yöneltmiştir? İnsan kadar eski olan müzik, en eski çağlardan bu yana, hareket'*in eş-anlamı gibi görünüyor.* Hareket *demek,* ritim *demektir. Müzik her şeyden önce ritimle yaşar. Bunun için, müzik ile dansın aynı kaynaktan geldikleri sanılır. Ritim nedir? Eşit aralıklarla seslerin tekrarı. İlk müzik âletleri insanların elleriydi, el çırpmalar ritmin ilkel kaynağı oldu. Ritimli danslar, ritimli şiirler, ilkin din törenlerine eşlik ettiler. Başlangıçta, şarkı ile dansın bilyücülükle de bir yakınlığı olması mümkündür.*

Müzik özüyle eskidir ve eski müziğin modern müzikle hiçbir ortak yanı yoktur; çünkü eskiler, sesleri aynı zamanda çıkarmak imkânını bulmuş olsalar bile, akordu uygulamışa benzemiyorlar. Müzikleri çağımızın müziğinden aşağı olduğu için değil: o zamanların tek sesli müziğini Doğulular zamanımıza kadar devam ettirmişlerdir. Ama günümüze kadar gelen bu müziğin incelikten de, çeşitlilikten de yoksun olmadığını, ritmin bu müzikte de çok sesli müzikteki kadar büyük rol oynadığını belirtmek gerekir.

Eski Yunan müziği, daha çok ağızdan söylenen bir müzikti. Monologlar, diyaloglar, korolar, bütün lirik eserler şarkı halinde söylenirdi. Müzik, tiyatrolarda olduğu kadar, Olimpiyat oyunlarında da başta gelirdi. Tiyatroda, müzik ile şiir arasında sıkı bir bağıntı vardı: mü-

ziğin ritmini mısraın ritmi tayin ederdi. Koronun ardından, ağır danslar başlardı. Şehirde din törenleri de müzik ile yapılır, genç kızlar ilâhiler söylerlerdi, kısacası Atinalıların toplum hayatında müzik büyük bir yer tutardı. Buna karşılık, bizim anladığımız mânadaki çalgılı müzik pek de geçerakçe değildi. Müzik âletleri insan sesini desteklemek, daha doğrusu ona ritim vermek için kullanılırdı; insan sesine eşlik ettikleri söylenemez. Bu âletler nelerdi? İlk önce çarpmalı âletler: kastanyetleri andıran krotal*'ler. Sonra telli sazlar:* lir *ve kitara;* sonra da *sirenks gibi, obua ile klârnetin babası* olo *gibi nefesli sazlar.*

Eski Roma müziği de eski Yunan müziğinden pek farklı değildir, ama Yunanlılardaki ilkel inceliği kaybeder gibidir. Romalılar ölçü*'yü bilirlerdi. Şiiri sevdikleri kadar ritmi, dansı, şarkıyı da severlerdi. Çoklarını Yunanlardan aldıkları sazlar, insan sesine eşlik ederdi. Kibarlar da müziğe büyük rağbet gösterirlerdi. Meselâ, Neron, şarkı söyleme kabiliyetiyle çok övünürdü. Yunanlılar gibi Romalılar da, notaları alfabenin harfleriyle belirtirlerdi.*

Hristiyanlık da, daha başlangıcından itibaren, müziği benimsedi. Çok geçmeden, bir Hristiyan müziği doğdu. Bu müzik de tek-sesliydi. Ama müzik, ruhu Tanrı'ya doğru yükselttiği gibi, insana maddî bir zevk de veriyordu. Hristiyan müziğinin yanında bir de halk müziği doğdu bu yüzden. Halk müziği çoğu zaman dansla birlikte yürür.

Kilise, dansa yer vermemiş, çalgıyı da daha başlangıçta kendinden uzaklaştırmıştı, tek âlet insan sesiydi. Ama tek-sesli müziği çok geliştirdi. Duayla bir arada yürüyen bu müziğin ilk kaynaklarını, birinci asrın sonlarıyla ikinci asırda, Kudüs, Efes, Korent, İskenderi-

ye, Kartaca, Roma gibi şehirlerde, Hristiyan tapınaklarında aramak gerekir. İlk önce, Yahudi, sonra Mısır, Yunan, Roma geleneklerinin etkisinde kaldı. Yalnız insan sesine dayanan bu müzik, havariler zamanında, aziz Paulus tarafından kabul edilmişti. Ama kullanıldığı memlekette, kullanan halka göre değişiklikler gösteriyordu, halkların zevki, dinî duyguyu azçok bozuyordu. Altıncı yüzyılın sonunda papa Büyük Gregorius, bu karışıklığı gidermeye, kilise müziğini arıtmaya çalıştı. Koyduğu kurallar yavaş yavaş yayıldı ve 800 yılına doğru amacına ulaştı. Ama on üçüncü yüzyılda kilise müziği gene tazeliğini kaybetmişti. Eski yazmaları okunamıyor, lâtince sözler gerektiği gibi söylenemiyordu. Sözden çok sese önem vermek zorunluluğu doğuyordu. Bugünkü şeklini on dokuzuncu yüzyılda, ilkel eserlerin bulunup yayınlanmasıyla kazandı, tek sesli müziğin şaheserleri böylece elde edildi.

Bu müzik ölçü bilmez, yani kesin bir çerçeveye sokulamaz. Temel karakteri, serbest ritimli bir beste olmasıdır, ses durup durup yeniden başlar, böylece yükselip alçalmalar meydana gelir, bununla birlikte düzenden yoksun değildir.

Tek sesli kilise müziğine paralel olarak, bir de gene tek sesli olan, din-dışı bir müzik olduğunu yukarda da belirtmiştik. Bu müzik de, halka yahut kişizadelere hitabetmesine göre ikiye ayrılır, şekil ve öz bakımından değişiklikler gösterir. Ama her ikisinin de aynı kaynaktan: kilise müziğinden çıktıkları sanılıyor. Ortaçağda, mystère *adı verilen, meydanlarda oynanan dinî ve şarkılı piyesler, din-dışı müziğe çok tesir etmiştir. Usuller kilise müziğinden alınmış, hattâ çoğu zaman, sözler değiştirilmek suretiyle aynı ritim kullanılmıştır. Halk şarkıları kilise şarkılarından doğar, onlar da ağızdan söy-*

lenir. Ama bu şarkılar, kilise şarkıları gibi tesbit edilmedikleri için, zamanımıza kadar gelememişlerdir. Bu şarkılar gezici halk şairleri tarafından söylenirdi, bunları aynı şairin hem yazıp hem bestelediği sanılmaktadır. Çoğu zaman günlük hayattan, tarih olaylarından çoğu zaman da aşktan, aşkın değişik durumlarından sözederler, övgüler, yergiler yaparlar. Nesire uyan kilise müziğinin sözlerine karşılık, halk müziğinin sözleri mısralardan meydana gelmişti, bu yüzden şiirin ritmini müziğe uydurmak gerekiyordu. Böylece, halk müziği kilise ilâhilerinden sonra, daha ilk adımlarını atan çok sesli müziğin ilkel şekillerinden faydalandı. Yavaş yavaş ölçülü müziğe vardı.

BACH'TAN ÖNCE

Batı müziğinde büyük kompozitörlerin ilki Johann Sebastian Bach'tır. Bu kitap hem alfabe sırası, hem de kronoloji bakımından onunla başlıyor. Fakat Bach'tan önce de ünlü eserler yaratan değerli kompozitörler vardı. Onlar bu cilde dahil edilememişlerdir, çünkü bunların, bugün için, ancak tarihî bir önemleri kalmıştır.

★

Birden fazla melodilerin aynı zamanda söylenmesi veya çalınması **(polifoni)** Batı müziğinin başlıca karakteristik vasfıdır. Melodilerin **(parts)** sayısı dörtle sekiz arasında değişir, en çok kullanılan dört veya beştir. Müzik refakat etmiyen sesler **("cappella")** içindi. Mihrak noktası Katolik kilisesiydi.

1200'den 1450'ye kadar süren **"Gotik çağı"** polifonik müziğin ilk çağıdır.

Polifonik müzik şekillerinin ilki **"Organum"**dur. Organum, Notre Dame'ın koro şefi Magister Leoninus (12 nci yüzyıl) tarafından Fransa'da geliştirildi. Bir başka şekil Magister Perotinus (12 nci yüzyıl) tarafından olgunlaştırılan Conductus'tu.

Bütün bu ilk polifonik müzik çalışmaları "Eski sanat" (Arts Antiqua) olarak tanınmıştır. 1320 sıralarında Philippe de Vitry tarafından "Yeni Sanat" (Arts Nova) adlı bir kitap meydana getirildi. Bu kitap yeni bir ritim tarzını açıklıyordu: Çift zaman. Polifonik müziğin bu yeni çağı için yeni bir ritim fikri ileri süren bir kitap

daha çıktı. Bu yeni stilin öncülerinden biri Guillaume de Machaut'ydu (1300-77). Katolik kilise âyini için yazılan müzik ve metot gibi önemli polifonik şekillerin ilk gelişmesini onun zamanında görüyoruz. "Yeni Sanat" Fransa'dan İtalya'ya geçtiğinde üç veya daha fazla kişi tarafından söylenen çalgısız şarkı (madrigal) şekli doğdu.

Bu ilkel polifonik müzik çeşitli okulların çalışmalarile esaslı bir değişime uğramıştır. Bu okullardan ilki Felemenk okuludur. Kurucusu Guillaume Dufay'di (1400-74). Daha sonraki önemli üyeleri de şunlardı: Jean de Okeghem (1430-95). Josquin des Prées (1445-1521). Jacob Arcadelt (1514-70) ve Orlando de Lasso (1532-94). Kontrpuan, bestenin tekniği ve mekaniği ilk defa bu grup tarafından, müzik idealine ve müzik sesinin güzelliğine karşı gösterilen ilgiyle birleştirilmiştir.

İkincisi Venedik okuludur. Belli başlı kompozitörleri Giovanni Gabrieli (1557-1612) ve Adrien Willaert'di (16 ncı yüzyıl). Venediklilerin müziğinde polifoninin zenginliği vardır. Bu da, antifoni tekniğini geliştirerek korolar için birçok besteler yapılmasından ileri gelmektedir (Korolar kilisenin ayrı ayrı kısımlarına yerleştirilirdi).

Üçüncü büyük okul Roma okuludur. Dekanı, neslinin en büyük kilise bestecisi olan Giovanni Pierluigi da Palestrina'ydı (1525-94). Roma'daki S. Maria Maggiore kilisesinin koro reisiyken, İtalyan kilise müziğinde reform yapan II. Marcellus'un hâtırası için yazdığı meşhur "Missa Papae Marcelli" adlı eseri dahil birçok iyi eserler yarattı. Bu âyin, Palestrina'nın Roma'nın öncü bestecilerinden biri olmasını ve daha sonraki bütün âyinler için örnek teşkil etmesini sağladı. Palestrina, motetler, çalgısız şarkılar (madrigal), magnifikatlar, ilâ-

hiler v.s. olmak üzere bin kadar eser yarattı. Ondan önce hiç kimse polifonik müziğe böyle dinî bir karakter, böylesine manevî güzellik, mâna asaleti ve düşünüş yüceliği getirememişti. O, Bach'tan önceki en büyük ustadır.

İspanya'da doğmuş olan besteci Tomas Luis de Victoria (1548-1611), bu Roma okulunun eseriydi. Palestrina'nın talebesi olduğundan eserlerinin çoğu Roma'da yazılmış ve basılmıştır. Palestrina'nın stiline, mistisizmi, renk canlılığı ve İtalyandan çok İspanyol asıllı olan kuvvet ile dramı karıştırdı.

Fakat polifonik müzik sadece kilise için değildi. XVI. yüzyılda çoksesli müzik gelişti. Dualardan daha canlı, daha ritmikti. Çalgısız şarkılar (madrigal) ilk lâik şekillerden biriydi. Bu şekil, Orazio Vecchi (1550-1605) ve Carlo Gesualdo (1560-1613) gibi ustalar tarafından meydana getirilip geliştirilmişti. Çalgısız şarkı (madrigal) tarzı, yapılış mükemmelliğini, Claudio Monteverdi (1567-1643) ile kazandı. Monteverdi'nin bu tarzdaki en ünlü yenilikleri şunlardı: Özenilmiş soloların dahil edilmesi ve "cappella" için refakat edenlerin arasıra değişmesi.

Bu çalgısız şarkı tarzını İtalya'dan İngiltere'ye, amatör bir müzikçi olan Nilholas Yonge'ın (ölümü 1619) getirdiği söylenmektedir. Bu şekil en çok İngiltere'de önem kazandı. 1588'de Yonge, İtalyan stilinin en güzel örnekleriyle İngiliz bestecisi William Byrd (1543-1623) ın iki parçasını da içine alan elli yedi çalgısız şarkıyı bir cilt halinde bastırdı. İngiliz çalgısız şarkısı Byrd'le doğdu. İngiliz çalgısız şarkısının altın devri kısa zamanda, "Şimdi Mayıs Çiçeğinin Açma Ayıdır" (Now is the month of Maying) ve "Biz Onu Terennüm Edelim" (Sing We and chant) ın bestekârı Thomas Morley (1577-1603);

"Gümüş Kuğu Kuşu" (The Silver Swan) nun bestekârı Orlando Gibbons (1583-1625), çok sevilen "Allahaısmarladık Tatlı Amaryllis" (Adieu, Sweet Amaryllis) in içinde birçok bu tarz şarkıları bulunan John Wilby (1574 -1638) ve bu şeklin en son büyük bestecisi Henry Purcell (1659-95) ile başladı. XX. yüzyılda İngiliz çalgısız şarkı tarzı Ralph Vaughan Williams (1872-1958) tarafından yeniden keşfedildi ve yeni eserler yazıldı.

★

XVII. yüzyılda sanatın her koluna Baroque stili hükmetmeğe başladı. Bu stilin karakteristik noktaları şunlardır: büyük tesirler, özenilmiş şekiller ve desenler içinde gelişen süslü ayrıntılar.

Müzikte, Baroque çağı aşağıdaki gelişmelere sebep olmuştur: 1) Lâik ve dinî müzikte yeni şekillerin doğuşu. Bunların en önemlileri opera ve oratoryodur; 2) Koral müziğe paralel olarak enstrüman müziğinin doğuşu ve gelişmesi; 3) "Yeni müziğin" (Nouve musiche) doğuşu - "polifonik müziğe" zıt olarak armoni refakatinde (tek melodiye önem veren) homofonik "tek sesli" tarz.

Opera XVI. yüzyıla yaklaşan yıllarda Floransa'da "Camerata" adı verilen amatör bir topluluk tarafından yaratıldı. Rönesans'tan ilham alan bu topluluk, klasik konuları müzikle birleştirerek eski Yunan dramının parlaklığını canlandırmak istiyordu. Fakat polifonik müzik, dramın isteklerine çok zor uymaktaydı. Camerata, sözlere uydurulan, gayesi tek ses olan yeni bir müzik stili keşfetmeliydi. Camerata'ya mensup olan Jacopo Peri (1561-1633) 1594'de "dramma per musica" (müzikli dram) diye gösterilen "Dafne" adlı bir eser yazdı. Bu, müzik tarihinde yaratılan müzikli eserlerin ilki olduğun-

dan ilk opera olarak kabul edildi. "Müzikli dram" şekil bakımından, hiçbir özelliğe sahip değildi. Peri ve onun yakın takipçisi Giulio Caccini (1546-1618) tarafından kasvetli resitatifler zincirine arasıra kısa koro veya bale ile ara verildi. Lâvtalarla klâvsenlerden meydana gelen orkestra çok basitti. Dram kuvvetini müziğe yerleştirmek için hiçbir teşebbüs yapılmamıştı. Bu tarz müzikte çok az his vardı.

Müzikli dram Floransa'da doğdu ama Venedik'te gelişti. Venedik okulunda opera, müzik tarihinin önemli kişilerinden biri olan Claudio Monteverdi tarafından yaratıldı.

Monteverdi, Peri'nin "müzikli dram"ını işitip bu yeni şekli beğendiğinden, bestelediği çalgısız şarkılardan birçok cilt bastırdı. Opera eseri olan **Orfeo** 24 şubat 1607'de Mantua'da oynandı. 1613'de Monteverdi, yıllarca kalıp, **Il Combattimento di Tancredi** ve **L'Incoronazione di Poppea** adlı eserleri dahil son operalarını yarattığı Venedik'te St. Marc Cathedral'inin orkestra şefi oldu. Günün en ünlü opera bestecisi olarak Venedik'i opera merkezi haline getirdi. Nihayet Venedik'te ilk halk operası 1637'de San Cassiano Tiyatrosu olarak açıldı.

O her zaman korkusuzca deney yapan, yeni terimler ve teknikler peşinde koşan bir kimseydi. Tek başına müzikli dramın kaderini değiştirdi. Ellerinde, Peri ve Caccini'nin sunî ve hiçbir şey ifade etmiyen resitatifi, hisli bir hale geldi. İnsanî unsurları tiyatro getirdi. Resitatiflerin mükemmel gelişmesi ve lirik bir güzellikle bezenmesi Monteverdi'nin ilk arya yazarı olduğuna delildir. Aynı zamanda sazlı kısımlara paralel olarak düetto, trio v.s. gibi birçok kısımları operaya ilk getiren odur. Lâvta ve klâvsenler gibi kemanları, her çeşit violaları, harpı, flütü, korneti, v.s. yi içine alan orkestra müzikli tiyatronun

şimdi en önemli unsuru olmuştur. Bu orkestra için Monteverdi, müziğini daha mânalı yapabilmek gayesiyle **pizzikato** ve **tremolo** gibi birçok yeni çalgı hünerleri yarattı.

"Opera" kelimesi ilk defa Venedik'te Monteverdi'nin yakın takipçisi Pietro Francesco Cavalli (1602-76) tarafından kullanıldı. Cavalli'nin ilk dramatik müzik eseri "**Le Nozze di Teti**" (1639), "müzikli dram" değil "sahne operası"na aitti.

Opera merkezi Venedik'in yerini alan Napoli'de ilk önce İtalyan operasının bazı gelenekleri kuruldu ve halk tarafından benimsendi. Bu yeni okulun öncüsü, klâvsen sonatlarının ünlü bestecisi Domenico Scarlatti'nin babası Alessandro Scarlatti'ydi (1660-1725). Alessandro Scarlatti'nin Napoli'de oynanan birçok operaları, onu taklit eden çağdaşları üzerinde derin bir tesir yaratmıştı. Scarlatti'yle birçok yenilikler doğdu: bunlardan birincisi, "sondan başlangıca doğru" olan arya tarzı ki, bu çok gelişmişti; diğeri ise uvertürdür. Scarlatti'yle orkestra önem kazandı, 'ensemble" ve koronun kuvveti arttı.

Napoli'de keşfedilen opera stili bir nesilden fazla bütün opera dünyasına hükmetti. Napolililer tarafından meydana getirilen İtalyan operası İtalya'nın içinde olduğu kadar dışında da rağbet kazandı. İtalyan operası, Alman, Fransız, İngiliz tiyatro ve saraylarında da çok rağbet görüyordu. Ama İtalyan stilini baltalayan ilk deneme hareketleri bu memleketlerde meydana geldi. Almanya'da Heinrich Schütz (1585-1672) "Dafne" adında 1627'de bir opera yazdı. Bu, Alman dilinde yazılan ilk opera olduğundan Alman operasının sonradan üzerine kurulduğu temel taşlarından biri olarak düşünülmelidir. Fransız bestecisi Jean Baptiste Lully (1632-87) Paris

operasının direktörü ve bestecisi olarak, dramatik unsura fazla önem vermek, baleyi geliştirmek, Fransız (veya Lully) uvertürünü meydana getirmek suretiyle Fransız operasının ilk temelini atmış oldu. İngiltere'de, melodileri İngiliz havasını ve baladlarını hatırlatan, koro parçaları madrigal'lerden alınan İngiliz operası, Henry Purcell tarafından **"Dido and Aeneas"** adlı eseriyle keşfedildi. Purcell, operaya öncekinden daha fazla mâna ve realizm getirdi.

Barok çağında kilise müziğindeki en önemli değişme, cappello ses müziğinin, resitatif, solo, düetto, eşlik eden bir orkestra ve orkestraya ait fasılalar gibi müzik şekillerine çevrilişidir.

Oratoryo, 16 ncı yüzyıl sonlarında, Roma'daki **San Girolamo della Corita** kilisesinde çalışan Filippo Neri tarafından yaratıldı. Filippo Neri, İncil'in bazı kısımları müzikle birleşirse, emrindeki genç üyeler için daha ilgi çekici, daha cazip olacağını düşündü. Bestecilerle bu konu üzerinde görüşmek için birleşti. Bu kalıplara, kilisede duyulduktan sonra "oratoryo" adı verildi.

Fakat bunlar, sadece isim olarak oratoryoydu. Oratoryonun ilk önemli yaratıcısı Floransa cemaatası üyesi Emilio del Cavalieri'dir (1550-1602). Cavalieri yeni müziğin resitatif tarzını, dinî konularda kullanmağa başlamıştı. Bu tarzda 1600'de ilk defa Roma'da duyulan **La Rappresentazione di anima e di corpo** adlı bir eser yarattı. Solistlere, korolara ve iki orkestraya yer vermişti. Solo parçaları, resitatif tarzda olduğu halde koro kısımları sadeydi, eserde, bütün olarak birlik eksikliği vardı. **La Reppresentazione,** oratoryo şeklinin nasıl olacağı-

nı gösteren ilk eserdi. Bariz gelişme Giacomo Carissimi'yle (1605-74) başladı.

Carissimi, içinde zengin lirizmi, armoniyi, derin dram hislerini ve orkestranın vazifesinin iyice anlaşılmasını gördüğümüz **Job, David ve Jonathan, Lucifer, Jeptha** gibi birçok oratoryolar meydana getirdi. Bununla beraber çok sesli müzik tamamiyle terkedilmedi. Carissimi öyle büyük ilerlemeler yaptı ki, oratoryoyu Haendel'den önce en üstün şekilde geliştirdi. Haendel, Carissimi'ye fazlasiyle hayran oldu, eserleri üzerinde çalıştı. Onun tesirinde kaldı ve hattâ bazan onu taklit bile etti.

Carissimi aynı zamanda kilise kantatının da yaratıcısıydı. Bazı kiliselerin, oratoryoları icra etmek için imkânları olmadığını gördü. Aynı tarzda fakat daha sade, daha ekonomik, daha az gayretle icra edilebilen başka bir eser yaratmağa karar verdi. Kilise kantatı daha sonra Dietrich Buxtehude (1637-1707) ile gelişti ve Johann Sebastian Bach'la en yüksek derecesine erişti; Bach'tan sonra da pek kullanılmaz oldu.

Passion, - dramatik müzik şeklinde icra edilen dinî bir tören - yüzyıllarca kilisede bir gelenekti. İlk önemli Passion'lar XV. yüzyılın Felemenk ve Roma polifoni okullarında kurulmuştur. Bunlar tamamiyle çok sesli ve yalnız cappella sesleri için olan **motet**'ler şeklindeydi. XVII. yüzyılda, Passion, oratoryoların gelişmesinin tesirinde kaldı. Sololar, koro parçaları, resitatifler Passion'a eklendi. Alman Reformu sırasında, Almanya'daki Passion'u (**Messe** ve **motet**'ler gibi) tercüme etmek için Lâtince'nin yerine geçti. Aynı zamanda refakatsiz sesler için yeni çeşit bir din şarkısı doğdu. Cemaatin de katıldığı koro.

Heinrich Schütz, Bach'ın zamanından önceki **Pas-**

alon bestecilerinin en önemlisiydi. Schütz, İtalya'da "Yeni Müzik"le temasa geçip müzikli dramı yazarak Passion müziğine yeni tarzın yeniliklerini getirmesini bildi: refakat eden resitatifler; arya; en önemlisi dram hissinin çoğalması.

★

İlk enstrüman müziği orgdu. Giovanni Gabrieli (1557-1612) ve Jan Sweelinck (1562-1621) gibi ilk kontrpuancılar insan sesi için yazılan tarzda, enstrüman stilinin vokal müzikte bulunmayan renk çeşidi, nüans ve ritimin değişebilmesi gibi belli başlı noktaları hiç düşünmeden, org için eser yaratmışlardı. Enstrüman stilini kavrayan ilk önemli org bestecisi Girolamo Frescobaldi (1583-1643) dir. Frescobaldi toccata, füg ve partita gibi büyük org şekillerini geliştirdi. Bunlar ve diğer şekiller - passacaglia, koral prelüd, chaconne, fantasia v.s. teknik ve artistik bakımdan Buxtehude'le gelişmiştir.

Org müziğinin bu gelişmesi diğer enstrümanlar için yazılan müziğin de ilerlemesine sebep oldu. İlk enstrümantal şekil, polifonik tarzın bir kısmı olan canzonay'dı. 1600'da Giovanni Gabrieli, müzik enstrümanlarının çift kuarteti veya tek kuarteti için canzoni'yi besteledi. İlk önceleri vokal müziğe karşı bir meyli vardı. Fakat çok geçmeden enstrümantal düşünüşü doğdu.

Enstrümanlar tarafından çalınan müzik parçası için "Sonat" kelimesi kullanılmağa başlandı. - Sonraki sonatla karıştırılmamalıdır. Bu, solo bir enstrüman (veya enstrüman grubu) yanında bir refakatçi bulunan bir müzik çeşididir. İlk önemli sonatlar sonata da chiesa şeklindeydi, sonraki sonatın müjdecisi. İkinci çeşit, dansta ve suit'ten önce gelen sonata da camera'dır.

Sonata da chiesa'nın ilk ustası, zamanının en meşhur keman virtüozu ve ilk büyük keman bestecisi olan Arcangelo Corelli'ydi (1653-1713). Corelli, hatırda tutmaya değer iki eser yarattı. Bunlardan biri (Op. 6) büyük konçertonun temelini attı. Corelli, çağdaşlarına ve takipçilerine örnek olarak kalan büyük konçertonun stilini keşfetti. Öyle zengin müzik fikirleri, öyle elâstiki bir lirizmi, öyle kuvvetli zıt ifade incelikler yaratttı ki, büyük konçerto, enstrüman müziği için elâstiki bir vasıta oldu. Çok duyulan, fazla basılan Büyük Konçertosu, bütün nesline, Haendel'in Büyük Konçertosuna ve Bach'ın Brandenburg konçertosuna çok tesir etmiştir. Corelli'nin Büyük Konçertosu, büyük orkestraya karşı küçük enstrüman grubuyla boy ölçüşmüştü, bu eser, konçertonun atası kabul edilmektedir.

Corelli'nin hatırlanmağa değer bir başka eseri de, içinde keman ve ona refakat eden basso için on iki sonat bulunan Op. 5 di. Bu Corelli'nin eserleri, esas mânada sonat olmamakla beraber, kemanın çalış tekniğini ilerletmek ve belli bir stilde keman eserleri bestelemek için yardımcı olmuşlardır. Corelli'nin tesirindeki bu enstrüman müziği Almanya'da, Fransa'da, oda müziği eserleri yaratarak İtalyan ustaya minnettarlıklarını açıkça anlatan Henry Purcell, François Couperin (1668-1733) ve Georg Telemann (1681-1767) gibi besteciler vasıtasiyle yayıldı.

Umumiyetle enstrüman müziğinin ve konçertonun daha sonraki gelişmesi Antonio Vivaldi (1678-1741) ile oldu. Vivaldi, Corelli'yi takip ederek bugün bildiğimiz gibi, hayalin açıklığını ve yapının sağlamlığını vererek konçerto şeklini meydana getirdi. Vivaldi, çağdaşlarına şarkı melodisinin nasıl yazılacağını, şiir lirizminin nasıl yaratılacağını öğretti. Sonraki enstrüman bestecilerinin

esas vasıtası olan tematik fikirlerin ziddiyetinin ve gelişmesinin yolunu gösterdi. O, program müziğinin ilk büyük örneklerinden biriydi. Bach'ın üzerindeki tesirinin ne kadar derin olduğunu, Bach'ın Vivaldi'nin konçertolarını kopya edip onların çoğunu başka enstrümanlar için yazdığını biliriz. Bach'ın solo enstrümanlar ve orkestra için yazdığı konçertoların da gene Vivaldi müziğinin tesirinde kaldığı biliniyor.

Corelli'nin ilk opusunu bastırdıktan sonra, solo piyano için ilk sonatları yazdı. (Daha doğrusu piyanonun babası olan klâvsen için). 1855'de Frische Klavier Früchte adlı iki piyano parçası bastıran besteci Johann Kuhnau'dur (1660-1722). Bu, müzik tarihinde iki sebepten önemlidir: orgdan başka klâviye besteleri için girişilen ilk teşebbüslerden birini teşkil eder; bu serinin altı parçası ilk defa sonat gibi yazılmıştı. "Fransız Klaviye Müziğinin babası" denilen François Couperin-le-Grand, klâviye bestelerine seçkin bir ifade getirmiştir. Couperin klâvseni anlayan ve onun her türlü imkânlarını kavramış olan ilk besteciydi. 1716'da klâviye tarzının itinayla analiz edildiği klâvsen çalış sanatı üzerine bir ilmî eser bastırdı; analizin, klâviye müziğinin bestecisi olan Bach'ın gelişmesinde derin bir etkisi vardı. Couperin 1713 ile 1730 arasında teorinin pratiğe çevrilişini gösteren **Pièces da clavecin** (Klâvsen parçaları) adlı dört cilt yazdı ve bastırdı.

Couperin, klâvsen için sonat hariç sayısız eserler yazdı. Kuhnau'dan sonra diğer büyük piyano sonatlarının bestecisi Domenico Scarlatti'ydi (1685-1757). Tekniği olağanüstü olan Domenica aynı zamanda, meşhur bir klâvsen ustasıydı. Birçok opera ve kilise eserleri yazdı; fakat, şöhreti daha çok, bugün bile dinlediğimiz klâvsen sonatlarından gelmiştir. Klâvseni çeşitli dillerde konuş-

turmaktaydı. Gamı zengindi. Sonatlarında nükte, zarafet, dram, arzu ve sâri güzellik bulunmaktadır. Ritim çeşitliliğine ve armoni zenginliğine sahiptir. Klâvsenin yeni çalış tekniklerini gösterdi: tekrarlar, arpeggio'lar ve çapraz el.

Artık Johann Sebastian Bach'ın çağına gidiyoruz.

JOHANN SEBASTIAN BACH

(1685 - 1750)



Müzik tarihleri, on yedinci yüzyılı bir "geçiş devri" olarak kaydederler.

Bu devirde, kilise havasından uzaklaşılmış, armoni sistemi, opera ortaya çıkmış, sazlar daha mükemmelleşmiş, müziğe yeni çeşitler eklenmiş, oda müziği ve orkestra grupları teşekkül etmişti.

İşte, Johann Sebastian Bach böyle hareketli bir zamanda Eisanach'da dünyaya geldi. Yedi nesillik Bach ailesinin beşinci çocuğuydu. O güne kadar yaşamış altmış Bach'dan yedisi hariç geri kalanların hepsi müzikçiydi. Johann Sebastian Bach da ilk müzik derslerini babasından aldı. Mükemmel keman ve viyola çalıyordu. Hafta sonları bütün aile salona toplanır, kendi aralarında konserler verirdi. Bu konserlerin en fazla alkışlananı da hiç şüphesiz ki, küçük Johann Sebastian'dı.

Anne ve babasının erken ölmesi üzerine Ohrduf'da oturan ağabeysi Johann Cristoph'un yanına gitti. Küçük Johann, burada da günlerini boş geçirmiyordu. Kısa za-

manda klâvsen çalmasını öğrendi ve devrin üstadlarının org için besteledikleri eserleri tetkike başladı. Geceleri de ay ışığı altında ağabeysinin notalarını kopya ediyordu. Besteci bu çalışmalarının zararını yıllarca sonra hem de pek acı bir şekilde gördü.

Johann Sebastian Bach, on beş yaşında Lüneberk kilisesinin korosuna girdi. Orada org çalmasını da öğrenmişti. En tanınmış organistleri dinlemek için civar kasabalara yürüyerek gitmekten çekinmiyordu. Daha yeni bülûğa eren delikanlının etrafını notalar çevirivermişti, artık gözü hiçbir şey görmüyordu. Bir yıl sonra da Mühlhausen kilisesine organist olarak girdi. Aynı yıl kuzini Maria Barbara Bach'la da evlenmişti. Bu evlenmeden dünyaya gelen çocukları arasında Wilhelm Friedmann ve Carl Philip Emanuel Bach, meşhur birer müzikçi olarak babalarının ismini yaşattılar.

Gerçi Bach, orgu gayet güzel çalıyor, müzikten iyi anlıyordu ama, bir türlü papazlarla anlaşamıyordu. Pazar sabahları kiliseye gelen halk da yeni organistten memnun değildi. Şimdiye kadar hiç alışmadıkları bir tarzda çalıyor, lüzumsuz varyasyonlarla ilâhilere iştirak edenlerin zihinlerini karıştırıyordu. Ama bütün bunlara rağmen Bach'ın şöhreti civar kasabalara kadar yayılmıştı. Hem işe girmeden önce korodaki çocukları yetiştireceğine dair söz verdiği halde, kiliseye geldiği günden beri bir defa olsun onlarla meşgul olmamıştı. Sadece orgunun başında oturup şişmanlıyordu. Nihayet Bach, burada daha fazla kalamıyacağını anlıyarak başka bir tarafa göç etti. Ne çare ki, genç organistin talihi bu bakımdan pek kötüydü. Gittiği yerlerde hiç kimseyle anlaşmasına imkân yoktu. Genç müzikçinin etrafını saran dostları ise Almanya'da ve diğer memleketlerde onun bir eşine daha rastlanmayacağına kani idiler. Nitekim o zaman Fran-

sa'nın en meşhur organisti olarak tanınan Jean Louis Marchand, Bach'la bir müzik düellosu teklifini kabul etmektense Almanya'dan uzaklaşıp Fransa'ya kaçmayı daha uygun buldu.

Artık gerçek müzikseverler için Bach bir müzik âbidesiydi. Bestelediği eserleri zevkle dinliyorlar, küt parmaklariyle orgda yarattığı harikaları tabiî karşılıyorlardı.

Bach, 1717'de Weimar sarayına organist tayin edildi. Kral Büyük Friedrich, "Tanrım, dünya üzerinde yalnız bir tane büyük Bach vardır" diyerek bu genç müzisyeni ne derece takdir ettiğini göstermek istemişti. Bach, Weimar'da kaldığı müddet zarfında en güzel eserlerini besteledi. Genç besteci burada gerçekten mesut birkaç yıl geçirmişti. Kendini tanrısına ve müziğine veren genç bir dâhi... Bach, Tanrıya ancak müzik sayesinde yaklaşmanın kabil olacağına inanıyordu. Yarattığı eserlerin güzelliği ise onu hiç ilgilendirmiyordu. "Normal herhangi bir insan, benim yaptıklarımı başarabilir" diyordu, "Yeter ki azimle çalışabilsin."

Hayatının en güzel yıllarını Weimar'da geçiren Bach, darbelerin en müthişini de aynı yerde yedi. Saraya baş müzikçi olarak seçileceğini sanıyordu. Hele eski baş müzikçi ölünce, yerinin Bach'a kalması herkes tarafından gayet tabiî karşılanacak bir neticeydi. Ne çare ki, başka bir müzikçi bu mevkie lâyık görülmüştü. Bu haksızlığa Bach o kadar üzüldü ki, hiç âdeti olmadığı halde büyük bir öfkeye kapılıp hakaret dolu sözlerle, vazifesinden affını istedi.

Bach'ı başka bir âlem bekliyordu. Weimar'da iken, onun eserlerine hayran olan Cöthen Prensi Leopold hâdiseyi duyunca hemen genç besteciyi kendi sarayına çağırdı. Besteci, Cöthen'de geçirdiği altı yıl içinde bol bol oda

müziği eseri bestelemeye vakit buldu. Prens Leopold, Bach'ın kurup idare ettiği küçük orkestrada çahyordu... Seyahate çıkacağı zamanlar ise Bach'ı da yanında götürüyordu. İşte bu seyahatlerden birinde de bestecinin birinci karısı Maria Barbara öldü.

Tahminen 1719 yılında, Bach, Karlsbad'a gittiği sırada Brandenburg magrifi (bir asalet unvanı) Prens Christian Ludwig'le tanışmıştı. Bu genç asilzade, pula, paraya merak saran şımarık koleksiyoncular gibi konçerto toplamaya meraklıydı. Bach'ın müziğini dinlediği zaman hayranlığını gizlemedi ve besteciye bir konçerto ısmarladı. Bach, vefalı ve iyilik bilir bir insandı. Prens Christian Ludwig'i hiç aklından çıkarmadı ve derhal çalışmaya koyuldu. İki yıl sonra altı "Brandenburg" konçertosunu, kısa fakat samimi ve ürkek bir ifadeyle yazılmış bir mektupla birlikte prense yolladı. Ludwig, Karlsbad'da dinlediği "çalgıcı"yı çoktan unutmuştu, mektubu ve konçertoları küçümsemeyle gözden geçirip bir kenara attı.. Fakat ne gariptir ki, Brandenburg ismi, Prens Ludwig'in kahramanlığı sayesinde değil, o acemi bestecinin beğenilmeyen konçertoları sayesinde ölümsüzleşti.

Bach, müzik âlemine bahşettiği eserlerin kıymetinden habersiz, bütün hayatı boyunca durmadan dolaştı, pek az kimse tarafından takdir edildi, rakiplerinin kıskançlıklarına kurban olmaktan kurtulamadı, samimi hisleri karşılıksız kaldı, fakat o bunların hiç birine aldırmıyor, boyuna yepyeni tarzlarda eserler vermeye çalışıyordu.

Son defa 1747'de Potsdam'a gitti. Büyük Friedrich onun gelişini ayağa kalkarak şu sözlerle bildirmişti, "Beyler, işte nihayet büyük Bach aramızda, onu saygıyla selâmlayın.",

Daima haddinden fazla yorulan gözleri son zaman-

larda bir hayli zayıflamıştı. 1750 yılının ocak ayında görme kabiliyetini tamamen kaybetti. Artık son günlerini yaşadığının farkındaydı. Org için hazırlamakta olduğu korolu prelüdlerin sonuncusuna şöyle bir mısra eklenmesini istedi: "Allahım, nihayet tahtının önünde eğiliyorum."

Bach, vaktinin büyük bir kısmını eser bestelemekle geçirdiği halde, bunları halka duyurmak için hiçbir teşebbüste bulunmuyordu. Muhtelif memleketlerin şekil ve stillerinden örnekler almış, buna kendi dehasını katarak müzik âbidelerini vücude getirmişti. Bestelediği eserlerin çoğu org ve kilise koroları için hazırlanmış eserlerdi. Daha sonra oda müziğine de ehemmiyet verdi. Müzikte armoninin şart olduğuna inanıyordu. Evet, Tanrı, her şeyi bir ahenk içinde yarattığına göre onun kulu Bach da eserlerini aynı esasa dayanarak yaratmalıydı. Besteciyi büyük bir hayal kırıklığına uğratan Brandenburg konçertoları da bugünkü konçertolara şekil bakımından biraz benzeyen fakat aslında kalabalık bir oda müziği eserinden farksız olan denemelerdir. Bach, müzikte yepyeni bir çığır açmıştı, bunun farkına varmadan öldü ama ondan sonra gelenler daima "Baba Bach"ın kıymetini takdir ettiler ve onun izinden yürüdüler.

BAŞLICA ESERLERİ — Koro müziği: St. Johann'a göre Passion, St. Matthieu'ye göre Passion, mi Minör Mess, kilise ilâhileri. *Orkestra müziği:* 6 Brandenburg konçertosu, 4 süit, re minör piyano konçertosu, la minör ve mi majör keman konçertosu, re minör iki keman konçertosu. *Piyano müziği;* 6 Fransız süiti, 6 İngiliz süiti, 6 partita. Goldberg varyasyonları, Kromatik Fantazi ve Füg. *Oda müziği:* Keman ve piyano için 6 sonat, refakatsız keman için 3 sonat, refakatsız keman için 3 partita. *Org müziği:* do minör passacaglia, re minör Toccata ve Füg. Sol minör fantasia ve füg. Toccata do majör. *Başkaca:* Birçok koro, çeşitli âletler ve orkestra için parçalar, org besteleri v.b.

GEORGE FRIEDRICH HAENDEL

(1685 - 1759)



Haendel oratoryo türünün ustasıdır. "Messiah" adlı oratoryosu bu alanın en büyük eseri sayılmaktadır. Oysa Haendel elli yaşına kadar İtalyan operaları bestecisi idi. Kırktan fazla opera bestelemiştir.

Haendel çok verimli bir sanatçıydı. İki-üç haftada bir opera meydana getirdiği çokmuş. "Messiah" oratoryosunu yirmi beş günde tamamlamıştır.

Haendel sahne için meydana getirdiği eserler yanında birçok saz ve ses müzik eserleri de bestelemiştir. On iki "konçerto-grosso"su Johann Sebastian Bach'ın "Brandenburg Konçertoları"yla birlikte "Barok Devri" orkestra müziğinin en yüksek seviyesini temsil eder.

Haendel'in eserlerinden çok az bir kısmı canlılığını muhafaza etmektedir: Oratoryolarından **"Messiah"** ve **"İsrael in Egypt"**, operalarından yalnız bir avuç güzel aria, konçerto-grosso'larından birkaçı ve **"Water Music"**, **"Firework Music"** adlı orkestra eserleri ile **"The Harmonious Blacksmith"** adlı piyano eseri.

Haendel 23 şubat 1685'te Halle (Saksonya - Almanya) de doğmuştur. - J. S. Bach'tan yalnız yirmi altı gün önce -. Babası müziği küçük gören bir berber-cerrahtı. Bu yüzden Haendel bir müddet evlerinin tavanarasındaki bir eski org üzerinde gizlice çalışmıştır. Yedi yaşında kendisini dinleyen bir Dük, çocuğun çalışını beğenmiş ve babasına müzik öğrenimini devam ettirilmesini öğütlemiştir. Baba, sırf Dükü kıramadığından, istemiye istemiye oğlunun üç yıl Halle'de organist Zahov'dan ders almasına razı olmuştur.

Babasının ölümünden sonra Haendel onun arzusunu gözönünde tutarak hukuk öğrenimi yapmak üzere Üniversiteye devama çalışmış, fakat bir yıl sonra bundan vazgeçmiştir.

1703'te Hamburg'a gitmiştir. Hamburg'da opera orkestrasının ikinci kemanını çaldığı gibi dört opera da bestelemiştir. Bazı arkadaşlarının çekememezlikleri sonunda çıkan tatsızlıklar yüzünden 1706'da oradan ayrılmış, İtalya'ya gitmiştir. "Rodrigo" adlı operası Floransa'da fazla yankı uyandırmadan oynanmıştır. Fakat "La Resurrezione" oratoryosu Romada büyük başarı sağlamış ve Haendel "Il Sassone" (Saksonyalı) namile şöhrete ulaşmıştır. Venedik'te temsil edilen "Agrippina" operası da ününü arttırmıştır. Bir yandan da virtüoz olarak tanınmıştır. Maskeli bir toplantıda harpsikord çalarken davetliler arasındaki Domenico Scarlatti (1685-1757) şöyle haykırmıştı: "Bu ya şeytandır, ya da o Saksonyalı".

1710'da Hanovra Elektörünün kapelmaysteri oldu. Aynı yıl izin alarak Londra'ya gitmiş ve şubat 1711'de "Rinaldo" operasının oynanışını yönetmiştir. Rinaldo, İngiltere'de Haendel'i tanıtmağa yetmişti.

Londra'daki başarılı günlerinden sonra Hanovra'ya döndüğünde eski görevi kendisine pek sönük görünmeğe

başladı. 1712 sonlarında gene izinle ve "makul bir süre içinde dönmek" üzere Londra'ya gitmiştir. Oysa bu kerre Londra'da kırk yedi kıl kalacak, İngiliz uyrukluğuna geçecek ve orada ölecekti. Londra'da kısa zamanda büyük itibara ulaştı. Kıraliçe Anne'ın doğum yıldönümü ve Utrecht andlaşmasının imzasını kutlamak üzere yaptığı iki besteden sonra da kendisine ömrü boyunca yıllık iki yüz altın ödenek bağlanmıştır. Bu yıllığın bağlanışından sonra artık kolay kolay Hanovra'ya, Elektörüne dönemezdi. Ne var ki olaylar umulmadık bir gelişme izlemiş ve Elektör, George I adile İngiliz Kıralı olarak Londra'ya gelmiştir. Eski Elektör'ün Haendel'e gücenik olduğu ve "Water Music" adlı güzel eserin bestelenişine kadar müzik sevgisi küçük şeyler üzerinde anlaşmazlık aramasına mani idi. Yeni Kıral, Haendel'e Kıraliçe Anne'ın bağladığı yıllığı da iki misline çıkarmıştır.

O yıllarda İngiltere'de operaya fazla rağbet yoktu. Haendel Chandos Dükünün Londra yakınındaki malikânesine müzik hocası olarak gitti ve üç yıl Dükün hizmetinde kaldı.

Londra'da operanın tekrar rağbet kazanması üzerine bu şehre döndü. Birçok operasever Londra'da İtalyan operaları temsil edilmesi için Kıralılık Müzik Akademisi'ni kurmuşlardı. Haendel bu kurumun sanat yöneticiliğine getirildi. Böylece otuz beş yaşında İngiltere'nin müzik hayatında bir kilit yerinin kendisine verildiğini görüyordu. Bu görevde iken bir seri yeni operalar bestelemiştir. Bunlardan ilki, "Radamisto" nisan 1720'de sahneye konmuş ve büyük ilgi uyandırmıştır.

Fakat Haendel bu görevinde az zamanda çok düşman kazanmıştır. Bunun çeşitli sebepleri vardı: Yabancı olması, gururlu mizacı, yönetimindeki artistlere sert davranması, hattâ ve belki de hepsinden fazla, başarıları. Bir

yandan da İngiliz düşünce hayatının seçkinleri, Haendel'in operalarında yerli müzik ve tiyatroyu tehdit eden bir taraf gördükleri için Haendel'e karşı şüphe ile davranıyorlardı. Bu hava içinde İtalya'nın tanınmış opera bestecilerinden Giovanni Battista Bononcini Londra'ya getirildi. Haendel ve Bononcini, arkalarında kendi taraftarlarının meydana getirdiği birer topluluk bulunduğu halde birbirlerile mücadeleye girişeceklerdi. Bu mücadele iki bestecinin birbirile yarış halinde operalar bestelemeleri ve bazan birinin bazan diğerinin ön plana geçmesi suretiyle bir müddet sürmüş, sonra Bononcini'nin yavaş yavaş sönmesiyle nihayet bulmuştur. Ne var ki Haendel'in başarısı da devamlı bir sonuç vermemiştir. Halk İtalyan operalarından bıkmıştı. Gelirleri giderlerini karşılamıyan Akademi 1728'de iflâs etti.

Haendel, kolay kolay başarısızlığı kabullenecek kişilerden değildi. Bir ortakla beraber bir tiyatro binası kiraladı ve Akademi'nin başaramadığını başarmağı denedi. Birbiri üzerine yeni operalar yazdı: **"Lotario"**, **"Partenope"**, **"Poro"**, **"Ezio"** ve **"Sosarme"**.. Fakat İtalyan operaları gerçekten seyircilerin rağbetini kaybetmişti. Haendel tiyatrosunu kapamak zorunda kaldı. Bu didinmeler sırasında sıhhati de bozulmuştu. Ümitsizlik içinde ve ağır hasta olduğundan nihayet bozgunu kabullendi ve sağlığını tekrar elde etmek üzere İngiltere dışına, Aix-la-Chapelle'e gitti. Düşmanları, "Devin sonu geldi" diye seviniyorlardı.

Oysa hiç te öyle olmadı. Haendel iyileşerek tekrar savaşmak üzere Londra'ya döndü. Bir iki opera besteledi, eskilerden bir-ikisini canlandırmayı denedi. Sonunda bu yolda kendisine bir ümit kalmadığını anladı. Yalnız dinleyici bulmakta güçlük çekiyor değildi, aynı zamanda opera türünde söyliyeceklerini bitirdiğini hissediyordu.

Yaratıcılığı için yeni bir ifade yolu bulmak gerektiğini görüyordu. Bu şartlar altında oratoryo'ya yöneldi. Hayatının en başarısız devresinde Haendel'i İtalyanca operalardan ingilizce oratoryolara götüren yol gerçekte, onu yıkıntıdan ölümsüzlüğe ulaştıracaktı.

Önce Chandos Dükünün hizmetindeyken yazdığı **"Esther"** oratoryosunu icra ettirdi. Kilise dinî konuların sahnede oynanmasını menettiğinden eser konser halinde icra olunmuştur. "Esther"in gördüğü rağbet büyük olmuş ve besteci arka arkaya **"Deborah"**, **"Saul"**, **"Mısırda Beni İsrail"** adlı oratoryolarını sahneye çıkarmıştır. Oratoryo İngiliz müzik hayatına böylece yerleşiyordu.

1741'de, bir hayır konserinde eserlerinden birini yönetmek üzere, Dublin'e davet edildi. Bu davet üzerine Haendel yirmi beş günde **"Messiah"** adlı oratoryosunu bestelemiştir. Oratoryonun İrlanda'daki ilk icrası büyük bir olay ölçüsü kazanmıştır.

Messiah 1743 martında da Londra'da icra edildi. Dinleyiciler arasında bulunan Kıral II. George besteye duyduğu hayranlığın arttığı bir an, farkında olmadan yerinden kalkmış ve eseri ayakta dinlemeğe başlamıştır. Kıralların ayağa kalktığını gören Londralılar da ayağa kalkmışlar ve böylece **"Hallelujah Chorus"** adlı kısmın tamamı bütün salondakilerce ayakta dinlenmiştir. Sonraları bu jest bir gelenek halini almış, Messiah'ın bu kısmı ayakta dinlenir olmuştur.

Messiah'ı, bir sıra yeni oratoryolar kovalamıştır.

Son oratoryosu **"Jephtha"** üstünde çalışırken ocak 1753'te Haendel'in gözleri görmez olmuştur.

Haendel bundan sonra da köşeye çekilmemiş, son günlerine kadar org konserleri vermeğe ve eski oratoryolarının yeniden icrasını yönetmeğe devam etmiştir.

6 nisan 1759'da "Messiah"ın çalınışını yönetirken

bayılmış ve 14 nisan 1759'da ölmüştür.

Haendel, vasiyetine uygun olarak, İngiliz büyüklerinin yattığı Westminster Abbey'e gömülmüştür.

★

"Kalabalık Londra sokaklarında, kendi kendine konuşarak dolaşan iriyarı bir adam."

Bir çağdaşı Haendel'i böyle tasvir eder.

Haendel İngiltere'de yerleştikten sonra para bakımından güvenlik içindeydi. İstese toplumun gürültülerinden uzak bir yere çekilir, sadece dehasının emrine uyarak itina ile eser besteleyebilirdi. Ama öyle yapmadı. Mizacı etkinliği, başarı ve yenilgi ihtimalleri bulunan dalgalı bir hayatı seviyordu. Böylece sahne eserleri besteciliğini seçti. Fakat besteleri üzerinde gerektiği kadar durmadığı aşikâr. O kadar emek verdiği opera alanında bir yenilik ortaya koymamıştır. Haendel bir yenilikçi değildi.

İyi yemekten, iyi şaraptan, düşkünlere yardımdan ve kıymetli tablolardan hoşlanırdı. Rembrandt'ın birkaç tablosuna sahipti.

Önceleri Alman şivesiyle söylediği ingilizcesi ve Londra sokaklarında gezişi alay konusu oluyordu. Sonraları kendisine sevgi duyanlar arttı; bir yabancı olduğu halde "İngiliz bestecilerinin en büyüğü" diye anıldı ve cenaze törenine kendiliğinden üç bin Londralı katıldı.

BAŞLICA ESERLERİ — Koro müziği: Messiah, Beni İsrail Mısır'da, oratoryolar. *Orkestra müziği:* 12 concerto grossi, op. 6. *Piyano müziği:* Harmonius Blacksmith. *Başkaca:* Saul, Semele, Samson Judas Maccabasus, oratoryolar, orkestra süitleri, org konçertoları, çeşitli âletler ve orkestra için konçertolar, keman, viyola, obua sonatları, triolar, süitler, füg'er v.b.

JOSEPH HAYDN

(1732 - 1809)



On sekizinci yüzyılın ikinci yarısında müzik sanatında büyük değişiklikler oldu. Johann Sebastian Bach ve Haendel tarafından kullanılan biçim ve üslûplar yavaş yavaş terkedildi ve yerlerini yeni biçim ve üslûplar aldı.

Yeni biçimler "senfoni", "uvertür", "konçerto", "sonat" ve "yaylı sazlar kuarteti" dir. Yeni üslûp ise "omofonik üslûp"tur.

Bu yeniliklerin hatırlattığı adlar Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart ve Ludwig Van Beethoven'dir. Gerçekte yeniliklerin kökleri daha önceki ve daha az tanınmış başka bestecilerdedir. Fakat bu üç sanatçı yenilikleri müzik dünyasına hakim kılmışlardır.

Hiçbiri Viyana'da doğmayan bu üç besteci bir "Viyana Devri" ile bir "Viyana Okulu" meydana getirmişlerdir. "Viyana Devri" Haydn'ın doğumundan (1732) Beethoven'in ölümüne (1827) kadar uzayan devirdir.

★

Joseph Haydn uzun ömrü boyunca Barok devrinin son yıllarını, Klâsik devrin tümünü ve Romantik devrin başlangıcını görmüş, eserlerile bu devirler arasında bir köprü kurmuştur.

Haydn ölümünden sonra uzun yıllar boyunca senfoni, yaylı sazlar kuarteti, modern orkestra ve genellikle çalgı müziğinin (instrumental music) babası sayılmıştır. Gerçekten, bu babalıklar mübalâğalıdır. Gerek senfoni ve gerekse yaylı sazlar kuarteti Haydn'dan önce vardı. Haydn senfoniyi ve yaylı sazlar kuartetini sürekli olarak kullanmış, geliştirmiş, bunların meselelerini büyük yetkiyle halletmiş, sanat imkânlarını göstermiştir.

Haydn'ın yedi yüz kadar tutan çalgı müziği eserleri arasında yüz dört senfoni ile seksen üç yaylı sazlar kuarteti vardır. Yaylı sazlar kuarteti Haydn'ın sanatında merkezî bir yer tutar. Haydn en öznel düşünce ve duygularını kuartetlerine yerleştirmiştir. "Kuartet Haydn'ın hislerini en doğal ifade yoluydu". Haydn orkestra eserleri karşısında bir oda müziği üslûbu yaratmakla kalmamış, çeşitli oda müziği eserleri arasında bir yaylı sazlar kuarteti üslûbu meydana getirmiştir. Mozart yaylı sazlar kuarteti türünü Haydn'dan öğrendiğini söyler. Ancak, Mozart'ın bu alandaki eserleri de Haydn üzerinde yeni bir etki yaratmıştır. Haydn yirmi dört opera ile iki oratoryo da bestelemiştir. Operaları için fazla bir şey söylenmiyorsa da iki oratoryosu Haendel'den iki kuşak sonra bu alanda süren biteviyeliği gidermiş ve iki yeni tepe gibi yükselmiştir.

★

31 mart 1732'de Avusturya'nın Rohrau kasabasında doğmuştur. Orta halli, müzikle ilgili bir ailenin çocuğu-

dur. Duyduğu melodileri hemen kapmak suretiyle müzik alanındaki istidadını küçüklüğünde belli etmiştir. Haydn'a ilk müzik derslerini kasabadaki okullardan birinin öğretmeni vermiştir. Sonra ailenin hısımlarından bir müzikçi, Johann Matthias Frank, Haydn'ın müzik eğitimini üstlenmiştir. Haydn altı yaşında Frank'ın evine girmiştir. Orada çok şeyler öğrenmişse de hayatı tam bir sefalet içinde geçmiştir. Arkadaşsızdı da. Hep değişen ruh durumu, kendine kapanık hali çocuklar arasında alay konusu oluyor, bu alaylara meydan bırakmamak için başka çocuklardan uzak duruyordu. Bu hırçın ve sıkıntılı çocukluktan sakin ve iyiliksever bir sanatçının çıkışı yavaş bir gelişmenin sonucu olacaktı. Çocukluğunda pek nezaket ve şefkat görmemişti. Büyüdüğünde hem son derece nazik hem çok şefkatli bir insan oldu. Daha orta yaşlarının eşiğinde delikanlılara "çocuğum' ' diye hitap ediyordu. Başkalarına gösterdiği bu sevgi karşısında "Baba Haydn" diye anılmakta gecikmiyecekti.

Haydn Frank'ın evinde sıkı bir disiplin altında iki yıl boyunca keman ve harpsikord çalmış, solfej, beste ve armoni üzerinde çalışmıştır.

1740'da Viyana'nın St. Stephen kilisesi müzik yöneticisi yeni sesler aramak üzere Hamburg'a geldiğinde Haydn'ı yalnız istidatlı değil hem de iyi eğitilmiş buldu.

St. Stephen kilisesi koro çocuğu olarak Haydn yiyecek ve giyecek bakımlarından darlıktan kurtulmuş bir halde müzik eğitimine devam etti. Ama Viyana'daki hayatı da Frank'ın evindekinden daha kolay değildi.

On yedi yaşına, sesi değişinceye kadar burada kaldı. Sonra parasız, işsiz ve arkadaşsız buluverdi kendini. Ders vererek, keman çalarak geçimini sağlamaya çalıştı. Bir yandan da besteler yapıyordu. 1752'de bir operası Burgtheater'de oynandı ve oldukça iyi karşılandı.

Bu arada şair Pietro Metastasio ile tanışmış, onun yardımiyle opera bestecisi Nicola Porpora'nın yanında iş bulmuştur. Porpora Haydn'a şan ve ses müziği (musique vocale) üzerine ders de vermiştir. Haydn Porpora sayesinde Viyana'nın ileri gelen müzikçilerile, bu arada Gluck'la ve varlıklı bir müziksever olan Joseph Fürnberg'le tanıştı. Fürnberg Haydn'ı Weinzierl'deki malikânesi için tuttu. Haydn Weinzierl'de kısa zamanda Fürnberg için on sekiz orkestra parçasile bir yaylı sazlar kuarteti yazmıştır.

Sonra Kont Ferdinan Maximilian von Marzin'in Pilsen'deki sarayına müzik yöneticisi olmuştur. Haydn iki yıl süren bu görev sırasında 1759'da birinci senfonisini yazmıştır.

26 kasım 1760'da, bir perukacının kızı olan Anna Maria Keller'le evlendi. Gerçekte Anna'nın küçük kardeşi Thereza'yı seviyordu. Fakat Thereza manastıra girmiş ve Haydn, büyük kızkardeşle evlenirse teselli bulacağını ummuştur. Oysa bu evlilik hiç mutluluk getirmemiştir. Anna kocasını anlıyacak bir kadın değildi. Sık sık kavga ederlerdi. Birkaç yıl sonra ayrıldılar, ama Haydn bütün ömrünce Anna'ya bakmıştır.

Kont von Marzin 1761'de malî güçlükler yüzünden orkestrasını dağıttığında Haydn tanınmış bir müzikçiydi artık. Aramadan iş buldu. Mayıs 1761'de Prens Paul Anton Esterhazy'nin Eisenstadt'daki sarayına ikinci yönetici oldu. Bundan böyle otuz yıl Esterhazy ailesinin hizmetinde kalacaktı. Aile Odenburg yakınında yeni bir saray yaptırdıktan sonra Haydn da birinci yöneticiliğe yükseltildi. Muntazam aralıklarla ve özel vesileler için verilen konserleri yönettiği gibi düğün yada resmi bir şahsiyetin ziyareti gibi fırsatlar münasebetiyle yeni besteler meydana getiriyordu.

İyi düzenlenmiş biteviye bir hayat geçiriyordu. Büyük şehirden ve başka bestecilerden uzakta hazırladığı eserler her türlü etkiden uzak kaldığından yüksek ölçüde özgünlük (originalité) gösteriyordu.

Ünü yavaş yavaş Avusturya'nın her köşesine yayıldı. Sonra bütün Avrupa'ya. 1764'de Paris ve Amsterdam'da bazı eserleri yayınlandı.

Müzik dünyasında gittikçe genişleyen bu yetkisi kendisini değiştirmiş değildir. Sade ve dürüst bir insan olmağa devam etti. Fakir bir aileden çıktığını, buna rağmen hatırı sayılır bir seviyeye yükseldiğini hep gururla hatırladı. Bütün davranışlarında kendisine iyi adam dedirtiyordu. Bu iyiliği karşılığını da görmüştür. Düşmanı çok az, seveni pek çok olan nadir insanlardandır.

Çalışkan ve dindardı.

Mutlu bir kişi değildi. Çağdaşları içinde, güldüğünü hiç görmediklerini söyleyenler çıkmıştır. Büyük bir yalnızlık içindeydi. Esterhazy konağının dışındaki dünyayla ilgisinin kesikliğini acı acı hatırladığı zamanlar çoktu.

Mozart en sevdiği kimseydi. 1781'de ilk karşılaştıklarında Haydn kırk dokuz yaşındaydı, Mozart yirmi beş. Bir öğretmenle öğrencisi gibi bir durum. Gerçekten de Mozart yaşlı arkadaşından birçok şeyler öğrenmiştir. Ne var ki Haydn da Mozart'tan birçok şeyler öğreniyordu. Belki de daha fazlasını. Viyana'ya her gelişinde Mozart'ı evinde ziyaret etmek âdetiydi.

1790 yılı Haydn'ın hayatında bir dönüm noktasıdır. O yıl işvereni ölmüş, Esterhazy'deki orkestra dağıtılmış, kendisine, ücreti ve sıfatı devam etmek üzere, izin verilmişti. Elli sekiz yaşındaydı. Sevinçle Viyana'ya geldi. Nihayet otuz yılını içinde geçirdiği konağın dışındaki dünyayı ve bütün müzikçilerden üstün tuttuğu Mozart'ı istediği gibi görebilecekti.

Mozart da onu seviyor ve kendisine "baba" diye hitap ediyordu. Birbirlerile konuştuktan ve birbirlerine çaldıktan sonra ikisi de daha güzel besteler yapıyorlardı.

Bu, ancak kısa bir müddet böyle sürdü ve aynı yılın sonlarında bir yabancının gelişiyle sona erdi. Yabancı, Londralı empresaryo Johann Peter Salomon'du. Salomon Haydn'a Londra'ya gelip birkaç senfoni bestelemesini teklif etti. Empresaryonun sözünü ettiği dolgun ücrete ne Haydn ne de Mozart dayanabilirdi.

Haydn'ı Londra yolculuğuna uğurlamaya gelen Mozart yaşlı arkadaşını bir daha göremiyeceğini gözyaşları içinde söylüyordu. Gerçekten de göremedi. Ama yaşlı arkadaşı değil, kendisi bir yıl sonra ölmüştür.

Haydn İngiltere yolunda Bonn'da mola verdi. Orada Ludwig van Beethoven adlı genç bir bestecinin bir eserini dinledi. "İstidatlı bir kişi" yargısını verdi.

1 ocak 1791'de Londra'ya vardı. Londra'da Haydn büyük itibar görmüştür. Golden Square'deki gösterişsiz evinde İngilterenin en saygıdeğer kimseleri ziyaretine geliyorlardı. Haftanın altı akşamı davetlere gidiyordu. Bir yandan da beste yapıyordu. İlk konseri için hazırladığı "sürpriz" senfonisi büyük ilgi gördü. Sonra öbür senfonileri aynı ilgi havası içinde çalındı. Konserler arasında balolara, pikniklere ve nehir gezintilerine çağırılıyordu. Oxford Üniversitesi tarafından kendisine müzik doktoru ünvanı verildi. Bu dağdağalı hayatı devam ederken aralık 1791'de bir gün Mozart'ın ölüm haberini aldı.

1792 haziranında Viyana'ya geldi. Orada yirmi iki yaşındaki Beethoven kompozisyon dersleri almak üzere kendisini sabırsızlıkla bekliyordu. Ama hırçın Beethoven'le başlayan bu çalışmalar verimli ve devamlı olamamıştır.

1794'te yeniden Londra'ya gitmiş, ilk seferinde ol-

duğu gibi altı senfoni bestelemiş ve yönetmiştir. - Haydn'ın Londra'da yazdığı on iki senfoni "Salomon" yada "Londra" senfonileri diye anılır. -

Bu arada Esterhazy konağının başına yeni bir prens geçmiş ve Haydn'a dönmesi için haber göndermişti. Haydn döndü.

Kendisine genç bir yardımcı tutulmuştu. Haendel için hazırlanmış bir libretto üzerinde büyük bir oratoryo hazırlamak istiyordu. Yavaş yavaş ve dikkatle çalıştı. Nihayet **"The Creation"** (Yaratış) adlı bu oratoryoyu tamamladı. Oratoryo 1798 nisanında çalındı. Gerçekten "Messiah"tan beri en başarılı oratoryoyu yazmış oluyordu.

Gittikçe daha yavaş bir tempo ile çalışarak 1800 sonlarında **"The Seasons"** (Mevsimler) adlı oratoryoyu tamamladı.

Böylece yaratıcı hayatı sona ermişti. Daha dokuz yıl yaşadı: Günden güne daha zayıflayarak, müzikseverlerin ziyaretlerini ve hediyelerini içten bir sevinçle karşılayarak ve kabul ederek.

Viyana'nın Fransız orduları tarafından işgali ömrünün son aylarındaki çöküntüyü artırmıştı. 31 mart 1809 da, yetmiş yedi yaşında öldü. Cenaze törenine Napoleon'un emriyle, birçok Fransız subayı katılmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 45 No. senfoni, sol majör 88 No. senfoni, 12 "Londra" senfonisi, sol majör Toy senfonisi re majör viyolonsel konçertosu. *Oda müziği:* Op. 33 6 kuartet, op. 76, 6 kuartet. *Koro müziği:* Yaratış - oratoryo. *Başkaca:* 99 3104 No. senfoni, operalar, meşler, uvertürler, çeşitli konçertolar, triolar, sonatlar, şarkılar.

WOLFGANG AMADEUS MOZART

(1750 - 1791)



On sekizinci yüzyılın ortalarından beri müzik alanındaki harikalardan söz ederken Mozart'ın adını anmak âdet olmuştur. "Yeni bir Mozart" deyimi hem doğuştan üstün bir kabiliyeti, hem de verimli bir yaratıcılık hayatını kasdetmek anlamına gelmiştir. Ne var ki şimdiye kadar gerçekten ikinci bir Mozart yetişmiş değildir. Bununla beraber Mozart'ın çocukluğundaki inanılmaz başarılarının vaitlerine, olgunluk yollarında katlandığı müşkül şartların menfi etki yaptığını farzetmek herhalde yanlış olmaz. Gene de Mozart kısacık bir ömür için inanılmayacak kadar çok eser bırakmıştır. 1862 yılında Ludwig von Köchel'in, Mozart'ın eserlerini tasnif amaciyle hazırladığı katalogda altı yüzden fazla eser bulunmaktadır. Bunlar arasında kırk dokuz senfoni, yirmi kadar opera ve yirmi kadar piyano konçertosu vardır.

Mozart'ın eserlerinin şekil mükemmelliği şüpheye yer bırakmaz; bunlar klasik sanatın en gerçek örnekleri olarak zikredilir. Mozart'ın eserlerinde şekil ve öz arasında başarılı bir denklik vardır. Mozart müziksel ifadede durmadan daha zengin, daha derin ve daha yeni olmağa

çalışmıştır. Armoni tekniğinde denediği birçok yenilikler bazı eserlerinin yirminci yüzyıl müziğiyle kıyaslanmasına imkân verecek dereceyi bulmuştur.

Wolfgang Amadeus Mozart 27 ocak 1756'da Avusturya'da, Salzburg şehrinde doğmuştur. Babası Leopold Mozart, keman çalan, birçok besteler ve keman için bir metod meydana getirmiş bir müzikçiydi. Bay Leopold oğluna dört yaşında klâvsen dersleri vermeğe başladı. Wolfgang dersini kolaylıkla öğreniyordu. Onun iyi bir müzikçi olmak için doğuştan bazı özellikleri de vardı: Kulağı bir kemanda bir notanın sekizde biri kadar akort düşüklüğünü farkedecek kadar hassastı. Ve çirkin seslere, gürültülere karşı tepkisi de baygınlık geçirecek ölçüde şiddetlenebiliyordu.

Müzik âletleri çalmakta gösterdiği kolaylığa eş bir kolaylıkla beste de yapmağa başladı. Beş yaşında menuet, yedi yaşında konçerto ve sekiz yaşında senfoni meydana getirmiştir.

Mozart'ın kızkardeşi Marianne da klâvsen çalıyordu. 1763'te Bay Leopold iki çocuğunu alarak Avrupa'nın belli başlı şehirlerinde üç yıldan fazla sürecek bir gezi tertip etti. Wolfgang klâvsen, keman ve org çalmaktaki ustalığiyle ve her şeyden fazla "improvisation" (irticalen çalış) lariyle dinleyicilerini hayrette bırakıyordu. Münich'te verdiği konserlerin başarısı haberi çok çabuk yayılan küçük Mozart Viyana'ya gelişinde Schönbrunn'da Maria Theresa'nın huzuruna çıkarıldı. Orada Georg Christoph Wagensel'in bir konçertosunu büyük başarıyla çaldı. Sonra Frankfurt, Paris, Londra ziyaret edildi. Versailles sarayında da Schönbrunn'daki gibi herkesi hayran bırakmıştı. Artık takdir ve iltifat görmeğe öylesine alışmıştı ki örneğin Madam de Pompadour'un kendisine yeter derecede yakınlık göstermemesini bir türlü hazmedemiyordu.

"Bu da kim oluyormuş, beni İmparatoriçem bile öptü" diyordu.

Üç yıldan fazla süren bir ayrılıktan sonra 1766'da Salzburg'a dönüldü. Bütün Avrupa Mozart'ı tanımış oluyordu.

Bir yıl sonra Herr Leopold yeni bir Avrupa gezisi düşündü. Büyük ümitlerle Viyana yolunu tuttular, fakat bu kere beklenen başarı sağlanamadı. Viyana, on bir yaşındaki Mozart'a, daha küçükken gösterdiği ilgiyi göstermiyordu. İmparatorun arzusuna uyularak ısmarlanan ve Mozart'ın kısa zamanda tamamladığı **"La Finta Semplice"** operası bile artistlerin entrikaları neticesinde sahneye konmaktan mahrum kaldı. Yalnız küçük bir pastoral opera **"Bastien und Bastienne"** Dr. Franz Anton Mesmer'in evinde oynanabilmişti.

Viyana'dan hayal kırıklığı ile dönen Mozart'ı babası bir müddet sonra İtalya'ya götürdü. İtalya seyahati büyük başarılarla geçti. Gösterdiği hünerler Napoli'de o kadar şaşırtıcı bulundu ki bazıları bunları Mozart'ın parmağındaki bir yüzüğün sihirli kudretine atfettiler. Fakat Mozart müzikseverleri en fazla Roma'da şaşırttı. Bu şehirde Gregorio Allegri (1582-1652) nin Miserere adlı koro eseri papalık korosu tarafından yılda bir defa söylenirdi. Bir papalık emirnamesi bu eserin kopya edilmesini yada başka yerde icrasını yasak eylemişti. Mozart eserin papalık korosu tarafından söylenişini dinledi, sonra odasına çekildi ve iki koro halinde dokuz ses için bestelenmiş bulunan bu eseri belleğinden kâğıda geçiriverdi.

İtalya seyahati sona ermeden Bologna Filârmonik Akademisi, Mozart'ı üyeliğe seçerek yirmi yaşından küçük adayları kabul etmemek ilkesinde istisna yapıyordu.

1770 kışında **Mitridade** operasının provalarında bulunmak üzere tekrar İtalya'ya gitti. Opera Noel günü

temsil edildi ve seyirciler eseri büyük coşkunlukla karşıladılar.

Mozart'ın bundan sonraki birkaç yılı hemen tamamiyle Salzburg'da geçti. Mozart için İtalya'daki parlak zaferlerle dolu hayatın tam zıddı bir hayattı bu. Kilisede besteci ve virtüoz olarak bir vazifesi vardı, fakat verilen az parayla geçinmekte ve kendisine âdeta hademeler gibi muamele edilmesine katlanmakta güçlük çekiyordu. Aksatmadığı bir tarafı vardı, muntazaman eser vermeğe devam ediyordu: Senfoniler, konçertolar, yaylı sazlar için kuartetler, serenadlar...

1777 yılında Mozart annesiyle birlikte Paris'e doğru yola çıktı. Augusburg'da ve Mannheim'da durdular. Mozart Mannheim'da, Aloysia Weber adlı bir kız tanıdı, onu sevdi ve onunla birlikte İtalya'ya gitmeği düşündü. Ancak babasından gelen acı mektuplar kendisini bu tasavvurundan caydırabildiler. Aloysia'ya veda ile yoluna devam etti. 1778 martında Paris'e vardılar.

Mozart, Paris'te yeni hayal kırıklıkları ile karşılaştı. Artık bir harika çocuk değil, yetişmiş bir sanatçı olması yüzünden ilgi çekmiyordu.

Hayal kırıklıklarını annesinin anî ölümüyle bir facia takip etti. Hayatında ilk defa kendini yalnızlık içinde buluyordu. Birden Mannheim'a dönüp Aloysia ile evlenmeğe karar verdi. Mannheim'a geldi, fakat Aloysia önce onu tanımadı bile, neden sonra hatırladığında ise yokluğu esnasında bütün hislerinin soğumuş olduğunu söyleyiverdi.

Mozart, Salzburg'a ve kilisedeki eski işine döndü. İki yıl müddetle talihine sessizce isyan etti. Nihayet kendisini zalimce küçümseyen arşövekle bağlarını koparark Viyana'ya gelip yerleşti. Yirmi beş yaşındaydı. On yıllık ömrü kalmıştı. Bu yılları bir yandan malî bir güven sağlamak ve çocukluğunun sükûnunu tekrar elde etmek yolun-

da mücadelelerle, bir yandan da en büyük eserlerini meydana getirerek geçirecekti.

"Saraydan Kız Kaçırma" operası 1782'de Viyana'da oynandı. Viyana'nın o zamanki müzik otoritesi Antonio Salieri'nin çeşitli entrikalarına rağmen opera iyi karşılandı. Prens Kaunitz, Mozart gibi bir dehânın ancak "bir yüzyılda bir defa" meydana çıktığını söylüyordu.

4 ağustos 1782'de bir zamanlar sevdiği ve sonra kaybettiği Aloysia'nın kızkardeşi Constanze Weber ile evlendi. Oğlunun saadeti uğrunda bıkıp usanmadan fakat beyhude yere çabalayan babasının arzusuna aykırı ilk karardı bu. Constanze hayat mücadelesinde zayıf olan kocasına yardım edecek bir kadın değildi. Hattâ kocasının gerçek değerini bile ancak ölümünden sonra ve başkalarının Mozart'ın hâtırasına gösterdikleri ilgiden öğrenecekti.

Mozart'ın münasip bir vazifeye tayin edilmek yolunda saraya bağladığı ümitler bir türlü gerçekleşmiyordu. Bunda kendisini amansız bir rakip olarak gören Salieri'nin bitmeyen entrikalarının tesiri çoktu.

Fakat ümitsizliğe düşmek Mozart'ın harcı değildi. Gittikçe daha güzel eserler meydana getirerek bekledi. Hayatın küçük zevklerinden tad almaya bakıyordu. Dereden tepeden konuşmaktan, bilârdo oyunundan ve her şeyden fazla - karısına bakılırsa müzikten de fazla - dansetmekten hoşlanırdı.

Pazar sabahları evi misafirlerle dolardı. Mozart insanlarla beraber olmaktan hoşlanırdı. Neşeli konuşmalarla, içki ve müzikle vakit geçirilirdi. Bu toplantılardan birinde Joseph Haydn o gün Viyana'da bulunan Leopold Mozart'a şöyle demişti: "Size Allahın önünde ve namuslu bir adam sıfatiyle söylüyorum ki, oğlunuz şahsen yada ismen tanıdığım bestecilerin en büyüğüdür."

1 mayıs 1786'da "Figaronun Düğünü" operası Burgtheater'da sahneye kondu. Salon tamamen doluydu, Aryalardan tekrar ettirilenler o kadar çok oldu ki opera uzadıkça uzadı. İmparator da hayranlığını ifade etmişti. Fakat Salieri'nin yeni entrikaları yüzünden eser ancak dokuz defa oynandı.

29 ekim 1787'de "Don Giovanni" operası Prag'da oynandı. Ve bütün şehirde fırtına gibi akisler yaptı.

Prag'da kalması için yapılan ısrarlara rağmen Viyana'ya döndü. Gluck'un ölümünün bu acele dönüşte etkisi olması mümkündür. Gerçekten Mozart, Gluck'un boş bıraktığı saray bestecisi vazifesine tayin edildi. Gluck'a verilen 2000 duka altını yıllık ücrete karşılık Mozart'a sadece 800 altın ödenmek suretiyle. Böylece Mozart gene "uygun bir faizle" ödünç para aramağa devam etmekten kurtulamıyordu.

Karısı hastaydı ve tedavi için Baden'e gitmek zorundaydı. Kendisi de iyi değildi. Yardım aramak için nereye başvuracağını bilemiyordu.

1791 yılı. Mozart "Sihirli Flüt" operası üzerinde çalışmaktadır. Temmuz ayında bir gün esrarengiz bir adam Mozart'ın evine geldi ve ona bir requiem ısmarladı. Dolgun bir ücret teklif ediliyor, fakat bir şart öne sürülüyordu: Mozart requiem'i ısmarlayanın kim olduğunu araştırmağa çalışmayacaktı.

Requiem'i ısmarlayan, ileride kendisinin olduğunu iddia edeceği eserler besteletmek âdetinde olan bir konttu. Fakat hastalık ve ölüm düşünceleri içinde bulunan Mozart karşısındaki adamı, bizzat kendi requiem'ini yazdırmak üzere gelmiş bir haberci gibi gördü.

Eylülde "Sihirli Flüt"ü tamamladıktan sonra kendi ölümüyle günden güne daha fazla yakınlık duyar olduğu requiem üzerinde hararetle çalışmağa başladı. "Ya-

bancının hayalini gözümün önünden bir türlü uzaklaştıramıyorum. Çalışmam için önce rica, nasihat ediyor, sonunda da emir veriyor. Tekrar çalışmağa başlıyorum, çünkü bestelemek beni bir şey yapmaktan daha az yoruyor. Yarım bırakmamam gereken ölüm şarkımı bu yolda bitirmek mecburiyetindeyim" diyordu.

Sihirli Flüt 30 eylülde sahneye kondu. Halk esere karşı önce çekingen davrandı, sonra ilgisini arttırdı ve eser yüz defa tekrarlandı.

Gücünün günden güne eksildiğini açıkça farkediyordu. Requiem üzerinde daha fazla çalışamıyacağını anladığı gün öğrencisi Süssmayer'e eseri nasıl tamamlamayı tasarladığını açıkladı.

4 - 5 aralık 1791 gece yarısından sonra öldü. Cenaze çok sönük kaldırıldı. Soğuk ve yağışlı bir gündü. Kilisedeki merasimi uzun zamanlar amansız düşmanı olan Salieri idare etti. Karısı teessüründen merasime hiç katılmamıştır.

Constanze bir zaman sonra mezarlığa geldiği zaman kocasının gömüldüğü yeri bile bulamadı. Richard Wagner'in bütün yüzyılların ve bütün sanat dallarındaki ustaların en büyüğü saydığı Mozart'ın mezarına ismini gösteren bir taş bile konmamıştı.

BAŞLICA ESERLERİ — *Operalar:* Figaro'nun Düğünü, Don Giovanni, Sihirli Flüt. *Orkestra müziği:* 35. senfoni, 39, 40, 41. senfoniler. Re minör ,do minör, la majör, re bemol majör piyano konçertoları, la majör keman konçertosu. *Koro müziği:* Requiem, Ave Verum. *Oda müziği:* 6 Haydn kuarteti, 2 piyano kuarteti, do majör, sol majör, mi minör re majör, fa majör, si bemol majör, la majör sonatları. *Piyano müziği:* la majör, do minör, re majör, fa majör sonatları, 2 piyano için re majör sonat. *Başkaca:* İdomeneo. Cosi fan tutte operaları mesler, kantatlar ,motetler, konçertolar, oda müziği eserleri v.b.

LUDWIG VAN BEETHOVEN

(1770 - 1827)



Felsefesini notalarla ifade etmeğe çalışan, hürriyet ve tabiat âşığı, hasta, bedbaht bir adam: İşte Ludwig Van Beethoven... O, bir dahi çocuk değildi, hattâ ilk gençlik çağında dahi hocalarını ümitsizliğe düşürmüştü. O kadar ki içlerinden bir tanesi "şimdiye kadar bir şey öğrenemediği gibi bundan sonra da öğrenemiyecek. Hele bestecilikte sıfır" demişti. Uzun zaman ona armoni dersleri veren Haydn bile, bu garip tabiatlı talebesinin istikbalinden şüpheliydi.

Bonn'da sefil bir tavan-arasında, fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Ludwig, ilk müzik derslerini dört yaşındayken sarhoş babasından almaya başladı. Sırf menfaat düşüncesiyle oğlundaki kabiliyeti ortaya çıkarmaya uğraşan sefih baba ve ömrünün büyük bir kısmını yatakta geçiren hasta bir annenin elinde her türlü ahlâk ve zihin terbiyesinden mahrum olarak büyüdü. Üstelik hiç bitmek tükenmek bilmeyen kavgalar da çocuğun âsabı üzerinde büyük bir tesir yaratmıştı. O da gün geçtikçe aksi, insanlardan kaçmak isteyen acayip tabiatlı bir adam haline geliyordu.

On sekiz yaşındayken Viyana'ya gidip bir müddet

Mozart'dan ders aldı. Beethoven'in aksine minicikken bir dahi çocuk olarak tanınan Mozart, onun bir şeyler yaratabileceğine inanan ilk hocadır. "Bu çocuğa dikkat edin" demişti, "Bir gün gelecek bütün dünya ondan bahsedecek." Beethoven, annesinin hastalığının artması üzerine tekrar Bonn'a döndü, birkaç gün sonra da tek dayanak noktası olan bu zavallı kadın öldü. Şimdi ailenin bütün yükü Beethoven'in omuzlarındaydı.

Yirmi iki yaşında artık iyice Viyana'ya yerleşti. Avusturya'nın asîl bir ailesine mensup olan Prens Carl Lichnowsky ile karısı onu evlerine götürüp senede altı yüz florin vermeyi taahhüt ettiler. Her yerden çağrılıyor, her gittiği yerde sevgiyle karşılanıyordu. Fakat çok geçmeden bu hal onun sinirine dokunmaya başladı. Ama nedense kendini saadete lâyık görmüyordu ve daima yalnız yaşamaya mahkûm, bedbaht bir insan olarak kalmayı tercih ediyordu.

Fakat Beethoven, bir gün bütün dünyayı kendisinden bahsettirmeyi aklına koymuştu. Nitekim 1800'de bestelediği birinci senfoni bestecinin ilerde bir şeyler yapabileceğini müjdeledi. Bu eserde eski müziğin tesirleri bariz bir şekilde görülmekle beraber yeniye doğru atılmış bir adım sayılabilirdi. Bazı eleştirmeciler Beethoven'e yenilik yapmaktan vazgeçip gene eski tarzda eserler bestelemesini tavsiye ettiler. Fakat Beethoven bu, hiç dinler mi? İkinci senfoniyle kritiklere âdeta meydan okudu. Bu eser insan üzerinde sazların küçük gruplar halinde karşılıklı dedikoduya daldıkları hissini uyandırıyordu. Bir grubun çaldığı melodi biraz sonra başka bir grup tarafından belli belirsiz bir değişikliğe uğramış halde çalınıyordu. Beethoven'in aleyhtarları, "Eğer böyle giderse orkestraları-

mız sazlardan müteşekkil dedikodu cemiyetleri haline gelecek" diyorlardı.

Beethoven, bu hiç kimsenin önünde eğilmeyen adam, hemen her gün başka bir aşkın esareti altına giriyordu. Bununla beraber evlenmek fırsatını hiç bulamamıştır... Birinci senfonisinin bestelenmesinden kısa bir zaman sonra kulaklarının sağır olmaya başlaması da Beethoven'i insanlardan iyice uzaklaştırmıştı. Sağırlık Beethoven için büyük bir felâketti, zira başkalarının seslerini duyamadıktan başka kendi eserlerini de dinleyemiyordu. Bir ara bu korkunç ıstıraba dayanamıyacağını düşünerek intihar etmeye karar verdi, fakat sanatı ona yaşamayı emrediyordu. Artık tek işi durmadan, hiç durmadan yazmak olmalıydı... O, kaderiyle mücadele ederken Napolyon da fetihler peşinde koşuyordu. Bedbaht besteci eskiden beri bu genç kumandanın hayranıydı. Üçüncü senfonisini ona ithaf etti. Fakat ne gariptir ki tam eseri bitirip de Paris'e göndermeye hazırlandığı sırada Napolyon'un kendini İmparator ilân ettiğini haber aldı. Şiddetli bir sinir buhranı esnasında müsveddelerin birinci sayfasını parçaladı. "Napolyon da bütün diğer insanlar gibiymiş ha..." diyordu. Üçüncü senfoniye "Eroica" ismini koydu ve birinci sayfasına da: "Vücudu hâlâ yaşadığı halde ruhu çoktan ölmüş bulunan bir büyük adamın hâtırasına hürmeten..." kelimelerini ekledi.

Beethoven daimî bir huzursuzluk içindeydi. Bir dakikası ötekine uymuyor, çılgınca hareketleriyle etrafındakileri yıldırıyordu. Bazan günlerce ortadan kayboluyor, onu aramaya çıkanlar ormanda ağaçların arasında ellerini şakağına dayamış bir halde buluyorlardı. Beethoven, hasret kaldığı beşerî sevgiyi ağaçlarda arıyordu... Sağırlığının her gün biraz daha artmasıyla beraber yaratılan şaheserler de gittikçe çoğalıyordu. Dördüncü sen-

foni tam mânasiyle bir aşk senfonisiydi. Bestecinin bu eseri bir aralık nişanlanmış olduğu Kontes Therese von Brunsvick'e ithafen yazdığı söylenmektedir. İki dev eser (Üçüncü senfoni ve Beşinci senfoni) arasında nisbeten kıymetsiz kalan bu dördüncü senfoniye başından sonuna kadar neşeli bir hava hâkimdir. Beethoven bu arada Fidelio operasını da bestelemeye başlamıştı (1804). Boully'nin Leonore isimli eserinden aldığı mevzuu işlemesi bir hayli uzun sürdü. Beethoven, insan seslerini sevmediği için onlara göre güzel bir eser besteleyemediğine inanmıştı. Bugün Fidelio operası dâhi bestecinin ilk ve son operası olarak dünyanın büyük sahnelerinde zaman zaman oynanır.

Mozart ne kadar büyük bir müzik şairi ise, Beethoven de o kadar kuvvetli bir müzik filozofudur. Beşinci senfoni yahut Kader senfonisinde felsefesini en ince teferruatına kadar anlatır.

Günlerini, duymadığı müziğin nağmeleri ve tabiatla başbaşa geçiren Beethoven'in fırtınalı hayatının en mühim hâdiselerinden biri de Goethe ile karşılaşmasıdır. Besteci geçirdiği şiddetli bir sinir buhranından sonra istirahat etmek için Teplitz'e gelmişti. Tesadüfen büyük şair Goethe'nin de orada bulunması Beethoven'i çok sevindirdi. Eserlerini zevkle okuyup takdir ettiği bir sanatçıyla karşılaşması gerçekten iyi bir tesadüftü. O yaz iki sanatçı sık sık buluşup uzun uzun konuşular. Fakat ne yazık ki bu ahbaplık da çok sürmedi. Goethe asaleti her şeyden üstün tutuyordu. Halbuki Beethoven'in demokrat ruhu şaire hak vermesine mani idi. Bir gün parkta kralla karşılaştıkları vakit, Beethoven'in hiç aldırmadan geçip gitmesi Goethe'yi hem utandırdı hem de kızdırdı.

Altıncı "Pastoral" senfonide Beethoven tabiat hâdi-

selerini ve insanların bunlara karşı takındıkları tavrı gayet güzel anlatır. Bu eser onun tabiatla başbaşa geçirdiği günlerin bir neticesidir. Yedi ve sekizinci senfoniler de tıpkı dördüncü senfoni gibi öteki dev eserler arasında fazla bir varlık gösterememişlerdir.

Beethoven her biri başlıbaşına bir sanat âbidesi olan senfonilerinden başka piyano ve keman için sonat ve konçertolar, Coriolanus, Egmont ve Atina Harabeleri uvertürleri, iki yüz elliden fazla şarkı, yaylı sazlar için on altı kuartet, on üç trio, yüzden çok çeşitli piyano eseri bestelemiştir. Fakat onun asıl son eseri müzik dünyasında yepyeni bir çığır açtı, ve bestecisini şöhretin zirvesine çıkardı. Korolu dokuzuncu senfoni, o güne kadar eşine raslanmamış bir eserdi, Schiller'in Neşeye Şarkı isimli şiiri senfoninin son kısımlarına eklenince, eser insan sesleriyle saz seslerinin birleşmesinden doğan bir haşmet içinde sona erer.

Dokuzuncu senfoni ilk defa 7 mayıs 1824 tarihinde Viyana Kırallık tiyatrosunda çalındı. Kulakları artık iyice sağır olduğu halde Beethoven, hayatı boyunca bestelemeye çalıştığı bu eserinin idaresini başkasına bırakamadı, ve eseri baştan sona kadar herhangi bir aksaklığa uğratmadan idare etti. Fakat konser bitip de halkın çılgınca alkışları salonu inletmeye başladığı zaman Beethoven, hayatının en acı dakikalarını yaşadı. Zavallı besteci hiçbir şeyin farkında değildi, halka selâm vermesi için ona işaret ettikleri zaman, kulaklarını iki eliyle kapayarak hıçkırıklar içinde salondan koşarak uzaklaştı. Kader Beethoven'e en büyük darbesini indirmişti. Ölümü yakındı artık.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 3, 5, 9 senfoni, Leonore uvertürü, Coriolan, Egmont uvertürleri, keman kon-

çertosu, 5 piyano konçertosu. *Piyano müziği:* 32 sonat. *Oda müziği:* 16 kuartet, büyük füg, 10 keman ve piyano sonatı, 5 viyolonsel ve piyano sonatı. *Opera:* Fidelio. *Koro müziği:* Missa Solemnis. *Başkaca:* Keman ve orkestra için 1 ve 2 romanslar, piyano, keman, viyolonsel ve orkestra için konçerto, 8 piyano, keman ve viyolonsel triosu, piyano için 32 varyasyon.

NİCCOLO PAGANİNİ

(1782 - 1840)



Niccolo Paganini'nin gelip geçmiş keman virtüozlarının en büyüğü olup olmadığı tartışılırsa da, onun, kuşağının en beğenilen virtüozu olduğu su götürmez. Franz Schubert, Paganini'nin bir konserini dinledikten sonra, "bir meleğin sesini duydum" demiştir. Meyerbeer Paganini'yi dinlemek için bir konserden ötekine, bazan da bir şehirden öteki şehre gidermiş.

Paganini'nin hayatı daha sağlığında efsaneleşmişti. Yirmi yaşlarına girmeden tecrübeli bir kemancının içinden çıkamıyacağı çalış güçlükleri icad ederdi. Kendisi haftalarca, hattâ aylarca, günde on saat bunlar üzerinde çalışır ve bu güçlükleri hallederdi. Uzun hazırlıklardan sonra bile çalınamıyacağı iddia edilen güç bir parçanın notasını önüne alıp hemen çalmış ve bu başarısına karşılık bir Stradivarius kemanı kazanmıştı.

Yalnız çalışı değil ,iskelete benzeyen vücudunun sahnede görünmesi de dehşet ve korku verirmiş. Şeytanın oğlu diye hakkında söylentiler dolaştırılmış, insan cinsinden ebeveyni bulunduğunu ispat için annesinin mektupla-

rını yayınlamak lüzumunu duymuştur. Bir ara da kemanının sol telini, öldürdüğü metresinin barsağından imal ettiği söylentileri ortaya çıkmıştır. Kendisi de dehşet uyandırmak için elinden geldiğince çalışmış, insanüstü bir kudret sahibi olmadan dehasının mümkün olamıyacağına etrafını inandırmak istemiştir.

Paganini 27 ekim 1782'de Cenova'da doğmuştur. Küçük yaşından beri bir harika çocuk muamelesi görmüştür. Sekiz yaşında bir Pleyel konçertosunu kilisede başarı ile çalmıştır. On üç yaşında bütün Cenova onu "harika çocuk" diye tanıyordu.

Lombardiya'nın büyük şehirlerinde konser gezisine çıktığı zaman kendi bestelerini programına katmakta gecikmedi. Bu çalınması güç parçalar, dinleyenlerin ilgisini toplamıştır hemen. Paganini giderek, konserlerinin programını tüm kendi bestelerine hasreder olmuştur.

Başarıları ve mali bağımsızlığı artınca babasının hâkimiyetinden sıyrılmış, on yedi yaşında kendinden emin, ihtirasla kadın ve kumar peşinde koşmağa başlamıştır. On sekiz yaşında izi kaybolmuştur. Asil bir Toskanalı kadının âşığı olduğu ve birkaç yılı onun şatosunda geçirdiği söylenir. Bu süre boyunca kemanını da bir tarafa atmış, gitar çalmış.

Üç yıl sonra Cenova'ya ve kemanına döndü. Yeni bir hızla çaldı, besteledi. 1813 yılına kadar bir yandan konserler verirken, bir yandan da Lucca Prensesinin kapelmaysterliğini yaptı.

1813'te Milano'da verdiği konser şöhretinde yeni bir merhale olmuştur. Bundan sonra on beş yıl İtalya'nın çeşitli yerlerinde konserler verecek ve ününü iyice yerleştirecekti.

Paganini'nin konserine gitmek çok zaman müzikli bir sirke gitmekten farksızdı. Sık sık kemanının teli ko-

pardı. Bu kopuşların hileli olduğu çok söylenmiştir. Fakat en azdan başlangıçta bu bir kaza eseri idi: İlk konserlerinden birinde bir terslik olmuş, çaldığı parçanın güç bir yerinde kemanın teli kopuvermişti. Birden dinleyiciler arasında bir istihza dalgası dolaşmıştı. Fakat Paganini hiç istifini bozmamış, üç telle konsere devam etmişti. Bunun üzerine dinleyicilerin alayları yerlerini takdire ve hayranlığa terketmiştir. Bu kazanın Paganini'ye bir ders verdiği ve sanatçının ileriki konserlerinde dinleyicilerini hayran bırakmak için bile bile telleri kopardığı söylenir. Konserini üç, iki hattâ bir telle devam ettirdiği çok görülmüştür. Bu denemeler besteciye bir tel üzerinde çalınabilecek bir eser meydana getirmek düşüncesini ilham etmiş ve Paganini "Sol teli üzerinde Fantazya"yı böyle yazmıştır.

1828 yılında Avrupa'nın çeşitli memleketlerinde konserler vermek üzere İtalya'dan ayrıldığında, bir efsane kişisiydi artık. Önce Viyana'ya gitti. Konseri üzerine çıkan bir yazıda şu çizikler vardı: "... Dinleyiciler topluluğu büyülenmişti. Tiyatromuzda hiçbir sanatçı bu derece büyük heyecan yaratamamıştır." Birkaç hafta boyunca bütün Viyana'da yalnız Paganini'den söz edilmiştir.

Sonra Berlin'e, daha sonra Paris'e gitti. Bir sürü söylentiler de kendisiyle birlikte dolaşıyordu. Bu söylentiler dolayında Paris'teki "La Revue Musicale"e bir mektup göndermiştir. Bu mektupta metresini öldürdüğü, sekiz yıl hapiste yattığı, kendisini yönetmek üzere şeytanın daima yanında hazır bulunduğu gibi söylentilerin gerçekle bir ilgisi olmadığını bildirmiştir.

Franz Liszt'le Rossini de, Paganini'nin Paris'te verdiği konserleri dinleyenler arasındaydı. "Bu ne adam, bu

ne keman, bu ne sanatçı! Aman Allahım!" diye kalakalmıştı Franz Liszt.

Paganini, İngiltere'de Viyana ve Paris'ten daha da çok alkışlanmıştır. İngiliz eleştirmecisi Henry Chorley: "Paganini sanatında yapayalnızdır" diye yazıyordu.

İtalya'ya döndüğünde Parma yakınında bir konak satın aldı. Çok para biriktirmişti. Artık zenginlik ve rahat içinde yaşamayı düşünüyordu. Fakat bu biçim hayat onun yaratılışına uymadı. Hasta olduğu halde, zaman zaman konserler vermeğe devam etti.

27 mayıs 1840'ta Nice'de ölmüştür.

Paganini çok ilgi uyandıran bir kişi olduğundan, hakkında çeşitli yazılar yazılmıştır. Çağdaşlarından biri, onu şöyle tarif etmiştir:

"Kimse o derece zayıf olamazdı. Solgun bir yüzü, kartal gagası gibi sivri ve iri bir burnu, uzun, kemikli parmakları vardı. Dinleyiciler karşısında selâm verirken yaptığı hareketler o kadar tuhaf görünürdü ki, insan, ayaklarının vücudundan ayrılacağını ve bütün gövdesinin ayrışıp bir kemik yığını halinde yere dökülüceğini sanırdı."

Paganini'nin birçok kadınlarla serüvenleri olmuştur. Nihayet Venedik'te tanıdığı şarkıcı Antonia Bianchi, 1825 yılında bir erkek çocuk dünyaya getirmiştir. Paganini dört yıl kadar beraber yaşadıktan sonra, kadından uzaklaşmıştır. Fakat Achileo adındaki çocuğuna karşı sevgisi derin olmuş ve hiç azalmamıştır.

★

Keman, Paganini ile kimsenin tasarlamadığı bir renk ve etki kazanmış, müzik dünyasının o zamana kadar girmediği bölgelerinde dolaşmak imkânını bulmuştur. Pa-

ganini'nin kemana kazandırdığı bu önem sayesinde, on dokuzuncu yüzyılın büyük keman konçertolarının bestelenmesi mümkün olmuştur.

Paganini'nin yirmi dört kapriçio'su en tanınmış yapıtıdır. Ayrıca dört de keman konçertosu vardır. Bunlardan 4 numaralı "Sol minör konçerto" 1831'de Paris'te çalındıktan sonra 1936 yılına kadar yitik kalmıştır. 1936 yılında eserin orkestra kısmı tesadüfen bulunmuş, daha sonra da uzun aramalar sonunda solo keman kısmı ele geçirilebilmiştir. Bu konçerto 1954'te Paris'te çalınmış ve çok geçmeden plâğa alınmıştır.

Paganini'nin eserlerindeki özgün ve zarif melodiler dinleyenleri çabuk kavrar. Ama Paganini bir besteci olarak, Berlioz, Mendelssohn, Schumann ve Chopin arasında sayılmamaktadır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Keman ve orkestra için re majör konçerto. *Keman müziği:* 24 kapris. *Başkaca:* Witch Dansı, Perpetuum Mobile, Venedik Karnavalı, La Campanella (Keman ve orkestra için si minör konçertosunun ikinci muvmanı).

KARL MARIA VON WEBER

(1786 - 1826)



Weber'in babası, Mozart'ın ve Beethoven'in babaları gibi, dünyaya bir müzik dehası getirmeyi arzuladı. (Oğlu meşhur olmadan önce, müzikle ilgisi vardı. Zira, yeğeni, Mozart'ın karısıydı). Kendisi istidatlı bir kemancı ve besteciydi. Fakat düşüncesiz tabiatı onu mahvetti. Müzik istidadını daha başında harcadı. Meclis üyeliği gibi şerefli bir mevki ve Kolonya Elektörlüğüyle kaza hâkimliğini kaybetti. Karısının servetini de tamamiyle bitirdi. Karısının gerek ruhunu, gerekse sıhhatini harabetti. Oğullarından biriyle yaşamağa karar verdiler. İlk evlenmesinden olan çocukları onun müzik arzularını yerine getirmediler. Fakat o gene, ümidini kırmadı. İlk karısının ölümünden sonra genç bir kızla evlendi. İlk çocukları Karl Maria'ydı.

Karl Maria, annesinden zayıf bir bünyeyle hastalıklı doğdu. Doğuştan kalçasındaki bir hastalık yüzünden dört yaşına kadar yürüyemedi. Bundan sonra da hissedilir derecede topal kaldı. Bu fizik rahatsızlıklarından başka, müziğe karşı da göze çarpan bir istidadı yoktu. Fakat Von Weber azimli adamdı. Karl'ın üvey ağabeysi,

onun müzikçiden başka her şey olabileceğini iddia ettiği halde, babası oğluna piyano çalıştırıyor ve şan dersleri veriyordu.

Karl çocukken, babası, küçük şehirlerde seyahat edip, tiyatro orkestralarında keman çalıp veya başka sebeplerle küçük şehir operalarının empresaryoluğunu yaparak geçinmek için para kazanıyordu. Çocuğun bozuk olan sıhhatini düşünmeden onu da beraberinde götürüyordu. 9 yaşındayken piyano derslerine başladı. 11 yaşında Salzburg'da, Büyük Joseph'in kardeşi Michael Haydn'ın öğrencisi olarak altı ay geçirdi. İlk hakiki eseri olan Altı Fughet (piyano için, 1798'de basıldı), bu sıralarda yaratıldı. Daha ileri tahsilini Munich'te tamamladı. Weber, orada litografyanın mucidi Aloys Senefelder'le karşılaştı. Karl Maria bu metodla ilgilendi ve ikinci opusunu yarattı. (Orijinal bir Tem üzerine 6 Varyasyon). Profesyonel bir litografyacı olmak düşüncesi zihnini meşgul ediyordu. Babasıyla çalışmağa başladı.

Münich'te çalışırken Weber, **Die mach der Liebe und des Weins** adlı ilk operasını yarattı. Bundan az sonra, 23 kasım 1800'de ikinci operasını yazdı. Bu, (Dresden yakınında) Freiberg'de temsil edildi, başarısızlığa uğradı. Fakat bununla beraber, St. Petersburg dahil, diğer birçok şehirlerde gösterildi, Augsburg'da oynanan **Peter Schmall und seine Nechbarn** adlı üçüncü operası da başarısızlığa uğradı.

Bu başarısızlıklarla hem babası, hem oğlu çok çalışmaları gerektiğini anladılar. 1803 sonbaharında Karl Maria, Viyana'da günün meşhur teoricilerinden ve Kontrpuancılarından biri olan Abbé Vogler'le çalışmaya başladı. İki yıl Vogler'in idaresinde çalışması sayesinde, Breslau operasının orkestra şefi olarak ilk müzik vazifesine başladı. Bu iyi bir başlangıç değildi. İdare, onun

devamlı yeni usulleriyle artan masraflarına kızıyordu. Şarkıcılar ve orkestra adamları 18 yaşındaki bir orkestra şefinin idaresinde çalışmağa itiraz ediyorlardı. Müdahalelere, itirazlara ve kötü niyetlere karşı geliyordu. Başka problemler de vardı. Babasının oğlu olduğu için, Karl da, Breslau'ın sefahat hayatına kapılmıştı. Fakat bir kaza, bu korkunç gidişe son verdi. Bir gün, şarap yerine yanlışlıkla nitrik asit (litografya işlerinde babasıyla kullandığı) içti. O yüzden hastalandı, sesini kaybetti.

Breslau'dan ayrıldı, bir müddet Karlsruhe'deki Württemberg Dükü Eugen Friedrich'in orkestrasını idare etti. Bazı aksilikler çıktı ve Dük, müzik faaliyetlerine son verince Weber, Dük'ün tavsiyesi üzerine, Eugen'in kardeşi Dük Ludwig'e sekreter olmak için Stuttgart'a gitti. Weber'e teslim edilen dukaya ait bir tahsisat yok olduğu için işini iki yıl sonra kaybetti. Asıl suçlu, Weber'in babasıydı. Weber onu korumuş ve suçu üzerine almıştı. Bir gece, opera binasında Weber'in operası Silvana'nın son provasında polis, besteciyi yakalamış 16 gün hapsettirmişti. Stuttgart'tan büsbütün ayrıldı.

Daima babasının tesiri altında idi. İlk önce Mannheim'e; sonra eski öğretmeni Abbé Vogler'le birleşip, kompozisyon üzerinde çalışmak için Darmstadt'a gitti. İlk tamamladığı şey, 1811'de Münich'de başarıyla oynanan **Abu Hasan** adlı opera-komikti. Birçok seyahatler yaptı, piyanist olarak konser verdi, birçok plânlar kurdu.

1813'ten itibaren üç yıl Prag operasını idare etti. Mozart'ın zamanında burası, Avrupa müzik tiyatrolarının en başta gelenlerinden biri ve Don Giovanni'nin doğuş yeriydi. Fakat sonraları kötü günler geçirmişti. Weber'e göre bu opera binasını yeniden organize etmek gerekti. Bu işi yapmak çok vakit aldığından, kompoze et-

meğe az zaman kalıyordu. Weber, gününün en büyük opera empresaryolarından biri olduğunu ispat etti.

Daha sonra 1816'da Dresden'deki Alman operasına müdür tayin olundu. İlk temsilini Alman operası yerine, bir Fransız operasıyla verdi. O kadar büyük bir başarı sağladı ki, İtalyanların kuvvetli direktörleriyle aynı ayarda olduğunu ispat etti. Yıl sonundan önce, burada devamlı olan mevkiini elde etti. Weber'in hayatında en nihayet denge başladı. Kasımda şarkıcı Caroline Brandt'la evlendi.

Dresden'de Alman operasına karşı ilgi uyandıran işi onda millî halk operası yapma arzusunu geliştirdi. Apel ve Laun tarafından yazılmış olan hayalet hikâyelerinden bir cilt okudu. Nihayet onlardan birini müziğine konu olarak seçti. **Der Freischütz**'ün sözlerini hazırlarken, beraber çalıştığı Alman yazarı Friedrich Kind'le birleşti. Eserin notasının yazılması ağır gidiyordu. Weber üç yıl bununla uğraştı.

Dresden bestecilikten çok, empresaryoluğu için faydalı olmuştu. İlk operasının ilk temsili için Berlin'i tercih ediyordu. Alman halk operasının premiyeri için en iyi bir yerdi. O zaman İtalyanlar rağbetteydi. Olympic eseriyle büyük zafer sağlayan Gasparo Spontini (1774 - 1851), müzik âlemine hakimdi.

18 haziran 1821'de Der Freischütz'ün premiyeri büyük bir zaferdi. Weber'in karısı Agathe rolündeydi. Babasının biyografisinde Weber'in oğlu şöyle yazmıştı: "Perde kapandı. Çılgın alkışlar, haykırışlar besteciyi sahneye çağırdı. Sahnede görünür görünmez her taraftan çiçekler atıldı. Der Freischütz'ün başarısı büyüktü." O gece İtalyanların değeri düştü. Ertesi sabah, E.T.A. Hoffmann, Alman müziğinde yeni romantizmi yaratan Weber'i başarısından dolayı göklere çıkarıyordu.

Berlin'de, Der Freischütz, ertesi yıl 50 defa temsil edildi. Berlin başarısından sonra 1822'de Dresden'de oynattı. Aynı yıl Rossini'nin bulunduğu Viyana'da temsil edildi. Premiyerde bulunan Rossini, bu operanın midesini bulandırdığını söylemişti. Hayranları onun zevksiz olduğunu ileri sürdüler. Genç Viyana, Alman operasının başarısını alkışladı.

Der Freischütz operasını Viyana'ya getiren Domenico Barbaja, tiyatro için yeni bir opera yazmasını Weber'e teklif etti. 25 ekim 1823'de, yeni eseri **Euryanthe**, İmparator dahil, seçkin bir kalabalık önünde temsil edildi. Viyanalılar onun müziğinde Alman ruhunu buldular.

Der Freischütz'ün Londra'daki başarısı Weber'in bir vazife almasını sağladı. Bu, üç ayrı tiyatroda gösterildi. Covent Garden, ingilizce olarak yeni bir opera yazmasını istedi. Bunun için çok fazla bir ücret teklif ettiler. Karl, bunu reddetmek istedi, çünkü verem, ciğerlerini kemirmişti. İstirahat etmesi gerekti. Fakat bu ücret onun ailesini geçindirmesini sağlayacaktı. İşi kabul etti. İngilizceyi öğrenmeye başladı. Oberon'un güftesi Londra'dan gelince, müziğine başladı. Londra'ya provalar için gittiği zaman evde kalan karısı (ikinci çocuğuna hamileydi "Tabutunun kapağının kapandığını duyar gibi oldum" demişti.

Oberon'un 12 nisan 1826'daki premiyeri, dediğine göre, hayatının en büyük başarısıydı. "Orkestranın başına geçtiğimde, alkıştan her taraf yıkılır gibi oldu. Şapkalar, eldivenler havaya atıldı. Uvertür ve operanın bazı kısımları tekrarlatıldı. Operanın sonunda sahneye çağırıldım ve İngiltere'de hiçbir bestecinin erişemediği mevkie ulaştım."

Hayatının en son zaferiydi bu. Oberon'dan sonra birkaç konser verdi. Şeref misafiri oldu. Sıhhati kötüleş-

mişti, eve dönmek için sabırsızlanıyordu. Fakat evine kavuşamıyacağını biliyordu. Bir sabah yatağında ölü bulundu. Londra'da Moorfieldo Chapel'de gömüldü. 18 yıl sonra Dresden'e taşındı ve ikinci defa aile mezarlığına gömüldü. Richard Wagner ölümü üzerine hususi bir müzik yazdı.

Tarihçiler ve müzikçiler üç meşhur operasından bahsederler: Der Freischütz, Euryanthe, Oberon. Weber sık sık ismi geçen bir bestecidir. Bilinen ve duyulan aryaları Der Freischütz'den Agathe'nin duası "Leslie, Leslie" ve Oberon'dan "Okyanus, Büyük Canavar"dır. Weber'in üç operası dünyaya fazla yayılmamıştır. Bu ihmal, bir opera sahnesi için kayıptır. Weber, bütün kompozisyon şekillerinde başarı gösterdiği halde, en çok duyulan eseri "Dansa Davet" (bunun orkestrasyonu başka biri tarafından yapılmıştır) ve (nadiren duyulan) piyano ve orkestra için "**Konzerttück**"dir.

Acı hakikat şudur ki, Weber'in eserleri karanlığa gömülmüştür.

Tarihî önemi inkâr edilemez. Alman Romantik Operasının yaratıcısıdır. Eserleri Alman halk müzik ve dansının yankılarıyla doludur. İtalyan operasına zıt olarak Der Freischütz operasıyla Alman operasını meydana getirmiştir. Weber, Wagner'e saha hazırlamıştır. Operadaki "en mühim hareketi" ilk defa o kullanmıştır. Onun tekniği Wagner'in esaslı dayanaklarından biri olmuştur. Operanın konusuna resitatifi yerleştirmeye o muvaffak olmuştu. Orkestraya senfoni havası verdirtmiş ve dramtesini yükseltmiştir. Wagner, sanat hayatını Weber'e borçludur. Weber müzik dramının en önemli temel taşıdır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Der Freischütz,

Euryanthe, Oberon uvertürleri. Dansa Davet (Orkestrasyon Berlioz'un). *Başkaca:* Der Freischütz, Euryanthe, Oberon operaları, 2 senfoni, piyano ve orkestra için Konzertstück, 2 piyano konçertosu, 2 klârnet konçertosu, Basso konçertosu, klârnet konçertosu, kentetler, romanslar, şarkılar, mesler, balladlar, 4 piyano sonatı, valsler, fügler, varyasyonlar.

FRANZ SCHUBERT

(1797 - 1828)



Schubert, Viyana'da on iki çocuklu, fakir bir mektep hocasının ortanca oğluydu. İlk müzik derslerini babasından aldı, ve kısa zamanda keman çalmayı öğreniverdi. Onunla artık ağabeysi Ignaz meşgul olacaktı, ama küçük Schubert, kısa zamanda müzik bilgisini o kadar ilerletmişti ki, ağabeysi, bu acayip görünüşlü kardeşine daha fazla ders vermenin zaman kaybetmekten başka işe yaramıyacağını anladı. Schubert fazla konuşkan bir çocuk değildi, ama keman çalmakta bütün arkadaşlarından üstündü. Kelimelerle anlatamadığı şeyleri kemanıyla çalmakta çok başarı gösteriyordu, böylece kısa zamanda arkadaşlarına kendini sevdirdi.

Schubert, vaktinin çoğunu eser bestelemek; keman, piyano çalmakla geçiriyordu. Tabiî neticede de derslerinden kırık notlar almaya başladı. İlk zamanlarda, oğlunun müzik çalışmalarına pek önem vermeyen baba, Schubert'in günden güne tembelleştiğini görünce telâşa düştü.

Eser bestelemenin bir insanı yaşatmaya yetmiyeceğine inanmıştı. Hem o, Schubert'in de kendisi gibi bir hoca olmasını istiyordu. Şu halde, küçük Franz, notaları bir yana bırakıp derslerine, hele matematiğe çalışmalıydı. Fakat Franz Schubert, babasının ihtarlarına yeni birkaç şarkı besteliyerek cevap verdi.

On yedi yaşına geldiği zaman annesi ölmüştü. Schubert ise askere alınma tehlikesini önlemek için nihayet babasının dediği gibi yapmış, hocalığa başlamıştı. Zavallı Schubert, çok bedbahttı. Ders verdiği sınıf, onun için bir hapishane hücresinden farksızdı. Bu arada acılarını Theresa Grob isimli bir genç kızın aşkıyla dindirmek istedi. Halbuki genç kız çok geçmeden zengin bir fırıncıyla evlenip, kalın gözlüklü çirkin hocayı unutuverdi. Schubert, gerçi aşkta talihsizdi ama, arkadaşlarının bolluğu bu kusurunu örtbas edebiliyordu. Viyana'nın arka sokaklarındaki küçük birahaneler, büyük binaların küçük çatı katları, Schubert ve arkadaşlarının toplantı yerleriydi. Bir araya geldikleri zaman Schubert, onlara en son bestelediği şarkıları çalar, tatlı nağmelerle arkadaşlarını da kendi hayal âlemine sürüklerdi. Bütün düşüncelerini, büyük bir kolaylıkla bestelediği eserlerinde ifade ediyordu. Bir yıl içinde iki yüz elliyi aşkın şarkı bestelemişti. Bunlar içinde bir tanesi vardı ki, çağın en ünlü şarkıcısı, notasını eline alıp da mırıldanmaya başladığı zaman, hayranlığını ifade edecek kelime bulamadı. Bu Goethe'nin "Der Erl König" isimli şiirinden mülhem bir parçaydı. Bir baba, kucağında küçük oğlu olduğu halde atına binmiş, dörtnala evine sürmektedir. Ama küçük çocuk hiç durmadan kendisini geriye çağırdıklarını tekrarlar. İddiasına göre, "Erl König" yavruya birçok şeyler vadetmektedir. Baba, çocuğunun yalvarmalarına aldırmadan eve doğru yol alır. Fakat nihayet atından indiği zaman

da zavallı yavrucağın cansız bir halde kucağında yattığını görür.

Schubert, şiirin bestesini Goethe'ye gönderdi. Fakat Goethe, ünlü bir şairdi, böyle olur olmaz her bestecinin eseriyle ilgilenemezdi. Bedbaht Schubert'in binbir ümide kapılarak gönderdiği müsveddeleri kayıtsız bir tavırla bir kenara attı. Yıllar sonra, bir konserde Goethe, kendi şiirinin çalındığını duyunca bu güzel şarkının bestecisini öğrenmek istedi. Ancak o zaman Schubert'i hatırladı; bu dahi sanatçıyı derhal tebrik etmeliydi. Ne yazık, Schubert, çoktan ölmüştü.

Yirmi yaşındayken altı senfoni de bestelemiş olduğu halde, bir türlü kazancı artmıyordu. Matbaacılar, onun paraya muhtaç bir insan olduğunu anladıklarından her şarkı götürüşünde ücreti biraz daha azaltıyorlardı. Tabiî zavallı Schubert, basit bir toplama dahi yapamadığından bu karışık hesapların altından çıkamıyordu. Ama Schubert'in paraya da pek aldırdığı yoktu ya... Kendisini yaşatacak kadar para bulursa fazlasını istemeyi aklına bile getirmiyordu. Arkadaşlarından birinin sayesinde Kont Esterhazy ile tanıştı ve kızlarına müzik dersleri vermeye başladı. Hattâ bazı iddialara göre, Schubert, Esterhazy'nin küçük kızı Caroline'le bir müddet sevişmişti.

Schubert'in en büyük arzusu; iyi bir opera bestecisi olmaktı, ama Tanrı bu zavallı adamdan onu bile esirgedi. Schubert bütün çalışmalarına rağmen, yazdığı operaları kimseye beğendiremedi, bugün dahi o eserlerin bir yerde çalındığı, hattâ bahsinin geçtiği pek duyulmaz. O, şarkılarıyla meşhur olacaktı. Yıllarca hiç durmadan kalbinin şarkılarını yazdı. "Ne zaman bir aşk şarkısı bestelemeye kalksam, mutlaka bir ıstırap şarkısı oluyor" diyerek talihinin kötülüğünden acı bir istihza ile bahsetmişti... En çok sevdiği besteci Mozart'tı. Yazık ki, onun-

la tanışmak imkânını bulamadı... İşin garibi şu ki, Schubert, Mozart'ı çok sevdiği halde, bestecilikte onun yolunu takibedemedi. Mozart'ın melodilerindeki o akıcı neşeye karşılık, Schubert'in şarkılarında gizlenmek istenen bir ıstırabın yarattığı kederli bir hava vardır.

1823 yılında, yirmi altı yaşına bastığı sırada, ağır bir hastalığa tutuldu. Viyana umumî hastahanesine kaldırdılar. Orada sıkı bir tedaviye tâbi tutulan Schubert, çıktıktan sonra kendine iyi bakamadı, ve o günden sonra da tifoya benziyen, fakat asıl mahiyeti iyice anlaşılamıyan bir hastalığın nöbetleri genç besteciyi günden güne eritti. Sesinin kalınlaşmasıyla korodan atıldığı günden beri çektiği türlü ıstıraba bir de sebebi bilinmeyen bir hastalık eklenince artık Schubert dünyayı büsbütün karanlık görmeye başladı. Arzularının asla yerine gelemiyeceğini biliyordu.

Müzik tarihlerine "Bitmemiş" adıyla geçen iki kısımlı güzel eserin dedikodusu hâlâ devam edip gitmektedir. Schubert, senfoniyi neden yarım bıraktı? Eseri beğenmediği için bir kenara mı atmıştı? Yoksa, üçüncü kısmın notaları kaybolmuş muydu? (Zira Schubert, nota kâğıdı almak için para bulamadığından, şaheserlerinin çoğunu kiülâhlara, lokantalarda yemek listelerinin arkalarına, hattâ peçetelere yazmış, büyük bir kısmı da şunun bunun elinde kalıp yok olmuştur.) Acaba Schubert, senfonide bir yenilik yaratmak isteyerek, bu eserini mahsus mu iki kısımlı yapmıştır?

Hayır, bunlardan hiçbirinin doğru olmadığı muhakkak, çünkü Schubert, bitmemiş senfoniyi yeni bestelediği sırada bir arkadaşına şöyle demişti: "Dostum, bu eseri dinlerken gözünün önünde öyle bir adam canlandır ki, sıhhati asla düzelmiyecek, parlak ümitlerinin hiçbiri hakikat olmıyacak, ve hayatı yarın kalacak bir insan." Bes-

tecinin tarif ettiği bu zavallı insan, bizzat kendisidir. Viyana'daki hastahaneden çıktığı zaman, bir daha tam mânasiyle sağlam bir adam olamıyacağını anlamıştı.

Schubert, "Bitmemiş" senfoninin ilk çalınışında hazır bulunamadı. Ölümünden on beş yıl sonra bir arkadaşının masasının gözünde tesadüfen bulunan notalar çalındığı zaman, bütün dünya yerinden oynadı ama, ne çare ki, senfoni öksüzdü artık...

Schubert'in notaları kaybolmamış eserleri arasında 650 şarkı, sekiz senfoni, Rosamunde ve diğer altı uvertür, yaylı sazlar için on beşe yakın kuartet, piyano için yirmi dört sonat, muhtelif danslar, marşlar, empromptüler vardır.

1827 senesinin mart ayında, Beethoven'in cenaze merasiminde hazır bulundu. Cenaze gömüldükten sonra, arkadaşlarıyla beraber bir birahaneye giderek, biraz evvel gömdükleri büyük adamın şerefine kadeh kaldırdı. İkinci kadehi de ondan sonra ölecek büyük insan için kaldırmakta bir mahzur görmedi. Kendi şerefine kadeh kaldırdığından tamamen habersizdi. On dokuz ay sonra da kardeşleri ve arkadaşları, Schubert'in bir ıstırap yuvası haline gelmiş cesedini Beethoven'in yakınına gömdüler. Schubert, kendisini Beethoven'la yanyana gömmelerini vasiyet etmişti, fakat aksilik bu ya, hemen oracıkta yer bulunamadı. Fakat artık Schubert'in arzularının hepsi değilse bile, büyük bir kısmı yerine geldi... Büyük bir opera bestecisi diye tanınmamasına rağmen, en büyük besteciler arasında lâyık olduğu yeri buldu. Şimdi mezarı da Viyana'nın Merkez mezarlığında Beethoven'inkiyle yanyana. Şu halde artık bitmemiş senfoniye bir son ilâve etmeye lüzum yok, o, kendiliğinden tamamlanmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 8 inci (Bitme-

miş) senfoni, 9. senfoni. Rosamund. *Oda müziği:* La minör ve re minör kuartetler. Do majör kentet, piyano ve yaylı sazlar için la majör kentet, si bemol majör trio. *Piyano müziği:* Müzik Anları, Empromtüler, do minör sonat, la majör, si bemol majör sonatlar. *Ses müziği:* 600 den fazla şarkı. *Başkaca:* 1-7 senfoniler. Mesler, telli sazlar için kuartetler, piyano sonatları, v.b.

HECTOR LOUIS BERLIOZ

(1803 - 1869)



Zaman, yeni ihtiyaçlar, yeni düşünceler, ve yeni durumlar yaratır. Bu arada insanların fikirleri ve hareketleriyle beraber dinlemekten zevk aldıkları müzik de, yeni gelişmeler kaydeder. Daima yeniliklere doğru gitmek, müziğin can damarıdır. Yoksa, sanat olmaktan çıkar. İşte on dokuzuncu yüzyılın müziğinde de romantizm önemli rol oynamakla kalmamış, asrın ortalarına doğru romantik müzik, şiir ve hikâyeyi de içine alarak edebiyatla birleşmek yoluna gitmişti. Böylece yepyeni, daha doğrusu o güne kadar iyice alışılmamış bir müzik çeşidi ortaya çıktı. Bu, alelâde müzikten çok daha geniş bir anlam taşıyordu. Evvelce müziğin sadece kulağa hitabettiğine inananlar, şimdi notaların, gereğinde (besteci isterse) harf yerine kullanılabileceğini sezmişlerdi. Müzik gerek hakiki olayları anlatmakta, gerekse psikolojik tahlillerde kelimelerin en büyük yardımcısı ve tamamlayıcısı haline gelmişti. "Program müziği" denen bu müzik çeşidinin kısa bir tarihini yapmak gerekirse, şöyle diyebiliriz: "Bir haleti

ruhiyeden çok bir hikâye anlatan enstrümantal müzik." Program müziği sayesinde on beş ve on altıncı yüzyıl bestecilerinin şiirle müziği birleştirmek yolunda yaptıkları çalışmaların da sonucu alınmış oluyordu. Program müziği, sırf on dokuzuncu yüzyıl malı sayılmamakla beraber, yaratma payını da tamamiyle eski devirlerin bestecilerine bırakmak haksızlıktır. Zira, ancak Hector Berlioz ve Franz Liszt gibi on dokuzuncu yüzyıl müzik ustaları bu çeşidin örneklerini besteledikten sonra, "Program müziği" geniş bir ilgi toplamıştır.

Burada kısaca biyografisinin ana hatlarını çizmeye çalışacağımız Fransız bestecisi Hector Berlioz, program müziğinin en ünlü üstadlarından biridir. 11 aralık 1803 de Güney Fransa eyaletlerinden birinde dünyaya gelen Berlioz, müzik tarihinde eşine az raslanan garip tabiatlı bir sanatçıydı. Küçük yaşta müziğe istidat gösterdiği halde, babası, oğlunun da kendi yolunda yürüyerek, doktor olmasını istedi, ısrarlara, ricalara aldırmıyarak Berlioz'u tıp tahsiline zorladı. Delikanlı, babasının sözünün dışına çıkmamakla beraber, bir yandan da kompozisyon dersleri alıyordu. Nihayet 1822'de doktorlukla ilgisini kesip, kendini bestelerine verdi. Fransız müziğini yabancı âdetlerin tesirinden kurtarmayı aklına koymuştu. Zaten Berlioz için mâzi diye bir şey yoktu. Hattâ o kadar ki, Bach'ı bile tanımıyordu. Paris Konservatuarına girdikten bir süre sonra **St. Roche** ilâhisini besteledi. Fakat ondan sonra geçen yedi yıl içinde bir tek eser bile ortaya çıkaramadı. Devamlı bir huzursuzluk ve inançsızlık içinde bocalıyordu. Tanıdıklarının hemen hepsiyle arası açılmıştı. Babası da Berlioz'un Paris'te müzikle meşgul olduğunu duyunca ona para göndermekten vazgeçmişti. Şimdi genç doktor, tam anlamiyle yalnız ve başıboş kalmıştı.

Günün birinde bir İngiliz tiyatro trupu Paris'e ge-

lip temsiller vermeye başladı. Hamlet'in gala gecesinde ön sıralarda oturan Berlioz, Ophelia rolünü oynayan İrlandalı artist Harriet Smithson'a âşık olmuştu. Fakat bütün erkekleri peşine takan kadın, ona yüz vermedi. Zamanla bu kadını unutmaya çalıştı, zaten başka kadınlar etrafını almıştı. Yeni bir maceraya atılmadan önce Harriet'e karşı beslediği aşkı müziğe çevirerek onu ebedileştirdi. Büyük aşkından doğan eserin ismi de pek uzun ve ifadeliydi. "Bir Sanatçının Hayatından Parçalar Beş Kısımlı Büyük Bir Fantastik Senfoni". Dinleyicilerinin, hikâyenin en ufak bir noktasını bile kaybetmemelerini sağlamak maksadiyle bir de program yazdı.

Berlioz, Fantastik Senfoni'yi üç ayda bitirdi. Şimdi genç besteci yeni aşklar peşindeydi. Yeni sevgilisiyle nişanlanıp evlenmeyi kararlaştırdığı sırada, Roma'ya çağırılması işi bozdu. Gerçi Berlioz, "Roma Mükâfatı"nı kazanmıştı ama, duygu hayatında ikinci büyük darbeyi yemişti. Fransa'ya döndüğü zaman, sevgilisini başkasiyle evlenmiş buldu. Daha fazla yaşamayı mânasız buluyordu. Derin bir yeis içinde, tıpkı "Fantastik Senfoni"nin kahramanı gibi, intihar etmeyi düşündü, fakat teşebbüsünde muvaffak olamadı. Yeniden hayata gelmenin verdiği huzur içinde daha salim kafayla düşünebiliyordu. Duyduğu yaşama sevincini "Lelio, Sanatçının Hayata Dönüşü" isimli eserinde anlattı. Daha sonra da bir dergiye Camille'in hayatını yazarak, onun hayalinden kendini tamamiyle kurtardı. Camille düşüncesi ortadan kalkınca Berlioz, İtalya seyahatinin zevkini çıkarmaya baktı. Burası tam ona göre bir yerdi. Kendini Lord Byron'un "Çocuk Harold"una benzetiyordu. İkinci büyük senfonisi olan "Harold İtalya'da" isimli eserini İtalya maceralarının verdiği ilhamla yazdı.

Paris'e döndüğü vakit Harriet Smithson eski şöhre-

tini kaybetmişti. Berlioz, fırsattan faydalanarak Harriet'le evlenmek istedi ve evlendiler. O tarihte Berlioz gibi bir bestecinin Paris'te hayatını kazanması son derece güçtü. Bir defa İtalyan operalarına halk rağbet göstermiyordu. Konser müziğiyle de pek kimsenin ilgilendiği yoktu. Beethoven'in senfonileri bile beğenilmiyordu. Berlioz, hayatını temin etmek için müzik eleştiriciliğine başladı. O günden itibaren de kırk yıl arasız yazdı. Bir yandan da bestelerini halka beğendirip, bestecilikle geçinmek istiyordu. Berlioz, Victor Hugo'nun edebiyatta yaptığını müzikte yapmak niyetindeydi: daima halk için beste lediğini söyledi. Ne yazık ki, halk onu tutmuyordu. Mutlaka bir opera yazması lâzımdı. Nihayet "Benvenuto Cellini" isimli bir opera yazdı, fakat Fransızlar bunu da beğenmediler. Birkaç temsilden sonra opera program harici edildi.

Ne olursa olsun talihi bir gün Berlioz'a gülecekti. Bestecinin kendi eserlerini bizzat idare ettiği bir konserde hazır bulunan Niccolo Paganini, konserin sonunda gözyaşları içinde Berlioz'un dizlerine kapandı. İki gün sonra da Berlioz ondan heyecanlı kelimelerle dolu bir mektup almıştı. "Sevgili dostum, Beethoven'in ölümünden sonra onu tekrar aramızda yaşatacak bir tek insan var, o da Berlioz. Müzik âlemine herhangi bir yararlıkta bulunabildimse bu bir dâhiyi keşfetmem sayesinde olmuştur." Paganini, mektubun içine yirmi bin franklık bir çek de koymuştu. Berlioz, bu yardım sayesinde bir yıl yazı yazmak lüzumunu duymadı, ve bu arada dramatik senfonisi "Romeo ve Juliet"in korolarını bestelemeye çalıştı. Romeo'dan sonra da romantik rollerin Hamlet'ine, Faust'a sıra geldi. On sekiz yıl önce Goethe'nin Faust'unun çevirilerini okumuş ve konu ile yakından ilgilenmişti. Eserin sekiz sahnesini besteleyip bir teşekkür mektu-

buyla birlikte Goethe'ye gönderdi. Aradan bir hayli zaman geçip de, şairden ses seda çıkmayınca, Berlioz, esere devam edip etmemekte bir karara varamadı, fakat sonra bitirmeyi uygun buldu ve meşhur Rus bestecilerinden birkaçı, eseri dinleyip değerini takdir ettikleri halde, Fransızlar Berlioz'un başarısını anlamaktan çok uzaktılar. Berlioz'un taraftarları onu, Fransızların Beethoven'i diye selâmlarken, düşmanları kabiliyetsiz bir besteci diye kötülüyorlardı.

Berlioz, beste kabiliyetinden başka kuvvetli bir kaleme de sahipti. Tatlı bir üslûpla yazdığı yazılar, zevkle okunuyordu. "Enstrümantasyon" üzerine yazdığı inceleme eseri ve "Hâtıralar"ı müzik dünyasının en kuvvetli kitaplarındandır. Bestecinin müzik telâkkileri zamana ve zemine hiç uymazdı. Meselâ, yukarda da belirttiğimiz gibi, "Büyük Bach"ı anlamaktan âcizdi, hiçbir ekolü takip etmemişti, kaideye, esasa aldırmıyordu.

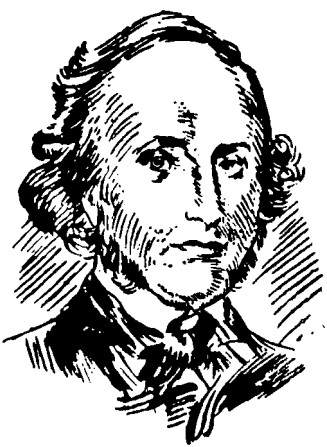
Sıhhatinin bozulmasından doğan üzüntüyü "Vergilius"un eserlerini okumakla dindirmeye çalışıyordu. Romalı şairin etkisi altında kalarak beş perdelik "Troialılar" isimli bir opera besteledi. Eserin uzunluğu, dekorlarını bulmanın imkânsızlığı yüzünden "Troialılar" lâyık olduğu ilgiyi görmedi. Bestecinin ölümünden ancak yirmi yıl sonra bu güzel eser tekrar ortaya çıktı. Bu son darbe Berlioz'a çok ağır gelmişti. Artık hayatının son günlerini yaşamakta olduğunu da hissediyordu. Bu sırada "Faust"u idare etmek üzere Viyana'ya çağırıldı, daha sonra Rusyayı dolaştı ve büyük gösterilerle karşılandı. Fakat yazık ki, yılların insafsızca yıprattığı vücudu Rusya'nın soğuğuna dayanacak durumda değildi, tekrar Akdeniz sahillerine döndüyse de, bütün kışı ayakta geçirdikten sonra, 9 mart 1869'da sert bir mart rüzgârının peşinden ebediyete sürüklendi.

Berlioz, eserlerinde bütün yükü orkestraya bıraktığı için her şeyden önce orkestranın geliştirilmesine çalışmıştı. Çeşitli sazların çeşitli şekillerde çalınması fikrini ilk defa o ortaya atmıştı. Bugün zamanın ünlü sazcıları, onun kurduğu esaslar üzerinde çalışmaktadırlar.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Fantastik senfoni, Roma Karnavalı, Faust'un Lânetlenmesi'nden Rakoczy Marşı, Sylphlerin Dansı. Romeo ve Juliet'ten "Aşk Müziği". *Başkaca:* Harold İtalya'da - senfoni, Benvenuto Cellini - opera. Requiem, Te Deum.

FELIX MENDELSSOHN-BARTHOLDY

(1809 - 1847)



On dokuzuncu yüzyılın en talihli ve en ünlü bestecilerinden biri de hiç şüphesiz, Felix Mendelssohn'du. Kısa süren hayatında büyük işler başarmış, çalışmalarının mükâfatını da görmüştür.

Zengin bir musevi ailesinin çocuğu olarak Hamburg'da dünyaya gelen Felix Mendelssohn, on yaşında besteciliğe başlamıştı. On beş yaşına bastığı gün ilk operası olan, "İki Yeğen"in provaları başladı. Aynı yıl içinde on üçüncü senfonisini bitirdi. On yedisine geldiği zaman "Bir Yaz Gecesi Rüyası" uvertürünü bizzat idare etti.

Mendelssohn'un yazı yazmaktaki kabiliyeti, müzik kabiliyetinden aşağı kalmıyordu. On iki yaşında Goethe'yi ziyaret ettikten sonra, annesine yazdığı bir mektupta büyük şairi o kadar güzel tasvir etmişti ki, herkes hayran oldu. Felix Mendelssohn'un büyük babası, torununun gerek müzik, gerekse edebiyat sahasında ilerlemesinde büyük bir rol oynamıştır. Büyük babası Moses, gençliğinde

Büyük Friedrich'in sarayında zekâsiyle şöhret bulmuş, saray erkânının akıl hocası olmuştu.

Ailenin tek müzikçisi Felix değildi, ablası Fanny de güzel sesiyle kardeşinin piyanosuna refakat ediyordu. İki kardeş pek küçük yaştayken müzik dersleri almaya başladılar, ilk hocaları da anneleriydi. Baba Mendelssohn, iyi para kazanan bir banker olduğundan, çocukların tahsilleri için her türlü fedakârlığı yapabilecek durumdaydı. Felix'le Fanny, müzikten başka lâtince, yunanca, tarih, resim, armoni dersleri de aldılar. Sabahın beş buçuğunda başlayan dersler, bazan akşam hava kararıncaya kadar devam ederdi. Felix, bu dersler sayesinde birçok şeyler öğrenmekle beraber, zayıf bünyesinin hastalıklara karşı mukavemetinin azaldığını hissediyordu.

Akrabaları arasında Hazreti Davud'a benzetilen Felix, çocukken gerçekten yakışıklı ve atlet vücutlu idi. Hem çok da mağrurdu. Meselâ Goethe'yi görmek için Weimar'a yaptığı ziyaretlerden birinde grandüşesin şerefine piyano çalmaya davet edilmişti. Felix, saraya geldiği vakit, onu küçük bir giyinme salonuna alıp beklemesini söylediler. Aradan yarım saat geçip de, kimse onu salona çağırmayınca, öfkeyle şapkasını eline alıp dışarı fırladı. Uşaklardan biri arkasından koşarak: "Aman ne yapıyorsunuz. Düşes hazretlerini gücendireceksiniz" diye bağırdı. Mendelssohn, sert sert uşağa baktı: "Sahi mi?.. Öyleyse Düşes hazretlerine söyleyin, ben de kabalığından dolayı ona gücendim."

Mendelssohn'un babası ailesine hristiyan dinini kabul ettirmeyi düşünmüş ve bunu tam zamanında yaptırmıştır. Zira, on dokuzuncu yüzyılda musevîlerin Almanya'da çektikleri işkence, karşılaştıkları zorluklar anlatılmıyacak kadar korkunçtu. Halbuki Felix ve kardeşleri, "Bartholdy", soyadını alarak rahatça Berlin Üniversite-

sine girdikten başka, Almanya'nın her yanında korkmadan gezebilmek imkânını da kazanmışlardı.

Hamburg'dan Berlin'e taşınan Mendelssohn malikânesi, devrin krallarına lâyık bir yerdi. Evin büyük bahçesi yaz kış konser salonu olarak kullanılıyor, her pazar yüze yakın seçkin kişi burada Mendelssohn'ların konserlerini dinliyorlardı. Kışın, üzeri camla kapatılan bu konser salonunda Weber, Paganini, Rietz, Humboldt, Hegel gibi devrin ünlüleri Mendelssohn'u dinlemek fırsatını buldular.

Fakat hayat her zaman böyle devam edip gidemezdi. Babasının zenginliğine güvenerek tembel tembel oturmayı Mendelssohn hiç de doğru bulmuyordu. O da kendine bir hayat kurmalıydı. Babası, İngiltere'ye gitmesinin belki faydalı olacağını söyledi. Hiç şüphesiz ki, İngiliz milleti, "Bir Yaz Gecesi Rüyası" uvertürünün bestecisini aralarında görmekten memnun olacaktı. Zaten Londra Filârmoni Derneği de genç besteciyi Londra'ya çağırıp duruyordu. Mendelssohn, 1829 yılı baharında İngiltere'ye vardı. Genç ve hassas besteci Londra şehrinden korkmuştu. "Burası korkunç bir yer, insanı çıldırtabilir" diyordu yazdığı mektuplarda. Fakat şimdi Berlin'dekinden daha iyi çalışıyor, daha kolay besteliyebiliyordu.

Londra Filârmoni Orkestrası, Mendelssohn'un do minör senfonisini bestecinin idaresinde çaldı. Konserde, dinleyicilerle orkestra üyelerini hayran bırakan Mendelssohn, beş gün sonra da iyi bir piyanist olduğunu İngiliz halkına ispat etti.

Londra halkının kulaklarını ve kalbini fethettikten sonra, bir de İskoçya'yı görmek istedi. Bu dağlık, esrarlı mağaralarla dolu ülke, genç besteci üzerinde büyük bir etki yaratmıştı. Nitekim daha sonra bestelediği eser-

ler arasında en çok beğenilenleri İskoçya'dan ilham alarak yazdığı Fingal Mağarası uvertürü ve İskoçya Senfonileri'dir. İskoçya'dan tekrar Londra'ya döndüğü zaman, o güne kadar görülmemiş bir hızla iki yeni eseri bitirmeye çalıştı.

Bir hastalıktan kalktıktan sonra dinlenmek maksadiyle uzun bir seyahate başladı. Münih, Viyana, Polonya, Floransa ve Roma'da hep gösterilerle karşılanmış, her yerde eserleriyle ün kazanmıştı.

1832 yılı kasım ayında Londra Filârmoni Derneği, Mendelssoh'dan bir senfoni, bir uvertür ve bir koro eseri bestelemesini istedi. Mayıs ayında da Düsseldorf festivalinde orkestra şefliği yapması teklif edildi. Oradan Leipzig'e çağrıldı. Leipzig'e varışından kısa bir zaman sonra, hayatının ilk büyük acısıyla karşılaştı. Babası, Mendelssohn ailesinin irsî hastalığı olan kalb krizinden ölmüştü. Mendelssohn, çok sevdiği babasının boş bıraktığı yeri ünlü romantik besteci Schumann'ın dostluğuyla doldurmaya çalıştı. Öyle bir zaman geldi ki, iki dost bir saniye bile birbirlerinden ayrılmaz oldular.

Mendelssohn, kendisinden on yaş küçük olan Cècile Jeanraud isimli bir kızla nişanlandığı vakit, kendisini teb rik eden ilk şahıs Schumann'dı. Cècile, şöhreti dünyaya yayılmış bir besteciye lâyık bir kadındı. Türlü memleketlerin besteci ve müzisyenleri, filozof ve besteci Mendelssohn'u görüp onun fikirlerinden faydalanmak için uzun ve zahmetli yolculuklara katlanıyorlardı. Genç besteci pek sönük ve zayıf kalmış olan Leipzig orkestrasını dünyanın en ünlü orkestralarından biri haline getirmeye çalıştı. Sanki ömrünün kısalığını biliyormuş gibi, birkaç işe birden atılıp, hepsini kısa zamanda bitirmek istedi. Ber-

lin sanat akademisinin müzik bölümünün idaresini eline almıştı. Senfoniler, sonatlar, konçertolar, uvertürler ve şarkılar bestelemekten de geri kalmıyordu. Bach'ın bir abidesinin dikilmesi için teşebbüse girişti. Gereken parayı toplayacağım, diye kendini harabetti. Yorgunluktan bayılacak hale gelinceye kadar durmadan orkestra idare etmekten yılmıyordu. Hele bir menfaat uğruna verilen konserlerin en bellibaşlı elemanlarındandı... Dinleyicileri, eserlerinin cazibesine kendilerini öylesine kaptırmışlardı ki, bu kadar fazla çalışmanın bu zayıf bünyeli, hassas sanatçıyı vakitsiz ölüme sürükliyeceğini akıllarına getirmiyorlardı.

Nihayet İngiltere'yi son bir defa daha ziyaret etti. Manchester, Birmingham ve Londra'da birbiri arkasından verilen konserler, uykusuz geçen mesut geceler Mendelssohn'un sıhhatini büsbütün bozmuştu. Kraliçe Victoria ve Prens Albert'in huzurunda konser vermeye dâvet edildi. Konserde, Kraliçe Victoria, bestecinin şarkılarından birkaçını söylemiş, daha sonra hep birlikte küçük prens ve prenseslerin bulunduğu bölüme gidilmişti. Orada Mendelssohn bir besteci, Victoria da bir kraliçe olduğunu unutmuş, çocuklarına hayran bir anne ve baba olarak saatlerce onlardan bahsetmişlerdi.

Kısa bir zaman sonra, ikinci büyük felâket Mendelssohn'un mesut hayatını karmakarışık etti. Ablası Fanny, ailenin mahut kalb krizine kurban gitmişti. Hem ablasının ölümüne üzülüyor, hem de kendi sırasının geldiğini düşünerek istediklerini yapamadan öbür dünyaya göçetmekten korkuyordu. Üzüntüden beyninde bir damar kanaması oldu ve tehlikeyi atlatıp da tekrar ayağa kalktığı zaman dostları, Mendelssohn'un artık son günlerini yaşadığını görerek kederlendiler.

Son saatlerini yaşadığı zaman henüz otuz dokuz ya-

şındaydı, fakat arkasında o eşsiz Londra senfonileri, uvertürler, konçertolar, "Sözsüz Şarkılar", yaylı sazlar için kuartetler, oratoryolar, ve yarım kalmış bir operadan mürekkep eserler onu ölümsüzlerin arasına katmaya hazır bekliyordu.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 3, 4. ve 5. senfoniler, E minör keman konçertosu. Bir Yaz Gecesi Rüyası, süit, Ruy Blas uvertürü, Birinci piyano konçertosu. *Koro müziği:* Eliah oratoryosu. *Piyano müziği:* Sözsüz şarkılar, Rondo capricciso, Ciddî varyasyonlar. *Başkaca:* St. Paul oratoryosu, parlak capriccio, Athalie, mi bemol majör octet, 1 ve 6. kuartetler, capricciolar, varyasyonlar, prelüdler ve füğler (piyano için).

FRÉDÉRIC CHOPIN

(1810-- 1849)



Ne senfoni, ne opera. Romantik çağın en özgün (orijinal) bestecilerinden olan Chopin çalışmalarını piyano alanına hasretmiş ve kendisine "Piyano Şairi" dedirtmişti. Chopin, müzik dünyasına sekiz yaşında bir polonez besteliyerek girmişti. Son iki eseri ise iki mazurka'dır.

Chopin'in sanatı Beethoven ve Wagner'inki gibi gittikçe giriftleşen fikrî bir gelişme mahsulü değildir. Chopin, Schumann ve Mendelssohn gibi lirik bir sanatçıdır.

★

Chopin, 22 şubat 1810'da Varşova civarında Jelâzova-Volâ'da dünyaya geldi. Kısa bir zaman sonra, ailesi Varşova'ya taşınmıştır. Bir Fransız göçmeni olan babası da, Polonyalı annesi de müzikle ilgili kimselerdi. Böylece, Chopin, içerisinde piyano sesleri dalgalanan bir evden dünyayı tanımağa başladı. Altı yaşlarında muntazam piyano dersleri alıyordu.

İlk müzik hocası, Zwyny adlı bir Çek, çocuğun dikkatini Bach ve Mozart üzerinde toplamıştır. Bach ve Mozart, Chopin için daima mükemmelliğin örnekleri olarak kalacaktır.

Chopin'in piyanoda ilerleyişi öylesine hızlı oldu ki, sekiz yaşında bir hayır konseri verdi, Gyrowetz'in bir konçertosunu başarı ile çaldı. "Revue de Varsovie" ocak 1818 sayısında şöyle yazıyordu: "Varşova lisesi, Fransızca ve edebiyat öğretmeni Nicolas Chopin'in oğlu, gerçek bir müzik dehasıdır. Bu çocuk, en güç piyano parçalarını dikkate değer bir kolaylıkla ve incelikle çaldığı gibi, şimdiden bestelediği dans ve varyasyonlarla eleştirmecileri hayrette bırakıyor. Almanya, ya da Fransa'da doğmuş olsaydı, şimdiye kadar kendisini bütün dünya tanırdı. Bu yazımızın okura, bizim memleketimizin de dahiler yetiştirebildiğini hatırlatmasını dileriz."

Chopin, on iki yaşına geldiği zaman, artık yaşlı Zwyny'den öğreneceği kalmamıştı.

1823 - 1826 yıllarında liseye devam etti. Yaz tatillerinde Szafarnia'da köylü danslarını, mazurkaları seyretti, halk müziğini dinledi. Dantzig ve Thorn'a gitti, Copernic'in doğduğu evi gördü. Böylece, Batı müziğini Polonya müziğinin el değmemiş melodileriyle birleştirerek meydana getireceği besteler için faydalanacağı millî kaynaklara ait bilgisi artıyordu.

1826'da Varşova konservatuarına yazıldı. Hocası Joseph Elsner, hassas ve ince Chopin'e karşı anlayışlı davranıyor, onu kuralların çok çiğnenmiş yollarında durmadan dolaştıracağına, kendi sanatçı mizacı yönünde geliştirmeğe çalışıyordu. Bu sayede Chopin, yaratıcı mesleğinin daha başlarında özel bir üslûp sahibi olabilmiştir.

Konservatuarda geçen üç yıl, aynı zamanda hem virtüoz, hem de besteci olarak Varşova'da ilk büyük başa-

rıları kazandığı yıllardır. Bu başarılar üzerinedir ki, Schumann, "Şapkanızı çıkarın, Baylar... işte bir dâhi" diye yazmıştı. Fakat o zamanlar nüfusu yüz bini pek fazla geçmiyen Varşova'da sağladığı başarılar Chopin'i tatmin etmeğe yetmiyordu. Avrupa'nın büyük merkezlerinde sanatını geliştirmek ve oralardaki ustaların kendisi hakkındaki fikirlerini öğrenmek istiyordu.

1828 yılında Berlin'i, 1829'da Viyana'yı ziyaret etti. Viyana'da, beğenilen iki konser verdi ve Mozart'ın "La ci darem"i üzerine piyano ve orkestra için varyasyonlarını basacak bir tâbi buldu.

Bu başarılar büyük merkezleri dolaşmak düşüncesini kuvvetlendirmiş ve Varşova'ya tereddütler içinde dönmüştü. Başka yerlere gitmek arzusunu kuvvetlendiren bir başka âmil de şan öğrencisi Constance Gladkowska'ya karşı aşkıydı denebilir. Gerçi çekingen Chopin, kıza hislerini ifade edemiyor, onun yanında az konuşan bir âşık, müzik çalışmalarına bir yardımcı durumunda kalıyordu, fakat yakın arkadaşlarına gönderdiği mektuplarda şu satırlar vardı: "... Galiba idealimi buldum. Ona bütün kalbimle bağlıyım...", "... Altı ay var ki, hiç düşlerimden çıkmıyor, ama kendisine daha bir şey açmadım." Daha sonraki mektuplarından birinde bezginlik ifade eden şu satırlara raslanıyor: "... Varşova'da ne kadar sıkıldığımı tasavvur edebilirsin. Ailemin çevresinde ayrı bir saadet bulmasam burada yaşamayı hiç istemezdim."

2 kasım 1830'da Varşova'dan ayrıldı. Hocası Elsner ile arkadaşları ona içinde Polonya toprağı bulunan gümüş bir kap vermişlerdi. Chopin bu yurt toprağını ömrünün sonuna kadar saklayacak ve ölümünde Paris'te bu toprakla birlikte gömülecekti.

Polonya'dan çıktıktan sonra, vatanını bir daha göremiyecekti. Çok geçmeden Constance da geçmişe ait bir

yüz oluverecekti. Gerçekten onu sevmiş miydi, gerçekten onunla hayatını birleştirmek istemiş miydi?.. Yanında götürdüğü bir albümde biri şunları yazmış:

"Yabancılar seni, şüphe yok, şan ve şerefe boğacaklar, Ama hiçbir zaman bizim kadar sevemiyecekler."

Ve başka bir el - Chopin'in olmalı - sonradan ilâve etmiş:

"Pekâlâ sevebiliyorlar."

Aylar sonra, Viyana'da Constance'ı düşünüyor: "Yüzü hep gözümün önünde. Galiba artık onu sevmiyorum; gene de hayali karşımdan gitmiyor."

Temmuz 1831'de Viyana'yı terketti; Linz, Salzburg, Münich ve nihayet Paris. Paris'te kısa bir süre kalıp Londra'ya gidecekti. Oysa kısa aralar bir yana, geri kalan bütün ömrü Paris'te geçecektir.

Fransız başkentinde Luigi Cherubini, Félix Mendelssohn, Franz Liszt, Meyerbeer ve Hector Berlioz gibi tanınmış müzikçilerle tanıştı. Baron Rosthild'in salonunda çaldığı piyano ile de büyük başarı göstererek Paris "salon"larının aranan siması oluverdi.

Bu parlayış aynı zamanda Chopin'in malî durumunu da düzeltiyordu. Paris kibarları piyano dersi almak için birbirleriyle âdeta yarış ettiler. Chopin günde ortalama dört saat ders veriyor ve her saate yirmi altın frank ücret alıyordu.

Bir virtüoz olduğu kadar bir besteci de olduğunu kabul ettirmekte gecikmedi. Bestelediği vals, noktürn, etüd, prelüd, polonez ve mazurka gibi piyano eserleri salonların günden güne daha büyük ilgi konusu haline geldi.

Kısa zamanda hayat seviyesini yükseltmişti. Artık davet edildiği yerlere en iyi terzilerin elinden çıkmış elbiselerle ve kendi arabasiyle gidiyordu. Isınamadığı vir-

tüozluk mesleğine başvurma ihtiyacı kalmamıştı. - Paris'te on sekiz yılda topu topu on dokuz konser vermiş ve bunlardan yalnız dördünde tek başına solist olarak çalmıştır--.

Ağustos 1835'te Karlsbad'a giderek, oraya geldiklerini duyduğu anne ve babasiyle buluştu. Üç haftayı beraber geçirdiler. Bu, beş yıldır Chopin ile anne ve babası arasında ilk görüşmeydi. Bir daha da biribirlerini göremiyeceklerdir.

Chopin dönüşte Dresden'de Wodzinski ailesiyle karşılaştı. Ailenin Varşova'dan ve çocukluğundan tanıdığı, şimdi on altı yaşında kızı Maria da oradaydı. Chopin bir haftayı da onlarla birlikte geçirdi. Gündüzleri Maria Wodzinski'ye şehri, Elbe nehri kıyılarını gezdiriyordu. Akşam salonda çeşitli oyunlar oynanıyor, piyano çalınıyordu... Derken, Chopin bir kont kızı ile aralarındaki engelleri unuturcasına ısındı Maria'ya. Fakat kızın ailesi evlenmelerine izin vermedi. Chopin bu aşktan elinde kalan birkaç mektup ile kuru bir çiçeği, üzerinde "moya biyeda" - ıstırabım - yazılı bir zarf içinde ömrünün sonuna kadar saklayacaktı.

1837 başlarında Franz Liszt, Chopin'i devrin tanınmış Fransız kadın yazarı Geogre Sand'la tanıştırdı. "Ne tatsız bir kadın" demişti Chopin, ilk görüşünde, "bu gerçekten bir kadın mı, doğrusu bu da şüpheye değer". Ama erkek gibi giyinen, erkek gibi sigara içen bu kadın üzerindeki yargısı çabuk değişmiş olmalı. Öte yandan, neslinin en zeki kadınlarından biri olan ve edebî simalardan birçoğunun hayran kaldığı George Sand, Chopin'e nerdeyse taptı. 1838 yazında onu Nohant'a davet etti. Chopin daveti kabul eyledi. Böylece 28 yaşındaki Chopin'le 34 yaşındaki George Sand arasında dokuz yıl kadar sürecek hissî macera başlıyordu.

1838 kışında George Sand, oğlu ve kızıyle birlikte Maporca adasına gitti. Arkadan Chopin de geldi. Fakat tarafların bir Akdeniz adasında mutlu geçirmeği tasarladıkları günler, kâbuslarla doldu. İklim soğuk ve rutubetliydi. Kiliseye uğramamaları onlara bütün ada halkını düşman etmişti. Türlü kötü şartlar altında Chopin'in sıhhati iyiden iyiye bozuldu. Kendisini güç halle Fransa'ya getirdiler.

Paris ve Nohant'da umulduğundan çabuk iyileşti.

Şöhretinin ve yaratma gücünün doruğundaydı. İki yıl boyunca en iddialı eserlerini besteledi.

Bu çalışmalar kendisini bir hayli sarsmış ve hasta etmiştir. Bundan sonraki birkaç yıl oldukça biteviye geçmiştir.

George Sand'la son zamanlarda sarsıntılar geçirmeğe başlayan ortak hayatları 1847 ağustosunda sona erdi. Beraber geçen yıllar Chopin'in sanat hayatında çok verimli olmuştu. Chopin için George Sand'ın uzun yıllardan beri devam eden ihtimam ve himayesinden yoksun oluvermek hayatla en kuvvetli bağının kopması demekti.

16 şubat 1848'de Paris'te son konserini verdi ve çok büyük başarı sağladı.

Chopin, öğrencisi Jane Stirling'in teşviki üzerine İngiltere'ye ve İskoçya'ya bir gezi yapmak üzere 1848 nisanında Paris'i terketti. İngiltere'de birkaç konser verdi, fakat Londra'nın sisli sonbaharında sıhhati berbat olarak kasımda Paris'teki evine döndü. Polonya'dan kızkardeşi ve eniştesi de Paris'e geldiler.

Chopin, 17 ekim 1849'da Paris'te ölmüştür.

Chopin büyük besteciler arasında minyatür (küçük boyda) eserler meydana getiren, fakat bu küçük boydaki eserlere büyük eserlerin sağlamlığını yerleştiren biricik sanatçıdır. Buna karşı sayısı çok olmayan uzun eser-

lerinde aynı başarıyı sağlayamamıştır.

Chopin verimli olmaktan çok, kılı kırk yaran titiz bir sanatçıydı. Chopin'in titizliğinin derecesini George Sand'ın şu satırları iyice gösterir:

"Yaratıcılığı sanki, kendiliğinden ve mucize eseriydi. Nağmeleri âdeta aramadan, hattâ beklemeden bulurdu. Bunlar ya tam ve olgun halde piyanosuna takılıverirdi, ya da bir gezinti sırasında kafasında doğar ve o zaman piyanonun başına gidip çalmakta sabırsızlık gösterirdi.

"Fakat bundan sonra, bildiğim çalışma yollarının en sıkıntılısı başlardı. Bazı ayrıntıları yakalamak için bir sürü gayretler, kararsızlıklar ve endişeler gösterir, bir bütün olarak tasarladığını yazmağa başlayınca fazlasiyle tahlil eder ve onu tekrar tamamen bulamadığını sanarak duyduğu esef kendisini ümitsizlik içine atardı.

"Ağlayarak, gezinerek, kalemlerini kırarak, bir ölçüyü yüz defa değiştirerek bir o kadar yazıp silerek sabahtan akşama kadar günlerce kendini odasına hapseder, ertesi günü ümitsiz bir azimle işe yeniden başlardı. Bir tek sayfa üzerinde altı hafta uğraştığı, sonunda da onu en önceki halinde kâğıda geçirdiği olmuştur."

Yeter derecede üzerlerinde çalıştığına inanmadığı eserlerinin adını taşımasını arzu etmediğinden, basılmamış eserlerinin ölümünde imhasını istemişti. Bu titizliği sayesinde Chopin, eserlerinin tamamına yakın kısmı daima canlılığını muhafaza eden bir besteci olarak kalmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Piyano ve orkestra için 2 konçerto. *Piyano müziği:* 2 No. lu B-flat majör sonatı, B minör 3. No. sonatı, 19 noktürn, 24 etüd, 26 prelüd, 13 vals, 4 ballad, 4 fantezi, 11 polonez, 54 mazurka. *Başkaca:* Piyano trio, viyolonsel ve piyano sonatı, şerzolar, impromtüler, barkaroller, rondolar, varyasyonlar.

ROBERT SCHUMANN

(1810 - 1856)



Romantik müziğin üstadı Robert Schumann, Napolyon savaşlarının sonuna doğru Saksonya'nın Zwickau kasabasında dünyaya gelmişti. Kitap satmakla ailesini geçindiren baba Schumann, edebiyata çok meraklı olduğu halde, istidatsız bir yazardı. Çok kereler roman yazmayı denemiş, hiçbir sonuç elde edememişti.

Robert, beş çocuktan en küçüğü ve en çok sevileniydi. Zwickau, sakin, temkinli davranmayı seven, sabırlı, Saksonların sessiz bir kasabasıydı. Robert burada gayet sakin, fakat mesut bir çocukluk devresi yaşadı. Daha pek küçükken müzik ve edebiyat istidadı belirmeye başlamıştı. On yedi yaşında Yunan ve Lâtin klasiklerini baştan başa öğrenmiş, şair Jean Paul Richter'in eserlerini yakından tanımıştı. Bu şair, Robert'in hassas ruhu üzerinde inkâr edilemiyecek derecede büyük etkiler uyandırdı. Jean Paul Richter, bir tabiat âşıkıydı, kısa zaman sonra Schumann da dünyada her şeyden çok, tabiatı sevdiğini anladı.

Edebiyat sevgisinin yanında müzik sevgisi de yer

almaya başlamıştı. Esasen öteden beri Schubert'in hüzünlü melodilerine bayılıyor, bunları piyanoda kendi kendine çalmaya uğraşıyordu. On sekiz yaşında mektebi bıraktı. Müzik ve edebiyatın ona hayatı boyunca yeteceğine inanmıştı. Fakat annesi, buna katiyen razı olmadı. Schumann, hukuka devam etmeli, iyi bir avukat, yahut hakim olmalıydı. Her şeye rağmen Schumann, sevgili annesinin ısrarlarına fazla karşı gelemedi. Tahsile yeniden başladı. O sıralar Leipzig'de bir pansiyonda oturuyordu. Schumann, tarifi imkânsız derecede bedbahttı. Nihayet birkaç ay sonra işkenceye dayanamıyacağını anladı ve annesine kısa bir mektup yazarak, bundan böyle sadece müziğe çalışacağını, Frederick Wieck isminde bir piyano hocasından ders almaya başladığını bildirdi. Piyano hocası ve kızı Clara, Robert'in annesine bu hususta yalvardılar. Neticede Robert, annesinin rızasını almıştı.

Schumann, güzel eserler bestelemek istiyordu, ismini ebedîleştirecek eserler olmalıydı bunlar.. Öte yandan hayatını da kazanmak zorundaydı. Karnını doyurmazsa nasıl çalışabilirdi?.. Sonra bir an önce piyanosunu da adamakıllı ilerletip, devrin ünlü virtüozları arasına girmeliydi.

Delikanlının vaziyeti büsbütün zorlaşmıştı. Artık hocası Wieck'in evinde oturuyor, derslerinin arasında Wieck'in küçük kızı Clara'yı da eğlendirmeye uğraşıyordu. Clara on üç yaşında olmasına rağmen, dünya çapında şöhret yapmış dâhi bir piyanistti.. Aralarında son derece garip bir ağabey-kardeş sevgisi başlamıştı ki, Schumann, her ne pahasına olursa olsun, bu sevgiyi unutup başka ülkelerde yaşayamıyacağını çoktan anlamıştı.

Virtüozluk alanında bir an önce tanınmak isteği zavallı Schumann'ı bu saadetten tamamen uzaklaştırdı. Genç besteci, parmaklarının kuvvetini arttırmak için bir

makine keşfetti, bu yüzden müzik âlemi meşhur bir virtüozdan mahrum kaldı ama, yerine büyük bir besteci kazandı. Schumann'ın bir parmağı makineden sakatlanmıştı.. Bundan sonra virtüozluk hayallerini bir kenara bırakması gerekiyordu.

Leipzig operasının müdüründen kompozisyon dersleri almaya başladı. Bu sıralarda bir senfoni ve bir konçertonun birinci kısmını bestelemişti.

1832 yılı, Schumann'ın bestecilik hayatında önemli bir devrenin başlangıcına sahne olmuştur. Abegg varyasyonları, Kelebekler isimli eseri, kaprisleri ve ünlü iki piyano sonatını hep bu yıl içinde bestelemişti. Bir yandan hocasının kızına karşı beslediği sevgi günden güne artıyor, Schumann'ın pek hassas ruhu, aşkının verdiği ıstırapla kıvranıyordu. İki sevgili, evlenmeye karar verdiler. Ama bu defa Clara'nın babası aralarına girmişti. Haris adam, kızının evlenmesini hiç istemiyordu. Clara evlenecek olursa, müziğini ihmal edecek, eskisi gibi konserlerinden para kazanamıyacaktı. Bu cebi delik piyanist bozuntusu ise, kendi karnını bile doyuracak halde değildi, Clara'ya nasıl bakabilirdi?..

Babası Clara'yı zorla Leipzig'den uzaklaştırdı ve mektuplaşmalarını da menetti. Schumann, kendini içkiye ve kadınlara vermişti. Yakışıklı bir adamdı, devrin güzel kadınları onun peşinde koşuyordu... Genç besteci sırf aşkını unutmak için bu kadınlara kollarını açıyor, öbür yanda ise Clara, kıskançlık içinde kıvranıyordu. Sonunda gene barıştılar. Clara, konser vermek üzere Leipzig'e gelmişti. İlk konserinde Schumann'ın sonatlarından birini çaldı. Bu jest, Schumann'ı harekete geçirmeye yetmişti. Ne çare ki, Clara'nın babası hâlâ bu evlenmeye razı olmuyordu. Schumann'ın alkolik bir adam olduğunu, evlenemiyeceğini ileri sürdü, gençleri mahkeme kapılarında sü-

ründürdü, fakat dört senelik bir uğraşmadan sonra Robert Schumann, istediği kadınla evlenmişti.. Yalnız son zamanlarda aklını kaybetmek korkusuna tutulmuştu, kendine hiç güveni yoktu. Zaman zaman sabit fikirlere kapılıyor, karısına da kendine de hayatı zindan ediyordu. Clara ünlü bir müzikçiydi.. Schumann ise, bestelediği eserleri kimseye beğendiremiyen, her hareketi şüpheli bir dudak bükülüşüyle karşılanan bir zavallı besteciydi.. Karısını çok sevdiği halde, bütün bunlara üzülmekten, genç kadını kıskanmaktan da kendini alamıyordu.

Meşhur besteci Mendelssohn, Clara'dan sonra Schumann'ı en iyi anlayan, takdir eden biricik insandı, nasihatleri sayesinde de Schumann'ı biraz yola getirmeyi başardı.

Schumann, Clara'yla evlendiği yıl, ünlü aşk şairlerinin şiirlerini küçük şarkılar halinde bestelemekle vakit geçirdi. Bu şarkılar, etrafta dedikoduya sebep olmuştu. Böyle lirik şarkılar bestelemek büyük bir besteciye yakışmaz, bu hiçbir zaman yetmez, diyorlardı. Besteci ertesi yıl sırf orkestra müziği besteledi. Onu takip eden yıl ise oda müziği bestelemekten başka bir iş yapmadı. 1841'de bestelediği orkestra eserlerinden bir tanesi, ünlü dördüncü senfonisiydi. Öteki ise, bir uvertürdü. Piyano ve orkestra için de bir fantezi besteledi. Bu eserini ise daha sonraları ünlü piyano konçertosunun başında kullandı. (Piyano konçertosu 1845'te tamamlanmıştı.)

1843 yılında Leipzig konservatuarına kompozisyon hocası olarak girdi. Mendelssohn da konservatuarın müdürüydü. "Cennet ve Peri" isimli eserini de o yıl içinde besteledi. Schumann, mutlaka bir opera bestelemeyi aklına koymuştu. Alman halkına neler yapabileceğini göstermek istiyordu. Evvelâ, Byron'un bir eserini denedi, iyi bir netice alamayınca Goethe'nin Faust'undan bir parçayı

oratoryo haline soktu. 1849'da Goethe'nin yüzüncü yıldönümü kutlandığı zaman, Dresden, Leipzig ve Weimar'da Schumann'ın Faust oratoryosu başarıyla çalındı.

Bestecinin mükemmel bir opera yazmak için harcadığı gayretler boşunaydı. Schumann, sinirlerinin gittikçe bozulduğunu da hissediyordu. Bu opera merakı günün birinde sanki onu deli edecekti...

Bereket ki, bu hastalık uzun sürmedi. Schumann, bir senfoni besteliyecek kadar iyileşmişti. Ondan sonra piyano ve yaylı sazlar için trio'lar, koro parçaları birbirini takip etti. Schumann, piyano hocalarına bir müzik İncil'i hazırlamak istiyordu. "Gençler İçin Albüm" isimli eserinde birbirinden güzel bir sürü piyano etüdünü bir araya toplamıştı. Gene o sıralarda Byron'un Manfred isimli şiirini de müziklendirmekle meşguldü, ertesi yıl bu eser için bir uvertür de besteledi; Manfred uvertürü, Schumann'ın en beğenilen eserlerinden biridir ve dünyanın her tarafında sık sık çalınır.

Schumann'ın asabî halleri gün geçtikçe tehlikeli bir hal alıyordu. Bazan günlerce odasına kapanıyor, elleri şakağında oturuyordu.

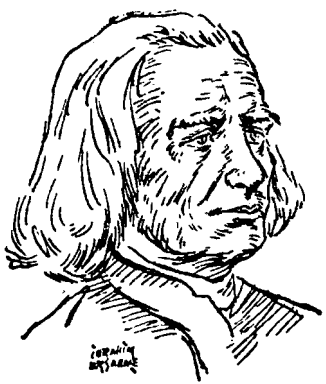
Clara, boyuna konser turnesine çıkıyor ve hep kocasının eserlerini çalarak Schumann'ı müzik âlemine tanıtmaya çalışıyordu. Schumann, 1854'te iyiden iyiye hastalanmıştı, eser bestelemek bir yana, iki satır yazı dahi yazamıyordu. Kendini müthiş bir melânkoliye kaptırdı. Bundan kurtulamayınca, Ren nehrine atlayarak intihara teşebbüs etti. Yarı ölü bir halde nehirden çıkarıp Düsseldorf akıl hastahanesine yatırdılar. Artık Schumann, kimseyi, hattâ sevgili karısını dahi tanıyamıyordu. Clara ise büyük bir soğukkanlılıkla konser turuna devam etti. 1856'da Schumann'ın ölümünden sonra, müzikseverler,

Clara ile Brahms'ın sayesinde bahtsız bestecinin değerini anlayabildiler. Ama artık iş işten geçmişti.

BAŞLICA ESERLERİ — Piyano müziği: Senfonik etüdler, Karnaval Fantasiestücke, do majör fantazi, Gençler için albüm. *Orkestra müziği:* 4 senfoni, do minör piyano konçertosu, la minör viyolonsel konçertosu, Manfred üvertürü. *Oda müziği:* Mi bemol majör kentet, 3 yaylı sazlar kuarteti. *Ses müziği:* Dicterliebe, Frauenliebe, Die Beiden Grenadiere, Die Lotosblume, Der Nussbaum, Widmung ve başka şarkılar. *Başkaca:* Genoveva, opera, mi bemol majör kuartet, 3 piyano triosu, 2 keman ve piyano sonatı. Toccata, Paganini etüdleri. Kreiserliana, romanslar, Arabeskler, Humoreskler, 3 piyano sonatı, Liderkreis şarkılar grubu.

FRANZ LISZT

(1811 - 1886)



Franz Liszt, ölümsüz besteciler arasında pek azının kavuşabildiği mesut, parlak bir ömür sürebilmiştir. Hem de uzun ve başarılarla dolu bir ömür.

Macaristan'ın Doborjan kasabasında dükün hayvanlarına bakan babası, amatör bir piyanistti. Biricik arzusu, kendisinin başaramadığı işleri, çocuklarının yapabilmesini sağlamaktı.. Daha minicikken müziğe karşı büyük bir kabiliyet gösteren küçük oğlu Franz'ın günün birinde büyük bir müzikçi olarak babasının yarı kalmış hayallerini tamamlıyacağına inanmıştı. Küçük Franz güneş doğarken yatağından kalkıp piyanosunun başına geçiyor, öğleye kadar durmadan çalışıyordu. Babasının bu arzusunu yerine getirmek Franz için hiç de zor bir şey değildi.. Bu çalışmalardan o da memnundu.

Baba Liszt, tıpkı baba Mozart'ın yaptığı gibi, oğlunun dehasını dünyaya duyurmak istiyordu, başarırsa oğluna maddî ve manevî bir servet kazandırabilirdi. Bun-

ları düşünerek bütün hayatını Franz'a şöhret kazandırmaya uğraşmakla geçirdi.

1821'de ilk konser turuna çıktıkları zaman, Franz henüz on yaşında bir çocuktu. Piyanosunun başından ayrıldığı zaman, hareketleri, gözlerinin bakışı değişiyor, akranlariyle beraber koşup zıplamak istiyordu. Fakat bir de piyanoya oturunca her şey birden değişiyor, Liszt bambaşka bir insan oluveriyordu. Devrin meşhur piyano hocası Czerny, Liszt'in piyanosuna hayran kalmış, dâhi çocuklara kanıksadığı halde Franz'a pek az bir ücret karşılığında piyano dersleri vermeyi kabul etmişti.

Küçük Franz bir yandan besteciliğe de çalışmaya başlamıştı. Salieri adındaki ünlü hocadan ders alıyordu. Böylece pek kısa bir zaman içinde, zengin olacağını, annesine babasına bütün sıkıntılarını unutturacağını düşünerek teselli buluyordu. Hele zavallı babası, şu turnelerde çektiklerinin karşılığını mutlaka almalıydı.. İlk konserlerinden sonra bütün tenkitçiler: "Bu çocuk Mozart kadar güzel çalıyor" dediler. Konserde Metternich, Rossini ve hattâ Beethoven bile hazır bulunmuşlardı. Sağırlığı tahammül edilmez bir hal alan Beethoven, çoktan dâhi çocuklardan bıkmıştı, gene de sırf merak yüzünden Liszt'in konserine geldi. Konser sona erdiği zaman, torunu yerindeki sanatçının odasına giderek boynuna sarılmış ve alnından öperek: "Yavrum," demişti, "sen günün birinde gerçekten büyük bir müzikçi olacaksın."

Franz Liszt, daha sonraları çocukluğunu geride bıraktığı zaman en güzel hatıralarından biri olarak bu hâdiseyi hatırlayacaktır.

Viyana, Pressburg ve Budapeşte'de konserler birbirini takibetti, Franz Liszt, her yerde sevgiyle karşlanıyor, bol bol alkış topluyordu. Paris'e gidip konservatuara girmek istedi, ama bu imkânsızdı, çünkü konservatuar

ancak Fransız tabiyetindeki talebeleri kabul ediyordu. Meşhur piyano hocası Paer'den özel ders alarak bunu telâfi etti.

Bir akşam, Prenses de Berry'nin sarayında konser vermeye çağırılmıştı. Aşağı yukarı bütün saray erkânı oradaydı. Prenses küçük çocuklarını da yanına almıştı. Çocuklardan bir tanesinin elinde palyaço kılığında kocaman bir bebek vardı. Franz, bu bebekten bir türlü gözünü ayıramıyordu. Nihayet konser bitince ihtiyar Kral dahil, salondakilerin hepsi içten gelen bir coşkunlukla küçük piyanisti alkışladılar. Prenses de Berry, Liszt'i kucakladı:

"En çok istediğin şey nedir, söyle, derhal sana vereceğim."

Bu sözler üzerine Liszt'in gözleri parladı, hemen bebeği göstererek: "Bunu istiyorum." dedi.

Bu olay, Franz Liszt'in sanat hayatına ne kadar erken atıldığını, müzik uğruna ne büyük bir fedakârlığa katlandığını göstermeye yeter sanıyoruz.

Artık baba Liszt'in en büyük arzusu yerine gelmiş sayılırdı, eskisi gibi para sıkıntısı da çekmiyorlardı. Gezdikleri yerlerde hem itibar görüyorlar, hem de bol bol para kazanıyorlardı. Küçük Liszt de minik ellerini açarak ettiği duaların karşılığını almıştı. Babasına çektirdiği sıkıntıları nihayet unutturmaya muvaffak olmuştu. Franz Liszt, on üç yaşına bastığı gün, ilk operasını bitirdi. Yıllardır bitmek tükenmek bilmeyen çalışma, Franz'ı asla yormamıştı. O, hep daha fazla çalışmak, daha büyük eserler ortaya koymak istiyordu. Devrinin en meşhur piyanisti olmak, onun için kâfi değildi. 1827 yılında baba oğul Paris'te yeni konserlerin hazırlıklariyle meşgul oldukları sırada baba Liszt birdenbire hastalan-

dı ve karısını son defa göremeden öldü. Son nefesini verirken oğluna şu nasihatte bulunmuştu:

"Oğlum, kendini tamamen müziğine ver, kadınlardan sakın."

Franz Liszt, babasının nasihatini tamamiyle tutamadı. Müzikten sonra en fazla ilgilendiği şey kadınlardı. Hele şimdi yakışıklı, dünyanın dört bucağına ün salmış bir piyanisti kadınlardan uzak tutmak ne kadar güçtü... Hele Liszt'i... Dünyanın büyük şehirlerinde, saraylarda, konaklarda hep zengin ve güzel kadınlarla beraberdi.. Bir macera bitmeden öbürüne kendini kaptırıyordu. O yolda yürürken herkes birbirine dürterek: "İşte büyük Liszt bu," diyordu.

Halkın bu sevgisi Liszt'i çok şımartmış, ahlâk telâkkilerini zayıflatmıştı, ama bunlar müziğine hiç tesir etmedi. Tam tersine, fırtınalı bir hayat daha faydalı olmuştu.

George Sand, Chateaubriand, Balzac, Flaubert, Victor Hugo, Gautier ve Lamartine gibi kalem üstadlarının yaşadığı bir çağda, onların arasında ünlü bir müzikçi olarak bulunmak Liszt için çok büyük bir şanstı... Zaten hep yüksek kültür muhitlerinde dolaşır, cahillerle ahbap olmayı hiç istemezdi. Kontes d'Agoult (romancı Daniel Stern) ile de tanışmasını hep yüksek muhitlerde dolaşması sağlamıştı. Kontes evli ve çocuk sahibi bir kadındı. Liszt, dedikodulara hiç aldırmadan bu güzel kadınla birlikte İsviçre'ye, oradan İtalya'ya gitti. On yıl beraber yaşadılar. Bu evlenmeden dünyaya gelen üç çocuktan ikisi yaşamış, Cosima adındaki kız, on dokuzuncu yüzyılın bir numaralı piyano üstadının hayatının son yıllarını derin bir ıstırap içinde geçirmesine sebep olmuştur.

Liszt'in bestecilik hayatının en parlak devri 1839 - 1847 yıllarına raslar. Bu devrede Londra dahil, birçok

büyük şehirlerde parlak konserler vermiş, hiç durmadan piyano eserleri bestelemişti. Liszt'e piyanonun Paganini'si diyorlardı...

Gerçi Liszt, aşağı tabakadan insanlarla pek dolaşmaz, muhitlerinde bulunmazdı ama, son derece de merhametliydi. Elindekini avucundakini son meteliğine kadar bir hayır işine yatırmaktan zevk alırdı. Meslekdaşlarına karşı da çok müşfikti, kendi eserleri dururken, arkadaşlarınınkileri meşhur etmeye bakar, onların saadetinden, şöhretinden derin bir haz duyardı.

Weimar'da Liszt'in adı dudaklardan hiç eksilmiyordu. 1849'da koro şefi olarak Weimar'a yerleşti. Böylece müzik tarihinin meşhur Weimar âlemleri de başlamış oluyordu.. O güne kadar ve o günden sonra dünyanın hiç bir yerinde Weimar müzik toplantılarının benzeri yapılmadı. Liszt, Wagner ve Chopin dahil, devrin bütün genç bestecilerinin eserlerini bu Weimar toplantılarında çalıp, onları meşhur etmeye çalışmıştır. Bilhassa Wagner'e yaptığı iyilikler sayılamıyacak derecede çoktur. Öte yandan, başkalarına yardım etmek uğruna kendine ve onu sevenlere de kolay kolay unutlamıyacak fenalıklarda bulundu. Liszt, meslekdaslarına yardımla uğraşacak yerde, kendisi oturup eskisi gibi çalışsaydı, Franz Liszt'in bıraktığı eserlerin sayısı bugün belki iki kat fazla olurdu.

Richard Wagner, kendisine bu derece büyük iyiliklerde bulunan Liszt'e en büyük kötülükleri yapmaktan asla çekinmemiştir. Hele Liszt'in kızı Cosima'yı kocasından ayırıp, kaçırması Liszt'e çok acı bir darbe olmuştur. Wagner, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, baba-kızın arasını da açmaya çalışmış, bu yüksek ruhlu sanatçıyı üzmüştür.

Weimar, Liszt'in sayesinde bir "Müzik Kâbesi" haline gelmişti. Müzik âlemine senfonik şiiri kazandırması

onun ismini ebedîleştirmeye yeter. Bestelediği eserlerin çoğu, piyano eserleridir. Bir tek senfonisi vardır, o da "Faust" senfonisidir. Lamartine'in şiirlerinden mülhem olarak bestelediği "**Les Preludes**" adlı senfonik eseri, bugün dahi sık sık çalınan sevilmiş eserlerindendir.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Prelüdler, Tasso, Mazeppa, 1 No. Piyano Konçertosu, Macar Fantazisi, Mephisto valsi. *Piyano müziği:* Macar Rapsodileri, Liebestraum, si minör sonat, Pelerinage Yılları, Cenaze Merasimi. *Başkaca:* Faust senfonisi, Dante senfonisi, 2 No. piyano konçertosu, piyano ve orkestra için Todtentanz, balladlar, elejiler, etüdler, Lcjandlar (piyano için).

WILHELM RICHARD WAGNER

(1813 - 1883)



Büyük bestecileri hayallerinde, Tanrı misali, saf, dış âlemle fazla ilgilenmiyen insanlar diye canlandıranlar, Richard Wagner'in hayatını öğrendikleri zaman, büyük bir hayal kırıklığına uğrarlar... Wagner, güzel eserler yaratmış kötü huylu bir insandır. Daha küçük yaştayken kendine beslediği aşırı güvene dayanarak, etrafındakileri hiçe saymaya başlamış, herkesi kendine köle yapmak istemişti.

Müzik ve şiire gerçekten büyük istidadı vardı. On üç yaşındayken Odise'yi tercüme etmişti. Shakespeare'in eserlerinin almanca tercümelerini okumuş, Weber'in "Der Freischütz" operasını ezbere öğrenmişti. Yedi kardeşin en küçüğü olduğu halde, hepsinin büyüğüymüş gibi, onlara emrediyordu. Annesiyle üvey babası, ilk zamanlarda küçük diktatörün bu hareketlerine pek aldırmadılarsa da, üvey babanın ölümünden sonra çocuğun durumu tehlikeli bir hal almaya başladığından, bütün aile telâşa düştü. Daha yirmi yaşına bile gelmediği halde Leipzig'in

meşhur kumarbazlariyle arkadaşlığa başlamıştı. Hiç durmadan kumar oynuyor, sık sık parasız kaldığından, tanıdığı herkesi kendisine borç vermeye zorluyordu.

Wagner, bestelediği melodilerle bir gün bütün dünyada meşhur olacağına inanıyordu. "Bir Alman operası yazacağım" diyordu, "derken bir tane daha yazacağım, bunları daha başkaları takibedecek." Sonra İtalya'ya gitmeyi tasarlıyordu. Tabiî orada da İtalyan operaları yazacaktı. İtalya'dan Fransa'ya geçecek, burada da Fransız operaları yazacaktı. Böylece dünyanın çeşitli ülkelerini dolaşıp her memleketin iklimine, insanlarına göre operalar bestelemeyi düşünüyordu. Fakat, elbette ki yaşamak için paraya ihtiyacı vardı, onu tanıyanlar, dehasının hatırı için Wagner'e hiç durmadan para vermeli, rahatını temin etmeliydiler.

Yirmi yaşında, üvev babasının akrabalarının yardımiyle Würzburg'ta küçük bir tiyatronun koro şefi oldu. Burada (1833) ilk operası olan Periler'i yazdı. Bu eser, onun ilk gençlik heyecanlarını dile getiren canlı, ateşli bir besteydi. İkinci operası da bir aşk hikâyesiydi. Bu eseri bestelediği sırada, Minna Planer isminde bir artiste âşık olup, 24 kasım 1836'da da onunla evlendi. Genç kız, düğün günü sevgilisine kavuşmanın verdiği sevinç içinde oradan orava koşarken, mesut bir hayata veda etmek üzere olduğunun farkında değildi.

Evliliklerinin ilk yılları bitmek tükenmek bilmiyen kavgalarla geçmiş, Minna, bedbahtlığının derecesini, Wagner ise, istikbalinin parlaklığını anlamıştı. "Rienzi", "Uçan Hollandalı", "Tannhauser", "Lohengrin" operalarının onu kısa zamanda şöhrete ulaştıracağını sanıyordu. Halbuki halk, bu egzotik, fırtınalı melodilere bir türlü kulağını alıştıramıyor, bestecisine de deli gözüyle bakıyordu. Bu yepyeni müzik dili, eski kulaklara hoş gelme-

mişti. Wagner'in sunduğu güzellik, hor görülmüştü... Fakat Wagner, yılmadan diyar diyar dolaşıp kendini tanıtmaya uğraştı. Karısı, şikâyete başladığı zaman da zavallı kadını şu sözlerle susturuyordu: "Senin çektiğin ıstırap, bir gün mutlaka benim şöhretimle mükâfatlandırılacak."

İşte Wagner hayatını bu tez üzerinde kurmuştu, "Sizin ıstırabınız.. benim şöhretim." Bırakın başkaları sıkıntı içinde kıvransın, dünyanın en büyük bestecisi zafer tacını giydiği zaman başka hiçbir şeyin önemi kalmıyacaktır... Wagner, karısını şundan bundan yardım dilenmeye zorluyor, zavallı kadın da hiç alışkın olmadığı bu işi büyük bir ıstırap içinde yapmaya çalışıyordu. Buna karşılık da kocasından sevgi göreceği yerde, pek kaba bir muamele görüyordu. Wagner karısından memnun değildi. Minna'nın kendisine manevî bakımdan yardımcı olmadığını ileri sürüyordu. Belki de bunda haklıydı, çünkü hiç kimse onun ateşli, ihtiras saçan melodilerine ilham verecek kadar kudretli olamazdı. Wagner, karısında bulamadığı vasıfları başka kadınlarda aramaktan hiç çekinmiyor, üstelik maceralarını Minna'ya da bütün teferruatiyle anlatıyordu.

"Lohengrin" operasını bitirdikten sonra, bir aralık kendini siyasete kaptırdı, bir isyan hareketini hazırlayanlar arasına karıştığından tevkif edilmesi kararlaştı. İsviçre'ye kaçtı. On iki yıl devam eden sürgün hayatı esnasında kendisi bir taraftan yeni eserler bestelerken, bir taraftan da önceleri yazmış olduğu eserler muhtelif şehirlerde oynanmaya başlamıştı. 1850'de Liszt, "Lohengrin" operasını Weimar'da dostlarına dinletti. Schumann'la Mendelssohn "Tannhauser"i görmüşlerdi. Schumann, bu eserin Alman opera sanatını bir yeniliğe doğru götürdüğüne hükmetmiş, fakat Mendelssohn, esere hiç kıymet vermemişti. Daha önce bir Paris seyahatinden ilham

alarak hazırladığı "Uçan Hollandalı" operası da halk tarafından beğenilmemişti. Fakat her nasılsa "Rienzi" operası biraz hoşa gitmiş, Wagner de kısa bir zaman için aranan, sevilen bir sanatçı olmuştu. Fakat şimdi artık bütün bunlar unutulmuştu. Sürgündeki besteciyi kimse hatırlamak istemiyordu. Wagner ise her şeyi bir kenara bırakmış, harıl harıl yeni eserler hazırlıyordu. "Die Meistersinger" ve "Siegfried'in Ölümü" isimli eserlerin tamamlanmasiyle bir hayli uğraştı. Zürich'teyken dosttan fazla düşman kazandı, yazdığı şiddetli tenkidler asıl mesleğinde şöhret kazanmasına büyük bir engel teşkil ediyordu. Liszt'ten başka hiçbir besteci Wagner'i korumak cesaretini kendinde bulamıyor, daima düşmanlarının oyunlarına kurban gidiyordu. 1863'e kadar daha çok yazı yazmakla vakit geçirdi. Schopenhauer'in karanlık felsefesinin müthiş etkisi altındaydı. 1855'de Londra Filârmoni Orkestrasını idare etti. Bundan sonra da 1859'a kadar "Tristan ve Isolde" isimli eseriyle uğraştı. "Tannhauser"in çalınışında hazır bulunmak için Paris'e gitti, fakat yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Wagner'in dostlarının sayısı pek azdı. Hemen herkes, operanın tam mânasiyle berbat olduğu kanaatine vardı.

Etrafındakilerin düşmanca hareketleri Wagner'in sürgün hayatı bittikten sonra da devam etti. "Die Meistersinger" Mannheim'de alâka görmüştü. Besteci, iki yıl süreyle, Rusya'nın ve Avrupa'nın birçok şehirlerini gezerek oralarda orkestra şefliği ile vakit geçirdi. Nihayet 1864'de Stuttgart'a geldi. Henüz tahta çıkmış olan on dokuz yaşındaki Bavyera Kralı II. Ludwig, Wagner'i Münich'e davet etti, "Tristan ve Isolde" ile başlamış olduğu Ring'i bitirmesini istedi. Fakat Wagner rahat durmaya alışmamıştı ki... Kısa bir zaman sonra gene kaçmak zorunda kaldı. Şimdi bütün Münih halkı ona düşman ke-

silmişti. Gene de büsbütün yalnız kalmış sayılmazdı, zira Hans von Bülow'la evli bulunan Liszt'in kızı Cosima, ona bütün kalbiyle bağlanmıştı... Zavallı von Bülow, maruz kaldığı felâket karşısında bile kibarca davranmaktan vazgeçmedi. İki sevgili Lucerne'e kaçtılar. Cosima, hâlâ Bülow'la evli olduğu halde Wagner'i iki çocuk babası etmişti. Yıllarca nikâhsız yaşadılar. 1870'te Minna'nın ölümü, Cosima'nın Bülow'dan ayrılması üzerine evlendikleri vakit Wagner elli yedi, Cosima ise otuz üç yaşındaydı. Aralarındaki yaş farkına, Wagner'in anlaşılması imkânsız bir adam olmasına rağmen, karı-koca çok mesuttu, çünkü ikisi de bir tek insanı seviyordu: Richard Wagner'i...

Wagner, hayatının son yıllarında bile herkesi kendine bağlamak arzusundan vazgeçmedi. İnsanlığın onu sevmemesi için bir sebep göremiyordu. Evet Wagner, ne yaparsa herkes onu taklit etmeliydi. Meselâ, et yememeye, sebzeyle yaşamaya karar verince, dünya üzerinden et yeme âdetinin kalkmasını istemişti... Tıpkı Emerson'un ideal filozofu gibi Wagner de tezadlarla dolu bir insandı. Daima ipekli bir pantalon ve ipekli bir ceket giyer, başından beresini hiç eksik etmezdi. Münih'teki evinin oturma odası, beyaz tül, kırmızı ipekliler, sarı satenlerle kaplıydı.

Tanıdıklarını bir an olsun düşünmeyi aklına dahi getirmediği halde, başkalarının bazan kendisine karşı düşüncesizce davranmalarına mâna veremiyordu. İnsanları kendine esir etmek istemiş, diktatör tavrı takınmış, hattâ bazan da beceriksizliklerine dudak bükerek gülmüş, insanlarla dost geçinmeye asla çalışmamıştır. Wagner, insanlığın kendisi gibi bir dâhinin önünde secde edeceğini sanıyordu, daha doğrusu insanlığı bunu yapmaya mecbur sayıyordu.

Wagner'i şunun bunun yardımiyle yaşatan sanatı, o devrin müzik anlayışının dışında kalıyordu. Besteci, kendi müzik telâkkilerini şöyle anlatmıştı: "Beethoven, enstrüman müziğine son sözü söyledi, ikinci adım şiirle güzelleştirilen müzik olmalı", "Kelimeler bir şiiri ifadeye kâfi gelmez. Kelimeler, kök, müzik ise çiçektir." Wagner, daha ziyade Beethoven'in dokuzuncu senfonisinin tesiri altında kalarak müzikli dramlar hazırlamayı düşünmüş, bunda da muvaffak olmuştur. Beethoven'in dokuzuncu senfonisi dramatik bir senfoni, Wagner'in operaları ise senfonik dramlardır. Wagner'in operalarında karakterler ve vakaların geçtiği yerler müzikle tasvir edilir. Onun eserlerinde asıl iş, orkestraya düşer, insan sesleri orkestraya yardımcı kalmaktadır. Wagner, yepyeni bir hayat felsefesi, müzik anlayışıyla ortaya çıktığı için, dehasını kabul ettirmekte güçlük çekti. Bugün bile Wagner operaları gerek konu, gerekse melodi bakımından birçok kimselere ağır gelmektedir. Bu operaların büyük bir kısmının sahnede temsili çok zordur.

Görülüyor ki, Wagner, karakter bakımından hiç de gıpta edilecek bir insan değildi, ama bu arada onun bir sanat cephesi var ki, bütün kusurlarını bir anda unutturuveriyor. Wagner, küçükken çok tesiri altında kaldığı Yunan mitolojisini operalarının çoğunda temel olarak kullandı.

Eserlerinden çoğunun konusu gerçek hayata uymayan hayalî olaylardır ve dinleyiciyi mistik bir hava içinde bilinmeyen ülkelere, acayip insanların arasına götürür.

1872'de Wagner'in o sonsuz hayallerinden biri gerçekleşti. Bayreuth'da "Festival Tiyatro" binasını kurdu, meşhur Bayreuth festivallerinin ilk tohumunu attı. Bina

dört yıl sonra tamamlandı ve ilk defa Wagner'in "Die Nibelungen Ring"i temsil edildi. Bu temsil, müzik tarihinin en önemli hâdiselerinden biri oldu. Wagner, o mesut geceden sonra beş buçuk yıl daha yaşadı.

Devrin en büyük piyanist ve bestecilerinden biri olan kayınpederi Liszt ile nedense bir türlü anlaşamamıştı. Kısa bir dargınlıktan sonra, kızının kocasına elinden gelen yardımı esirgememeyi kararlaştıran Liszt'in iyi niyetle yaptığı her hareket Wagner'le karısı tarafından daima fena karşılanıyordu. Liszt, Wagner'i dünyaya tanıtmaya ne kadar uğraştıysa, Wagner de Liszt'i hayranlarının gözünden düşürmeye o kadar çalıştı.

13 şubat 1883'de kalb sektesinden öldüğü zaman, yanında karısından başka kimse yoktu, tanıdıkları arasında da ölümüne hemen hemen Liszt'ten başka hiç kimse üzülmedi.

BAŞLICA ESERLERİ — Operalar: Tannhauser. Lohengrin, Tristan ile Isolde, Die Meistresinger, Nibelungenler Ringi, Parsifal. *Orkestra müziği:* Siegfried İdyl'i, Uçan Hollandalı. *Başkaca:* Rienzi, Uçan Hollandalı operaları. Faust uvertürü, 5 Wesendonck şarkısı.

CÉSAR FRANCK

(1822 - 1890)



Ailesinden resim sevgisi ve istidadı alan César Franck, müziği iç hayatın renkleriyle süslemiş, dedelerinin faydalandıkları renk tonlarını o, bestelerinde notalar halinde kullanmıştır.

Bir banker olan babasının biricik arzusu; iki oğlunu iyi birer virtüoz yetiştirmekti. 1822 de Belçika'da Liège'de dünyaya gelen César Franck'ın küçük yaşta müziğe karşı ilgi göstermesi, baba Franck'ı ziyadesiyle sevindirmişti. Eğer küçük Franck, piyano öğrenirse, herhalde teknikte Liszt'ten aşağı kalmazdı, bu da banker baba için kâfiydi, zira Liszt'in bir kral kadar itibar görmesi, onun nazarında büyük bir şeydi.. César daha on bir yaşındayken konser turnelerine başlamıştı. Piyanosunu dinleyenler, ona bir harika çocuk gözüyle bakıyorlardı. Baba Franck, oğlunun istikbalini daha sağlama bağlamak için, onu Paris konservatuarına gönderdi. César, okulda müzik kabiliyeti ile derhal dikkati çekmişti. Yapılan çeşitli müzik müsabakalarının hepsine katıldığı ve hep başkalarından fazla başarı gösterdiği halde, şakacılığı, sürprizleri okulun kai-

delerine uymadığından, mükâfatı başkalarına kaptırıyordu. Piyano tekniğinin bütün sırlarını öğrendikten sonra babası, daha uzun müddet tahsil etmesini doğru bulmayarak İtalya ve Almanya'da çalışmasına izin vermedi. Artık virtüozluk devri gelmişti oğlunun... César, eve döndükten sonra kendi kendine triolar, sonatlar bestelemeye başladı, bunları sırf şahsı için yazıyordu. Yoksa kalabalık konser salonlarında yüzlerce kişinin karşısında çalmak için değil... Zaten César yalnız başına sakin bir hayat geçirmeyi arzu ediyordu.

César Franck, kiliselerde org çalarak, dinî günler için eserler hazırlayarak ömrünü tüketiyordu. Dış âlemle hemen hiçbir ilgisi yok gibiydi. Paris'te Saint Clothilde kilisesine organist olduktan sonra, org dersleri de vermeye başladı. Paris'in her tarafından gelen çeşitli ailelere mensup genç öğrenciler, günlerinin mühim bir kısmını işgal ediyordu. Fakat çalışmayı çok sevdiğinden, derslerden geri kalan zamanını da kendisi için eserler besteliyerek geçiriyordu. İmkân olsa, yirmi dört saat dinlenmeden çalışacaktı. Bir defasında çok çalışmak yüzünden sinirlerini adamakıllı bozdu ve yatağa düştü. Fakat iyi olur olmaz, gene eski hayatına dönmüştü. César Franck, bütün ömrü boyunca hocalıktan vazgeçmedi, zira Fransız müzikseverleri, onun besteciliğine hiç önem vermiyordu. Biraz itibar gördüyse, uzun yıllar devam eden hocalığı sayesinde olmuştur.

Öğrencileri onun değerini anlamışlardı, bestelerinin hayranıydılar. 1870'de Prusya savaşı çıkıp da, öğrencilerinin çoğu harbe gidince César Franck, büsbütün yalnız kaldı. Ders aralarında, bazan dersin ortasında her şeyi bırakıp hazırladığı eserleri şimdi kim takdir edecekti?.. Onun ruhunu hiç anlamayan karısı ve yakınları, "Keşke papaz olsaydın," diye alaylı alaylı konuşuyorlardı. 1872

de hiç umulmadık bir şey oldu. Franck, konservatuara org profesörü tayin edilmişti. Meslekdaşları, onu bir türlü çekemediklerinden, çalıştırma metotlarını beğenmiyorlar, her hareketini küçümsüyorlardı. Fakat César Franck, arkasında dönen entrikaların farkında bile değildi...

Tam on sene çalışarak meydana getirdiği "Beatitudes" adlı senfonik poeminin kendisini üne ulaştıracağına öyle inanmıştı ki, ilk defa devrin tanınmış müzisyenlerinin huzurunda çalıp, bu şerefi sadece onlara bahşetmeyi düşündü. Halbuki değer verdiği bu kişiler, Franck'ın ince düşüncelerini anlamaktan çok uzaktılar. Her biri bir mazeret bulup Beatitudes'ün ilk çalınışında hazır bulunmak zahmetine katlanmadı. Fransız hükümeti de bu Belçikalı papaz ruhlu besteciye önem vermiyordu. Her yıl değersiz besteciler şövalye ünvanını aldıkları halde bir türlü Franck'a sıra gelmiyordu. Nihayet sıra geldiği zaman da Franck'ı sevenler büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. Beatitudes'ün bestecisi eserlerinin güzelliğinden dolayı değil, uzun yıllar yılmadan hocalık mesleğinde çalıştığı için şövalye olmuştu.

Franck'ın talihsizliklerine üzülen öğrencileri ,aralarında para toplayıp onun eserlerinden mürekkep bir konser tertip ettiler. Fakat şanssızlık burada da kendini göstermişti. Orkestra iyi hazırlanmamıştı. Senfonik varyasyonların çalınışı esnasında tempoyu kaybeden orkestra şefi eseri iyice rezil etti.

Fransa'da yetişmekte olan genç müzikçilerin tamamiyle Wagner'in etkisi altında kalıp, onun yolundan gitmeyi düşündükleri bir devirde César Franck'ın Bach'ı kendine örnek alarak eser bestelemesi pek tabiî hoş karşılanmamıştı. Gerçekten modern bir Bach'tı Franck... Sanki on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında değil de, ortaçağın ilk yıllarında yaşayan bir besteciydi. Hayatta kin,

ihtiras, yalan diye bir şey bilmediği için, müziğinde de bunları ifade etmeyi düşünmemişti. Eserleri de ruhu gibi sakin ve Tanrıya bağlı olmalıydı. Meleklerin aşklarını belki notalarla anlatabilirdi, fakat bir kızın bir erkeğe olan aşkını, asla...

Olgunluk çağına César Franck kadar geç giren besteci, hemen yok gibidir. Orkestra için ilk büyük eserini elli yaşını geçtikten sonra bestelemiştir. En ünlü eseri olan "Beatitudes"ü de altmışına geldiği sırada tamamlayabilmiştir. Ünlü enstrüman eserleri, sonatlar, kuartetler, kentetler, biricik senfonisi de hep hayatının son on yılında yazılmıştır. Kırk yıl piyano için eser bestelemedi. Fakat son altı yılını en modern tekniği en klasik müzik çeşidinde kullanarak Preludes'lerini ve Senfonik variyasyonlarını yazdı.

Müzikte yeniliği ne kadar istediğini sol minör senfonisinde belli eder. Senfoni ilk defa 1889'da orkestra üyelerinin arzuları hilâfına çalındı. Müzikçilerin hiçbiri bu zor eseri çalmakta bir mâna görmüyordu. Üstelik senfoniyi güzel de bulmuyorlardı.. Hattâ ona senfoni demek bile doğru sayılmazdı, çünkü ne şekli, ne de havası senfoniyi andırıyordu. Bugün bile César Franck'ın bu harikulâde eseri, güçlüğü yüzünden sık sık çalınamıyor. Bununla beraber, besteci halkın senfoniyi beğenmemesine pek kızmamıştı. Her şeyi daima sükûnetle karşılamaya zaten alışkındı. İlk defa viyolonist Eugene Ysaye'in çaldığı keman sonatı beğenildiği zaman ise, bir türlü kulaklarına inanamamış, mutlaka halkın kemancıyı alkışladığını sanmıştı. Aynı şekilde yaylı sazlar kuarteti de bol bol alkış toplayınca, Franck hayretten ne yapacağını şaşırdı.

Büyük besteci için ölüm de yaşamak gibi tabiî bir olaydı. Nasıl yıllarca hayatın binbir acısını tattıysa, ölümün de gereklerine katlanacaktı. Bunu gayet tabiî görüyordu. 1890 yılında bir mayıs günü yolda yürürken bir arabaya çarptı ve yere yuvarlandı. Ayağından aldığı yaraya rağmen, hemen kalkıp yoluna devam etti. O günden sonra da ayağı bir türlü iyileşmedi, fakat César Franck, bir gün bir defa bile bundan şikâyet etmedi ve hayatında herhangi bir değişiklik yapmadı. Son günlerinin yaklaştığını hissettiğinden, mümkün olduğu kadar çok eser bestelemeye bakıyordu. Bazan sancılar içinde kıvranırken, gece yarısı yatağından fırlayıp orgunun başına geçiyor, o anda doğan melodiyi çalıyordu.

Ölümüne üzülenlerin sayısı pek azdı. Değeri aradan yıllar geçtikten sonra anlaşılacaktır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Re minör senfoni, senfonik varyasyonlar. *Oda müziği:* Fa minör kentet, fa minör kuartet, la majör keman sonatı. *Başkaca:* Béatitudes'ler, Djinn'ler, senfonik şiirler; prelüd, koral ve füg, prelüd, arya ve füg (piyano için). Org için 53 parça.

EDOUARD LALO

(1823 - 1892)



Lalo'nun ilk yıllarına, müzikten çok, askerî gelenekler hükmetti. Babası, Napolyon tarafından kendine nişan verilen, Lützen savaşının kahramanı bir **Grande Armée** subayıydı. Bu nişan, Lalo ailesinin iftihar vesilesi olacaktır.

Rütbesinden ve mevkiinden gurur duyan subay, oğlunun da kendisini takip etmesini istiyordu. Edouard'ın erkenden beliren müziğe karşı ilgisine ses çıkartılmamıştı. Lille Konservatuarına girmesine izin verildi. Bir zamanlar Viyana'da Beethoven'in idaresinde çalan öğretmeni Pierre Baumann, ona ses terbiyesini göstcriyordu. Edouard, asker olmayıp, müzikçi olacağını söylediği zaman, babası müzik çalışmalarına son vermek istedi. Fakat artık çok geçti. Edouard, babasının arzularına boyun eğemezdi, çünkü asker olmağa hiç niyeti yoktu. Oğul ile baba arasında sert konuşmalar geçti. Edouard, evinden ayrıldı. Babasının ancak son saatlerinde baba-oğul barıştılar.

16 yaşında, hürriyete kavuştuğundan ve Fransız müzikçileri arasına katılacağından dolayı sevinerek Paris'e

gitti, konservatuara yazıldı. Konservatuar hayatının sıkı rejiminden ve formalitesinden nefret etmeğe başladı. Hususi öğretmenlerden ders alıp, büyük kompozitörlerin büyük eserlerini kendi kendine tetkik etmeği konservatuar hayatına tercih etti.

1840 sıralarında bestelemeye koyuldu; ilk önceleri birkaç şarkı, sonra keman ve piyano için orijinal fantezi, daha sonra piyano triosu. Konservatuar öğrencisi olarak hayal kırıklığına uğrayan Lalo, bestecilik alanında başarı sağlamalıydı. 1847'de **Prix de Rome** yarışmasına girerek ikinciliği elde etti. Birkaç şarkıdan başka, naşirlere hiçbir şey satamadı. Bu eserleri duyulamadı. Bu olay, hevesini kırdı. Daha fazla eser yaratamadı. Sekiz yılını sessiz geçirdi; artık bestecilik hevesinin geçtiğine inanıyordu. Fakat yaşayacak kadar para kazanabilmesi için Armingaud Jacquard kuartetinde, daha sonra Sosyete Klâsikte viyola çaldı ve dersler verdi.

1865'de karşılaşıp âşık olduğu Matmazel Bernier de Maligny'yle evlendi. Bu, onun öğrencilerinden biri olup, iyi bir ses yıldızıydı. Lalo'daki yaratma gücünü yeniden canlandırdı. Lirik Tiyatro tarafından tertiplenen milli bir yarışmaya kattığı "Fiesque" operasını yazdı. Sadece üçüncülüğü kazandı, fakat Paris opera direktörü onu, birinciliğe lâyık gördüğünden, tiyatrosu için kabul etti. Ne yazık ki, opera birçok talihsizliklerin kurbanı oldu ve temsil edilemedi. İlk önce Prusya savaşı engel oldu; daha sonra Paris operası tamamen yandı; son olarak Brüksel Operası tarafından alınıp provası yapıldığı halde opera şirketi iflâs ettiğinden gösterilemedi.

Lalo ikinci bir opera yazmağa çalıştı. Fakat, enstrüman ve orkestra müziğiyle daha fazla ilgilendiğinden, yarı yolda bu operadan vazgeçti. Lalo'nun çello ve piya-

no sonatı, genç Fransız bestecilerinin müziğini duyurmak için kurulmuş olan Millî Müzik Derneği'nin 1871'deki ilk konserinde, takdim edildi. Az sonra Lalo'nun karısı Millî Müzik Derneği'nin konserinde halka, Fiesque operasından bazı aryalar dinletti.

50'nci yıldönümü gecesi, kompozisyon hayatına yeniden dönüşünden yedi yıl sonra, ilk büyük temsilini ve ilk büyük başarısını gördü. "Orkestra için Divertissement" 8 aralık 1872'de Paris'te çalındı. Hem dinleyiciler, hem de tenkitçiler tarafından çok beğenildi. Bunu 18 ocak 1874 de Londra'da meçhul İspanyol virtüozu Pablo de Sarasate tarafından çalınan keman ve orkestra konçertosunun başarısı takip etti.

Sarasate için yazdığı ve gene onun tarafından Paris'teki konserlerde 7 şubat 1875'de çalınan İspanyol senfonisiyle meşhur oldu ve takdir edildi. Hans von Bülow, Alman gazetesi olan "Signal"e 1877'de yazdığı mektupla Lalo'ya karşı duyduğu hayranlığı ve İspanyol Senfonisinin bir deha eseri olduğunu açıkladı. Bir yıl sonra Çaykovski, Madam von Meck'e, İspanyol Senfonisinin kendisine büyük bir zevk verdiğini anlatan bir mektup yazmıştı. "Keskin ritimleriyle ve güzel armonili melodileriyle çok yeni ve çok parlaktır." Çello ve orkestra konçertosunun, Norveç Rapsodilerinin ilk temsilleri bittikten sonra, 1880 yılında Lalo, Fransız müziğindeki yerini sağlamlaştırdı.

Fransız müzik çevrelerinde saygı gösterilen bir şahsiyet oldu. Beyaz saçları, sakalı, bıyıkları, tertemiz düzgün elbisesi, gururlu, dik yapısı, hisli ve yakışıklı yüzüyle Avusturya diplomatlarını andırıyordu. 1880'de felç geçirdiği halde, işine devam etti.

1875'de başlayarak en ihtiraslı eseri olarak kabul

ettiği Le Roi d'Ys operası üzerinde çalışmasına devam etti. 1878'de, bütün ilk kısmını bitirdi. On yıl onu yarım halde bıraktı. 1886'da yeniden aynı esere döndü ve orkestrasyonunu tamamladı. 7 mayıs 1888'de Paris'te Opera Komik'te başarıyla çalındı. 20 yıl içinde böylesine bir rağbet gören ilk eseri buydu. Opera Komik'te 200 defa temsil edildi. Bu eseri, Fransız tenkitçileri Lalo'nun yaratıcı kabiliyetinin doruğu ve XIX. yüzyıl Fransız lirik dramlarının en güzeli olarak kabul ettiler. Opera, 1890 da New Orlcans'ta takdim edildiği ve 1921'de de Metropolitan Opera'da gösterildiği halde, Amerika'da fazla rağbet görmedi. Yalnız uvertürü ve bir iki seçme parçası Amerikan müzikseverlerince beğenildi.

Lalo'nun son yılları zihin depresyonlariyle karanlık geçti. On yıl önce başlayan felç tekrar kendini gösterdi.

Lalo, son yıllarında Fransız tenkitçisi Arthur Pougin'e, daimî rehberi olan sanat kurallarını öğretmeni Pierre Baumann'dan öğrendiğini anlatmıştır. "Kolay elde edilen başarılardan sakın, içinde kendini bulacağın şeyleri yaz ,komşundan hiçbir şey ödünç alma. Bir tek yeni nota ciltler dolusu taklitten üstündür."

O, hiç kimseyi taklit etmemiş, hiç kimsenin hususiyetini almamıştı. Bu kişiliği, sadece eksantrik besteler veya yeni teknikler icadederek değil, eserlerinde kendini bularak elde etmişti. Rapsodik, lirik, hüzünlü olan müziğinde kendi lirizmi, kendi duyguları, kendi ruhu yer almıştır.

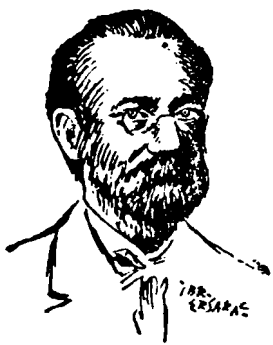
Kolay elde edilen başarılardan kaçarak, öğretmeninin öğütlerine bağlı kalmıştı. Etrafını fethetmek için alçalmadığından, ancak son yıllarında tanınmıştı. Bale müziği yazarak parlak bir mesleği olan Adolphe Adam'a

(1803-56) rekabet etmesi için Lalo'ya nasihat edilmişti. Fakat buna yanaşmadı. Sanat titizliği sayesinde böyle kusursuz, anlayışlı, şekil bakımından zarif ve stil bakımından farklı eserler yaratamamıştır. Bundan dolayı eserlerine "müzikçilerin müziği" adı verilmiştir.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Keman ve orkestra için İspanyol senfonisi, viyolonsel ve orkestra için konçerto, Le Roi d'Ys uvertürü. *Başkaca:* Le Roi d'Ys operası, keman ve orkestra konçertosu, Norveç rapsodisi.

BEDRICH SMETANA

(1824 - 1884)



Çek müziğinin babası diye anılan Bedrich Smetana, 2 mart 1824'te Bohemya'nın Leytomişıl köyünde doğmuştur. Amatör bir müzikçinin oğluydu. Çevresindeki müzik araçlariyle oynaya oynaya çok küçükken keman ve piyano çalmayı öğrenmiştir. Babası ve başka iki müzikçi ile birlikte Haydn'ın bir kuartetinin çalınışına katıldığında beş yaşındaydı. Sekiz yaşında beste yapmağa başlamıştır.

Yedi yaşında okula gitmiş, fakat daima müzik için ayıracak zaman bulmuştur. 23 ocak 1843 tarihli güncesine "Allahın yardımiyle bestede bir Mozart ve çalışta bir Liszt olacağım." diye yazmış.

Kendisini tüm müziğe vermekten başka düşündüğü yoktu. Bu dileğini birlikte piyano çaldığı ve giderek gönlünü kaptırdığı Katharina Ottilie Kolar adlı kız sayesinde gerçekleştirebildi. Smetana'ya her işi bırakıp müzikle uğraşma cesaretini veren odur, Prag'da bir piyano öğretmeni sağlayan da onun annesi.

1843'te Prag'a giderek özlü bir müzik eğitimi görmeğe başladı. Bir yandan da piyano için neşeli parça-

lar besteliyor, piyano dersleri vererek giderlerini karşılıyordu.

1849'da Katharina ile evlendi. Bir yıl sonra, o zamanlar Prag'da oturan eski Avusturya İmparatoru Ferdinand I.'in resmî müzikçisi oldu. 1850 ile 1855 yılları arasında birçok eser besteledi. İmparator François Joseph'in evlenmesini kutlayan "Triumph-symphonie" adlı orkestra eseri ile dört yaşındaki kızının ölümü üzerine yazdığı "sol minör trio" bunlar arasındadır.

1856'da beş yıl kalmak üzere İsveç'in Göteborg şehrine gitti.

"Usta ve dost"u Franz Liszt'e gönderdiği 10 nisan 1857 tarihli mektupta bu memleket hakkındaki izlenimlerini şöyle özetliyor:

"Geçen yılın ekim ayı ortalarında buraya geldim... İktisadi bakımdan Prag'dakinden çok daha iyi durumdayım. ... Bura halkı sanat konusunda hâlâ Nuh zamanından kalma görüşlere bağlı. Mozart, gerçekten anlaşılmamakla beraber taptıkları Beethoven bıkkınlık vermiş, Mendelssohn tatsız diye tanıtılmış, yeniler bilinmiyor. Schumann'ın eserlerini kendilerine ilk olarak ben çaldım.

... Burada kalmağa beni iteleyen, her şeyden önce, sanatımda geniş bir faaliyet alanı bulmak imkânıdır... Prag'da hiç bu kadar etkili olmadım... Wagner'i, Schumann'ı ve sizi buranın çevrelerine soktum ve beklediğim ilgiyi buldum. Şimdiye dek kendi hallerine bırakılan Göteborg halkı sanatın ne olduğunu bilmemiş..."

Smetana Göteborg'da piyano resitalleri, müzik dersleri vermiş ve üç yıl Göteborg filârmonisini yönetmiştir. Karısının bünyesi kuzey iklimini kaldırmadığından 1859 da Prag'a yollanmışlar, fakat, karısı yolda ölmüştür.

Ertesi yıl yeniden evlenmiş ve tekrar İsveç'e gitmiştir.

İsveç'te kaldığı beş yıl içinde birçok orkestra eserleri hazırlamıştır. Üzerlerinde Liszt'in etkisi görülen "Richard III", "Wallenstein's Camp" ve "Hakon Jarl" bunlar arasındadır.

1861 sonlarında Prag'a döndüğü zaman çevresinde millî bir kaynaşma buldu. O da eskiden beri benimsediği bu dâvaya bütün gücüyle katıldı ve müzik yoluyla memleketinin kültürünü geliştirmeğe, vatandaşlarını millî konular etrafında toplamaya çalıştı.

1863'te "Bohemya'da Brandenburglular" adlı operayı besteledi. Eser 1866 ocağında kendi yönetiminde temsil edildi. Zayıf bir eser olduğu halde büyük heyecan yarattı.

30 mayıs 1866'da ikinci operası "Satılmış Nişanlı" sahneye kondu ve büyük başarı kazandı.

Satılmış Nişanlı millî operaların ilk örneklerinden olduğu gibi dünya ölçüsünde en güzel operalardan da biridir. Bu çok renkli opera-komiğin konusu Bohemya köy hayatından alınmıştır:

Hans'ın yavuklusu Maria'yı, ailesi, varlıklı Mişa'nın oğlu Venzel ile evlendirmek istemektedir. Fakir Hans'a Maria'dan vazgeçmesi için para teklif edilir.

Hans, para karşılığında, Maria'nın Mişa'nın oğluyla evlenmesini kabul ettiğine dair bir senet imzalar. Maria Hans'ın para için kendisini bıraktığını görerek kalbi kırık, Venzel'le evlenmeğe hazırlanır. Oysa, kızın ve seyircilerin bilmedikleri ve öğrenecekleri bir gerçek vardır: Hans da Mişa'nın bir oğludur: Annesinin ölümünden ve babasının tekrar evlenmesinden sonra izi kaybolmuş bir oğul... Ve operanın sonunda Hans hem Maria ile evlenir hem de anlaşma hükmüne göre aldığı parayı muhafaza eder.

Satılmış Nişanlı, Martin Bernstein'in 1956 baskılı "Müziğe Giriş" adlı kitabında yazıldığına göre Prag Millî Tiyatrosunda bin beş yüz defadan fazla tekrarlanmıştır.

Smetana'nın opera üzerine düşünceleri Richard Wagner'i hatırlatır:

"Opera sırf taganni edilmek için taganni edilen, her şeyin tempoya uyarak kımıldadığı ve büyük önemi tempo değneğinin taşıdığı bir müziksel ürün olmamalıdır. Opera seyircinin bu dışa ait görünüşleri fark bile etmediği bir sahne eseri seviyesine çıkarılmalıdır.

"Seyirciler metinden bir şey anlamadıkları zamanlar güzel melodiyle yetinirler. Söz ve müziğin beklenen ifadeyi beraberce vermek zorunda oldukları gerçek dramatik operalarda durum çok farklıdır. Bu son halde taganni mutlaka seyircilerin konuştukları dilde olmalıdır."

Smetana 1874 yılında şiddetli başağrıları duymağa başlamış ve çok geçmeden işitme duyusunu kaybetmiştir.

Sağırlık - Beethoven gibi - Smetana'nın da müzik üzerindeki çalışmalarını sona erdirmiş değildir. "May Vlast" (Vatanım) adlı senfonik şiire bundan sonra başlamıştır.

1874'ten 1879'a kadar üzerinde çalıştığı Vatanım'da Bohemya halk müziği aracılığiyle vatanının tarihini ve doğa manzaralarını tasvir eder. Bu altı eserin en fazla çalınanı "... Bohemya ormanlarının gölgeliklerinde doğup.. gitgide büyüdükten sonra... şahane bir durgunlukla Prag'dan geçen ırmak" dolayısiyle "Moldava" adını taşıyan ikinci kısmıdır.

"Hayatımdan" diye adlandırdığı "Mi minör yaylı sazlar kuarteti"ni de bu devrede bestelemiştir. Kuartetin programını besteci şöyle açıklar:

"Birinci kısım gençliğimin romantik tarafı baskın sanat aşkını, ne olduğunu açıkça bilmediğim bazı şeylere

duyduğum ifadesi imkânsız özlemi ve geleceğin bahtsızlıkları üzerine bir cins önseziyi tasvir eder."

İkinci kısım, ki bir polkadır, "... gençliğimin dans müziği bestelediğim ve ateşli bir dans düşkünü sayıldığım neşe dolu günlerini hatırlatır."

Son kısım, "... müzikte millî cevherleri işleyebileceğimi keşfedişimden ve acıklı bir geleceği haber veren sağırlığım beni ezinceye kadar bu yolda ilerleyişimden duyduğum sevinç"i anlatır.

Smetana beste yapmağa devam ettiği gibi 1880'de meslek hayatının ellinci yıldönümü vesilesiyle bir resital vermiş ve 1881'de Satılmış Nişanlı'nın yüzüncü oynanışını yönetmişti.

Son operası "Şeytanın Duvarı" 1882'de sahneye konmuş, beğenilmemiştir. Temsilin, geliri besteciye ayrılan üçüncü akşamında seyirci o kadar az olmuştu ki Smetana'nın eline onur zedeleyici derecede küçük bir para geçmiş, bu durum besteciyi çok üzmüştü. "Artık bir şey yazmıyacağım, kimse beni dinlemek istemiyor" demiştir.

1883'te akıl denkliğini yitirmiş ve 12 mayıs 1884'te Prag'da bir akıl hastanesinde ölmüştür.

★

Smetana'nın ömrü birbirini kovalayan acılarla geçmiştir: fakirlik, gurbet hayatı, kızının ve arkasından karısının ölümü, sağırlık, delilik. Bu acılar onun oda müziği eserlerine aksetmiştir. Kızının ölümü üzerine yazdığı "Keman, viyolonsel ve piyano için trio", "Hayatımdan" başlığını taşıyan "Mi minör yaylı sazlar kuarteti" gibi. Buna karşı "Vatanım"da ve "Satılmış Nişanlı", "Dalibor", "Libuşa", "Öpücük", "İki Dul", "Sır" gibi operalarında kişisel acılarının izlerine raslanmaz.

Smetana'nın müziği program müziğidir ve Franz Liszt ile Richard Wagner'in müziğine yakınlık gösterir.

1924'te Smetana'nın doğumunun yüzüncü yıldönümü için o zaman yeni bir devlet olan Çekoslovakya Cumhuriyetinde büyük törenler yapılmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ — *Operalar:* Satılmış Nişanlı. *Orkestra müziği:* Vltava (Moldavya). *Oda müziği:* 1. No. Kuartet, mi minör, "Hayatımdan". *Başkaca:* Dalibor, Libuşa operaları. Wallenstein Kampı, sol minör trio, 2 No. Yaylı Sazlar Kuarteti.

JOHANNES BRAHMS

(1833 --1897)



Müzik âlemi, Brahms'ı Beethoven'in bir devamı olarak tanır. Brahms'ın eserleri, tamamiyle Beethoven müziğinin üzerine kurulmuştur. Fakat bundan dolayı Brahms'ı taklitçilikle itham etmek doğru olmaz. Zira bu iki ölümsüz bestecinin sürdükleri hayat, karakterleri ve kederleri bakımından birbirine o kadar benziyordu ki yarattıkları eserlerin aynı havayı taşımaması imkânsızdı.

Brahms, Hamburg'un kenar mahallelerinden birinde dünyaya gelmişti. Babası içki âşığı, danstan, şarkıdan hoşlanan neşeli bir adamdı. Annesi ise babasından on yedi yaş büyük, ayağı sakat bir kadındı, fakat ellerinin marifeti Jakob Brahms'a her şeyi unutturmaya kâfi gelmişti. Brahms, yoksul fakat mesut bir ailenin çocuğu olarak neşeli bir hava içinde büyüdü. Babası askerî bandoda çalışıyordu. Oğlunun müzik kabiliyetini anlar anlamaz onu kısa zamanda iyi bir müzikçi olarak yetiştirmek için elinden geleni yaptı. Brahms, piyano dersleri almaya başlamıştı. Bir müddet sonra da "dâhi çocuk" sıfatını kaza-

nıp meşhur oldu. Hattâ bir empresaryo onu Amerika'ya götürmek istemişti, fakat babası, oğlunun Hamburg'da kalmasını uygun buldu. Genç müzikçi, her bakımdan tam bir tahsil devresi geçiriyordu. Geceleri sabaha kadar şehrin meyhanelerinde, uyumamak için durmadan içki içerek oturuyordu. Üzerine tam bir serseri havası çökmüştü. Yirmi yaşına bastığı zaman sadece istidatlı bir serseriydi. Fakat aradan birkaç ay geçtikten sonra Brahms, birden değişiverdi, kendini toparlayıp muntazam çalışmaya başladı ve meşhurların arasına katıldı. Bach'la Beethoven'in eserlerini ezberden piyanoda çalabiliyordu. 1849 da ünlü Macar komancısı Remenyi, Hamburg'da bir konser verdi. Kendisine piyanoda Brahms refakat etmişti. Bundan sonra da ikisi beraber turneye çıktılar. Brahms, Macar kemancıdan öğrendiği çingene müziğini daha sonra eserlerinde kullanmıştır. Fakat Remenyi'nin en büyük iyiliği Brahms'ı zamanın en büyük kemancısı Joseph Joachim'le tanıştırmasıdır. Joachim, genç bestecinin hayatının akışını değiştiren bir rol oynamıştır. Brahms, cebinde Joachim'den aldığı tavsiye mektupları olduğu halde seyahate çıkmıştı. Franz Liszt, Joachim'in gösterdiği delikanlının istikbalde bir şeyler yapabileceğini anlamıştı. Schumann ise bir iki bestesini dinler dinlemez Brahms'a hayran kaldı. Bilhassa Clara Schumann, Brahms'ın en büyük koruyucularından biriydi... Artık günlerinin büyük bir kısmını Schumann'ların yanında geçiriyordu. Hattâ Brahms'ın Clara'yı sevdiği bile söyleniyordu, fakat bu hassas kadın genç bestecinin annesi olacak yaştaydı ve kocasına, çocuklarına çok düşkündü. Brahms'la hayatının sonuna kadar dost kaldı ve onu tanıtmak için canla başla uğraştı. Brahms da sanatçı karı kocaya karşı daima saygılı davranmış, çocuklarını kendi çocuğu gibi sevmişti. 1858 yılında "Çocukların Halk

Şarkıları" isimli şarkı defterini küçük Schumann'lara ithaf etti. Schumann'ın sinirleri son zamanlarda büsbütün bozulmuş, delilik buhranları geçirmeye başlamıştı. Sonunda bir akıl hastahanesine yatırmak zorunda kaldılar. Brahms, bu taparcasına sevdiği büyük adamın yokluğunu evde hissettirmemeye çalıştı. Bir yandan da Schumann'ın haline çok üzülüyordu: akıl hastahanesinde tam iki yıl ölümle pençeleşti. Onun acıklı hali, karşısındakileri derin bir acı içinde bırakıyordu. Rüyalarını dolduran kadın nihayet serbest kalmıştı, ama acaba bunun bir faydası olacak mıydı? Her şeyi unutup sadece kendileri için yaşayabilecekler miydi?.. Brahms, bunun imkânsızlığını biliyordu. Sonra birden ruhu sükûna kavuştu. Bununla beraber Brahms arada sırada kısa süren aşk maceralariyle kendini oyalamasını beceriyordu. Her yeni aşk hikâyesi de yarattığı eserlere bir yenisini ekletiyordu. Brahms, bunu "Hislerin şarkıya çevrilmesi" diyo açıklar.

Brahms, şimdi ünlü bir müzikçiydi. Piyano dersleri verdikten, eserler besteledikten başka Hamburg kadın korosuna da şef tayin edilmişti. Koroyu çalıştırma hele yazın, son derece zevkli bir işti... Şarkı söyleyen kızlar arasında Viyana'dan gelme küçük bir kız vardı ki, Brahms hepsinden çok onu seviyordu. Viyanalı kızların hep onun gibi güzel olacağını düşünerek 1862'de ilk defa başşehre gitti. Böylece büyük bestecinin hayatının ikinci yarısı da başlamış oluyordu. Tertip edilen bir konserde kuartetlerinden birini çalarak müzikseverlerin dikkatini üzerine çekti. Daha başka konserler verdi. Burada oda müziği eserleri yazmaktan da geri kalmıyordu. Müzik âşığı Viyanalıları iyice kendine bağlayan Brahms, her büyük besteci gibi, doğduğu şehre dönüp orada itibar görmeyi istiyordu. Belki şimdi Hamburg senfoni orkestrasının şefi

olurdu... Fakat Hamburg, Brahms'a yüz çevirdi, bunun üzerine besteci de Viyana'da kalıp koro şefliği yaparak, güzel hanımlara dersler vererek geçimini temin etti. Son zamanlarda evden aldığı haberlere çok üzülüyordu. Babasının yaşlandı diye yeniden evlenmek için ayrıldığı annesi çok geçmeden öldü. Yeryüzünde en fazla sevdiği kadından birini maddeten, ötekini de mânen kaybetmiş oluyordu. Maddeten kaybettiği kadının ruhuna ithafen bir "Germen Requiem"i (Alman ölüm şarkısı) yazdı. Bu eser o zamana kadar bestelediklerinin içinde en tesirlisi, en duygulusuydu.

Brahms, giyimine hiç aldırmaz, sıhhatiyle meşgul olmazdı. Çok şakacıydı. Ama bu daima gülen güldüren neşeli adamın aslında pek duygulu bir kalbi vardır ve dertlerini etrafındakilerden saklamasını iyi bilirdi.

Brahms'la Beethoven arasında büyük benzerlik bulunduğunu söylemiştik. İkisi de Almanya'da doğdukları halde hayatlarının önemli bir kısmı Viyana'da geçmiştir. İkisi de klasik üstadlarıydılar. Tabiat âşıkıydılar, yumuşak kalbli olmalarına rağmen dostlarına kaba muamele etmekten de geri kalmazlardı. İkisi de şakayı severdi. Hiç evlenmediler, anne sevgisini her şeyden üstün tutarlardı. Onlar için müzik bir matematik işiydi. Bilhassa Brahms, eserlerini gayet ince hesaplayarak bestelerdi. O kadar ki birinci senfonisinin üzerinde on yıl çalışmıştı. 1876'da tamamlanan birinci senfoni için Hans von Bülow, "Onuncu senfoni" demeyi daha uygun buldu. (Onuncu senfoni derken Beethoven'in dokuz senfonisini düşünmüştü...) Ona göre müzik dünyasının üç B'si birbirinin devamıydılar: Bach, Beethoven ve Brahms. Beethoven, Bach'ın, Brahms da Beethoven'in yolundan gitmişti. Brahms,

mutlak müziğin en sadık koruyucularındandı. Eserlerinde bir hikâye anlatmaya, notalara bir şeyler eklemeye hiç lüzum görmüyordu. Müzik, saf müzik olduğu zaman güzeldi. Zaten bestelediği eserler de daha çok kulağa hitabeden eserlerdi. Onun müziğini anlamak çok güçtü. Ancak karakterini iyice bilenler, notaların mânasını sezebiliyorlardı. Hep çalışmalar içinde yaşayan bu garip ruhlu bestecinin eserlerinin her biri birer matematik problemi gibi üzerlerinde derin incelemeler yapılması gereken anıtlardı. İkinci senfonisini Beethoven'in Eroika senfonisine benzetenler çok oldu... Brahms, bütün hayatı boyunca sadece dört senfoni bestelemiştir. Bunlardan da en çok çalınanı ve sevileni üçüncüsüdür. Bunu da Beethoven'in beşinci senfonisiyle kıyaslayanlar çoktur...

Daha ziyade oda müziğine önem verdiğinden, sayısız kudretli trioları, düoları vardır. Şarkılarını çeşitli albümlerde toplamıştır. Uzun yıllar oda müziği üzerinde çalıştıktan sonra tekrar piyanoya dönmüş ve iki konçerto bestelemiştir. Sevgili dost kemancı Joachim için bir tek keman konçertosu yazmış, o da keman edebiyatının en ünlü eserlerinden biri olmuştur. Ayrıca bir de keman ve viyolonsel için konçerto yazdı. Bunlar dışında Macar dansları, çeşitli keman ve piyano parçaları, oda müziği eserleri, iki uvertürü ve bir sürü şarkısı vardır. Brahms'ın çocukları eserleriydi. Onlarla avunur, herkesten gizlediği acılarını onların anlayıp teselli verdiğine inanırdı.

Clara Schumann'ı da kaybettikten sonra 1897'de öldü.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Haydn'ın bir temi üzerine varyasyon, 4 senfoni, Akademik Festival Uvertürü, Trajik Uvertür, re majör keman konçertosu, 2 piyano konçertosu, la minör keman, viyolonsel konçertosu. *Koro müziği:* Bir Alman Requiem'i, Alto ses, erkek korosu ve orkes-

tra için rapsodi, Liebeslieder vals (4 ses ve iki piyano için). *Oda müziği:* 3 piyano kuarteti, piyano kenteti, klârnet kenteti, 3 yaylı sazlar kuarteti, 3 piyano triosu, 3 keman sonatı, 2 viyolonsel sonatı. *Piyano müziği:* Haendel'in bir temi üzerine varyasyon, Paganini'nin bir temi üzerine varyasyon, balladlar, capricciolar, intermezzolar, Macar dansları, valsler. *Ses müziği:* Birçok şarkılar.

ALEKSANDR BORODİN

(1833 - 1887)



Kimya profesörü Zinin, Borodin'e şöyle demişti. "Bütün yollar sana açık. Ama şarkıların için daha az zaman harcamalısın. Yalnız müziği düşünmemelisin. İki tavşanı bir anda avlamaya çalışmakla hata ediyorsun."

Borodin'in hayatında bilim büyük bir yer tutuyordu. Hem doktor hem de kimya profesörüydü.

Müzikte kendini amatörden biraz daha iyi görürdü. Hattâ bir gün kendisini Balakirev'e şöyle tarif etmişti. "Meçhul kalmağa uğraşan bir Pazar bestecisiyim." Memleketinin dışında çok beğenilen millî karakterli ilk Rus müziğini o yazmıştı. Kafkas krallarının soyundan gelen Prens Yuke Gedeanişvili ile orta tabakadan bir doktorun karısı olan Avdotya Kleineke'nin gayrimeşru oğluydu. 11 kasım 1833'te Petersburg'da dünyaya gelmişti. Gayrimeşru doğan çocukların bağlı oldukları geleneğe göre o da Prensin kölelerinden Porfiri Borodin'in nüfusuna geçti. Babası öldüğü zaman yedi yaşındaydı. Onu, kültürlü, hassas fakat bunamış olan annesi yetiştirdi. Çelimsiz görünüşlü bir çocuktu. Bu yüzden

verem olduğu sanılır. Umumi okula gönderilemedi. Evde ilk öğrenimini bir mürebbiye ile hususi öğretmenler sayesinde tamamladı. O kadar kadın etkisi altındaydı ki bazen kendisini kız sandığı oluyordu. Tek arkadaşı kuzini Maria'ydı.

Keskin zekâsı, kuvvetli hafızası, aynı zamanda dile, bilime, müziğe çok istidadı vardı. Civardaki kışladan gelen bando müziğini pencereden işiterek müziğe karşı ilk canlı ilgiyi duydu. Çok geçmeden bu bando çalgıcılarının birkaçı ile görüştü. Onlardan birinin kendisine flüt öğretmesini temin etti. Dokuz yaşındayken ilk müzik parçasını (bir polka) olgun bir kadınla olan aşk macerasının tesiri ile yazdı. Müzik ufkunu, müzik harikası olarak alkışlanan Sçiglev adında bir çocukla arkadaş olduktan sonra, daha genişletti. Beraberce piyanoda dört elle klasik müzik dünyasında gezintiler yaptılar. Pavlovsk'da orkestra konserlerine gittiler. Oda müziğine dahil olabilmek için yaylı sazlar çalmasını yardımsız öğrendiler. Borodin, on dört yaşındayken flüt ve piyano için bir konçerto ile Meyerbeer'in Robert le Diable temine dayanan yaylı saz triosunu tamamladı.

Kendisini müziğe verdiği halde bilimi terketmemişti. Odasında, kimya denemeleri yaptığı bir lâboratuvar vardı. On yedi yaşında Tıp ve Cerrahî Akademisine kaydoldu. Botanik ve Kimya alanlarında ihtisas yaptı. Profesör Zinin, dikkatini çeken Borodin'i himayesi altına aldı. Borodin çok parlak bir öğrenciydi. 1856'da patoloji ile tedavi bilimi doçenti oldu. İki yıl sonra doktor ünvanını aldı. 1859'da Zinin tarafından kimya alanında daha çalışması için Heidelberg'e gönderildi.

Heidelberg'de kalışı bilimde olduğu kadar müzikte de ilerlemesi için önemli oldu. Kısa zamanda genç ve cazibeli Katerina Protopopova adlı bir piyanistle tanıştı. Bu ka-

dın piyanist Borodin'e Chopin'le Schumann'ın piyano müziklerini tanıttı. Borodin kimya çalışmalarına kendini iyice kaptırdığı zaman Katerina onun müziğe olan ilgisini devam ettirdi.

Yurduna dönüşte Katerina ile evlenip hayatının geri kalan kısmında Tıp Akademisinin bulunduğu St. Petersburg'da bir apartmana yerleşti. Bir müddet için bilim ve müzik alanında daha başarılı ilerlemeler kaydetti. Petersburg Ormancılık Fakültesinde doçent, Tıp Fakültesinde de profesör oldu. Onun için müzik büyük bir eğlenceydi. Bilim sahasından ayırdığı saatleri piyano ve viyolonsel çalıp eser yazmakla geçirirdi.

1862'de Borodin, Balakirev'i tanıdı. Onun öğrencisi oldu. Kompozisyon yapmak Borodin'in hayatında önemli bir yer kaplamıştı. Balakirev şöyle demektedir: "Galiba kendisine esas mesleğinin eser yaratmak olduğunu ilk söyleyen ben oldum." Balakirev'in kontrolü altında Borodin ilk senfonisi üzerinde çalışmağa başladı.

Senfonisini yazarken öğretmeninden yalnız teknik kontrolü öğrenmedi, aynı zamanda, estetik fikirlerini Musorgski, Rimski-Korsakov ile yaptığı arkadaşlık ve konuşmalarla aydınlattı. Bu sanatçılar Balakirev ile tek bir vazifede birleştiler: Kompozisyonlarında millî bir sanat yaratmak. Borodin aynı ideale sahip olduğundan, müzik tarihinde "Beş Rus" adı verilen gruba dahil oldu.

Borodin, millî karakterli eserlerinden ilki olan "İlk Senfoni"yi 1867'de bitirdi. Rus Müzik Sosyetesinin konserinde 16 ocak 1869'da takdim edildi. Orkestrayı Balakirev idare etti. Balakirev şöyle demektedir: "İlk hareket soğuk karşılandı. Kompozitör çok alkışlandı. Bis sesleri duyuldu. Son iki muvman fevkalâdeydi. Sonunda Borodin birçok angajmanlar aldı."

İlk senfonisi başarı kazanınca ikincisini hazırlamak

için kendinde kuvvet buldu. Bu arada birkaç şarkı ile "Bogatir" adlı bir opera-komik besteledi. "Bogatir" (Devler) eski Rus destanlarının dev kahramanıdır. Bu opera 1867'de takdim edildi, sonra unutuldu.

İkinci senfonisini 1876'dan önce bitiremedi. 26 şubat 1877'de Naprovnik idaresinde çalındığında kısmen elverişsiz hazırlanma, kısmen de nefesli sazlar için yazıldığından eser başarısızlığa uğradı.

Yavaş yavaş ve gayretle Borodin birkaç büyük eser verdi. 1879'da İlk Yaylı Sazlar Kuarteti, 1880'de Orta Asya Steplerinde, yedi yıllık çalışmalardan sonra 1886'da tamamlandı. (Ağır hareketi, hulyalı melodileri, Rus oda müziğinin en güzel sayfalarından biridir). Onun enerjisini, canlılığını eriten halk operası Prens Igor'dur. 1869 dan beri bu operayı tasarlıyordu, hayatının geri kalan kısmında bunun üzerinde çalıştı. Birkaç yıl bu çalışmasına ara verdi. Bu operayı bestelerken Rus tarih ve folklorunu tetkik ediyordu. Hem güfte, hem de beste hakikate uymalıydı. Bu opera hiçbir zaman tamamlanamadı. Eserin son kısmı arkadaşlarına kaldı. Rimski-Korsakov ile Glazunov'a. 23 ekim 1890'da St. Petersburg Operasında, eser oynandığı zaman kendisi hayatta değildi.

Prens Igor operasının ilerlemesini durduran belki de hayatının son yıllarında başına gelen felâketlerdir. Karısı devamlı olarak hastalandı. 1884'de de kendisi ciddi bir hastalığa tutuldu, bazıları kolera teşhisi koydular. Bu hastalıktan kendini kurtaramadı. O sırada çok bağlı olduğu kayınvaldesini kaybetti. Bir süre zihnî buhranlar geçirdi. Bununla beraber hem operasının, hem de üçüncü senfonisinin krokileri üzerindeki çalışmalarına devam etti.

Bu yıllar içinde bilim ve müzikle uğraştığı gibi cemi-

yet hayatına da katıldı. Apartman ziyaretçilerle doldu: öğrencileri, akrabaları, arkadaşları, hayranları.

Viktor İ. Serov, şöyle yazmaktadır: "Aleksandr çalışmalarında yalnızlık çekmekle kalmadı, kimse onun niye daima meşgul olduğunu, bilim üzerinde çalışırken neden kapıyı kapadığını sormamıştı. Masadaki kâğıtları, kitapları kendisini ziyarete gelenlerin düşürdüğü eldivenler, süveterler, şapkalar, magazinler arasına karışırdı. Bestelerinin müsveddeleri, senfonilerinin bazı kısımları mutfakta içinde ekşimiş süt bulunan kâseleri örterdi. Bütün bunlar onu üzmezdi. Karısı sıhhatinden şikâyetçiydi. Astımı vardı. Uyuyamadığı için sandalyelere çarparak bütün gece apartmanında gezinirdi. Gündüzü geceye çevirmişti. Fakat Aleksandr karısını çok seviyordu. Onun hislerini incitmemek için kendi hayatını mümkün olduğu kadar onunkine uydurmağa çalıştı. Ne zaman öyle yemeği ne zaman akşam yemeği yediğini bilmezdi. Bazan iki defa akşam yemeği yerdi. Bazan da sadece üç yumurta. Katerina sabahleyin kocasının çıplak yıkanıp, banyoya elbisesiz girmesini, veyahut vücuduna havlu sarmasını sevmezdi. Tırnaklarını kesmesini, odadan odaya geçerken hızlı şarkı söylememesini, ıslık çalmamasını, çayına limon koymamasını tenbih ederdi. Borodin'in gözleri ışığa karşı çok hassastı. Ya karanlık odada, ya da gözlerine siyah bir şey örterek uyuyabilirdi. Gürültü uyumasına mani olduğundan kulaklarını battaniye ile kapatırdı. Katerine, Borodin'in uyku âdetlerini bilemezdi, çünkü o, kocası yatarken ayakta olurdu. Veyahut Katerina'nın misafirleri, akrabaları, Borodin'in yatağını alırlardı. O zaman da Borodin yastığı ile eski battaniyesini alır çalışma veya oturma odasına geçerdi.

1887 Karnavalında Borodin Tıp Fakültesinde millî kostümlü bir dansa gitti. Çok neşeliydi. Fakat birden

fenalaştı, yere yığıldı. Arkadaşları şaka yaptığını zannettiler. Ona doğru koştular, fakat artık çok geçti. 27 şubat 1887'de damar çatlamasından hayata gözlerini yummuştu.

"Beş Rus" diye tanınan kompozitörler grubunun bir üyesi olan Borodin, Rus folklorunun ve kültürünün mahsulü olan millî müziğin etkisinde kalmıştır. Balakirev'e raslamadan önce Borodin Alman romantiklerinin tarzında, bilhassa Mendelssohn gibi yazıyordu.

İlk senfonisi ile Rus kompozitörü oldu. Borodin'in "Beş Rus" grubuna dahil sanatçılardan farkı, eserlerinde daha çok Doğulu kalmasıdır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Orta Asya steplerinde; Prens İgor'dan Polovtsi dansları; 2. senfoni. *Başkaca:* Prens İgor operası, 1 inci senfoni; 2 yaylı sazlar kuarteti.

CAMILLE SAINT-SAËNS

(1835 - 1921)



1913 yılı mayısı. İgor Stravinski'nin **"Le Sacre du Printemps"** (Bahar Âyini) adlı eseri Paris'te ilk defa olarak dinleyicilere sunuluyordu. Çok geçmeden dinleyiciler salonu gürültülerle doldurmağa, orkestranın sesini çoğu zaman hiç işittirmemeğe başlamışlardı. Besteyi dinlemek isteyenlerle besteyi beğenmiyenler birbirine girmişti. Salonda bazı tanınmış sanatçılar da vardı. Claude Debussy heyecandan sapsarı kesilmiş, çevresindekilere susmaları için yalvararak müziği dikkatle dinliyordu. Maurice Ravel zaman zaman "deha" tilciğini kullanıyordu. Fakat eserin daha baş taraflarında, önemli bir kişi olduğu halinden belli, yaşlı bir adam yerinden fırlamış, esere acı bir tenkid savurmuş ve tiyatroyu terketmişti. Bu, ünlü besteci Camille Saint-Saëns'tı.

★

Camille Saint-Saëns, 9 ekim 1835'te Paris'te doğmuştur. Babası İçişleri Bakanlığında ufak bir memurdu. Ca-

mille üç aylıkken babası ölmüş ve çocuğun yetiştirilmesi annesi ile bir büyük teyzesine düşmüştür.

Saint-Saëns daha çok küçükken seslere karşı hassas olduğunu belli etmişti. Güzel bir ezgi yüzünü güldürüyor, uyumsuz (ahenksiz) sesler yüzünde acı bir hava dolaştırıyordu.

Büyük teyzesi, piyano öğretmeğe başladığı zaman iki buçuk yaşındaydı. Beş yaşında bazı şarkılar ve piyano parçaları bestelemiştir.

Yedi yaşında daha sıkı bir öğrenim görmeğe başladı. Mayıs 1846'da Pleyel salonunda verdiği resitalde Mozart ve Beethoven'in birer konçertolarını ve programdaki diğer kısa parçaları öyle bir yetkinlikle çalmıştır ki, bazı eleştirmeciler, daha o zaman, kendisini birinci sınıf bir virtüoz olarak alkışlamışlardır.

1848'de Paris konservatuarına girdi. Buradaki öğrenciliği sırasında yazdığı "Ode à Sainte-Cecile" adlı bestesi ödül kazanmış ve aralık 1852'de çalınmıştır. Ama Roma ödülünü kazanamamıştır bu eser. Bunun en büyük sebebi bestecinin sadece on yedi yaşında bulunmasıydı.

1853 yılında Konservatuarı terketti. Aynı yıl Birinci Senfonisi çalınmış ve iyi karşılanmıştır. Küçük bir kilisede organistlik yapmaya da aynı yıl başlamıştır.

İki yıl sonra Paris'in ünlü Madeleine kilisesi organistliğine getirildi. Saint-Saëns bu görevinde yirmi yıl kalacaktır. Saint-Saëns'ın burada org çalışı öylesine ün salmıştı ki, çok geçmeden Paris'e yolları düşen tanınmış müzikçiler muhakkak bir kere Madeleine kilisesine uğrayıp onun orgunu dinlemeği âdet edinmişlerdi. Clara Schumann, Robert Franz, Pablo de Sarasate, Anton Rubinstein bunlar arasındadır.

Saint-Saëns'ın ikinci senfonisinin Sainte-Cesile Derneği yarışmasında birinciliği kazanması bestecinin ünü-

nü daha da arttırmıştır. Senfoni 1857'de Paris'te çalınmış ve büyük başarı kazanmıştır.

1861'de Niedermeyer okuluna piyano öğretmeni olmuştur. 1871'de Roman Bussine'le birlikte ve Fransız sanatçılarının araç müziği ürünlerinin çalınmasını teşvik etmek ereğiyle "Société Nationale de Musique" adlı derneği kurmuştur.

1871 yılında bestelediği "Le Rouet d'Ompale" adlı orkestra eseriyle Franz Liszt'in senfonik şiir türü Fransız orkestra müziğine giriyordu. İlk güldürücü operası "La Princesse Jaune" 1872 haziranında Paris'te sahneye kondu. Tanınmış "Danse Macabre" (Ölüm Dansı) 1874'de bestelenmiştir. İlk ciddi operası "Le Timbre d'Argent" gene Paris'te şubat 1877'de oynandı. Bu sıralarda tamamladığı ve sonraları opera alanındaki şaheseri olduğu kabul edilen "Samson ve Dalila" operasını Paris'te sahneye koydurma imkânını bulamamış, fakat opera Franz Liszt sayesinde aralık 1877'de Weimar'da temsil edilmiş ve zafer sağlamıştır.

Şubat 1875'te Marie-Laure Truffot ile evlendi. Bu olay hayatının bahtsızlıklarının başlangıcı olmuştur. Üç yıl sonra büyük çocuğu pencereden düşüp ölmüş, bunu birkaç hafta sonra ikinci çocuğunun beklenmedik ölümü izlemiştir. Ondan sonra da Saint-Saëns karısiyle birlikte yaşayamıyacağını düşünmeye başlamıştır. Bir sabah ortadan kayboluvermiştir. Önce başına bir kaza geldiğinden korkulmuştu. Birkaç gün sonra kadının aldığı bir mektuptan durum anlaşıldı. Sanatçı bu mektupta karısına, bir daha dönmeyeceğini bildiriyorru.

Bundan sonra çeyrek yüzyıl Camille Saint-Saëns bir yandan dünyanın dört bucağını dolaşmış, bir yandan da birbiri ardısıra yeni yeni eserler hazırlamıştır. 1886'da en güzel senfonisi olan üçüncü senfonisini bitirmiştir.

Hayatının son yılına kadar devam eden seyahatlerinde bazan takma adlarla dolaşırdı. Böylece Kanarya adalarında Charles Sannois adiyle ve Seylan'da Hollandalı bir tüccar olarak kendini tanıtmıştı. 1916 Panama sergisinde Fransız hükümetini temsil etti. Seksen bir yaşında Güney Amerika memleketlerini gezmiştir. Seksen beşinde Cezayir ve Yunanistan'da bir konser turu yapmıştır.

6 ağustos 1921'de Dieppe'de piyano ile birkaç parça çalmış, sonra şöyle konuşmuştur: "Yetmiş beş yıl önce ilk defa dinleyiciler topluluğu önünde çalmıştım. Bugün de son defa çaldım." İki hafta sonra son orkestra konserini yönetti. O kışı beste yaparak Cezayir'de geçirmek istiyordu. Cezayir'de seksen altı yaşında öldü. Cenazesi Paris'e getirilmiş ve büyük bir törenle kaldırılmıştır.

★

Camille Saint-Saëns, çok becerikli bir insandı. Enerjisi, tecessüs ve merakı fazlaydı. Bunların sonucu olarak geniş bir kültür edindi. Bu bakımdan besteciler arasında tektir.

Saint-Saëns kilisede org, konser salonlarında piyano çalar, zaman zaman orkestralar yönetirdi. Ayrıca müziğin teori kısımları üzerinde kitaplar yazıyordu.

Fakat çeşitli müzik faaliyetleri onun erkesini tüketmeğe yetmiyordu. Bir yandan da astronomi, fizik, arkeoloji, felsefe, edebiyat, resim ve tiyatro ile uğraşmış, eleştirmeler, denemeler yazmış, karikatürler yapmış ve birkaç yabancı dil öğrenmiştir.

Başka bestecilerin eserlerine benzer besteler yapmak hususunda büyük yeteneği vardı. Başka memleketlerin

müziklerinin benzerlerini de aynı kolaylıkla yaratabiliyordu. Eserleri arasında bir Mısır konçertosu, bir Cezayir süiti, İran şarkıları, Rus ve Arap kaprisleri, Portekiz barkarolleri bulunmuştur.

★

Franz Liszt'in senfonik bir şiir türünü Fransa'ya taşımış olmakla beraber Camille Saint-Saëns salt müzik (absolute music) taraftarı bir sanatçıdır.

Camille Saint-Saëns'ın eserlerinin yetkin tarafları biçimleridir. Biçim bakımından son derece titiz olan besteci yaşlılığında, ilk bestelerini tekrar inceler, onlarda bile biçim kusuru bulunmadığını görmekten haz duyarmış.

Saint-Saëns'ın müziği güzel yankılanan bir müziktir.

Saint-Saëns, Wagner müziğine karşı cephe almış, operalarında ve balelerinde Meyerbeer'e doğru bir dönüş eğilimi göstermiştir. Bazı yazarlar Saint-Saëns için neoklâsik deyimini kullanırlar.

Saint-Saëns'ın tanınmış eserleri, üç senfonisi ile dört senfonik şiiri, iki piyano ve orkestra için "Hayvanlar Karnavalı" adlı süiti, beş piyano, üç keman ve iki viyolonsel konçertoları ve Samson ve Dalila operasıdır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 3 No. sol minör konçerto, Ölüm Dansı, Hayvanlar Karnavalı ,sol minör 2 No. piyano konçertosu, si minör keman konçertosu, la minör 1 No. viyolonsel konçertosu. *Opera:* Samson ve Dalila. *Başkaca:* 2 No. la minör keman konçertosu, 4 ve 5 No. piyano konçertoları, Le Rouet d'Omphale, Phaeton, Herakles'in Gençliği, Jota aragonese, Auvergne rapsodisi, orkestra için Cezayir süiti, Noel oratoryosu, Requiem'ler, septet, 2 keman sonatı, 2 viyolonsel sonatı, 2 piyano triosu, 2 yaylı sazlar kuarteti, bagateller, etüdler ,valsler, füg'ler (piyano için).

MODEST PİYOTROVİÇ MUSORGSKİ

(1839 - 1881)



Musorgski'nin hayatını anlatan bir roman ancak Dostoyevski gibi bir yazarın kaleminden çıkabilir.

Bu bahtsız adamın uğradığı talihsizliklerin, çektiği acıların bir eşine Dostoyevski'nin romanlarından başka yerde raslamak mümkün değildir.

Petersburg'un dört yüz mil kadar güneyinde Pskov bölgesinde asîl bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Modest Musorgski'nin babası, soylu bir ailenin gayrimeşru çocuğuydu. Zamanla eski hâtıralar unutulduğu halde yapılan işlerin tesirleri bir nesil sonra kendini gösterdi. Modest eserleri sayesinde gayrimeşru bir evlât olarak ıstırap çeken babasının ismini temize çıkarmıştı.

Modest, daha pek küçük yaştayken bile son derece sinirli, müthiş hayalperest bir çocuktu. Dadısının anlattığı peri masalları hayalini büsbütün genişletiyor, zaman zaman ayakta kâbuslu rüyalar görmesine sebep oluyordu. Sanki Modest, herkesten ayrı bir dünyada yaşıyordu, onun konuştuğu insanlar bambaşka mahlûklardı...

Annesi müziğe meraklıydı. Modest ,kendini bilecek yaşa gelir gelmez, hemen piyano derslerine başlattı. Küçük Modest daha yedi yaşındayken Liszt'in piyano eserlerini hiç sıkıntı çekmeden çalacak kadar piyano öğrenmişti. Daha büyüyünce de Petersburg'da Alman dilini öğrenecekti. Modest, dil öğrenmeye de çok kabiliyetliydi. Fransızcayı, almancayı ana dili gibi öğrendi. Lâtinceyi de klasikleri okuyup anlayacak kadar biliyordu.

Alman lisesini bitirince Harb Akademisine girdi. Hayatını kazanmak için kendine böyle bir meslek seçmek zorundaydı. Musorgski'nin hayatının en mesut günleri de subaylık devrine raslar. Besteci, pırıl pırıl üniformalar içinde, tığ gibi bir delikanlıydı o zamanlar...

Musorgski, kıt'aya girdiği zaman müzikten vazgeçmedi. Boş saatlerinde gene eskisi gibi piyano çalışıyor, yeni eserler besteliyordu. Kıt'adan izinli çıktığı bir gün, Petersburg'da birkaç müzikçiyle tanışmış, onların grubuna girmişti. Balakirev tarafından kurulan ve idare edilen bu grup bir nevi misyondu. Fransız, Alınan ve İtalyan bestecilerini beğenen, ilk notasından son notasına kadar Rus havası taşıyan eserleri küçümseyen kütleye, bu beş kişilik grup Cui, Borodin, Balakirev, Rimski Korsakov ve Musorgski'yle karşı koyacaktı.

Genç müzisyenin bünyesi çok zayıftı. Esrarengiz bir sinir hastalığına tutulmuştu. Krizler geçiriyor, bunları unutmak için de bol bol içki içiyordu. Bütün bunların neticesi olarak da hayat telâkkileri, anlaşılmaz bir şekil almıştı. Bu durumda herhangi bir kimsenin uzun müddet orduda kalamıyacağı aşikârdır. Hele Musorgski'yi Petersburg'dan çok uzakta bulunan bir kıt'aya tayin ettikleri zaman besteci askerliğe daha fazla dayanamıyacağını anladı.

Artık talihsizlikler birbirini takip etmeye başlamış-

tı. Askerlikten ayrıldıktan kısa bir süre sonra ailevî durumu bozuldu. Açlıktan ölmemek için mutlaka bir tarafta iş bulması lâzımdı. Musorgski'nin sırf bestecilikle para kazanması imkânsızdı, bunu kendisi de pekâlâ biliyordu. Onun için hiç böyle bir şeye teşebbüs etmedi. Garip tavırlariyle herkesin nefretini kazanıyordu. Ceketinin yakası yağlı, pabucu delik, beceriksiz bir kâtip olmaktan da ileri gitmesi kabil değildi.

Musorgski, dış görünüşünün sevimsizliği yüzünden hep haksızlığa uğradı. Petersburg konservatuarının genel şefi Anton Rubinstein, Musorgski'nin halinden öyle tiksinmişti ki, bu "dilenci kılıklı adamın" bir tek notasını dahi çaldırmak istemiyordu. Musorgski'nin ise eserlerini duyurmak için başka bir vasıta bulmasına imkân yoktu.

Bestecinin beğenilmemesinin başka bir sebebi daha vardı. Musorgski, Almanların ve İtalyanların kullandıkları klasik metodlara hiç aldırmıyor, sanki dünya üzerinde kendi halk müziğinden başka bir müzik yokmuş gibi sadece ondan ilham alıyordu. Beşler grubuna dahil olduğu halde arkadaşlarının hiçbirinin fikrine iştirak etmiyordu. Hele beynelmilel müzik tekniğini hiçe sayması, o gün için affedilmez bir kusurdu.

Musorgski, gerçekçi bir besteciydi. Gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini olduğu gibi müziklendiriyordu. Gerçi Gogol, edebiyatta realizmi çoktan kabul ettirmişti ama müzik başkaydı... Henüz dans salonlarından, eğlence yerlerinden öte gidememişti. Böyle bir unsurla köylü kadının ıstırabını anlatmaya çalışmak bir nevi delilikti. Fakat Musorgski, ithamları, katiyen mühimsemedi. Onu şahıslardan ziyade kitleler ilgilendiriyordu. Bir müzik içtimaiyatçısı sıfatiyle bundan hemen bir asır ön-

ce söylediği şu sözlere bakın:

"— Tıpkı teker teker insanlarda olduğu gibi, büyük topluluklarda da hiç kimsenin keşfedemediği hazineler gizlidir... Onları aramalı, bulmalı ve işlemeliyiz. Sanatçının vazifesi bu hazinelerin yerini bir bakışta keşfetmek, iç âlemlerini tetkik etmektir... Esasen bundan daha büyük bir saadet de olamaz."

Musorgski'nin ilk büyük operası de sarayda çıkan bir ayaklanmayı anlatır, bir ihtilâlcinin kralı tahtından devirişini tasvir eder. "Boris Godunov" isimli operanın konusunu Puşkin'in bir eserinden ve Karamzin'in "Rusya Tarihi"nden almıştır. Operada olay Çar "Korkunç İvan" zamanında geçer. Besteci her zaman olduğu gibi, gene kendini eserin havasına kaptırmış, operasını bestelerken kendini "Boris" olarak kabul etmiştir. Fakat ne yazık ki tiyatro müdürleri, sahnelerinde bu operayı oynatmak cesaretini gösteremiyorlardı. Musorgski, operanın birçok yerlerini değiştirdi. Eserin tekniği çok zordu. Bütün yük bir tek baritonun üzerine yükleniyordu. Hiç kadınsız opera oynatmak kimsenin işine gelmiyordu.

Nihayet Petersburg operası 24 ocak 1874 tarihinde operayı sahneye koydu. Operanın parçaları gençler arasında derhal meşhur olmuştu, ama bu eser yüzünden Musorgski, en çok sevdiği arkadaşlarını kaybetti. Daima itidalli hareket eden Çaykovski bile "Boris Godunov"un adını duyunca renkten renge giriyor, öfkesinden yerinde duramıyordu.

Musorgski bu operasını bestelerken bütün müzik kaidelerini hiçe saymıştı. Fakat hiçbir eser de bu opera kadar millî olamamıştı.

Besteci çok daha sonra bir opera daha bestelemeye başladı. Fakat ikinci operanın bitmesine ömrü vefa etmedi.

Musorgski'nin diğer eserleri arasında, "Çıplak Dağda Bir Gece" ve "Bir Sergiden Tablolar" isimli senfonik şiirleri, bugün dünyanın her yerinde sık sık çalınan ve sevilen eserlerdir. "Bir Sergide Resimler" isimli senfonik şiir bestecinin çok sevdiği arkadaşlarından biri olan ressam Viktor Hartmann'ın tablolarından mürekkep bir sergiyi tasvir eder. Musorgski, birkaç yıl önce ölmüş olan arkadaşının eserlerini bir tek parçayla meşhur edivermişti.

Bunların dışında bir sürü şarkı ve piyano eseri bestelemişti. Garip bir hastalığa tutulmuştu. Birçokları onun sar'alı olduğunu söylüyorlardı. Bedbaht besteci kırk iki yaşına bastığı gün, 6 mart 1881'de bir kriz geçirdi, kaldırıldığı askerî hastahanede ölüverdi. Hastalığı hakkında çeşitli yorumlarda bulunulmuştu. Halbuki Musorgski'nin derdi o kadar basitti ki... Sadece ıstırap ve sefaletti bu büyük besteciyi öldüren...

Bütün eski arkadaşlar bu defa birer ikişer ortaya çıkmışlardı. Muazzam bir cenaze alayı da hazırlandı. Cenazeye sarfedilen para Musorgski'ye sağlığında verilmiş olsaydı kimseye muhtaç olmadan birkaç ay yer içerdi. Rimski-Korsakov, tamamen yanlış anladığı meslekdaşının bu hazin ölümünden büyük bir teessüre kapılarak arkadaşının eserlerini tanıtmaya çalışmak için andiçti. Esasen o sıralarda Fransa'nın gözü de Rus bestecilerine çevrilmişti. Musorgski'nin eserleri Paris konser salonlarında çalınmaya başlayınca, Rimski-Korsakov'un işi daha da kolaylaştı. Ne çare ki, Musorgski bütün bunlardan habersiz, toprağın altında yatıyordu...

BAŞLICA ESERLERİ — *Opera:* Boris Godunov. *Orkestra müziği:* Çıplak Dağda Bir Gece, Bir Sergide Resimler (Orkestrasyon Dravel'in), Khovsantina prelüdü. *Ses müziği:* 75'den fazla şarkı. *Başkaca:* Piyano parçaları, iki opera.

PİYOTR İLYİÇ ÇAYKOVSKİ

(1840 - 1893)



Çaykovski bir harika çocuk değildi, hattâ işin garibi çocukken müzikle pek ilgilenmezdi de... Ama müzikseverlerin asıl önem verdikleri nokta, onun geç de olsa ölmez eserler yaratması ve bunlar sayesinde ölümsüzler arasında yer almasıdır.

Bir mühendisin oğluydu, liseyi bitirdikten sonra hukuk tahsili yaptı, fakat geçirdiği devamlı sinir buhranları neticesinde müziğe merak sardı ve Moskova konservatuarına yazılıp Rubinsten'den ders aldı. İlk bakışta Çaykovski hayatta herşeye sahip bir insan gibi görünüyordu ama alsında pek büyük bir eksiği vardı: aşk. İşte bu yüzdendir ki kendini bildiği günden ölünceye kadar bedbaht yaşadı. Arkadaşlıktan, aşktan ve kadınlardan müthiş korkuyordu, elinde olmadan, istemiyerek doğan bu korku, onu insanlardan uzaklaştırmıştı. Çaykovski'nin kederini ancak müzik dindirebiliyor, ancak onun sayesinde talihsizliğini unutabiliyordu. Düşmanları ve onu yakından tanımıyanlar, hakkında fena dedikodular çıkarmışlardı, artık herkes ağzına

geleni söylüyordu. Bu arada Çaykovski'nin dertlerini anlayan, ona hak veren bir tek kişi vardı: Madam von Meck. Bu güzel dul, müziği her şeyden üstün tutuyordu. Çaykovski'nin bir uvertürünü dinledikten sonra bu garip tabiatlı besteciye hayran kalmış, sırf güzel eserler bestelesin diye her türlü masrafını ödemeyi üzerine almıştı. Bestecinin yüzünü hiç görmemişti, hayatı hakkında da bildikleri Çaykovski'nin mektuplarında yazdıklarından ibaretti. Şimdi genç besteci konservatuara hoca olmuş, senfoniler bestelemeye başlamıştı. "Kış Hülyaları" ismini taşıyan birinci senfoni, güzel halk motifleriyle dolu olmasına rağmen pek rağbet görmedi. "Küçük Rusya" ismindeki ikinci senfonisi de fazla alkış toplamadı. Ona şöhret kazandıracak eserleri daha sonra besteliyecekti.

Kardeşlerinin ve yakınlarının zoruyla, kendisini seven bir kızla evlenip de bu izdivaç, Çaykovski'nin hasta ruhunda iyi bir tesir yaratacak yerde tersine sinirlerini altüst edince, onu Cenevre gölü yakınlarında bir hastahaneye yatırdılar. Burada Madam von Meck'den aldığı teselli edici mektuplar onun en büyük eğlencesiydi. Madam von Meck, mektuplarından birinde şöyle diyordu: "Piyotr, Allahın yardımiyle tekrar iyileşip sevgili müziğine döneceksin. Artık, büyük senfoniyi, bizim senfonimizi bestelemenin zamanı geldi." Çaykovski, gönderdiği cevapta, yeni besteliyeceği dördüncü senfoniyi iyi kalbli hâmisine ithaf edeceğini müjdeledi. Madam von Meck, eserin bastırılması için lâzım olan parayı da derhal göndermişti, ününü dünyaya yaymak için bütün Avrupa'yı dolaşmaya razıydı.

Dördüncü senfoninin ilk çalındığı akşam Çaykovski İtalya'daydı. Uzun zaman eserinin âkıbetinden bir haber alamadı. Ne yazık ki dördüncü senfoni, bestecinin beklediği başarıyı kazanamamıştı. Eleştirmeciler, birinci kısmı

haddinden fazla uzun bulmuşlar, diğer kısımlarda da bir senfoniden çok bale müziği havası sezmişlerdi.

Çaykovski ile Madam von Meck arasındaki garip dostluk uzun zaman devam etti. Kadın, besteci hakkında onun anlattıklarından başka bir şeyler öğrenmeye kalkışmıyor, Çaykovski de hâmisinin kendisiyle karşılaşmak istemeyişine boyun eğiyordu. Besteciye verdiği paraları da kendisi için bestelediği eserlerin komisyonuymuş gibi gösteriyordu. Birkaç defa garip tesadüflerin neticesi aynı yoldan geçtilerse de birbirlerine verdikleri sözü unutmayarak hiç bakmadan, hattâ bakmayı düşünmeden ayrı istikametlere gitmişlerdi. Çaykovski kendini tamamiyle müziğe vermişti, hiçbir işe yaramaz bir adam olduğuna inandığından gecesini gündüzüne katarak çalışıyor, böylece kendini ıstıraptan kurtarıyordu. Gene kendi sözlerine bakılırsa bestelediği eserler onu bambaşka bir dünyaya götürüp orada her türlü acıdan uzak yaşatıyormuş. Çaykovski'nin müziğinde derin bir keder havası sezenler pek çoktur. Bestecinin daima kendi üzüntülerini anlattığını sanırlar. Halbuki aksine, Çaykovski'nin kişiliği eserlerinde pek önemli bir rol oynamaz. Ruhu notalara sadece seyirci kalır, ve besteci o hareketli, bazan ağır, gerçekten insanı acı düşüncelere sevkeden melodiler arasında kaybolur gider... Melânkoliyle ince alayın ve dinî hislerin karışmasından doğan Çaykovski müziği, aynı zamanda Slav halk şarkılarının da etkisi altında kalmıştır. Müzik tarihlerinde romantik senfoni bestecisi olarak tanınan Çaykovski birçok opera da bestelemiştir. Fakat bunlardan ancak ikisi ün kazanabilmiş, zamanımıza kadar gelmiştir: Yevgeni Onyegin ve Maça Kızı. En çok beğenilen eserlerinden biri de Romeo-Juliet fantezi uvertürüdür. 1869'da yazılan uvertür daha sonra birkaç defa değiştirilmişti. Bestecinin bir Romeo-Juliet operası

bestelemeyi düşündüğü muhakkak, ama nedense ancak iki arya bestelemiş ve uvertür başlı başına bir şaheser olarak kalmıştır. Çaykovski'nin bale müzikleri de senfonileri kadar şöhret kazanmıştır. "Kuğu Gölü" ve "Ormanda Uyuyan Güzel" baleleri bale edebiyatının en güzel parçalarıdır. Ünlü Fındıkkıran süitinin de aslında bir bale süiti olarak bestelendiğini pek az kimse bilir. 1812 "Solenello" uvertürünü her ne kadar Çaykovski beğenmemişse de bugün müzikseverler onun fikrine katılmıyor. Marseyez'le Çarlık marşından mülhem olarak yazılan uvertürde Napolyon'un Moskova seferi anlatılır. Bunlardan başka Slav Marşı ile İtalyan Kapriçiyosu da sevilen eserleri arasındadır. Keman ve piyano konçertoları da meşhurdur. Diğer bestecilerin aynı sazlar için yazmış oldukları konçertolar arasında Çaykovski'ninkiler daima kendilerini gösterirler. Bütün bunlardan başka oda müziği alanında da güzel eserler yaratmıştır.

1880 senesi bedbaht Çaykovski için başarılar, saadetlerle dolu bir yıl oldu. Yarı, Madam von Meck'in sayesinde, yarı da şansının yardımiyle eserleri beğenilmeye başlamıştı. Artık Rusya'nın sayılı bestecileri arasında onun da adı geçiyordu. Kazandığı paranın çoğunu fakir müzikçilere veriyor, kendisi de parasız kalınca Madam von Meck'den alıyordu. O yıl yaptığı Fransa ve Almanya seyahatleri umduğundan çok daha iyi neticeler verdi. İnsanlardan korkup daima uzaklaşmasına rağmen bütün Avrupa'da sevilen bir şahsiyet olmuştu. Yeni Dünya'da da anlaşılıp sevilmeye başlamıştı. Beşinci senfonisini tamamlamıştı. Dördüncü senfoni gibi bir kader senfonisi olan bu eserden sonra Amerika'nın altı büyük şehrinde konserler vermek üzere Yeni Dünya'ya davet edildi. Fakat tam saadetinin zirvesine eriştiği bir sırada yediği âni darbe onun hayatını gene karıştırdı. Madam von Meck,

Çaykovski ile olan ilgisini kesmek istiyordu. Buna da sebep son zamanlarda malî durumunun bozulmuş olmasıydı. Çaykovski çılgın gibi kâğıda, kaleme sarılıp sevgisinin, bağlılığının asla paraya dayanmadığını anlatmaya uğraştı, fakat ne çare ki Madam von Meck kesin kararını vermişti. Çaykovski, sinirleri bozulmuş, ümitleri kırılmış bir halde kendini Yeni Dünya'ya ulaştıracak olan gemiye bindi. Amerika'da zengin fakir, genç ihtiyar herkes onun önünde saygıyla eğildi, fakat bu zafer Çaykovski'nin nazarında mânasız, boş bir zaferdi.

Kader, bestecinin acıyla dolu son yıllarını büyük başarılarla süslemişti.

İngiltere'de Cambridge Üniversitesine fahrî profesör ilân edildi. Hiç durmadan konserden konsere koşuyordu. Bu arada da bestecilik hayatının en güzel eserini bestelemekle meşguldü. Altıncı senfoni, ölmüş bir dostluğun hâtırasına hürmeten yazılan bir veda şarkısıydı. Melodileri o kadar güzeldi ki bizzat besteci bile dinlerken gözlerinden yaşlar akıyordu. Çaykovski, altıncı senfoninin o güne kadar bestelediği eserlerin en güzeli olduğuna emindi, fakat bir türlü ona yakışacak bir isim bulamıyordu. Nihayet kardeşi imdadına yetişti. Senfoninin ismi "Pathétique Senfoni" olmalıydı.

Çaykovski "Pathétique Senfoni"den başka bir eser yazamadı. Dehasının derecesini ve ıstırabının güzelliğini bütün dünyaya bu senfoniyle ispat etmişti. Fakat bu senfoni aynı zamanda bestecisini meş'um bir âkıbetin beklediğini de sanki hatırlatır gibiydi. Senfoni bittiği sırada Rusya'yı kasıp kavuran kolera salgını nihayet Çaykovski'nin de ıstıraplı hayatına son verdi.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 4, 5, 6 No. lı senfoniler, 1 No. piyano konçertosu, re majör keman konçer-

tosu, Romeo ile Juliet, fantazi uvertür, Slâv Marşı, Francesca de Rimini-senfonik fantazi, 1812 uvertürü, İtalyan capricciosu. *Başkaca:* Yevgeni Onyegin, Maça Kızı operaları, Kuğu Gölü, Uyuyan Güzel, Fındık Kıran baleleri, Manfred senfonisi, Yaylı sazlar orkestrası için serenad. Mozartiana, Hamlet fantazi uvertürü, re majör yaylı sazlar kuarteti, la minör trio, şarkılar, piyano parçaları.

ANTONİN DVORAK

(1841 - 1904)



Küçük Antonin Dvorak (*) için güzel melodiler çalmak nefes almak kadar kolay ve tabiî bir işti. Onun için her kahkaha bir scherzo, her hareket bir danstı. Gerçi babası Bohemyalı bir kasaptı ama, akşamları bıçağını bırakıp ellerinin kanını temizledikten sonra kemanını çenesine dayar saatlerce çalar dururdu. Etrafında olup bitenleri daha anlamadan, kulakları müzikle dolan Dvorak, dokuz yaşındayken kasaba bandosuna girdi. Tatil akşamları eve toplanan aile dostlarını sihirli melodileriyle çılgına döndürüyordu. Herkes küçük Dvorak'ın istidadına hayrandı, fakat baba Dvorak, oğlunun ilerde müzikçi olmasına hiç yanaşmıyordu. O da babası gibi kasaplık etmeliydi. Oğlunu komşu kasabalardan birine tahsile gönderdi. Kaderin garip bir cilvesiyle hoca da meraklı bir müzikçi çıkınca Dvorak başka bir kasabaya nakledildi, fakat ne garip tir ki burada da hocası müzik âşığıydı. Baba Dvorak ar-

(*) Dvorjak okunur.

tık daha fazla ısrar etmenin mânasız olacağını anlamıştı, hem insan alacaklılarını kasap bıçağiyle olduğu kadar kemanla da pekâlâ karşılayabilirdi. Zengin bir amca Dvorak'ın müzik tahsilini de üzerine alınca mesele kalmadı.

O tarihte Prag'da müzik tahsil etmek kolay iş değildi. Savaşta yenilgiye uğrayan Çekler, Viyanalıların nazarında dağ köylüleriydiler, onların konservatuara girip öbür talebelerle beraber okumaları hoş karşılanmıyordu. Dvorak'ın gittiği org okulunda dersler almanca okutuluyordu, fakat fakir kasabın oğlu istidadı sayesinde öbür talebelerden aşağı kalmamış, okulu iki yılda bitirmişti. Dvorak'ın evinde çalışacak piyanosu olmadığı gibi nota kâğıdı da onun için lüks bir maddeydi. Parasızlık yüzünden, kendinden önce gelip geçen müzikçilerin eserlerine tamamiyle yabancı kalmıştı. Beethoven'in senfonilerinden birini ilk defa dinlediği zaman yirmi bir yaşına gelmişti. Okulu bitirdikten kısa bir zaman sonra bir operanın orkestrasında viyola çalmaya başladı, akşamları bir restoranda çalışıyordu, pazar günleri de kilisede orgun başına geçiyordu. Malî durumu düzelmeye yüz tutmuştu. Şimdi hiç durmadan şarkılar besteliyordu. Schubert'e has bir rahatlık ve kolaylıkla yazdığı şarkılar Çek halkının acılarını duyuruyordu. Ayrıca yaylı sazlar için kuartetler ve muhtelif eserler de yazmıştı. Halkın dikkatini çeken ve Dvorak'ı şöhrete yaklaştıran ilk eser, dedelerinin Avusturyalılara karşı açmış oldukları savaşı anlatan bir yiğitlik şiirinden ilham alarak bestelediği "Hymnus"tur. 1893 martında Novetzky tiyatrosunda üç yüz kişilik bir koro tarafından söylenen eser halkı coşturmuştu. Artık herkes bu güzel parçanın bestecisinden bahsediyordu. Dvorak, eski Bohemyalıların dinî mücadelelerini anlatan "Hussite uvertürü"nü yazdı. Genç bestecinin eserleri beğeniliyor, seviliyordu ama ünü Bohemya sınırlarından dı-

şarı çıkmıyordu. Günün birinde Viyana'da Johannes Brahms'ın başkanlığını yaptığı bir komiteye "Moldavya düetleri"ni gönderdi. Brahms, bunlara bayılmıştı. Matbaacısına bu güzel eseri basmasını söyledi. Halkın bu meçhul bestecinin danslarını beğeneceğinden emindi. Nitekim Moldavya dansları Viyanalılara iki asırdan beri mevcudiyetlerini hatırlarına getirmedikleri Çek'lerin neler yapabileceklerini anlatmıştı. Moldavya danslarının beğenilmesinden cesaret alan Dvorak, bu defa da bir seri Slav dansları besteledi. Bu renkli, hareketli köy havaları bütün Avrupa'ya yayılmış, çok ilgi çekmiştir. Bir yandan da oda müziği eserleri, senfonik orkestra parçaları bestelemekten geri kalmıyordu. Fakat halk daha çok hafif şarkıları sevdiğinden matbaacılar ondan hep küçük şarkılar istiyorlardı. Bir ara öyle bir hale gelmişti ki çalınacağı ilân edilen bir eseri konser akşamından bir hafta önce falan ancak yazabiliyordu. Para kazanmak uğruna hep satılacak küçük şarkılar bestelemekten de bıkmıştı. Nihayet bir gün matbaacılara ültimatomu verdi: artık istediği cinste eser yazacaktı. Çağdaş bestecilerden Brahms, Smetana ve Liszt, Dvorak'ın en büyük koruyucularıydılar. Liszt, onun eserlerini beğendirmek için elinden geleni yapıyordu.

Halbuki Dvorak, etrafını saran âleme hiç aldırmazdı. Çok seyrek mektup yazar, hâtıra defteri tutmayı aklına getirmez, kendinden çok az bahsederdi. Yüzünü iyice saran sakallarıyla pek güzel bir adam sayılmazdı, fakat şef mevkiine geçip de kendi eserlerinden biri salonu doldurduğu zaman bu çirkin çehrede gizli ışıklar yanar, âdeta güzelleşirdi. Daima basit bir Bohemyalı müzikçi olarak kalmak arzusundaydı, lüzumsuz iltifatları sevmiyordu.

Bestecinin "Stabat Mater" isimli koro parçasını İn-

giliz halkı beğenince Dvorak İngiltere'ye davet edildi ve Cambridge Üniversitesi onu kendine fahrî müzik profesörü yaptı. 1885'de Birmingham festivali için "The Specter's Bride" isimli bir eser besteledi, bunu ertesi yıl Leeds festivali için hazırlanan "St. Ludmilla" oratoryosu takibetti.

Mozart gibi o da her çeşit müzik besteleyebiliyordu: şarkılar, senfoniler, opera, düetler, oda müziği, oratoryolar, konçertolar, marşlar, danslar... Schubert'in eserleri onun için İncil kadar kıymetliydi. Her fırsatta onun büyüklüğünden bahseder, Schubert'in seviyesine erişememekten korkardı.

Wagner'in müziğini beğenenlerle mutlak müzik taraftarları arasında kalan bir müzik dünyasında Dvorak kendine iyi bir dost, kuvvetli bir hâmi bulmuştu: Johannes Brahms. Brahms, Dvorak'ın kusurlarını bile bir başarı sayacak kadar Çek meslekdaşına düşkündü. Viyana'ya gelip, kendi evinde kalmasını teklif etti. Ömrünün sonuna kadar da Dvorak'a olan bağlılığı azalmadı.

Amerikan halkı ile Çekler arasındaki dostluk bağları gittikçe kuvvetleniyordu. Amerika'da ilk defa açılan Millî Konservatuara Dvorak'ın müdür tayin edilmesi de bu dostluğun derecesini göstermeye kâfidir. Bohemyalı besteci iki yıllık bir kontrat imzalayacak ve yılda on beş bin dolar alacaktı. Dvorak, çok sevdiği vatanından ayrılmaya kendinde cesaret bulamadığından ilkin teklifi reddetmek istediyse de gene ısrarlara dayanamayıp Yeni Dünyaya doğru yola çıktı. Amerika onu müzik bakımından hayal kırılışına uğratmıştı. Kısa zamanda akla hayale sığmayan işler başaran Amerikan halkı kendine has bir müzik ortaya çıkaramamıştı. Dvorak, Amerikan halkının bir Smetana'ya muhtaç olduğunu hissetmişti.

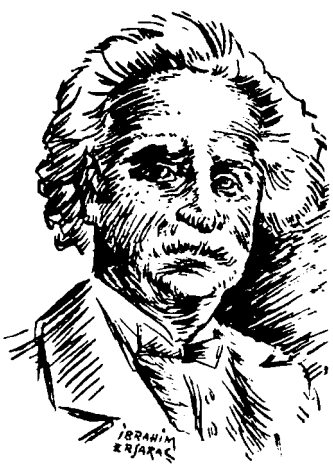
Amerikalı şair Henry W. Longfellow'un "Hiawatha"

isimli uzun şiiri dikkatini çekmişti. Bu şiiri bir senfoni halinde besteledi. Bestelediği senfonilerin sonuncusu ve en meşhuru olan "Yeni Dünya'dan" senfonisi pamuk tarlalarında çalışan zencilerin müziğinden parçalarla da süslenmişti. Fakat esas tema tamamen Çek halk müziğinin bir devamıdır. Dvorak, vatanına döndükten sonra nişanlar, tebrikler yağmaya başladı. Artık bir hayli yaşlanan bestecinin tek arzusu yurdunda bir millî müzik uyanışı yaratmaktı. Son yıllarını gençliğinde olduğu gibi sahne müziği bestelemekle geçirdi. En son "Armida"yı besteledi. Wagner'in, "Armida"sı gibi onunkinde de mistik bir hava hakimdi. Besteci 1904 baharında müzik tarihinde ilk defa olmak üzere bir Çek müzik festivali tertip etti. Fakat festivalin başladığı akşam Dvorak, son nefesini veriyordu.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 5 No. mi minör "Yeni Dünya" senfonisi, la minör keman konçertosu, si minör viyolonsel konçertosu, Slâvon dansları, 3 Slâvon rapsodisi. *Oda Müziği:* fa majör kuartet, mi bemol majör kentet, sol minör trio. *Başkaca:* 8 senfoni. Rusalkaw operası, Karnaval konser uvertürü, piyano için humereskler.

EDVARD GRİEG

(1843 - 1907)



Norveçli besteci Edvard H. Grieg'e Londra Oxford ve Cambridge Üniversitelerinin fahrî doktorluk ünvanı verildiği zaman İngiliz basını şöyle demişti:

"Gerçi bugün Oxford Üniversitesinin fahrî doktorluğu ünvanını kazandı ama insan onu sadece Grieg olarak görmek istiyor, ikinci bir vasfa alışmak zor gelecek, Grieg her şeyden önce Grieg'dir ve öyle kalmalıdır."

★

Grieg ailesi, İskoçya'dan Norveç'e göç etmiş, ve Bergen'de yerleşerek tam mânasiyle bir Norveçli gibi yaşamaya başlamıştı. Son derece inatçı ve hürriyet âşığı insanlardı. Edvard gözlerini bir sahil kasabasında dünyaya açmış, serin deniz rüzgârları, mis gibi çiğ balık kokusu, çocuğun ruhunun gıdası olmuştu. Mektep çağına geldiği zaman mektebe gitmemek için minik aklının erdiği kadar uğraştı. Öyle disiplinli bir hayat sürmeğe

tahammül edemiyecekti. Edvard kırlarda, sahilde saatlerce dolaşıp tabiatın binbir güzelliği arasında hayale dalmak istiyordu.

Öğretmenin anlattıklarını dinleyecek yerde kuşların, derelerin sesini dinlemenin ona daha faydalı olacağına inanmıştı. Sonra balıkçıların o heyecan dolu hikâyelerini kim dinleyecek, şarkılarına kim tempo tutacaktı. Edvard, bu şarkılara bayılıyordu. Evde annesinin piyanosunun başına da geçip kulağında kalan melodileri çalmayı denedi. Becereceğe benziyordu.. Hemen küçük Grieg'e bir piyano hocası tutuldu. Bir yıl sonra eser bestelemeye başlamıştı. Fakat onun hayatta başka arzuları da vardı. Meselâ büyüdüğü zaman bir din adamı olmayı çok istiyordu. Bir ara ressamların hayatları da ona cazip geldi. Bu alanda da başarı kazanabilirdi belki de.. Fakat on beş yaşına bastığı zaman hiç umulmadık bir olay Grieg'in hayatını tamamen değiştirdi. Meşhur Norveçli kemancı Ole Bull, Grieg'lere misafir gelmişti. Küçük Edvard'ın piyanosunu dinleyince hayran oldu. Çocuğu Leipzig konservatuarına götürmeğe karar vermişti.

Edvard, Leipzig'den çok şeyler bekliyordu. Orası hakkında o kadar tatlı hayaller kurmuştu ki, bunların hiçbirini Leipzig'de bulmaya imkân yoktu. Grieg birdenbire kendini müthiş yalnız hissetti.

Burada tabiat bile soğuk ve yabancıydı. Sonra konservatuarın disiplini de bu Norveç fiyortlarının serazat çocuğunu sıkıyordu. Bu arada geçirdiği şiddetli bir zatülcenp, Edvard'ı ömrünün sonuna kadar sakat ve hastalıklı bir insan olarak yaşamaya mahkûm etti.

Üç yıl sonra Leipzig konservatuarından mezun olmuştu ama vatandaşlarının bekledikleri mucizevi neticeyi elde edememişti.

Bu sıralarda Rochard Nordraak adında genç, ateşli

bir şairle ahbap oldu. Birbirleriyle çok iyi anlaşıyorlardı. İki arkadaş piyanonun başına geçtikleri zaman saatler saati durmadan çalıyorlar, zaman mefhumu, yerini müziğe bırakıyordu. Edvard, yavaş yavaş bestecilikte de bir olgunluk çağına giriyordu. Fakat onun tam kıvamını bulmasına bir aşk macerası yardım etmiştir. Genç besteci küçüklüğünden beri kuzeni Nina Hagerup'u seviyordu. Bu ufak tefek şirin soprano Edvard'ın hayal ülkesinin kraliçesiydi. Nina'nın babası iki gencin evlenmelerine katiyen razı olmadı. Netice itibariyle Edvard, bir hiçti .Daha doğru dürüst para kazanmıyordu, sonra elinden de pek iş gelmiyordu. Bestelediği eserleri ise Nina'dan başka dinleyen yoktu.

Nina, tam üç yıl büyük bir sabırla bekledi, sevgilisinin aşk ve hasret dolu nağmelerini dinleyerek oyalandı. Edvard'ın bestelediği her nota bir buse, her eser bir aşk çiçeğiydi. Sevgilisinin hasretiyle yanıp tutuştuğu bir sabah meşhur "Seni Seviyorum" "Lied"ini (şarkısını) besteledi. Arası çok geçmeden bu şarkı Norveçli bütün âşıkların kalplerine yayılmış, dudaklarından eksilmez olmuştu.

Edvard daha fazla bekleyemiyecekti. Kimseye aldırmadan sevgilisiyle evlendi. Harap evlerinin kapısına bir de tabelâ asarak piyano hocalığına başlamıştı, daha doğrusu başlamak istemişti, zira Edvard'ın bütün iyi niyetine rağmen bir tek öğrenci bile kapısını çalmıyordu. Tam her şeyden ümidini kestiği bir sırada aldığı bir mektup Edvard'ı yeniden hayata kavuşturdu, hem de bu defa parlak başarılarla dolu bir hayata.. Devrin en ünlü piyanisti büyük Liszt, Edvard Grieg'le tanışmak, ona yardım etmek istiyordu. Liszt'ten gelen bu mektup, lânetlenmiş

bir kürek mahkûmuna kralın gönderdiği af mektubu kadar kıymetliydi.

Şimdi Edvard, Norveç halk havalarından ve memleketinin eşsiz tabiî güzelliklerinden aldığı ilhamla eserler besteliyordu. Onun müziğinde alaycı garip bir ifade vardı ki, herkesi çekiyordu. Grieg, olgunluk çağına eriştiği vakit senfoni bestelemeyi asla düşünmedi, anlatmak istediklerini, duygularını pekâlâ şarkılar, sonatlar ve konçertolarla anlatabiliyordu.

Çok geçmeden, memleketin bir numaralı bestecisi oldu. Törenler, toplantılar için eser lâzım oldu mu, hemen Grieg'e başvuruyorlardı.

Edvard Grieg, daha çok şairlerin ruhlarına hitabedebilen bir besteciydi. Şair İbsen vatandaşlarını uzun bir şiirle harekete getirmek istediği zaman, bu yüce eseri ancak Edvard Grieg'in lâyıkiyle bestelcyebileceğini düşünmüş ve bir teklifte bulunmuştu.

Besteci Peer Gynt'in bestesini üzerine aldığı zaman günlerce uyku uyumadı, yemeden içmeden kesildi. Pek sevdiği İbsen'in arzusunu tam olarak yerine getirememekten korkuyordu. Nihayet, eser tamamlandı. Edvard Grieg, Peer Gynt süitinin kendi ismini ve İbsen'in ismini ebedîleştireceğini, bütün dünyaya yayacağını hiç aklına dahi getirmemişti. Fakat Peer Gynt'in melodileri kısa bir zaman içinde bütün dünyaya yayıldı. Grieg, uzun bir turneye çıkarak memleketinin müziğini bütün dünyaya duyurmak istemişti. Karısı da tatlı sesiyle bu konserlere iştirak ediyordu. Yavaş yavaş her tarafta bir Grieg modasıdır başladı. Mozart'ın, Weber'in melodileri duyulmaz olmuştu. Her taraftan tebrikler, nişanlar, ünvanlar yağıyordu.

Halbuki Grieg'in hayatta bir tek arzusu vardı: Daima kırlara ve dağlara yakın olmak, onların havasını

eserleri vasıtasiyle dinleyicilerine duyurmak. Yukarda da belirttiğimiz gibi, Edvard Grieg, besteciler arasında vatanına en fazla düşkün olanlardan biridir.

Edvard Grieg'in dağ sevgisi meşhurdu. Malî durumunu düzelttikten sonra Bergen yakınlarında bir tepeye şirin bir ev yaptırmıştı. Her fırsatta buraya çekiliyor, başını dinliyordu.

Daha altmış yaşına yeni bastığı halde şiddetli bir astım onun yol yürümesini, konuşmasını imkânsız bir hale sokmuştu. Hattâ son zamanlarda piyano çalacak kuvveti bile kendinde bulamıyordu... Kalbi ise her zamanki gibi genç, ihtirasla doluydu...

Nihayet 4 eylül 1907'de son defa dağa çıktı ve bir daha da inemedi. Vasiyeti üzerine cesedi, Bergen yakınındaki dağ evine göttürülmüştü. Orada denize uzanan bir kayanın dibine gömüldü. Gene vasiyetine uyularak mezarı hiç kimsenin giremiyeceği bir yer haline getirildi.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: la minör piyano konçertosu, 1 ve 2 Peer Gynt sülti, İki Eleji melodisi, Norveç dansları. *Piyano müziği:* sol minör balladı, lirik parçaları, Holberg sülti. *Başkaca:* 3 keman ve piyano sonatı, şarkılar.

NİKOLA RİMSKİ-KORSAKOV

(1844 - 1908)



Rimski-Korsakov "Beş Rus" diye anılan kompozitörlerin başında bulunuyordu. Millî Rus okulunun kurucusu değildi. Ama kendi grubunun en başarılı, en tesirli üyesiydi.

Başlangıçta Mihael Glinka vardı. **Çar İçin Hayat** ile **Ruslen ve Ludmila** adlı operalarının konuları Rus tarihinden ve efsanelerinden alınmıştı. 1840'da Prosper Mérimée Çar İçin Hayat'ın opera değil, âdeta millî bir destan olduğunu söylemişti.

Cesar Cui (1835-1918) grubun nasıl meydana geldiğini anlatıyor: "1856'da iki müzikçi St. Petersburg'da karşılaşıyorlar. Balakirev'le bu sayfaların yazarı. Az sonra Rimski-Korsakov, Borodin ve Musorgski ile birleşiyorlar. Müziğe karşı aynı heyecanı duyduklarından küçük bir grup meydana getiriyorlar. Grubun her üyesi kendi karakteristiğini ve kabiliyetini koruduğu zaman hepsinin aynı olan ideali kesinleşmiş oluyor. Kompozisyonlarında bu ideali kullanıyorlar."

"Hepsinin aynı olan" ideali Rus sanatını meydana

getirmekti. Bu kompozitörler, Rus müziğindeki Fransız ve Alman tesirlerinden kendilerini kurtarmak istiyorlardı.

Opera yazarken Rus konularını kullandılar. Müziklerinin kaynağı ya Rus folkloru ya da eski Rus kilise müziği oldu.

Rimski-Korsakov 1861'de Balakirev'le bu gruba girdiğinde on yedi yaşındaydı. Müziği gelişi güzel öğrenmiş, teori dersi almamıştı. Biraz piyano disiplini vardı. Müzikçi olmağa pek hevesi yoktu. Ailesinin geleneğine uyarak girdiği Deniz Harp Akademisinde deniz asteğmeniydi.

Fakat, çocukluğundan beri de müziğe istidadı vardı. 1844'te Novgorod'da doğmuştu. Rimski-Korsakov, biyografisinde şöyle yazmaktadır: "Tam iki yaşında bile değildim, annem bana birçok melodiler söylerdi. Babam piyano çalarken ben de üç dört yaşında olduğum halde, oyuncak davuluma doğru dürüst vurabilirdim. Çok kere babam tempoyu ve ritimi kasten birdenbire değiştirirdi. Ben de hemen ona uyardım. Sonraları babam piyano çalarken ben de yanlışsız şarkı söylemeğe başladım. Babamın çaldıklarını piyanoda çalmağa çalışırdım. Böylece notaların isimlerini öğrendim." Sekiz yaşındayken öğretmenlerden ders almağa, dokuz yaşındayken de armoni ve teori bilmediği halde bir şeyler bestelemeğe başladı.

Balakirev'in millî duyguları için Rimski-Korsakov iyi bir elemandı. Çünkü küçük yaşından beri Glinka'nın "Çar İçin Hayat" adlı eseriyle heyecanlanmış, Lucia di Lommermoor ve Der Freischütz operaları ona tesir etmişti. Hattâ Deniz Harp Okulunda Glinka'nın operalarında bazı pasajları koroya söyletip idare etmişti.

Rus müziğine olan yakınlığını gösteren başka yollar da vardı. İlk müzik tesirlerini ne evde duyduğu opera aryalarından ne de kendisine öğretilen piyano müziğinden

almıştı. Amcasının ona söylediği halk türkülerinden almıştı. En büyük müzik zevkini yanındaki kiliseden gelen Rus müziğini ve halk türkülerini dinleyerek alıyordu.

Balakirev, Rimski-Korsakov'u kucakladı. Onu takipçilerinin eserlerini ve birbirlerinin müziğini tenkid ettikleri cumartesi toplantılarına götürdü.

Balakirev, Rimski-Korsakov'a bir senfoni hazırlatacaktı. Fakat bu senfoninin tamamlanması için yıllar isterdi. Nisan 1862'de Rimski-Korsakov Deniz Akademisini bitiriyordu. Dünya turuna çıkacaktı. O yılın sonbaharında iki buçuk yıllık ilk seferine Almaz'la çıktı. 1864'de Amerika'ya geldi. 1865'de Almaz gemisi vatanına döndü. Rimski-Korsakov o zaman müzik hakkındaki fikirlerini açıkladı. "Ara sıra müzik çalmayı veya dinlemeyi seven bir amatörüm. Sanatçılık için kurduğum hayaller tamamiyle kayboldu."

Dönüşünden biraz sonra, St. Petersburg'a gelince tekrar Balakirev'in grubuna katıldı. Heyecan yeniden canlanmıştı. Büyük bir istidatla piyano çalışmağa başladı. Bıraktığı senfonisini de tamamladı. Balakirev bu senfoniyi Serbest Müzik okulunun konserinde icra etmeyi uygun buldu. Cesar Cui 19 aralık 1865'de verilen konseri göyle anlatıyor: "Dinleyiciler senfoniyi artan bir ilgiyle dinliyorlardı. Andante ve Final'den sonra bestekâr sahneye çağrıldı. Yirmi bir yaşındaki deniz subayı sahnede görününce müziğimizin istikbali olduğuna inanan halk onu çılgın gibi alkışladı." Cui sözlerine şöyle devam etmektedir. "Rimski-Korsakov ilk Rus senfonisini yazmıştır."

Senfoninin başarı kazanması Rimski-Korsakov'un fazla eser yazmasını sağladı. Üç yıl içinde birçok şarkı besteledi. **Üç Tema Üzerine Uvertür, Sırp Temaları Üzerine Fantezi,** bir senfonik poem, **Sadko** (aynı isimde olan

son yıllarında yaptığı opera ile karıştırılmamalı) ve hâlâ bazan dinlediğimiz **Antar Senfoni.** 1868'de ilk millî operasını yazdı: **Pskov'un Kızı.** Bunu 1872'ye kadar tamamlayamadı. Şöhreti fazlalaşıyordu. Sadko (senfonik şiir) Müzik Cemiyeti tarafından Balakirev'in idaresinde çalındığında çok beğenildi. 1869'da ikinci defa bu eser çalındı. Büyük zafer kazandı.

Bütün bu başarılarına rağmen Rimski-Korsakov armoni ve teori bilmiyordu. 1871'de St. Petersburg Konservatuarının direktörünü bulup kompozisyon ve enstrüman profesörlüğünü üzerine almağa karar verdi. Kendini herkesten iyi bilirdi. "O zaman bir koroyu düzenli bir biçimde armonize edemiyordum. Hayatımda akordların veya azalan çoğalan fasılaların isimlerini hiç bilmezdim. Kompozisyonlarımdaki kısımların yanlış olup olmadığını ancak içgüdü ve kulakla kontrol ediyordum."

Rimski-Korsakov teoriyi sadece ders kitaplarından almakla kalmadı, utanmayı bırakarak Konservatuar sınıflarına girdi. 1872'de evlendiği müzik eğitimi yapmış olan karısı da (Nadejda) ona yardım etti. Çetin yıllardan sonra yalnız eğitim görmüş bir teorici değil müzik tekniğinin her alanında hoca oldu. Konservatuarın gelmiş geçmiş en büyük, en çok övünülen öğretmenlerinden biriydi.

Tamamlanan **Pskov'un Kızı,** St. Petersburg'da 13 ocak 1873'de oynandı. Büyük bir başarıydı. Bu opera 10 kere temsil edildi. Bunun üzerine kendisi için Deniz Bandosunda hususî bir iş yarattılar. 1874'de Üçüncü Senfonisini takdim ettiği zaman ilk defa koral orkestra konserini idare etti. Çok iyi bir tesir bırakmıştı. Serbest Müzik Derneği konserlerini yedi yıl idare etti. 1886'dan 1900'e kadar da St. Petersburg'daki Rus Senfoni Konserlerinin idaresini kendi üzerine aldı.

Rimski-Korsakov şimdi "Beş Rus"a dahil iki arka-

daşından uzaklaşmağa başlamıştı. Balakirev'in onu idare etmesi, eserlerine karışması Rimski-Korsakov'u sinirlendiriyordu. Musorgski ile olan yakınlığı da azalıyordu. Rimski-Korsakov Serbest Müzik Derneğindeki ilk konserini verdikten sonra geçmişin klasik eserleriyle meşgul olmağa başladı. Musorgski, arkadaşının millî ideallerine ihanet ettiği kanaatindeydi. Cui ve kritik Stassov, Rimski-Korsakov'dan soğumuşlardı. Sadece Borodin ona bağlı kaldı ve yaptığı işten hoşlandı. "Birçok kimseler Korsakov geriye dönüp eski çağların müziği üzerinde çalıştığı için ayaklanmışlardı." Arkadaşına, Borodin böyle yazmaktadır. "Fakat bu beni üzmüyor. Anlaşılması kolay. Korsakov, benim tarzımdan ayrı bir yolda gelişmiştir. Glinka ile beraber başlamıştı. Sadece, tanımadığı ve yeni şeyler bulunan bir alana dönmek tabiîdir."

1875 ve 1877 yılları arasında "**Yüz Rus Halk Şarkısı**" adlı büyük bir seriyi tamamladı. Rus halk müziğinin en iyi örneklerini modern tarzda değerlendirmek bakımından çok önemliydi yaptığı iş. Kendini başkasının işine vermişti. Glinka'nın operalarını neşretmişti. Bu iki hareket hâlâ içindeki millî ateşin sönmediğini göstermektedir. 1878-1881 yılları arasında **Mayıs Geceleri** ile **Kar Kızı** adlı iki yeni opera yazdı. Prens İgor'dan Borodin'in "Polonya Dansları", Musorgski'nin "Boris Godunov" operasından iki parça, kendi Kar Kızı'ndan birçok kısımlar dahil, "Beşler"in eserlerinin propagandasını yapan, Serbest Müzik Derneği namına verilen dört konseri idare etti. 1881'de Musorgski öldüğü zaman, Rimski-Korsakov eserlerini düzelterek neşretmeyi, Boris Godunov dahil çok önemli eserlerini tamamlayıp orkestra için bestelemeyi üzerine aldı. Aynı şeyi Borodin'in Prens İgor operası için yaptı. Evet Rimski-Korsakov hâlâ "Beş Ruslar"a sadıktı.

Fakat eski düzen parçalanıyordu. Musorgski ölmüştü. Borodin de 1887'de öldü. Balakirev kendini sadece dine verdi, herkesten uzak yaşamağa başladı. Cui'nin de "Beşler"in yaşayan üyeleri ile fazla ilgisi yoktu.

"Beşler"in yerini doldurmak üzere yeni bir grup yükseliyordu. Rimski-Korsakov onun müzik lideri; kuvvetli naşir Belayev de patronuydu. Çoğu, Rimski-Korsakov'un öğrencileri olan gençler etrafında toplanarak ondan ilham aldılar.

Rimski-Korsakov birkaç yıl sessizleşti ve yayın işiyle uğraştı. Fakat yaratma ateşi 1887'de yeniden parladı. "**İspanyol Kapriçyosu**"nu, Rus Paskalyası için bir yıl sonra yazdığı **Uvertür** ve bundan bir yıl sonra da **Şehrazad** süiti takip etti. 1890'da **Mlada** operasını tamamladı.

Mlada operasının prömiyerinden önce, yani 1 kasım 1892'de Rimski-Korsakov büyük bir yorgunluk hissediyodu. Çalışma gücünü kaybetmişti, bestelemekten nefret ediyordu. Yorgunluğu, unutkanlık takip etti. Bir sinir hastalığı geçiriyordu.

1894'de Gogol'un Peri hikâyesinden **Bir Yılbaşı Gecesi** adlı yeni bir opera yazdı. En güzel operaları şunlardır: Sadko, 1896'da; Mozart ve Salieri, 1897'de; Çar'ın Gelini, 1898'de; Çar Sultan, 1900'da; Kitczh'in Hayal Şehri, 1906'da; son ve en ünlü operası Çil Horozcuk, 1907'de.

1905'de, St. Petersburg'un ihtilâl ateşi aşılanmış gençleri Japon savaşına katıldılar. Konservatuar öğrencileri de bunların arasındaydı. Bunların gitmelerine engel olmağa çalıştı fakat işinden kovuldu. İki ay eserlerinin temsiline, hükümet izin vermedi. Rusya'nın her tarafından Rimski-Korsakov'a sempati mektupları geldi. Hükümet bu protestolardan sonra konservatuarı yeniden düze-

ne koydu. Glazunov'u direktör yaptı. Rimski-Korsakov'u da eski vazifesine getirdi.

1907'de Rimski-Korsakov, Paris'e Rus müzik festivalinde kendi eserlerini idare etmek için davet edildi. Bu, halka son görünüşü oldu. 23 nisan 1908'de bir kalb krizi geçirdi. Aynı yıl 17 haziranda kızının evlenme törenine gidemiyecek kadar hastaydı. Dört gün sonra da öldü.

"Beş Ruslar"ın ideallerini gerçekleştirdi. Melodileri çoğun Rus halk şarkılarının stilindedir. Armoniler, Rus kilise müziğinin eski ıskalarından çıkartılmıştır. Orkestrasyonun gerçek bir ustasıydı.

Onu, Şehrazad Süiti, İspanyol Kapriçyosu ve Rus Paskalya Uvertüründe dinleriz. Operaları pek seyrek temsil edildiği halde asıl kişiliği, onlardadır.

Operalarında Musorgski'nin gerçeğinden veya Borodin'in Doğulu aykırılığından uzak bir dünya vardır. Gerald Abraham'ın yazdığı gibi, "Öyle bir dünya ki yarı gerçek yarı tabiatüstü."

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Şehrazad süiti, İspanyol capriccio'su Rus Paskalya uvertürü. *Başkaca:* Altın Horoz, Saiko Snigurocka operaları, 1 ve 3. senfoniler, Antar senfoni, piyano konçertosu.

GABRIEL FAURÉ

(1845 - 1924)



Fauré küçük yaştan müzikle ilgilenmeğe başladı. Çocukluğunda bir gün kendisine bir org gösterilmişti. O zaman bunu çalmağa karar verdi. Çok geçmeden gayretiyle org'u öğrendi. Müziğe olan merakı müziksever birine tesir etti. Bu şahıs Fauré'nin babasını kandırarak onu bulunduğu taşra kasabasından tahsil için Paris'e göndertti. Fauré dokuz yaşındaydı. Meşhur Ecole Niedermeyer'in direktörü Abraham Louis Niedermeyer için çaldı. Direktör çocuğun kabiliyetine inandı ve onu ücretsiz olarak okula kabul etti. Fauré bir dergide çıkan yazısında şöyle demektedir: "Müzik ile dolmuştuk. Sanki bir banyoda yaşıyorduk ve bütün hücrelerimizden su yerine müzik giriyordu." Okulda 15 ve 16 ncı yüzyılların "Cappella" müziği söyleniyordu. Fauré'nin öğretmenlerinden biri Camille Saint-Saëns'dı. Fauré'nin ilk ilerlemelerinde büyük etkisi olmuştu. Daha sonraki yıllarda Fauré'nin en samimi arkadaşı gene Saint-Saëns'dı.

1865'de Fauré'nin okulda çalışmaları son buldu. Mesleğine başlama sırası gelmişti. Yıllarca Ren ve Paris'te orgcu olarak çalıştı. 1871 savaşında görevli olduğundan bu çalışması yarıda kaldı.

1872'de Saint-Saëns, Fauré'yi, meşhur prima donna

Pauline Viardot'nun müzik salonunda halka takdim etti. Bu olay Fauré'nin Turgenyev ve Flaubert gibi yazarlarla, Gounod gibi müzikçilerle tanışmasına fırsat verdi. Paris'te Verlaine ve Baudelaire'in şiirlerini tanıdı. Bunların bazılarını besteledi.

1877'de iki olay yer almaktadır: Birincisi Weimar'da Franz Liszt ile tanışma, Saint-Saëns, Fauré'yi, Samson ve Dalila operasının premiyerinde bulunması için Weimar'a davet etmişti. Bu ziyaret Fauré'nin iddialı eserlerinden bazılarını ustasına gösterme imkânını verdi. Ne yazık ki bunlar Liszt üzerinde fazla etki yapamadı. Tenkit şöyle oldu, "Çok zor." İkinci olay daha memnun ediciydi. Saint-Saëns'ın tavsiyesi üzerine Fauré, Madeleine kilisesinin koro hocası oldu. 1896'da koronun orgcusu ünvanını aldı.

Fauré'nin kilise orgcusu olarak çalışması uzun sürdü. Öğretmenlik yapması daha kazançlıydı. Ecole'da kompozisyon sınıflarını idare ettikten sonra "Manon"un kompozitörü Joles Massenet'den 1895'de Paris Konservatuarının kompozisyon sınıfını devraldı. 1905'de bu konservatuarın direktörü oldu ve yerini on beş yıl elinde tuttu.

Genç Fransız kompozitörleri onun idaresinde burada okudular. Ravel, Schimtt, Roger-Ducasse ve Aubert gibi birçokları ilerlemelerini sağladığı için Fauré'ye duydukları minnet hislerini açıklamışlardır.

Bu arada kompozisyonların üzerinde çalışmalarına devam etti. 1860'da şarkılarla ve 1870'de de oda müziği ile kabiliyetini meydana çıkardı. 1886'da yazdığı mersiye bir yıl sonra Madeleine kilisesinde halka takdim edildi.

1900 başlarında Fransız müziğinin en büyük simalarından biri olarak tanınmıştı ve birçok mükâfatlar kazanmıştı. 1909'da Güzel Sanatlar Akademisine seçildi. Bir yıl sonra Lejyon nişanının en büyük rütbesini aldı. 1922

de Fransa'nın büyük müzikçilerinin ve politik kimselerinin bulunduğu Sorbonne Üniversitesinde millî bir kararla kendisine takdirname verildi.

Hayatının son yirmi yılını sağır olarak geçirdi. Konservatuar Direktörlüğünü kaybetmek korkusiyle bunu gizli tuttu. 1920'de artık çalışamıyacağını anladı ve direktörlükten istifa etti. Fakat hayatının sonuna, yani istifasından dört yıl sonraya kadar sırrını kimseye açmamakta ısrar etmişti. Fauré öldükten yıllar sonra, Paul Landormy hakikati açıkladı. Fauré'yi yakından tanıyanlar bile gerçeği anlamamışlardı.

Fauré'nin müziğinde aşırılık sanatını görüyoruz. Büyük eserlerini kaplayan temiz klasik müzik, sadelikten, engelden, hassasiyetten, zariflikten, sükûnetten meydana gelmiştir. Fauré, şarkıların, oda müziğinin, piyano parçalarının en güzel örneklerini vermiştir. Fauré yaradılıştan bir klasikçiydi. Fransız klasikçisi diye anılırdı. Mozart ve Beethoven'den çok Chopin ile Rameau'ya benzerliği vardır. Sesini fazla yükseltmez, sakin çalışırdı.

Sık sık işittiğimiz müzik Faure'nin meslek hayatındayken yazdıklarıdır. Hellenizm ruhunu taşımaktadır. Son eserleri daha ince ifadeli daha hayal doludur. Bunların halkın beğenisini kazanması daha güçtür. Sağırken yazdığı İkinci Piyano Kenteti (1921), Fa Minör Trio (1923) ilk eserlerinde bulunmayan manevî bir ışık taşımaktadır. 4 kasım 1924'te Paris'te ölmüştür.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Plléas ve Mélisande süiti. *Oda müziği:* 1 No. la majör keman ve piyano sonatı, do minör piyano ve yaylı sazlar kuarteti. *Ses müziği:* Après un rêve, Les roses l'Ispahan, Au cimetière, Roncontre, Soir şarkıları. *Başkaca:* fa majör balladı, Penelope lirik dramı, Requiem, 2 piyano ve yaylı sazlar kenteti, 2 viyolonsel sonatı, mi minör keman sonatı, fa minör trio, yaylı sazlar kuarteti, impromptuler, noktürnler, barkaroller, prelüdler.

CLAUDE DEBUSSY

(1862 - 1918)



Yedi yaşındayken sessiz, akranlarının oyunlarına hiç katılmayan, dalgın bir çocuktu. On dört yaşında ise piyano dersleri vererek kendi geçimini temin eden aklı başında bir insandı. Yirmi birine bastığı zaman da artık kadın ve erkeklerin yaşadığı dünyadan bıkmış, kendini tam mânasiyle müzik âleminin sihrine kaptırmıştı.

Debussy, çocukluk nedir bilmediği gibi, fazla bir tahsil de görmemişti .Annesi, çocuklarıyla pek ilgilenmezdi, babası ise işlerinin çokluğundan evde olup bitenlerle meşgul olacak zaman bulamıyordu. Bereket ki, halalarından biri küçük Debussy'yi çok sevdiği için onun mektep masraflarını üzerine aldı da çocuğun konservatuara girmesini sağladı. Konservatuarda geçen yıllar Debussy için hapishane hayatından farksızdı. Piyanoyu öğrenir öğrenmez ders vermeye başlayarak günlük masraflarını çıkardı. Aldığı paraları hemen eve teslim ediyordu. Ama gene de anasıyla babası ondan

memnun değildi. Kazandığı parayı az bulduktan başka mektepte hocalarına aldırmayışına, nasihatlerini dinlemeyişine kızıyorlardı. Hani birisi bu âsi çocuğu onların başına belâ olmaktan kurtarsa pek sevineceklerdi. Neyse ki çok geçmeden o bekledikleri birisi Debussy'yi kendi himayesine aldı. Meşhur Rus bestecisi Çaykovski'nin hamisi Madam Nadejda von Meck genç müzikçiyi takdir etmiş, onu Moskova'ya çağırmıştı. Bu hâdise Debussy'nin dehasının gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Zira genç müzikçi orada Balakirev, Korsakov, Çaykovski ve Borodin gibi ünlü Rus bestecilerinin eserlerini tanımış, o güne kadar yabancı kaldığı Rus müziğinin tetkik imkânlarını bulmuştu. Akşamları evsahibesini ve ahbaplarını piyano çalarak eğlendiriyor, gündüzleri de "yeni müzik" denemeleri yapıyordu. Şark melodileri onu düşündürüyordu. Yunan ve Çin gamlarını modern müziğe maletmek istiyordu. Hamisi ile birlikte memleket memleket dolaşırken bir taraftan da seslerin bu garip bağlanışları üzerinde denemeler yapıyordu. Paris'e döndüğü zaman "Roma mükâfatı" için hazırlıklara başladı. Fakat yarışmaya katılacak eserleri gözden geçirecek jüri heyetine de hiç güveni yoktu, kazanacağını da hiç sanmıyordu. Yarışmada birinciliği alınca hayretler içinde kaldı.

Küçük yaşta hayata atılmasının tesiriyle delikanlılık çağını da bitmez tükenmez bir mücadele içinde geçirdi. Her zaman sinirleri bozuktu. Eser bestelerken ağzında sigarası, öfkeli öfkeli odasının içinde dolaşır, aklına bir melodi geldiği zaman, hemen oturup, yazardı. Tabiî bestelediği melodiler de bestecinin âsi ruhunun, isyan dolu feryatlarıydı. Debussy, insanların dünyasına bir şey yapamıyacağına göre, hiç olmazsa müzik dünyasında bir yenilik yaratmayı aklına koymuştu. Müziğe hürriyet vermek istiyordu.

Debussy, güzel kadınlar arasında yakışıklılığı ile şöhret kazanmıştı. Hiç durmadan sevgili değiştiriyordu. Nihayet Rosalie Texier adında yeşil gözlü bir genç kız onu kendine iyice bağladı. İki sevgili beraber Maeterlinck'in "Pelléas et Mélisande" isimli eserini okumuşlar, müthiş tesiri altında kalmışlardı. Saadeti birbirlerinde bulduklarına inandıktan sonra, bir arada yaşamaya başladılar. Serbest aşkı kabul etmişlerdi, fakat ailelerinin zoruyla resmen evlendiler. Karısı, Debussy'nin biricik ilham kaynağı idi. "Pelléas et Mélisande" operasını bestelemeye başlayan besteci, Rosalie evde olmadığı zamanlar bir tek nota bile yazamıyordu. Genç besteci hususî hayatında intizamı sevmediği gibi meslek hayatında da programlı hareket etmekten hoşlanmıyordu. Meselâ operanın dördüncü perdesini birinci perdeden önce yazmıştı. Diğer kısımları da ilham geldikçe orasını burasını besteliyerek karmakarışık bir halde tamamlandı.

Debussy, yirminci asrın başlangıcında kendini gösteren empresyonizmin kurucularındandı. Şairlerin, ressamların kalem ve fırçayla yaptıklarını o da notalarıyla yapmaya çalışıyordu. Onun müziği bir düşüncenin, bir eşyanın, bir hâdisenin tasviri değil, bunların hayalimizde yarattığı tesiri anlatıyordu. Rusya'da geçirdiği günlerin izleri de eserlerinde açıkça sezilir. Rus bestecilerinden Rimski-Korsakov, Balakirev ve Borodini'n sanat cephelerini yakından tetkik etmiş, Rus halk şarkılarına hayran kalmıştı. Daha sonra da büyük Rus bestecisi Musorgski'nin tesirinde kalarak onunkileri hatırlatan eserler bestelemişti. "Pelléas et Mélisande" operası da Musorgski'nin "Boris Godunov" isimli operası örnek alınarak bestelenmiştir.

Besteci, müzik hakkındaki tenkit yazılarıyla da şöhret kazanmıştı. Debussy, başkalarını acı acı tenkit ede-

bilmekle beraber kendisi hakkında ne iyi ne de kötü bir söz söyliyemezdi. Zaten kendini büyük adamlar arasında saymıyordu.

Bugün Debussy'ye asıl ölmez bir isim kazandıran eseri, operası, yahut diğer orkestra eserleri değil, küçük şarkılarıdır. "Deniz", "Après-midi d'un Faune", "Yuvasız Çocukların Noeli" gibi ölmez parçaları onun bugünkü şöhretini sağlayan en belli başlı eserlerdir. Bilhassa Yuvasız Çocukların Noeli tek başına besteciyi ölümsüzleştirmeye yeter. Bu, dünya harbinin semeresidir. Şarkının sözlerini 1915 yılında bir kış günü yazmış, ertesi gün de müziğini bestelemiştir. Alman istilâsında yuvalarını, annelerini, babalarını kaybeden küçük Fransız çocuklarının hikâyesidir.

Hayatında "yeni müziğin babası" olarak tanınan Debussy'nin yaşadığı devirde, daha fazla tanınmayışının sebebi, kendi tevazuudur. Meselâ, İngiltere'de "Pelléas et Mélisande"ın ilk oynanışında alkıştan tiyatro inim inim inlerken Debussy, eski bir otelin kuytu bir odasında oturmuş bekliyordu. Müziğinin reklâmını yapmaya hiç taraftar değildi. Hakiki bir sanatçının ancak öldükten sonra tanınabileceğine inanmıştı. "Sanat, ticaret zihniyetinden kurtarılmalıdır." diyordu. Bestecinin 1876-1890 yılları arasında bestelediği şarkılar, onun ince ruhunu ve kendine mahsus besteleme tarzını en iyi gösteren misallerdir. İlk bestelediği şarkılar arasında en çok beğenilenleri, Verlaine'in şiirlerinden mülhem olarak yazdığı altı şarkıdır. Arabeskleri, Bergamasque süiti ve diğer altı piyano parçası, hep o şarkıların yazıldığı ilk devirlerin eserleridir. Ayrıca Roma'da bestelediği parçalar arasında "İlkbahar" (orkestra için), ve Rosetti'nin meşhur "La De-

moiselle élue" şiirinden alınan koro ve orkestra için hazırlanmış parça da Debussy'nin şöhretinin en belli başlı âmilleridir.

Yeni stilde yazılmış ilk eseri Mallarmé'nin şiirinden mülhem olarak bestelenen "Prelude" ve "l'Après-midi d'un faune" isimli orkestra parçasıdır. Daha sonra üç noktürn bestelemiştir ki, bunlardan ikisinde bir kadın korosu da yer alır. Yalnız koronun şarkısı sözsüzdür... 1905'de "La Mer"i besteledi. Bu parça, Debussy'nin eserleri arasında en fazla çalınan ve en fazla beğenilenlerin başında gelir.

Hayatı boyunca tek bir yaylı sazlar kuarteti bestelemiş, o da yirminci yüzyıl bestecileri için geniş bir tartışma kaynağı olmuştur. Öbür eserlerini de eski kuralların dar çerçevesinden mümkün olduğu kadar uzak tutmaya çalışarak yazmıştır. Bestecinin muhtelif şarkı defterlerinde toplanmış hepsi birbirinden güzel pek çok şarkısı vardır. Bunlardan "Çocukların Köşesi" ismini taşıyan eserde Schumann, Musorgski ve ve Gabriel Fauré'nin çocuklar için yazılmış eserlerinin tesirleri görülür. Besteci, bu defteri küçük kızı için hazırlamıştır. Küçük Claude babasından sonra ancak bir yıl daha yaşadığından o şarkıların kıymetini takdir edemedi

Birinci Dünya Savaşı sırasında hayatının son günlerini yaşadı. Kanser olmuştu. Günlerinin sayılı olduğunu kendisi de farkediyordu. Son günlerini daha ziyade oda müziği eserleri besteliyerek geçirdi. Her şeyden ziyade vatanını seven Debussy, hayatı boyunca bir Fransız müziği yaratmaya uğraşmıştı. Her ne kadar bu arzusunu tam mânasiyle yerine getiremediyse de, Debussy'nin eserleri modern müzik sahasında hiç kimseninkilere benzemez, kendine has bir hava taşır. Böylece bestecinin Fransız müziği yaratma düşüncesi de kısmen gerçekleşmiş oldu.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: L'après-midi d'un faune. Nocturnes'ler, Deniz, İberia. *Opera:* Pelléas ve Mélisande. *Piyano müziği:* 24 prelüd, Estampe'lar. Image'lar, Çocuk Köşesi. *Oda müziği:* sol minör kuartet. *Başkaca:* Le Demoiselle élue kenteti. Giges ve Ronde des printemps, viyolonsel sonatı, keman sonatı, Pour le piano, Masque'lar, 12 piyano etüdü Baudelaire'den beş şiir, Fêtes galantes, Bilitis'in şarkıları, 3 Villon balladı, 3 Mallarmé balladı (ses ve piyano için).

JEAN SİBELİUS

(1865 - 1957)



Müzik alanında, yüzyılımızın en önemli kişilerinden biri de şüphesiz ki Finlândiyalı ünlü besteci Jean Sibelius'tur. Bundan bir süre önce Amerika'da radyo dinleyicileri Sibelius'u devrin en şöhretli bestecisi olarak seçmişlerdir. Her biri başlı başına birer âlem sayılan yedi senfonisi dünyanın çeşitli memleketlerinde sık sık çalınmaktadır. Finlândiya'nın Millî Marşı'nın da müziği, bestecinin "Finlândiya" isimli eserinden alınmıştır.

Hayattayken takdir edilmek şimdiye kadar pek az besteciye nasip olmuştur. Jean Sibelius de müzik âleminin bu sayılı talihlilerinden biridir. 1865 yılında Finlândiya'nın ufak kasabalarından birinde dünyaya gelmiştir. Üç yaşındayken babasını kaybetmiş, böylece sadece kadınlarla dolu bir evde mesut, hareketli bir çocukluk devresi geçirmiştir. O sıralarda Finlândiya Rus çarları tarafından idare edildiğinden memleketinin içi Ruslarla doluydu. Fin halkı, bu kalpaklı misafirleriyle iyi geçinmeyi çabuk öğrenmişti ama diğer bütün çocuklar gibi Sibe-

lius de kendini bildiği andan itibaren Rusluk ilkelerine düşman kesilmişti. Daha sonra bestelediği "Finlândiya"-nın esas notaları da böylece bestecinin şuuraltında yer almıştır.

Meslekdaşlarının çoğu gibi Sibelius de küçük yaşta müziğe karşı kabiliyet göstermiş ve piyano dersleri almaya başlamıştı. Gene çoğu bestecilerde olduğu gibi büyüdüğü zaman hukuk tahsili yapması kararlaştırılmıştı. Tabiî sonuç gene aynı oldu. Sibelius, kanunları değil notaları seviyordu. Piyanonun tuşlarında parmaklarını gezdirip yeni armoniler, yeni tonlar ararken bir taraftan da keman çalarak müzik âleminin sihrine kendini bırakıyordu. Sibelius sazlar arasında en fazla kemanı sevdiği için ondan ayrılmayı hiç istemiyordu. Kızkardeşi ve erkek kardeşiyle evde bir trio teşkil etmişlerdi. Sibelius, Mozart ve Haydn'ın oda müziği eserlerinden birçoğunu ezbere bildiği için daha ziyade bu iki bestecinin eserlerini çalıyordu. Aradan çok geçmeden de Sibelius, kendi ruhundan kopup gelen melodileri bestelemeye başladı. Ciddi bir tahsil görmeden, kimseden bir şey öğrenmeden kendi müzik diliyle hislerini açıklamayı başarmıştır. İlk eserlerinde kuvvetli bir hürriyet aşkının tesirleri görülür. Genç besteci notaları arasında öylesine kaybolmuştu ki, ders, okul, hoca gibi şeyleri aklına bile getirmiyordu. Helsinki üniversitesinde bir yandan hukuk tahsili yaparken bir yandan da aynı üniversitenin müzik akademisine misafir öğrenci olarak devam ediyordu. Sonunda hukukta okumanın bir işe yaramıyacağını anlayarak kendini tamamiyle müziğe verdi. Eser bestelemek için Sibelius'un derse, bilgiye ihtiyacı yoktu. Her gittiği yer, her gördüğü şey, her duyduğu koku onun için birer ilham kaynağı idi. Meselâ sahilde yürürken deniz ve yosun kokusu onun müzik duygusunu harekete getiriyordu. Yağmurdan sonra

şöyle burnunu dışarı uzatıp toprağı kokladıktan sonra hemen bir capriccio yazabiliyordu. Fakat Sibelius daha ziyade renklerin tesiri altında kalarak eser besteliyordu. Renkler onun nazarında her şeyden önemliydi. Okul arkadaşlarından biri, "Sibelius'a göre her gamın bir rengi vardır" diyerek bestecinin renge olan bağlılığını anlatmak istemişti. Helsinki'deki yetişme devresinde Martin Wegelius isminde bir hocadan çok faydalandı. Onun yanında kaldığı üç yıl içinde üç eser besteliyerek kendini müzik âleminde tanıtmaya başladı.

Sibelius, talihli bir insandır. Ne bir harika çocuk olmanın yarattığı zorluklarla karşılaşmış, ne de Schubert, Chopin, Mozart gibi sefalet içinde ıstıraplı bir hayat sürmüştür. Vücutça da sıhhatliydi. Kendini yavaş yavaş fakat tam olarak yetiştirmek istemiş, bunun neticesinde de ancak yirmi dört yaşından sonra müzikseverlerin ilgisini çeken eserler bestelemeye başlamıştır.

Konservatuar tahsili sona erdikten sonra yeni ülkeler, değişik insanlar görüp müziğini renk bakımından zenginleştirmek istiyordu. İlk olarak Berlin'e gitti. Oradan Viyana'ya geçti. O devirde Viyana müzik çevrelerinde Wagner'cilerle Brahms'çıların mücadelesi son haddini bulmuştu. Sibelius, bu iki bestecinin hiçbirinin tarafını tutmayı düşünmediğinden bu elektrikli hava ona hiç dokunmadı, yalnız iki cereyanın arasında kalmıştı. Viyana'da uzun zaman kalmasına lüzum yoktu, çünkü Sibelius, Viyanalı çağdaş bestecilerin eserlerini beğenmiyordu. Tabiî Viyanalılar da Sibelius'un başarılarını küçümsüyorlardı. Ayrıca besteci vatan sevgisini de her şeyden üstün tutuyordu, uzun zaman ondan uzakta yaşamaya dayanamayacaktı. Sevgili Finlândiyasına kavuşur kavuşmaz ilk iş olarak eski bir Fin efsanesinden alınan "Kullervo" isimli bir senfonik şiir besteledi.

Helsinki Müzik Akademisine müzik hocası tayin edilince malî durumu da kısmen düzelmişti. Şimdi rahat rahat hiç durmadan hürriyet aşkını ifade eden ve tam bir senfoni orkestrasına ihtiyaç gösteren millî marşlar besteliyordu. Finlândiya'nın siyasî bağımsızlık mücadelesinde halkın sesini ancak Sibelius'un müziğinden dinlemek mümkün oldu. Besteci kemanından sonra orkestra meraklısıydı, ve kendi eserleri arasında da en güzellerinin orkestra için bestelenenler olduğunu biliyordu. Tabiat aşkı, daha doğrusu hayat aşkı onun nazarında başlı başına bir dindi. Klâsiklerin en ünlülerinin bugün hâlâ ölmemiş olmaları, kendi devirlerinde kelimenin tam mânasiyle yaşamış olmalarından ileri gelmektedir. Ölümsüz hem klâsik, hem de aynı zamanda moderndir.

Sibelius, daima kendi fikirlerinin ve hislerinin onu sürüklediği yoldan gidiyordu. Eski ve yeni besteciler arasında çok beğendikleri bulunmakla beraber hiç birini taklit etmeyi düşünmemiştir. Eserlerinde daima eskiyle yeniyi birbirine bağlamayı âdet edinmişti. Ve bunu orkestra vasıtasiyle yapmak hoşuna gidiyordu. Bu sebepten dolayı da sadece Finlândiya'ya mahsus bir şöhret olarak kalmayıp ismini bütün dünyaya duyurmuştur. İlk defa "Finlândiya" isimli senfonik poemiyle yabancı ülkelere ismi yayıldı. Bu eserde terennüm edilen hürriyet aşkı sadece şu memlekete bu memlekete has bir şey olarak kalmamış, bütün beşeriyetin feryadını içine almıştı...

Sibelius'un müziğinde her notanın, her melodinin mutlaka akla uygun gelen bir mânası vardır. Senfonileri bütün bir hayat felsefesini toplu olarak dinleyiciye verir. Yedi senfonisinden birincisi ,bir aşk senfonisidir. Soğukkanlı kuzey halkının aşklarını tasvir eder. On dokuzuncu yüzyıl müzik anlayışının bir devamı olarak karşımıza çıkan birinci senfoni bir bakıma Beethoven'in "Eroika"sı-

nın çocuğu, Brahms'ın Dördüncü senfonisinin yeğeni ve Dvorak'ın "Yeni Dünya'dan" isimli senfonisinin birinci dereceden kuzenidir. Bu eserle bir çağ kapanmış, yerini yenisine bırakmıştır. İkinci senfoni de yeni çağın karakteristik vasıflarını üzerinde toplar. Gene eskisi gibi dört kısımdan meydana gelen senfonide temaların yerleştirilişi yepyeni bir metoda göre yapılmıştır. Hayatın acılarını bu eserden daha güzel anlatan bir senfoni yoktur dense yeridir. Üçüncü senfonide Sibelius, senfoninin şeklinde de değişiklik yapmış, üç kısma indirmiştir. Eserde bütün yük yaylı sazlara yüklenmiştir. O kadar ki bazan buna senfonik bir eser demekten çok bir oda müziği eseri demek daha doğru olacakmış gibi geliyor. Dördüncü senfoni, öteki üç senfoniden tamamiyle ayrıdır. Sibelius, 1910'da yazdığı dördüncü senfoniden sonra Amerika'ya gitmiş, Avrupa'nın muhtelif memleketlerini gezmiştir. Dünya harbinin çıkmasıyla her tarafı saran felâket havası Sibelius'un müziğinde de kendini gösterdi. Besteci her şeye rağmen dünyayı kötümser gözlerle görmeye başlamıştı. Fakat beşinci senfoninin neşeli müziği her şeyin eski halini aldığı, hayatın gene güzelleştiğini müjdeler. Sibelius, sanki "Ben medeniyete inanıyorum" diye bağırmaktadır.. Altıncı senfoninin havası daha sakindir. Saadete tekrar kavuşmanın verdiği heyecandan eser kalmamıştır. 1924'de bestelenen altıncı senfoniden bir yıl sonra yedinci senfoni de o güne kadar edindiği tecrübelerin hepsini bir araya topladı ve tek kısımlı, yepyeni bir tarzda güzel bir senfoni ortaya çıktı. Sekizinci bir senfoni daha bestelemeyi düşünmekle beraber bu seriyi yedi numarada bitirmeyi daha uygun buldu. Sibelius'un senfonileri ancak Beethoven'inkilerle kıyas edilebilir. Yedisi de birbirine benzemiyen senfoniler, bir bütün olarak Sibelius'un karakterini taşımaktadırlar, onlara birbirine

hiç benzemiyen, fakat çok benziyen yedizler demek doğru olur.

Sibelius'u klasik üstatların sonuncusu olarak vasıflandıranlar bulunduğu gibi ona yirminci yüzyılın Bach'ı diyenler de çoktur. Bütün bunlar bir yana Sibelius, hiç kimsenin eserlerini taklide yeltenmeden bir "Sibelius" müziği ortaya çıkarmış ve müzik âleminde kendine ölmez bir şöhret sağlamıştır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 1, 2, 4 ve 7 senfoniler, keman konçertosu, En Saga, Tuonela'nın Kuğusu, Finlândia, Tapiola. *Başkaca:* 3 5, 6. senfoniler. Johjola'nın Kızı, Belşazzar Bayramı, Hazin Vals, Voces Intimae, piyano için kısa parçalar, şarkılar, sonatinler.

RALPH VAUGHAN WILLIAMS

(1872 - 1958)



Avrupa'da ve Birleşik Amerika'da yirminci yüzyıl müziği için çeşitli denemeler yapılırken Vaughan Williams, arkadaşı Gustav Holst' la birlikte İngiliz müziğini Alman ve İtalyan müziklerinin etkisinden kurtarmağa, İngiliz halk müziğinden faydalanarak millî ve sağlam bir sanat meydana getirmeğe çalışmıştır. Bestecinin eserleri arasında yeni denemelerden izler taşıyanlar yok değildir. Fakat kendisi bunları yeni bir deneme yapmak için değil, içinden geldiği gibi yazdığını söylemiştir. Herhalde Vaughan Williams'ın yirminci yüzyıl müziğindeki bu denemeleri pek ciddiye almadığı söylenebilir. Ancak Alban Berg ve Paul Hindemith'in bazı eserlerine ilgi göstermiştir. Jean Sibelius'u çağının en büyük bestecisi sayardı. Beşinci senfonisini ona ithaf etmiştir.

İngiliz halk müziği Vaughan Williams'ın araştırmalarına çok şey borçludur. Ne var ki bu müzikle haşır neşir olması kendini de gösterişsiz bir kilise müzikçisi seviyesinden yirminci yüzyılın en büyük İngiliz bestecisi seviyesine yükseltmiştir.

★

Vaughan Williams 12 ekim 1872'de Down Ampney (Gloucester - İngiltere) de doğmuştur. Müzik eğitimini Londra'da Krallık Müzik Kolejinde, bir önceki kuşağın iki büyük İngiliz bestecisi Hubert Parry ve Charles Stanford'un öğrencisi olarak yapmış, Berlin'de Max Bruch'tan ders almıştır. 1901'de Cambridge'de müzik doktorasını verdikten sonra Londra'daki St. Barnabas kilisesine organist olmuştur. Kilisedeki görevini görürken küçük orkestra parçaları da bestelemiştir.

1897 yılında Herbert W. Fisher'in kızı Adeline ile evlenmiştir. Bu evlilik Adeline'in 1951 yılında ölümüne kadar sürecektir. 1904 yılında Tudor Devri (1485 - 1603) halk şarkılariyle karşılaşması bestecinin hayatına yeni bir yol açmıştır. Bundan sonra kilise müziği yerine halk şarkılarına merak sarmıştır. Aynı yıl "Halk Müziği Derneği"ne üye olmuş, bu sıfatla Norfolk'un yerli havalarını incelemiştir.

İngiliz halk şarkıları Vaughan Williams'a besteleri için bol gereç (malzeme) vadediyordu. Bu gereçlerden faydalanarak 1905-1907 yıllarında orkestra için Norfolk Rapsodisi ile "Toward the Unknown Region = Bilinmeyen Bölgeye Doğru" adlı bir koro bestelemiş ve bu sonuncusu 1907 Laeds festivalinde çalınmıştır.

Fakat besteci eserlerinden memnun olmamıştı. Rapsodileri daha çok potpuriyi andırıyordu. Elindeki gereçleri işlemekte bir yetersizlikle karşılaştığını duyuyordu. Bu yetersizlik "ustalık"taydı.

Bestelemeğe ara vererek 1908'de Paris'e gitti. Maurice Ravel'den sekiz ay ders aldı ve kendisinden üç yaş küçük bu Fransız bestecisinden müziksel hava, renk, nüans bakımlarından çok şey öğrendi.

1909'da ileride sık sık çalınacak olan ilk önemli bestesi "Fantasia on o Theme by Thomas Tallis - Thomas

Tallis'in Bir Temi Üzerine Fantazya"yı meydana getirdi. Bundan sonra sanatı hızlı bir gelişme göstermiş ve içinde Londra senfonisi de bulunan bir sıra güzel eserlerini bu arada bestelemiştir.

Birinci Dünya Savaşında Fransa'da ve Makedonya'da vazife görmüştür.

Savaştan sonra Kırallık Müzik Kolejinde görevlenmiş ve yirmi yıl süreyle kompozisyon okutmuştur. Ders vermekten pek hoşlanmamakla beraber bu görevden kendisine genç kuşaklarla temas ve eserlerine karşı onların tepkilerini yakından görmek imkânını verdiği için memnun olurdu.

1920'den 1928'e kadar bir yandan da Londra'nın tanınmış Bach korosunun yöneticiliğini yapmıştır.

1922'de Birleşik Amerika'ya gitmiş, Norfolk müzik festivalinde kendi "Pastoral" senfonisinin çalınışını yönetmiştir. Bu memlekete on yıl sonra ikinci gidişinde de Bryn New College'de konferanslar vermiştir. Bu konferanslar "Millî Müzik" adiyle kitap olarak yayınlanmıştır.

1934'te Sir Edward Elgar'ın ölümü üzerine İngiliz müziğinin temsilciliği şerefi Ralph Vaughan Williams'a geçmiştir. Besteci 1935'te "Yararlık Nişanı" almıştır.

1942'de İkinci Dünya Savaşının en karanlık günlerinde yetmişinci doğum yıldönümü İngiltere'de millî bir olay ölçüsünde kutlanmıştır. 1952'de sekseninci yıldönümü de aynı coşkunlukla kutlanan besteci dört ay sonra kâtibesi Ursula Woods'la evlenmiştir.

★

Vaughan Williams'ın sanatı, müzik sanatı ve özellikle millî müzik üzerindeki düşüncelerinden bazı kırıntılar:

"Kimse, ortak bir müzik alfabesi kullanmalarına bakarak Wagner'le Verdi'yi, Debussy ile Richard Strauss'u birbirine karıştırmıyor. Bunun yanında, kişisel üslûplarındaki büyük farklara rağmen, örneğin Schumann ile Weber'in müziği arasında ortak bir yön vardır. Bu yön milliyettir."

"Milliyetçiliğin güzel sanatların alanını daralttığı, istenen şeyin, nereden gelirse gelsin, en iyi eser olduğu, yolundaki itirazları karşılamağa hazırım... Ben, soyut bir iyilik derecesi bulunduğundan şüphe ederim. Müziğin iyilik derecesi icra vesilesine, çağa ve dinleyenlerin milliyetlerine bağlı olarak değişir durur.. Johann Strauss'un bir valsi dans edilen bir yerde çalındığı zaman iyi müzik olduğu halde "St. Matthew'a göre Passion"ın ortasına sokuşturduğunda fena müzik olur. On beşinci yüzyılın iyi müziği yirminci yüzyılda iyi sayılmayabilir... Zamanın aşındırıcılığına meydan okuyan ve her yeni kuşak için yeni bir anlam taşıyan, müzik olmuştur. Gene de hiçbir müzik ebedi değildir. Hâlâ Bach, Haendel ya da Palestrina'yı beğeniyoruz; fakat Dufay ve Dunstable'in bizim için tarihsel öneminden fazla pek bir şeyi kalmamıştır."

"Her besteci dünya ölçüsünde bir söyliyeceği olmasını bekliyemez ama, kendi vatandaşlarına özel bir söyliyeceği bulunmasını pekâlâ bekliyebilir. Önce yerli olmadan evrensel olunabileceğini tasarlıyan gençler yalnış yoldadır."

"Palestrina ve Verdi gerçekten İtalyan, Bach, Beethoven ve Wagner gerçekten Alman oldukları içindir ki seslerini millî sınırlarının dışına yayabilmişlerdir."

"Beethoven'in evrensel bir anlamı vardır; fakat onun eserlerinde çocukluğundan beri tanıdığı volkslieder'lerin

ruhunu bulan bir Alman için elbette özel bir anlamı da olacaktır."

"Besteciler başka milletlerin müziklerini taklit etmekte direndikçe dinleyicilerin gerçek Brahms'ı, gerçek Wagner'i, gerçek Debussy'yi, ya da gerçek Stravinski'yi, renksiz benzerlerine tercih etmelerine şaşmamalıdırlar."

"Büyük müzikçiler çağ açmaz, çağ kaparlar. Öncülük, yeni yollar aramak işi daha küçük çapta kimselere düşer. Beethoven'in müziksel şeceresini Philip Emanuel Bach'tan başlıyarak, Haydn, Mozart'tan geçirerek ve hattâ temellere ilk harcı koyan Cimarosa ve Cherubini gibi daha silik sanatçıları da sayarak çizebiliriz."

"Bence dâhi, gerçek yerini tam zamanında işgal eden kimsedir."

★

Beethoven, Schubert, Anton Bruckner ve Gustav Mahler gibi Vaughan Williams da dokuz senfoni bestelemiştir. Bu senfonilerin hepsinin az ya da çok belirli birer programları vardı. Besteci, sahne eseri olarak iki perdelik "Hugh the Drover" adlı ballad opera ile birer perdelik iki ciddi opera, iki komik opera ve iki bale bestelemiştir.

Vaughan Williams'ın kronoloji sırasına göre belli başlı eserleri:

Norfolk Rapsodileri : Tudor devri halk şarkılarına dayanarak 1905 - 1907 yıllarında yazdığı bu üç orkestra rapsodisini besteci bir senfoni halinde birleştirmek niyetindeydi. Fakat besteden memnun kalmamış ve tasarısından caymıştır.

Birinci Norfolk Rapsodisini 1914'te yeniden gözden geçirmiştir.

In the Fen Country - Bataklık Bölge Köylerinde (1909).

Fantasia on a theme by Thomas Tallis - Thomas Tallis'in bir Temi üzerine Fantazya (1909): On altıncı yüzyıl İngiliz kilise bestecisi Thomas Tallis'in 1567 tarihli bir bestesine dayanır.

Birinci Senfoni - Deniz Senfonisi (Koro ve orkestra için, 1910): Walt Whitman'ın bir şiiri üzerine bestelenmiştir.

Fantasia on Christmas Carols - Noel Şarkıları Üzerine Fantazya (Bariton, koro ve orkestra için, 1912).

İkinci Senfoni - Londra Senfonisi (1913): Besteci bu senfoninin Londra'yı müzikle tasvir etmek ereği bulunmadığını, Londra hayatının, olsa olsa, kendisini bir müzik eseri hazırlamağa teşvik derecesinde payı bulunduğunu ve "Bir Londralı Tarafından Senfoni" adının daha yakışacağını söylediği bu bestenin salt müzik (absolute music) alanında sayılmasının doğru olacağını bildirmiştir başlangıçta. Fakat senfoni Londra'nın hayatını öylesine aslına uygun yansıtmıştır ki sonunda eseri için orkestra yöneticisi Albert Coates'in koyduğu programa sesini çıkarmamıştır.

Üçüncü (Pastoral) Senfoni: (1921).

Sancta Civitas (Oratorio - 1925).

Fa Minör Dördüncü Senfoni (1932): Besteci bu senfonisinde yeni ifade biçimlerini denemiştir.

Five Tudor Portraits - Beş Tüdor Portresi: (1936).

Re majör Beşinci Senfoni: (1943).

Mi minör Altıncı Senfoni (1948).:

Yedinci Senfoni (İlk çalınışı 1956 yılındadır) ve ustalık getirdi.

Dokuzuncu Senfoni (İlk çalınışı 20 nisan 1958).

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Thomas Tallis'in bir temi üzerine fantazi, çift yaylı sazlar orkestrası için, Londra Senfonisi, Pastoral Senfoni, fa minör 4 No. senfoni, mi minör 6 No. senfoni. *Başkaca:* Deniz senfonisi, 5 ve 7 No. lı senfoniler, keman ve orkestra için The Lark Ascending, piyano konçertosu, Viyola ve orkestra süiti, Obua ve yaylı sazlar orkestrası için konçerto, Müzik serenadı, Operalar, sol minör mess, Sancta Civitas oratoryosu, On Wenlock Edge (tenor ve yaylı sazlar için).

SERGEY RAHMANİNOV

(1873 - 1943)



Rahmaninov'un dilinden düşmiyen, "İki tavşanı birlikte kovalarsan bir tanesini bile ele geçireceğin şüphelidir" diye eski bir atasözü vardır. Rahmaninov iki değil üç tavşan birden avladı. Hem besteci, hem piyano virtüozu, hem de orkestra şefiydi. Arkadaşına sır olarak söylediği gibi bu üç mesleği takip etmek karışık bir problemdi. "Konser verirken beste yapamam. Eser yazmak istediğim zaman üzerinde düşünmem lâzımdır; piyanoya dokunamam. Orkestra şefliği yaparken ne bir şey besteleyebilir ne de piyano konserleri verebilirim. Birinden birini tercih etmeliyim."

Bununla beraber Rahmaninov üç tavşanı da avlayabilecek işe yarar bir formül buldu. Zamanında en sayılan ve başarı sağlayan kompozitörlerden biri olmakla beraber aynı zamanda XX. yüzyılın en namlı piyanistlerinden biriydi. Orkestra şefliğine otorite ve ustalık getirdi.

Çocukken Rahmaninov büyük istidadının yanılmaz belirtilerini gösterdi. Piyanoya büyük meyli, kuvvetli bir hafızası, bulunmaz bir istidadı vardı. Annesi ona müzik esaslarını öğretmeğe başladığı zaman o daha çocuktu. Babası oğullarının asker olmasını kararlaştırmıştı ama Sergey'i bu gruba dahil etmeyecek kadar zekiydi. Rahmaninov'un babası Onega'da iflâs edince, aile 1882'de St. Petersburg'a hareket etti. Burada Sergey, Konservatuara girdi. O, parlak fakat tembel bir talebeydi. Çalışmaktan, pratikten nefret eder, fırsat bulunca ikisinden de kaçardı. Çok kere derslerini asardı. Sadece sınıfta öğrendiği şeyleri kolayca hazmetme kabiliyeti, arkadaşlarıyla aynı seviyede olmasını sağlardı.

Çocuğun kabiliyetini iyice bilen büyükannesi yer değiştirmenin iyi olacağını anladı. Sergey'in Moskova'daki Nikolay Zverev ile beraber yaşayıp çalışmasını temin etme işini üzerine aldı. Nikolay Rahmaninov'a yalnız müzik değil aynı zamanda dil, edebiyat ve tarih öğreten zalim bir öğretmendi. Bununla beraber sempatik, anlayışlı, muamele bilen, çocukta müziğe karşı ilgi uyandıran ,büyük müzik hareketlerini teşvik eden bir insandı. Rahmaninov ustasının idaresinde başarılı ilerlemeler gösterdi, az sonra da Moskova Konservatuvarına girdi. Yan çizmeye olan istidadı öğretmenleriyle devamlı mücadelelere sebep oldu.

Bütün gevşekliğine, menfaat düşünmeyen davranışlarına rağmen Rahmaninov, Konservatuarın en parlak talebelerindendi. İmtihanların birinde, Çaykovski'nin de dahil olduğu jüri heyeti önünde kendi eseri olan "Sözsüz Şarkı"yı çaldı. 1892'de Rahmaninov, piyanosundan dolayı altın madalya kazandı ve fakülte onun ismini şeref listesine koydu.

Talebeyken beste yapmağa başlamıştı. 1892'de beş

piyano parçasını bastırttı (Op. 3). Bunlardan biri olan **Do Diyez Minör Prelüd** o kadar büyük bir başarı sağlamıştı ki, Rahmaninov'un ismi her yana yayıldı. Bu prelüd hâlâ onun en çok dinlenen müzik parçalarından biridir.

Rahmaninov bir perdelik **Aleko** adlı bir opera yazdı. 9 mayıs 1893'de temsil edildi ve Çaykovski, Rahmaninov'u çok alkışladı.

Bu erken başlayan başarılarına rağmen Rahmaninov da başarısızlığın tadını tattı. 1 No. lu Senfoni 27 mayıs 1897'de Glazunov'un idaresinde St. Petersburg'da takdim edildi. Konser o kadar berbattı ki eserin kısımları tanınmayacak haldeydi. Besteci senfonisinin prömiyerini dinlediği zaman beyninden vurulmuşa döndü. Salondan kaçtı. Saatlerce boş boş dolaştı. Birden aklına arkadaşlarının kendisi için hazırladıkları akşam yemeği geldi. Zorlukla oraya gidebildi. Samimi selâmlar, candan tebrikler onu tatmin etmedi. "Ruhumu kaplayan ümitsizlik beni terketmiyecek. Parlak mesleğimin hayalleri yok oldu. Ümitlerim ve inançlarım harap oldu." diyordu. Cesar Cui şöyle yazmıştı. "Cehennemde bir konservatuar olsaydı Rahmaninov, senfonisi için bir mükâfat kazanırdı." Bu senfoninin acaip bir tarihçesi vardır. İlk temsilden sonra bu bestenin notaları esrarlı bir şekilde ortadan yok olmuş. Yıllarca, Rahmaninov bile bunu kaybettiğine inanmış. Fakat ölümünden az sonra birdenbire Rusya'da iki piyano metninin kopyası meydana çıkmış. Bu, orijinal eserin aranmasına sebep olmuş. Orkestra eserleri Leningrad Konservatuarının kütüphanesinde bulundu. Hemen hemen yarım yüzyıl sonra canlanan birinci senfoni 1945 sonbaharında ikinci defa çalındı. Çok alkışlandı, beğenildi.

19 mart 1948'de Philadelphia'da Rahmaninov'un

ölümünün 5'inci yıldönümünü anma konserinde sadece onun eserleri, Eugene Ormandy idaresinde çalındı.

Rahmaninov şöyle demişti: "İnsanın karakterini değiştiren öyle ciddî hastalıklar ve kaderin öyle acı darbeleri vardır ki; Senfoninin benim üzerimde yaptığı etki budur. Çektiğim bu acı dindiği zaman başka bir insan olmuştum."

Fazla heyecandan sinirleri bozulmuştu. Novgorod'da Rahmaninov'la beraber oturan büyük annesi ona baktı, sinirlerini yatıştırdı. Fakat Moskova'da hastalık yeniden başgösterdi. Beyninde uyuşukluk vardı. Kendini, Dr. Dahl adında çok meşhur bir Rus doktorunun ellerine bıraktı. Dr. Dahl, Rahmaninov'un yok olmuş ümidi ve inancı üzerinde çalışmalarına devam etti. "Tekrar beste yapacaksın. Tekrar piyano konçertosu yazacaksın. Hem de büyük bir kolaylıkla." Dr. Dahl bu cümleleri durmadan tekrarlıyordu. Her nasılsa Rahmaninov kendine geldi. İstekle işe başladı ve Dr. Dahl'in dediği gibi her şey aklına kolayca geldi. Bugün en sevilen eserlerinden biri olan 2 No. lu Piyano Konçertosunu tamamladı ve Dr. Dahl'e ithaf etti. 27 ekim 1901'de Rahmaninov Moskova Filârmoni Orkestrasıyla konçertosunu takdim etti. Bu büyük bir başarı oldu.

İkinci Piyano Konçertosu, Rahmaninov'un hem müziğe hem de başarıya dönüşünü gösteriyordu. Moskova operasının orkestra şefi oldu. Çok geçmeden genç Rus orkestra şeflerinin en iyisi olarak tanındı. Piyano resitalleri verdi. Piyano için büyük parçalar yazmağa devam etti. Az zamanda Moskova'da en meşhur müzikçilerden biri oldu. 29 nisan 1902'de Natalia Satin adındaki sevgilisiyle evlendi.

Çok yıllar geçmeden orkestra şefi ve piyanist olarak faaliyetlerinin fazlalaşması, genişleyen sosyal haya-

tıyla karışınca eser yazmağa fırsat bulamadı. Moskova'dan ayrılıp karısı ve kızıyla Dresden'e yerleşti. Orada 1907'de iki büyük eser yarattı: İkinci Senfoni ile "Ölüm Hikâyesi".

Almanya'da, ilk defa çıkacağı Amerika turu için hazırlıklarını tamamladı. Moskova'ya dönerek seyahati için piyano çalışmalarına kendini verdi ve yine turne için üçüncü piyano konçertosunu yazdı. İlk defa Amerika'da 4 kasım 1909'da Northampton'da Smith College'indeki bir resitalde göründü. Üç hafta sonra Walter Damrosch idaresindeki New York Senfoni Cemiyetiyle 3 No. lı Konçertosunu dünyaya duyurdu. Turnenin geri kalan kısmını piyanistlik ve orkestra şefliği ile geçirdi.

Rahmaninov'un Amerika'ya ikinci gidişi sadece konser turu için değil, aynı zamanda yeni bir yurt bulmak içindi. Yıl 1918'di. Rusya'da harp çıkınca Rahmaninov askerler ve mülteciler menfaatine konserler vererek memleketine yardım etti. Yıllar önce yazdığı 1 No. lu Piyano Konçertosunu ihtilâl olduğu zaman değiştirdi. "Makinalıların, tüfeklerin seslerinden rahatsız olmadan bütün gün yazı masamda veya piyanomun önünde oturabiliyordum."

Memleketinde doğan bu yeni idare şeklini anlamıyordu. Her yer ölü ve harabe ile doluydu. Heyecanlı ihtilâlcilerin aşırı hareketleri onda nefret uyandırdı. Artık Rusya onun memleketi değildi. Eski dünyası parçalanmıştı. Yeni bir yuva bulması gerektiğini anlamıştı.

Rusya'yı 1917 aralığında bıraktı. İskandinavya'da bir yıl kaldı, konserler verdi. 1918'de tekrar Amerika'ya gitti. New York'ta Riverside Drive'da kışlık bir ev kiraladı. İlkin yazları Paris'in yakınında Clairefontaine'de, 1932'den sonra İsviçre'de Lucerne gölünde güzel bir villada geçirdi. Yurdunun diline, yiyeceklerine, âdetlerine,

bayramlarına sadık kaldı. Villasında Rus havası esmekteydi. Artık göreceğini ümit etmediği memleketinden uzaktı. Kendisine misafirperverlik gösteren bu topraklarda bile yalnız ve kederliydi. Sıla derdi yıllardan sonra melankoliye tutulmasına sebep oldu.

Eser yazmayı bırakmadı. İsviçre'de ve bu memlekette tamamlanan bazı eserleri şunlardır: 3 No. lu Senfoni, 4 No. lu Konçerto (piyano ve orkestra için), Paganini'nin temi üzerine Rapsodi: Senfonik Danslar. Amerikan konser salonlarının en büyük müzikçilerinden biriydi. Amerika'da bulunuşunun 30 uncu yılı 1939'da törenle kutlandı. Philadelphia'da aynı gün üç konser verdi. Kompozitör, orkestra şefi ve piyanist olarak. Büyük eserlerini kendi idare etti, sonra değneğini Eugene Ormandi'ye vererek piyanoya geçip üç konçertosunu çaldı. Bir yıl sonra Carnegie Hall'de tek konçertosu duyuldu.

Konserlerine devam etmesine rağmen sıhhati bozulmağa başlamıştı. Üç yaz, konser mevsiminden sonra Long Island Sound'da sessizce yaşamağa çalıştı. Fakat hava değişimi iyi gelmiyordu. Yavaş yavaş konserlerini bırakarak güneşli California'ya geldi. Rahmaninov, "Burası benim dünya yüzündeki son evim" dedi. İstediği Amerika'da bir turne daha yapmaktı. Artan halsizliğine rağmen 8 şubat 1943'de başlayacak olan turneye hazırlandı. Fazla ilerliyemedi, New Orleans'da fenalaştı. Son defa olarak California'daki evine getirildi. Ölmeden az önce yanıbaşında müzik çalındığını söylüyordu, hattâ inat ediyordu. Müzik çalınmadığına inanınca şöyle dedi: "Öyleyse benim başımın içinde müzik çalınıyor." Veda turnesinin ilk konseri üstünden iki ay geçmeden öldü.

Rahmaninov, Rus kompozitörlerinin muhafazakâr grubunun öncüsüdür. Çaykovski'nin bıraktığı yerden o başlamıştı. Yeni yolu değil eskiyi takip etmiştir. O, ku-

lağa hoş gelen melodilerin önemli olduğuna inanırdı. Bir mülâkatta şöyle demektedir: "Bestelerken müziğin, kalbimdeki gibi sade ve doğrudan doğruya konuşması için çalışırım. Eğer orada aşk veya hüzün veya din varsa, bu ruh hareketleri müziğin temelini meydana getirmelidir." Çağdaşlarının düşkün oldukları yeni formüller, kurallar ve teknik onun için mânasızdı. Bunu şöyle açıklar. "Önceden hazırlanan teorilerin formüllerine göre eser yaratacak bir besteci değilim. Müzik bir bestecinin karışık şahsiyetinin ifadesi olmalıdır."

Rus müziğinde yeni bir ses olmayan Rahmaninov güzelliği, hissi büyük bir kuvvetle ifade edebildiği için insanın kalbine tesir eder.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 2 ve 3 No. lı piyano konçertoları, Paganini'nin bir temi üzerine rapsodi, 2 No. lı senfoni, Ölüm Adası, poem. *Piyano müziği:* Do ve sol minör prelüdler. *Başkaca:* 1 ve 3 No. lı senfoniler, Çanlar, koro senfonisi, 1 ve 4 No. lı piyano konçertoları, Senfonik danslar, Moments Musicale'ler, prelüdler, etüdler, 2 piyano sonatı, şarkılar.

ARNOLD SCHÖNBERG

(1874 - 1951)



Uzun yıllar kendisini küçümseyen bir dünya ile mücadele etti. Şimdiden bilinen gerçek, onun çağdaşı müzikçileri derin surette etkilediğidir. Düşünceleri en azdan kompozisyonun temel meseleleri üzerinde dikkati toplamak gibi bir rol oynamıştır. Alban Berg, Anton Webern, Ernst Krenek ve Luigi Dallapiccola gibi sanatçıların kendi yolundan yürüdüklerini gördü.

Arnold Schönberg eserleri çok çalınmaktan ziyade ismi çok anılan bir sanatçıdır.

Schönberg başlangıçta Wagner müziğinin büyük ölçüde etkisi altında kalmış bir romantikti. "Verklaerte Nacht" (1899) ve "Gurre-Lieder" (1901) adlı eserlerinde bu etki açıkça görülür. Fakat çok geçmeden romantik halini terketti. Cüretli bir hızla kısalığa ve kesinliğe yöneldi ve tonalite'yi bıraktı. 1907'de bestelediği "Fa diyez minör kuartet"ten sonra tam otuz yıl "anahtar imzası" kullanmadı. Tonalite despotizmi dediği kayıtlardan müziği kurtarmağa, hürriyete çıkarmağa çalışıyordu.

Schönberg müzikte ekspresyonizmin kurucusudur.

Ekspresyonizm Fransız empresyonizmine Alman sanatının mukabelesiydi. Empresyonistler dış dünyanın izlenimleri ve nüansları üzerinde dururlarken ekspresyonistler Freud'un keşiflerinden de faydalanarak ruhî olayların derinliklerinde ilerlemeğe çalıştılar. Schönberg şöyle diyordu: "Sanatçının erişmeğe çalışabileceği tek hedef ancak kendini ifade etmektir." Empresyonist ressamların Debussy'yi etkilemeleri gibi Wassily Kandinsky, Oscar Kokoschka, Paul Klee, Franz Marc ve benzeri ekspresyonist ressamlar da Schönberg ve arkadaşlarını etkilemişlerdir. Romantik cereyan gibi ekspresyonizm de önce Alman kültür hudutları içinde kalan Orta Avrupa'da yerleşmiştir. Ekspresyonizm, Weimar Cumhuriyeti esnasında kuvvetinin doruğuna ulaşmıştır.

Sanatının ekspresyonist çağında Schönberg melodi ve armoni alanlarından on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılların yerleştirdiği ses kanunlarını reddetti ve atonal besteler yaptı. Ancak zamanla atonalite'nin hürriyetten ziyade anarşi getirdiğini farketti. Yıkmağa çalıştığı tonalite kaideleri yerine konacak yeni bazı kaidelere ihtiyaç duydu.

On iki ses tekniği **(dodekafoni)** böyle bir ihtiyaç içinde düşünüldü ve bulundu. "Beş Piyano Parçası Op. 23" dodekafonik müziğe geçişi haber verir; "Serenade Op. 24" te bu geçiş daha açık görülür. 1925 tarihli "Piyano İçin Süit Op. 25" adlı eser tamamiyle bu yeni teknik ile meydana getirilmiş bir bestedir.

On iki ses tekniği ne idi? Daha önceki beste sistemlerinde bir oktavı teşkil eden on iki sesten yedi tanesi seçiliyor ve bu yedi sesle meydana getirilen müziksel renk üzerinde eser besteleniyordu. Schönberg'in koyduğu usulde ise her on iki ses de aynı önemi kazanıyor ve seslerden her biri geri kalanlar kullanılmadan tekrarlanmıyor-

du. Birkaç satırla özetlenen bu yenilik gerçekte büyük bir değişikliği ifade ediyordu. Bu, müzik dili için yeni bir gramer icad etmek gibi bir şeydi.

Schönberg'in on iki ses tekniğiyle bestelenmiş ilk büyük eserleri olan "3 numaralı yaylı sazlar kuarteti Op. 30" (1927) ve "Orkestra için varyasyonlar Op. 31" (1928) da yeni teknik olağanüstü bir başarı ile uygulanmıştır. Fakat bu bestelerde Verklaerte Nacht, Gurre-Lieder ve Pierrot Lunaire gibi bu tekniğin icadından önce bestelenmiş eserlerin sıcaklığına raslanmamaktadır. Bu yeni müzikte daha çok yüksek ölçüde tahlilci bir zekânın beste meselelerini matematik denklemler gibi ele aldığı ve çözümlediği farkedilir. Yeni müzik kuru bir müzikti.

1933'ten sonra Schönberg müziğine insanî kıymetleri de sokmağa muvaffak olmuştur. Yeni tekniğiyle bestelediği eserlere his unsurunu da sokarken, besteci, tekniğine karşı durumunu da değiştirmiş, sadece on iki ses tekniğiyle bestelemekten vazgeçmiştir.

★

Arnold Schönberg 13 eylül 1874'te Viyana'da doğmuştur. İlk tahsili esnasında keman dersleri de alıyordu. Ayrıca kendi kendine viyolonsel çalmayı öğreniyor, arkadaşlariyle birlikte oda müziği seanslarında çalıyor, bazı besteler de yapıyordu. On altı yaşına geldiği zaman meslekten bir müzikçi olmaya karar verdi. Babasının ölümünden sonra bestelerinden birini zamanın büyük Viyanalı bestecisi ve müzik öğretmeni Alexander Zemlinsky'ye gösterdi. Zemlinsky bestede o derece bir istidat gördü ki çocuğun sevk ve idaresi işini derhal üzerine aldı. Orkestrasında viyolonselist olarak ona iş verdi. Bir yandan da Schönberg'e polifoni dersleri veriyor, onu müzik-

çi arkadaşlarının çevresi içine sokuyor ve her fırsatta bilgi ve tecrübesinden faydalandırıyordu.

Birkaç yıl içinde bir yaylı sazlar kuarteti tamamladı. Bu, dinleyiciler önünde çalınan ilk eseridir. Eser tarafsızlıkla dinlendi. Fakat 1900 yılında çalınan bazı şarkılarından itibaren besteciye karşı dinleyicilerin husumeti başlamakta gecikmedi.

Schönberg'in çıraklık devrinin en önemli eseri 1899' da sekstet olarak tamamladığı ve 1917'de oda orkestrası için yeniden tanzim edeceği "Verklaerte Nacht"tır. Wagner müziğinin tesiri açıkça görülen eserde öte yandan Viyana'ya has yumuşak ve ılık bir hava hakimdir.

1900 yılında Jens Peter Jacobsen'in bir şiir kitabı üzerine bestelemeğe başladığı Gurre-Lieder adlı eserin bestesinin büyük kısmını 1901 sonlarında tamamladı, fakat orkestrasyonu ve son bir defa gözden geçirilmesi on yıl sürecektir. Arada "Pelleas ve Melisande" adlı senfonik şiiri, "Re Minör Kuartet"i ve "Kammer-symphony"-yi tamamladı.

1901'de Alexander Zemlinsky'nin kızkardeşi Mathilde ile evlendi. Hemen sonra Berlin'e gitti ve orada bir kabare orkestrası idare etti. Richard Strauss'un tavsiyesi üzerine Stern konservatuarında öğretmenlik yapmaya başladığı zaman nihayet memnun kaldığı bir iş elde etmiş oldu.

1903 temmuzunda Viyana'ya döndü. Kendini besteciliğe ve öğretmenliğe hasretti. Bestelerinde günden güne daha şahsî ve daha cüretli oluyordu. Geleneksel armoni ve tonalite kaidelerini reddetmişti. Etrafında fikirlerine inanmış öğrenciler toplanıyordu. Alban Berg ve Anton Webern de bunlar arasındaydı. Viyana'nın büyük bestecisi ve orkestra şefi Gustav Mahler de kendisine yakınlık gösteriyordu.

1905'te Pellas ve Melisande'ın ilk çalınışını idare etti. Dinleyenler olsun, eleştirmeciler olsun bir anda bu müziğe düşmanlıklarını göstermekten çekinmediler. Bir eleştirmeci esere "elli dakikalık yanlış nota yığını" hükmünü yapıştırdı.

Re Minör Kuartet'in ilk çalındığı 15 şubat 1908 günü konser salonunda Schönberg'e karşı âdeta bir isyan havası esti.

Schönberg müzik sanatı üzerinde düşüncelerini ortaya koymak üzere 1911'de "Armoni Kitabı" adında bir kitap yayınlamış, 1922 ve 1948'de bu kitapta iki defa düzeltmeler ve tamamlamalar yapmıştır.

Soprano ve orkestra için bestelenen "Pierrot Lunaire" ilk olarak 15 ekim 1912'de Berlin'de çalındı. Dinleyicilerin birbirine girdiği, bir kadının bayıldığı bu konserde dayak yiyen bir dinleyici başka bir dinleyici aleyhine mahkemeye başvurmuştur. Senelerce sonra bu dâvanın sürüp giden celselerinden birinde şahitlik eden bir doktor: "Konserdeki müzik o derece sinir bozucu idi ki..." diye ifade veriyordu.

Dinleyicilerin husumeti karşısında da olsa, her şeye rağmen, Schönberg'in müziği ve fikirleri yavaş yavaş kendine bir yol açıyordu.

"Gurre-Lieder" 23 şubat 1913'te ilk olarak Viyana'da çalındığı zaman dinleyiciler üzerinde derin bir tesir yaptı. Halk eserin sonunu ayakta dinledi ve sonra uzun uzun alkışladı. Besteciyi sahnede görmek isteyenler alkışlarına devam ederlerken Schönberg acele ile salonu terketmişti. Durumunu şöyle açıklıyordu: "Bu gece alkış tutan bu dinleyiciler yıllarca beni tanımayı reddetmişlerdir. Şimdi beni takdir ettiler diye neden teşekkür borçlu olayım."

Bu eserin başarısı Schönberg'in mücadelesini artık

tamamen kazandığına delâlet etmekten uzaktı. Bir ay sonra "Kammarsymphony"nin çalınması konser salonunda gene bir protesto havası estirdi.

Schönberg Birinci Dünya Savaşında Avusturya ordusuna hizmet etti. "Dodekafoni" yani "on iki ses tekniği" denecek olan sistem üzerindeki çalışmalara bu yıllarda başladı. 1915'ten 1923'e kadar sustu ve zihnini yeni tekniğiyle meşgul etti. On iki ses tekniğinin esaslarını koyduktan sonra bu teknikle meydana getirdiği eserler daha önceki bestelerinin davet ettiğinden daha da şiddetli muhalefetle karşılandı.

Savaştan sonra zamanını Berlin ve Viyana arasında taksim eyledi. Berlin Güzel Sanatlar Akademisine kompozisyon profesörü tayin edildi. Konser salonlarından, toplantılardan ve eleştirmecilerden günden güne daha ziyade uzaklaştı; arkadaşlarından ve öğrencilerinden mürekkep sıcak bir çevre içinde yaşamaya başladı. Viyana'da özel bir dernek kurdu. Derneğin, ancak müziğine yakınlık gösteren eleştirmecilerin girebildiği salonunda, kendisinin ve öğrencilerinin eserleri rahatça çalındı.

Almanya'da Nazi hükümetinin iktidara geçmesi üzerine Avrupa'dan ayrılma kararı verdi. Daha önceleri musevi dininden hıristiyanlığa geçmişti; 24 temmuz 1933'te bir Paris havrasında tekrar musevi dinine döndü.

1933 yılı sonlarında Birleşik Amerika'ya gitti. Önce Boston müzik okulunda, sonra Güney Kaliforniya ve daha sonra da Kaliforniya Üniversitelerinde profesörlük yaptı. Yetmiş yaşında profesörlükten ayrıldı, fakat ölümünden bir ay öncesine kadar özel dersler vermeğe devam etti.

11 nisan 1941'de Amerikan uyruğuna girmişti.

En iddialı eserlerinden bazılarını Birleşik Amerika'da bestelemiştir: "Dört numaralı Yaylı Sazlar Kuarteti",

iki konçerto, "Orkestra için tema ve varyasyonlar", "Napoleon'a Kaside", "Varşova'da sağ kalan biri" adlı eserleri bunlar arasındadır.

Schönberg'in eserleri Birleşik Amerika'da ilgi ile dinlenmiştir. Avrupa'da 1910, 1920 yıllarında raslanan şiddetli dinleyici tepkileri geçmişti. Fakat geçmişe ait mücadeleleri bestecinin hareketlerine sonuna kadar tesir yapmağa devam etmiştir. Yetmiş ve yetmiş beşinci doğum yıldönümlerinde çalınan eserlerine gösterilen ilgiye rağmen.

Schönberg 13 temmuz 1951'de Kaliforniya'daki evinde ölmüştür. Yetmiş yedi yıllık hayatının sonunda yeter derecede anlaşılmamış ve takdir edilmemiş bir besteci olduğu şeklindeki kanaatini değiştirmiş değildi.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Verklarte nacht (yaylı sazlar orkestrası için), orkestra için temler ve varyasyonlar. *Başkaca:* Die Glückliche Hands, müzikli dram, Erwantung-monodrama, Pierrot lunaire, Gurre-Lieder, Varşova'da Sağ Kalan Adam (erkek korosu, orkestra için söz), Kammersymphonie, orkestra için beş parça, yaylı sazlar ve orkestra için kuartet, piyano konçertosu, Napolion'a ode, 4 yaylı sazlar kuarteti.

MAURICE RAVEL

(1875 - 1937)



"Ben kelimenin tam mânasiyle bir "modern besteci" değilim. Müziğim devrimci olmaktan uzak ve olsa olsa evrimcidir. Her ne kadar müzikteki yeni fikirlere düşüncem açıksa da yerleşmiş armoni ve beste kurallarını söküp atmaya hiç kalkışmadım. Aksine, esinlenmek için her zaman eski ustalara yöneldim. (Mozart'ı daima incelerim.) Müziğim çokluk gelenekler üstüne kurulmuştur ve geçmişin bir sonucudur.

"Bana öyle gelir ki, bir bestecinin duyduğunu zamanında beste üslûplarına bakmaksızın kâğıda geçirmesi temenniye değer ve büyük müzik daima yürekten çıkmalıdır. Yalnız teknik ve akılla yaratılmış müzik, üzerine yazıldığı kâğıt kadar bile değerli değildir.

"... Müzik bence, önce duyguya sonra fikre dayanmalıdır. Benim beste yaparken genç ve pek ilginç bazı bestecilerin baştan başa yeni üslûplarının etkisinde kalmamamın sebebi budur. Kabul ederim ki onların müziklerinin çekiciliği, canlılığı ve hatırı sayılır derecede öz-

günlüğü vardır. Fakat bu müziğin yüreği ve duygusu yoktur. Bu müziği aklımızla karşılıyoruz, duygularımızla değil.

"... Modern müzik bir beyin işi olduktan başka çoğu zaman çirkindir de. Oysa müzik, bunda direniyorum, her şeye rağmen, güzel olmalıdır. Bana, çirkin bir çağa hitap ettiği için zamanımızın müziği çirkin olmalıdır diyen bestecilerin ne demek istediklerini de anlamıyorum."

Bunlar Maurice Ravel'in müzik sanatına hangi açıdan baktığını belirten bazı fikirleri.

★

Maurice Ravel, 7 mart 1875'te Fransa'nın İspanya sınırı yakınındaki Basque bölgesinin Ciboure şehrinde doğmuştur. Birkaç aylıkken Paris'e gelmiştir. Yedi yaşında kendisine bir piyano öğretmeni tutulmuşsa da küçük Ravel müzikle fazla ilgilenmemiştir. On iki yaşında müziğe ilgisi artmış, 1889'da Paris Konservatuarına girmiştir. Konservatuarda on beş yıl kalmıştır. Parlak bir öğrenci olarak müzik üzerine klasik bilgileri edinirken daha konservatuardaki ilk yıllarında Eric Satie'yi tanımış ve onun fikirlerinden derin izlenimler almıştır. İlk besteleri olan iki şarkısı ve piyano için "Sérénade Grotesque"i üstünde Satie'nin etkisi açıktır, 1898'de Gabriel Fauré'nin sınıfına girmiştir.

Ravel, Konservatuarda başarılı bir öğrenci olduğu ve yaratıcılığını erkenden ortaya koyduğu halde, dört defa katıldığı "Roma Ödülü" yarışmalarının hiçbirinde birinci gelememiştir. Yarışmaya sonuncu katılışı 1905 yılında olmuş, birkaç başarılı eser besteliyerek yeteneğini ispat etmiş bir besteciye bu ödülün kazandırılmaması büyük yankılar yapmış, bu hava içinde Konservatuar Müdürü Théodore Dubois istifa zorunda kalmıştır.

1899'da değerli eserlerinden ilkini, "Pavane pour une Infante défunte"ü bestelemiştir. 1902'de çalınan bu bestesiyle Ravel yaratıcı hayatının ilk çağını, çıraklık çağını, kapatıyordu. Bu eser olsun, dinleyicilere beraber sunulan "Jeu d'eau" olsun iyi karşılanmıştır. Fakat Ravel ilk zaferini "Fa majör kuartet"le ve 1904 yılında kazanmıştır. Bu vesile ile ilk defa olarak eleştirmeciler arasında Ravel'in bir eserine "şaheser" sözünü lâyık görenler çıkmıştır.

1907 yılı ocağında "Histoires Naturelles" adlı bestesinin çalınması büyük bir fırtına yaratmıştır. Eleştirmeci Pierre Lalo, Ravel'in eserinin Debussy'den aşırılmış olduğunu iddia etmiş, başka eleştirmeciler de bu iddiaya katılmışlardır. Bir taraftan da Ravel'i savunanlar çıkmış ortaya, tartışma uzamıştır. Ravel'i savunanlar Debussy'nin etkisini kabul etmişler, fakat aradaki farkları belirtmişler, ortada ne aşırma ne de taklit bulunmadığını yazmışlardır. Çevresindeki bu tartışmalardan Ravel, ünü artmış olarak çıkmış, eserlerinin ilk çalınışları Paris'in büyük olayları arasına girmeğe başlamıştır.

Aynı yıl "Rapsodie Espagnole" ve "L'Heure Espagnole"u, bir yıl sonra "Ma Mère l'Oye" ve "Gaspard de la Nuit" adlı değerli eserlerini vermiştir. 1911'de "Valses Nobles et Sentimentales"i tamamlamış, 1912'de "Daphnis et Chloé" adlı bale eseri sahneye konmuştur.

Yapısı askerliğe elverişli olmadığı halde, kendi sürekli ısrarları sonunda Birinci Dünya Savaşına katılmış, cephede sıhhati bozularak Paris'e dönmüştür.

Savaştan sonra, Ile-de-France'da bir villa satın almış, geri kalan ömrünü "Belvedere" adlı bir villadan yarı inziva içinde beste yaparak geçirmiştir. "La Valse" ve

"L'Enfant et les Sortièges" burada hazırladığı eserler arasındadır.

1928 yıl başlarında Birleşik Amerika'da bir konser gezisi yapmış ve her gittiği şehirde, konserleri dinleyicilerin şiddetli alkışlariyle karşılanmıştır. Bu gezi sırasında George Gershwin'le tanışmış ve onun, kendi eserlerini piyanoda çalmasını hazla dinlemiştir.

Aynı yılın sonlarında balerin İda Rubinstein için "Bolero"yu bestelemiştir. Bolero, kasım 1928'de İda Rubinstein tarafından Paris'te seyircilere sunulmuş ve büyük başarı sağlamıştır. Bir yıl sonra Toscanini'nin yöneticiliğinde ve bir orkestra eseri olarak New York'ta çalındığı zaman ise bütün Amerika'da geniş yankılar yapmıştır. (Ravel bu eseri için "on yedi dakikalık müziksiz orkestra" derdi).

Ravel'in son önemli eserleri 1931'de tamamlanan ve biri yalnız sol el için bestelenen iki piyano konçertosudur. Son bestesi de insan sesi ve piyano için "Don Quichotte à Dulcinée" adlı üç parçalık bir şarkı takımıdır.

Ravel 1932 yılında Paris'te bir otomobil kazası geçirmiştir. Yarası önce önemsiz sanılmış fakat birkaç ay sonra ortaya tehlikeli belirtiler çıkmıştır. 1935'de İspanya ve Fas'a yaptığı yeni gezi sıhhatine iyi gelmişse de Paris'e dönüşünde gene sıhhati bozulmuştur.

Maurice Ravel bir beyin ameliyatından dokuz gün sonra 28 aralık 1937'de ölmüştür.

★

Maurice Ravel'in hayatının her yönüne düzen ve kesinlik hakimdi; giyinişinden bestelerinin en ince ayrıntılarına kadar. Bunun tek istisnası, denebilir ki, zaman konusuydu. Gecikmeden, hem de iki saat, üç saat gecikmeden bir yere yetişmesi az raslanan olaylardandı.

Hayatı renksiz geçmiştir. Mütevazı ve ihtirassız bir insandı. Müzik konusunda bile şiddetli arzuları olmamıştır. Eserlerini bir ağacın meyva vermesi gibi doğallıkla vermiştir. Kendisini öne sürmekten daima kaçınmış, başarıya ve paraya kayıtsız kalmıştır.

Monfordt l'Amaury'deki villasını satın aldıktan sonra bütün dikkatini onun üzerinde toplamıştır. Villasını ziyaretçilere gezdirmekten büyük haz duyardı. Çağının ileri gelen müzikçileri bir fırsatını bulunca villaya uğrarlardı.

Ravel - Debussy gibi - kedileri çok severdi. Villasındaki Siyam kedilerinin üzerine titrer, mektuplarında arkadaşlarına onların sıhhatleri hakkında muntazam bilgi verirdi. Kedileriyle seslerini taklit ederek ciddi ciddi konuşmağa çalıştığı olurdu. Ravel bir bestesinde kedilerin seslerini müzik araçlarına da başarıyla taklit ettirmişti.

Fıkra anlatmakta ve taklit yapmakta ustaydı. Yalnız kedilerin değil, kuşların ve diğer bazı hayvanların da seslerini başarıyla taklit ederdi.

Ravel'in yılların geçişiyle kaybolmayan ve değişmeyen bir çocukluk hali vardı, çocuklara has masum bir muziplik merakı vardır. Altmış iki yıllık hayatı devamınca bir çocuk kadar temiz kalan Ravel, çocuk sahibi arkadaşlarının evine oyuncaklar götürerek gider, altı-yedi yaşındaki çocukların bu oyuncaklarla oynamalarına katılırdı. Ve çocuklar ona âdeta kendilerinden biriymiş gibi bakarlardı.

Ravel özel hayatındaki bu sadelik havasına karşı sanatında son derece ciddiydi.

★

Maurice Ravel, Claude Debussy'nin hakim olduğu

bir çevrede kendine yol açmak zorundaydı. Bunu kararsız denemeler içinde bocalamadan başardı.

Ravel'le on iki yaş büyüğü Debussy'nin sanatları arasında yakınlıklar çoktur. Ama ayrılıklar benzerliklerden daha derindir. Ravel için bazı yazarlar post-empresyonist deyimini kullanırlar.

Debussy'nin Ravel için bir etki kaynağı olmasını doğal saymak yerindedir. Yirminci yüzyılın başlarında yetişen bir Fransız bestecisi için Debussy'nin müziğinden etkilenmemek çok güçtü. Ne var ki Ravel üzerinde başka etkiler de vardır: İspanya müziğinin, Eric Satie'nin ve Viyana valslerinin etkileri. Ancak bunlar besteciyi kendi yoluna ulaştıran hareket noktaları gibi kalmıştır.

Müzik eleştirmecisi Jean Marnold Ravel'le Debussy'nin sanatları arasındaki ilgiyi Mozart'la Gluck ve Beethoven'le Mozart arasındaki devama benzetmiştir.

Ravel'in eserlerinde belli başlı şu unsurlar farkedilir: İspanya müziği, hiciv havası, vals müziği, çocuklarla ve hayvanlarla ilgili çizgiler ve empresyonist hava.

Olağanüstü bir beste tekniğine, yeteneklerini düzen içinde kullanma alışkanlığına sahip olan Ravel, bu unsurlardan hangisi üstünde kurmuşsa kendine has, yarı ışıklı yarı gölgeli, zarif ve tenazurlu eserler çıkarmıştır ortaya.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Alborada del graciosu, Daphnis ve Chloé Vals, Bolero, Sol el konçertosu, sol majör piyano konçertosu. *Piyano müziği:* Ölmüş bir İnfante için Pavane, Su Oyunları, Asil ve Santimantal Valsler, Couperin'in Mezarı. *Başkaca:* İspanyol Saati, 1 perdelik opera, Çocuk ve Büyücü operası Daphnis ve Chloé balesi, keman ve orkestra için çigan, fa majör kuartet, Harp ve yaylı sazlar kuarteti, flüt ve klârnet için entrodüksiyon ve allegro, Aynalar, Sonatina, Gaspard de la Nuit.

MANUEL DE FALLA

(1876 - 1946)



Büyük müzik eserleri yaratamayıp başkalarına ilham kaynağı olan bir çok besteciler vardır. Bunlar ya tarih kitaplarında adları anılarak ya da meraklı öğrencilerce hatırlanırlar. Böyle bestecilerden biri de İspanyol halk müziğinin araştırmalarıyla uğraşan İspanyol bestecisi Felipe Pedrell'di (1840 - 1922). Pedrell'in beğendiği bütün operaları, orkestra, koro ve kilise müziklerini içine alan bir kütüphanesi vardı. Pedrell'in en önemli eserleri kompozisyonları değil kompozitörleriydi. Isaac Albéniz'in (1860-1909) ilk büyük İspanyol millî bestecisi olmasına sebep Pedrell'di. Manuel de Falla, Pedrell'in yüzünden hem konser piyanisti hem de İspanyol bestecilerinin en büyüğü olmuştur.

Falla'nın, Pedrell'in tesirinde kalışını iki çocukluk hâtırası iyice açıklamaktadır. Birincisi, Falla 10 yaşındayken olmuştu. Sevilla'yı ziyaretinde dinî bir törene şahit oldu. Gözlerini yaşlar içinde bırakıp zihninde silinmez bir hatıra halinde yaşayan bu törenin ihtişam ve büyüklüğü, onda ilk olarak memleketiyle övünme duygusunu

yarattı. İkinci hâtıra müziğe aitti. Sevilla'yı ziyaretinden az sonra Falla ilk olarak bir orkestra konseri dinledi. Bu olay Cadiz'de oldu; programda, Beethoven'in bir senfonisi de vardı. Falla, sonra müzik hayatının, bu senfoniyi duymasıyla başladığını söylemiştir.

Küçük yaşından beri müzik dersleri alıyordu. Ailesi, Cadiz'in en kültürlülerinden biriydi, annesi de mükemmel bir piyanistti. Ona, ilk derslerini veren annesi oldu. Sonra piyano çalışmalarına Elois Galluzo, armoni ve teori derslerine de Alejandro Odero, Enrigue Broca'yla devam etti. Daha çocukken annesiyle beraber Cadiz'deki San Francesco Kilisesinde Haydn'ın "İsa'nın Son Yedi Sözü" adlı eserini dört elle çalıyorlardı. (Haydn bunu Cadiz kiliseleri için yazmıştı). Evinde daima oda müziği konserleri veren Don Salvador Viniegra adlı müziksever büyük bir kişizadenin evinde ilk besteleme teşebbüslerine girişti.

Falla'nın müzik kabiliyeti belliydi. Madrid Konservatuvarında okuması için oraya gönderildi. Falla'nın kabiliyeti oradaki piyano öğretmeni Jose Trago'ya öyle tesir etmişti ki onu, virtüoz olmak gayesiyle, piyano çalışmalarına devam etmeye zorladı. Falla, Konservatuvarda piyanodan iki ödül kazanınca öğretmeninin arzusu gerçek olmağa başladı. Falla, sonraları daha kuvvetli bir etki altında kaldı. Bu kompozisyon öğretmeni Pedrell'dir. Pedrell, o zamanlar altmış yaşlarındaydı. Hâlâ İspanyol kilise ve halk müziği araştırmalarını tamamlamakla meşguldü. Pedrell, İspanyol millî müziğiyle ilgilendiğinden bütün İsponyal bestecilerinin, İspanyol halk şarkılarıyla danslarını kullanmalarını isterdi.

Falla'nın inkâr edilmez istidadını farkeden Pedrell, onu, eser yazmaya teşvik etti ve içinde millî duyguların uyanmasına sebep oldu. Pedrell'in tesiri büyüktü. Falla'-

nın daha sonraları itiraf ettiğine göre "Sanat hayatımı, benim üzerimde kuvvetle çalışan ve bana ders veren Pedrell'e borçluyum." Falla, Pedrell'in yüzünden virtüozluğu bırakıp besteci oldu. Gene Pedrell'den dolayı Falla, kendini İspanyol müziğine vermiştir. 1905'de piyanoda Ortis y Cusso gibi önemli bir armağan elde etmesi, onu gayesinden uzaklaştırmamıştı.

Gayesi besteci olmaktı. Bu alandaki gerekli her şeyi öğrenmek istediğinden, yeni müziğin yayılıp çalındığı Paris'e gidecekti. Böyle bir seyahat için para kazanmağa başladı. Fakat bu kısa seyahat çıkmaza girdi: başarısızlığa uğrayan halk opereti Zarzuelas ile oynanamıyan daha birçok operetler yazdı. Konserlerde oda müziği gruplarıyla piyano çalarak, ders vererek, yani zor bir tarzda para kazanması gerekiyordu. Aynı zamanda eser yazmağa devam ediyordu: Bu seferki ciddi müzikti. Konusu, arkadaşı Carlos Fernandez Shaw'a ait olan La Vida Breve adlı bir İspanyol operası yazdı. İlk defa olarak gerçek İspanyol müziği üzerinde çalışmalarına başladı. Madrid'de 1905'de Güzel Sanatlar Akademisi tarafından idare edilen bir millî operayla müsabakaya girdi ve birinciliği kazandı.

Bu sefer, Paris'e bir haftalık seyahat için yeter derecede para biriktirmişti. 1907'de İspanya'dan ayrıldı. Paris'te yedi gün değil yedi yıl kaldı. Genç besteciye göde 1907'nin Paris'i dünyanın en heyecanlı şehriydi. 1900 de Charpentier'nin Louise ve 1902'de Debussy'nin Pelléas'la Mélisande operalarıyla opera sahasında yenilik gösteren bir şehirdi. Debussy yeni müziğin önderiydi. Paris Konservatuvarının müdürü Gabriel Fauré, başarısının doruğundaydı. Burada heyecan yaratan besteciler arasında otuz yedi yaşındaki Florent Schmitt, otuz sekiz yaşındaki Albert Roussel ve en önemlileri otuz iki yaşındaki

Maurice Ravel bulunuyordu. Böyle bestecilerin arasında kendini göstermek, zamanın müzik konserlerine dahil olabilmek, müzikte olduğu kadar sanatın son fikirleriyle temas edebilmek genç bir müzikçi için çok zordu.

Paris'te geçen yedi yıl süresince Falla çok az eser yarattı. İspanyol parçaları, 1908'de (piyano için dört parça); 1909'da Théophile Gautier'nin şiirleri üzerine beste lediği üç melodisi; **Noches en los Jardines de Espana** (İspanyol Bahçelerinde Geceler) den parçalar. Müzik tecrübelerini geliştirmek, etrafındakilerin yaptıklarını tetkik etmekle meşguldü.

Bu, genç Falla için teşvik edici bir devirdi. Bir yandan fazla uğraştırıcıydı çünkü fakir olduğundan günlük yemeklerini bile yiyemiyordu. Arkadaşlarının bütün yaptığı, ona yardım etmekti. Bir gün piyanist Ricardo Vines, ona öğretmen arayan zengin bir genç piyano öğrencisinin ismini ve adresini verdi. Ücret dolgundu. Vakit kaybetmemek için hemen yola çıktı. Fakat çamaşırcısının dükkânı bu öğrencinin evinin civarında olduğundan kirli elbise bohçasını da beraberinde götürdü. Falla, dükkâna vardığında çamaşırcının öğle yemeğine gittiğini öğrendi. İster istemez koltuğunun altında kirli bohçası olduğu halde öğrencisinin ziyaretine gitti. Hizmetçi kadın kapıyı açıp bohçayı görünce Falla'yı dükkâncı sandı ve ön kapıdan geldiği için azarladı. Aynı sebepten kendisini evin hanımı da paylayınca Falla öyle incindi ki gerekli açıklamayı yapmanın mümkün olmadığını gördü. Kişiliğini meydana çıkartmaktansa böyle kazançlı bir işi kaybetmeyi uygun buldu, oradan kaçtı.

Yavaş yavaş - diğer çağdaşlarından daha yavaş olarak - müziği duyulmağa başladı. Piyano için bestelediği 41 İspanyol parçası, 1908'de Paris'te Millî Cemiyetin konserinde Ricardo Vines tarafından çalındı. Üç yıl sonra

Londra'da Falla bu parçaları çaldı. 1 nisan 1913'de La Vida Breve adlı operası Nis'teki Casino'da oynandı. O derece başarı sağladı ki birkaç ay sonra Paris'teki Opera Komik'te çalındı.

Birinci Dünya Savaşının patlamasından birkaç ay önce Falla vatanına dönmeğe karar verdi. Şimdi muhtaç olduğu kuvveti ve ilhamı ancak İspanya ona verebilirdi. İspanya'ya dönüşü onu tekrardan canlandırdı. İlk iki büyük eserini yaratmasına sebep oldu. 1915'de başladığı "İspanyol Bahçelerinde Geceler"in ve Madrid'de 15 nisan 1915'de Teatro del Lora'da prömiyeri yapılan **El Amor Brujo** (Büyülü Aşk) adlı bestesinin orkestra notalarını 1915'de tamamladı. Bu iki eser, yaşayan İspanyol kompozitörleri içinde onun en öne geçmesini sağladı. Birkaç yıl içinde büyük eserler vererek mevkiini sağlamlaştırdı. Serge Giaghilew'in teklifi üzerine 1919'da yazdığı ve gene 23 haziran 1919'da görülmemiş bir başarıyla Rus Balesi tarafından Londra'da takdim edilen "Üç Köşeli Şapka" balesi; Don Kişot dekorları üzerine kurulan, 1922'de tamamlanan, bir yıl sonra Paris'te ilk defa takdim edilen "El Retablo de Maese Pedro" adında küçük kukla operası; 1925'de klâvsen çalan Wanda Landowski için yazdığı ve bu kadın tarafından ilk defa Barcelona'da 1926 kasımında çalınan klâvsen, flüt, obua, klârnet ve çello için konçerto.

1922'de Falla, Grenada'ya gitti. Bundan sonra 17 yıl Alhamra'nın gölgeliğinde küçük bir evde yaşadı. Mevkiden, mal mülkten ve servetten nefret etmiş basit bir kimseydi. Sakin ve elini eteğini her şeyden çekmiş olarak yaşamağa başladı.

Hayatının son on yılını hastalıkla geçirdi. Hattâ bundan önce merak hastalığı gelmişti. Gündönümü zamanlarının sıhhati için fena olduğunu ısrarla söylerdi.

Dolunayın zararlı olduğuna inanırdı. Dolunay zamanı, martta veya eylülde kimseyi kabul etmezdi.

Dindar adamdı. Bu sebeple İspanyol iç savaşında Franco kuvvetlerinin tarafını tuttu. Milliyetçilerin, kıralığın devrilmesinden beri memlekette yayılan dinsizliğe mani olacaklarına inanmıştı. Franco rejimiyle hayal kırıklığı başladı. 1939'da Franco'nun İspanyol Cumhurbaşkanı seçilmesinden bir yıl sonra İspanya'yı bütün bütün terketmeğe karar verdi. Sıhhî durumunu o kadar iyi biliyordu ki tekrar anayurduna dönmesinin mümkün olmadığını anlamıştı. Güney Amerika'da birkaç konser verdi, sonra Arjantin'de Cordoba yakınında Alta Garcia'da yerleşti. 14 kasım 1946'da orada öldü. Hayatının son 20 yılı kompozisyon üzerine çalışmakla geçti. Bu devresini, o hayatının en yüksek başarısı sayar. **La Atlantida** adlı eserinin orkestra, koro ve sesler için olan kısımlarını meydana getirdi. Öldüğü zaman eser daha tamamlanmamıştı.

Pedrell'in, Falla'ya İspanyol halk ve kilise müziğini tanıtmasiyle, Falla, yolunu bulmuş oldu: Flamengo havalarının oynak ve Doğulu melodisi; İspanyol dansının değişmeyen daima canlı ritimleri; İspanyol kilisesine ait dinî şarkıların örnek temaları.

Pedrell kadar Falla'ya tesir eden ikinci şey: Debussy'nin arkadaşlığı ve müziğidir. Debussy'nin olgunlaşmış armoni düşünüşü, fazla hassasiyeti, ince enstrümantal renkleri, Falla'nın stilinin kalıplaşmasına yardım etmişti. Debussy başka bir yoldan da Falla'ya tesir etmişti: kendi İspanyol müziğiyle. Çok gariptir ki Debussy İspanya'da yaşamadığı, bu memleketin kendisi ve folkloru hakkında ancak üstünkörü bir şeyler bildiği halde Falla'nın millî sanatına güzel bir örnek olan birçok müzik parçaları yazmıştı. "**İberia**", "**Soiré dans Grenade**" ve "**La Puerta**

del Vino" gibi piyano prelüdleri Falla'nın İspanyol millî müziğini yeni bir şekilde görmesini sağladı. Epey zaman bu eserleri tetkik etti. Melodi armoni ve ritim incelikleri için Andaluz müziğini taklide çalıştı. Debussy, İspanyol müziğinin sözlerinin değil ruhunun önemli olduğunu açıklamıştı. Falla'nın müziğinde ifade edilen, halk müziğinin söz inceliklerinden çok İspanyol ruhudur.

İspanyol hayatının üstünkörü görünüşlerinden çok, İspanyol halkının ruhunu besteleyerek mistik bir hal aldı. Bir Fransız yazarına şöyle demişti: "En önemli noktalar halkın kendisindedir. Gerçek halk melodilerini almağı sevmem; sesleri ve ritimleri tetkik etmeli, dış görünüşe kapılmamalı, öze varmalıdır. Karikatür yapmamak için derinlere dalmalıdır. İspanya'da her din kendi öz müziğine sahiptir.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: El Amor Brujo bale süiti, İspanyol Bahçelerinde Geceler, 1 No. lı İspanya dansı, klâvsen, flüt, obua, klârnet ve viyolonsel konçertosu.

BELA BARTOK

(1881 - 1945)



Bartok, Macaristan'da yaşadığı sıralarda, kendisiyle mülâkat yapan bir gazeteciye dünyaya iki kere geldiğini söylemişti.

İkinci doğuşu ender karşılaşılan şartlar altında olmuştu. Bela'nın apartmanında bir kız çalışmaktaydı. Bu, Bartok'un dairesini temizlerken daima şarkı söylerdi. Kızın şarkısı alışılmamış bir tarzda gelişmesi ve egzotik melodisiyle Bartok'u büyülemişti. Şimdiye kadar buna benzer bir melodi duymamıştı. Hizmetçi kız, melodinin nereden geldiğini, onu kimin yazdığını Bartok'a anlatamamıştı. Bütün bildiği, bu şarkıyı, kendisine annesinin öğretmiş olduğuydu. Bu, çocukluğunu geçirdiği bölgede ün salmış bir besteydi. Orada bunun gibi birçok melodiler herkesin ağzındaydı.

Bartok yalnız bu kızın çocukluğunun geçtiği yeri değil, Macaristan'ın her yerini gezip görmek hevesine kapıldı. Gezdiği her köşede, dinlediği şarkılar, seyrettiği danslar üzerinde incelemeler yapacaktı.

Parasının tükenmesi dolayısiyle sona eren ilk seya-

hatinde yeni bir kıta keşfettiğine inandı. Burası, sadece dünyanın öbür bölgelerinden farklı, hattâ sivrilmiş Macar müzikçilerince bile tanınmamış, gerçekten bir hazine olan şarkı ve dans yuvasıydı. Bartok bu musikiyi açıklamak için bütün varlığıyla çalışmağa başladı. Sekiz yıl içinde (bazan Zoltan Kodaly ile beraber) Macaristan'a Romanya'ya ve Slovakya'ya birçok seyahatler yaptı. Duyduğu bütün şarkıları kâh notaya kâh plâğa aldı. Yerli Macar müziği olarak düşünülecek tarzdan ayrı bir karakter ve üslûp taşıyan Macar halk müziğini büyük bir kütüphanede topladı, meşhur etti. O zamandan beri dış dünya his dolu Macar halkının hakiki müziğine de kıvrak Çigan melodileri kadar saygı gösterir. Brahms, ünlü danslarını yazdığı zaman böyle düşünmüştü, Liszt de herkesçe sevilen rapsodilerini bestelediğinde aynı hissi duymuştu. Fakat Bartok'un keşfettiği müzik, üslûp ve teknik bakımından farklıydı. Melodi sertti. Ritimler usule aykırıydı, tonalite ise kilise usullerini aksettiriyordu: Vahşi bir müzik. Pek ateşli, kuvvetli, canlı. Onun gibisine hiçbir yerde raslanmaz.

Bartok şöyle demektedir: "Gerçek Macar köy müziği her şeydi ama o zamanlar daha tanınmamıştı. Onun en değerli kısmını meydana getiren en eski Macar köylü melodilerindeki madde nihayet keşfedildi ve bu Macar sanatının rönesansının temeli olarak kabul edildi."

1905'den yani bu yeni halk müziği doğduktan sonra Bartok, kısa zamanda farklı bir karaktere büründü. Bu sebepten kendini o zaman yeniden doğmuş sayıyor.

Gerçek doğuşu ise, Macar, Romen ve Slav elemanlarının bir araya geldiği Transilvanya'da 1881'dedir. Babası Ziraat Okulunun direktörü, aynı zamanda iyi bir amatör müzikçiydi. Ailenin bakımını annesi üzerine aldı. Çocukları yalnız korumakla kalmayıp tahsil de ettirdi. Bar-

tok'un ilk piyano hocası annesiydi. Annesi onda büyük bir istidat görüyordu. Dokuz yaşında bir çocukken ilk piyano parçasını yazdı. On yaşında da piyanist olarak sahneye çıktı.

Annesi, 1893'de, oğlunun istidadını geliştirmek için Pressburg'da (şimdiki Bratislava, Çekoslovakya) öğretmenlik aldı. Orada Laszlo Erkel, Bartok'a piyano dersleri verdi, Brahms'ın taklidi olan yaratıcı teşebbüsleri için ona kuvvet verdi. 1899'dan 1903'e kadar Budapeşte'de Liszt Akademisinde Thoman ve Koessler ile çalıştı. Öğrencilik eserleri arasında en kuvvetlisi 1903'de Manchester'de, Hans Richter idaresindeki Hallé Orkestrasının çaldığı senfoni Kossuth'dur. Sanat ateşini millî musikide bulmuştu; bu gayesine erişmek için bazı çareler aramalıydı. Macar halk müziğini 1905 - 1913 yılları arasında keşfettiği zaman arzusuna kavuşmuş oldu. Bu arada 1903'de Akademiyi bıraktıktan sonra piyano çalarak, ders vererek müzik toplantıları tertip ederek hayatını kazanmağa başladı; 1907'de Liszt Akademisine piyano profesörü oldu.

1927'de ilk defa Amerika'ya gitti; seyahati Baldwin Piyano Ortaklığı tarafından hazırlanmıştı. Her gittiği yerde saygı ile selâmlanıyordu. Eleştirmeciler onun Macar kompozitörleri arasında en üstün değeri taşıdığını kabul etmişlerdi; müzikçiler müzik folkloruna yaptığı büyük yardım karşısında saygı duydular; Bartok'un birkaç ateşli hayranı onun neslimizin en gerçek, en güçlü bestecilerinden biri olduğu düşüncesinde ısrar etmişti. Fakat konser salonunun müşterileri ona karşı soğuk davrandılar, böylece Bartok'un eserleri de seyrek çalındı.

Hayatının son yılları New York'ta yoksulluk içinde geçti. Sanatçılar ve idareciler arasında ancak bir iki kişi onunla ilgilendi. Bunlar dışında Serge Koussevitzky de

kendisini hastanede ziyaret ederek Koussevitzky Kurulu adına yeni bir orkestra eseri yazmasını teklif etti. Bartok bu sıralarda çok hastaydı, üç yıldır ateşler içinde kıvranmaktaydı. Artık yalnızlık duygusu ile savaşamıyacak hale gelmişti. Çok çalışan, başarıların gerçek ölçüsünü bilen, ama birdenbire kendini müzik hareketlerinin dışında bulan bir kimsenin ıstırabı kolay kolay dinmez.

Büyük eserlerini bu kötü şartlar altında yazmak zorunda kaldı. Piyano ve orkestra için 3 No. lu konçertosu, keman ve orkestra için konçerto, bunların içinde en önemlisi Koussevitzky'nin sipariş ettiği orkestra için Konçertoydu. Bu müziğin içinde, Bartok sanki hayatının son yıllarında aklı kadar halleriyle de konuşuyormuş gibi, bir insanlık duygusu seziliyordu.

Bartok'un vücudu yavaş yavaş eriyordu. Sesi tamamiyle kaybolmuştu. Sık sık dayanılmaz ağrılar çekiyordu. Ölmek üzere olduğunu düşünmemeliydi, çünkü bu iki konçertoyu bitirmesi gerekiyordu.

Zamanın ilerlediğini o da anlıyordu. Yorgunluğunu yenmeğe, ağrılarına karşı koymağa çalışarak ateşler içinde eserlerine devam etti. Oğlu Peter, babasının yatağında oturuyordu. Babasının müziği yazabilmesi için kuvvet kazanması gerektiğini bildiğinden müsvedde kâğıdının üzerine gerekli teknik teferruatı oğlu işaretledi. Bütün korolar tek bir çizgi ile gösterilmişti. Silip tekrar yazmağa vakit yoktu, gerekli düzeltmeler orijinal üzerinde yapılmalıydı.

Piyano konçertosunun son 17 satırı hariç bütün ötekileri tamamladı. Ne yazık ki son eserini yazdığını biliyordu artık. Son birkaç satırın stenografik işaretlerinden sonra altına Macarca "Son" anlamına gelen "**Vege**"yi yazdı - müsveddelerine bu kelimeyi ilk defa koymuştu. - Konçertosu gibi hayatının da sonuna gelmişti.

Keman konçertosu hemen hemen tamamiyle stenografik işaretler ve sembollerle doludur. Bartok'un bu çalışması arkadaşı Tibor Serly'ye verilince, Tibor karşılaştığı güç problemleri şöyle açıklamıştır:

"Birincisi, müsveddenin şifresini çözmek. Bartok, krokilerini o sırada elinde bulunan tek ve yaprakları ayrı olan nota kâğıdına yazmış. Bazı yaprakların üzerinde başka krokiler göze çarpıyor. Sıralarına bakmadan aklına gelen her şeyi yazmış. Ne sayfalara numara koymuş, ne de muvmanların ayrımını göstermiş. İkinci güçlük, harmonileri ve öbür süsleri ancak en yakın arkadaşlarının anlayacağı tarzda stenografi ile belirtmişti. Neticede, Bartok'un "orkestrasyon oldukça bellidir" ifadesi hariç, âletler için gerekli hiçbir işaret yoktur. Bu kısım en az zor olanıdır.

Eğer bu son iki konçertosunu sahnede çalınırken dinleseydi, eskiden kendisini beğenmiyenlerin şimdi onu alkışladıklarını görecekti. Orkestra için yazdığı konçertosu, 1 kasım 1944'de Boston Senfoni Orkestrası tarafından ilk çalınışında çılgınca alkışlanmıştı.

26 eylül 1945'te New York'ta öldü. Ölümünden birkaç ay sonra, büyük eserlerinin 48'i çalındı. Bunların içinde son iki konçertosunun premiyerleri de vardı.

Bela Bartok kendi vatanlarının müziğinde bir millî sanat meydana getiren kompozitörlerdendi. Bu kompozitörler şunlardır: Rusya'da Musorgski ve Rimski-Korsakov, Bohemyalı Smetana, İspanya'da Albeniz ve Manuel de Falla, Romanya'da Georgeu Enescu.

Bartok şöyle demektedir: "Folklor müziği eski melodilerin ne başlangıcı ne de taklididir. Halk şarkılarını meydana getirmek, bu melodilerin içinde gizli bir hazine gibi yatan müzik ifadelerinin anlamını iyice hazmetme işidir. Bir kompozitör için en önemli iş bu müzik diline ha-

kim olup bunu kendi müzik düşünceleriymiş gibi gösterebilmektir."

Bartok nazari olarak konuşmamakta, kendinden bahsetmekteydi. Hayatı boyunca ne kopyeye ne de taklide başvurmuştur. Macar halk müziğinin esas hususiyetlerini o şekilde hazmetmiştir ki bunlar kendi müzik düşüncelerinin en çapraşık kısmı olmuştur. İlk romantik akışlardan ve Liszt ile Richard Strauss'a verdiği sözlerden vazgeçmişti. Üslûbu eskisine göre daha katı ve kişiseldir: ahenksiz, vahşi ritimli, derin, canlı. İlk iki yaylı sazlar kuarteti, ilk rapsodileri ve Allegro Barbaro ile Ayı Dansı yalnız ritim ve harmoni bakımından karışık değil, aynı zamanda dinlemesi ahenksizdir.

Macar halk dansının hususiyetlerini belirten ifadeler eserlerinin temelini meydana getirdi: kilise usullerine olan meyli, âni ve kaygan aksanlar, vahşi ritimler, serbest tonalite. Fakat bunlar sadece tuğlalar, harç ve taşlardır. Bartok bunlarla millî sanata bir anıt dikmeğe başlamıştı.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Orkestra için konçerto. *Oda müziği:* Altı yaylı kuartet. *Piyano müziği:* Mikrokosmos. *Başkacc:* Piyano ve orkestra için 3 konçerto; Orkestra ve keman için konçerto; Viyola ve Orkestra için konçerto; keman ve orkestra için iki rapsodi; yaylı sazlar için müzik; divertimento.

İGOR STRAVİNSKİ

(1882 -)



Müziğin kulağa ve ruha değil, doğrudan doğruya kafaya hitabetmesi gerektiğine inanan İgor Stravinski, Picasso, Gauguin ve Matisse'in resimde tuttukları yoldan yürümüştü. Stravinski, sanatıyla, fikirleriyle, hareketleriyle tam yirminci yüzyıl insanıdır. Fakat onun kazandığı şöhretin sadece bu yüzyıla bağlı kalacağını, ilerde kendisinin de unutulacağını iddia etmek hata olur. Stravinski, müziğe getirdiği yenilikler ve çok değişik bir tarzda yazdığı eserleriyle daha şimdiden ölümsüzler arasında yerini almıştır.

İgor Stravinski, 1882 yılında Leningrad'ın tenha köşelerinden birinde dünyaya gelmiştir. Bir opera sanatçısı olan babası, oğlunun müziği meslek edinmesini hiç istemiyordu. Ona zorla hukuk tahsili yaptırdı. Halbuki küçük Stravinski, babasının şarkılarını tekrar tekrar okuyarak ezberlemiş, çok sevdiği Çaykovski'yi kendine örnek tutarak günün birinde tanınmış bir müzikçi olmayı aklına koymuştu. Hukuk tahsilini tamamladıktan sonra da ken-

dini tamamiyle müziğe verebilmek için esas mesleğiyle ilgili bir işe girmekten çekindi. Artık iyi piyano da çalıyordu. Bestelediği eserlerin yekûnu epeyce kabarmıştı. Bir gün bunlardan birkaçını Rimski-Korsakov'a götürdü. Orkestrada sazların armonisine çok ehemmiyet veren besteci, bu genç müzik meraklısının hiçbir kaideye, hiçbir şeye uymayan eserlerinden pek hoşlanmamakla beraber Stravinski'nin şahsına karşı içinde bir sempati uyandığından ona orkestrasyon dersleri vermeyi teklif etti. Genç ve yaşlı besteci arasında sağlam bir dostluk kurulmuştu. Korsakov'un ölümü üzerine talebesi, bir cenaze marşı besteledi. Bu gayet ustaca işlenmiş tasvirî bir eserdi.

Yeni ritimler, yeni tonlar, yeni bir müzik anlayışıyla eserler yaratan bu genç istidat uzun zaman kenarda kalamazdı. Nitekim meşhur "Rus Bale"sinin direktörü Diaghilev, Stravinski'nin büyük işler başarabileceğini sezmişti. O tarihte müthiş rağbet gören balenin Stravinski müziği ile bir kat daha güzelleşeceğini düşündü. Ona heyecan yaratan, hareketli değişik bir müzik lâzımdı, bunu da ancak Stravinski gibi zihninde orijinal fikirler taşıyan bir besteci yapabilirdi. "Ateş Kuşu" isimli balenin müziğini hazırlaması için Stravinski ile anlaştı. Bu vahşi, tüyler ürpertici bir müzik olmalıydı. Genç besteci biraz düşündükten sonra teklifi kabul etti. İkinci bale "**Bahar âyini**" 28 mayıs 1913'de sahneye kondu. O güne kadar Stravinski'nin bir müzikçi olduğuna inananlar, bu eserden sonra kanaatlerini değiştirdiler. Bu bir müzik eserinden ayrı, bambaşka bir şeydi. Zaman zaman içine müzik de katılıyordu ama bu kadarı kâfi değildi.

O güne kadar kulak yoluyla zevkini tatmaya alıştıkları çeşitli müziğin yerine ne olduğu belirsiz, kime hitabettiği belirsiz birtakım sesler dinlemek Bach'a, Beethoven'e, Çaykovski'ye âşina müzikseverlerin hoşuna git-

memişti. Geçmişle hiçbir ilgisi bulunmayan Stravinski'nin tamamiyle maziye bağlı bir dinleyici kütlesi tarafından takdir edilmesi çok güç, hattâ imkânsızdı. Stravinski ne geçmişi ne de geleceği düşünüyordu. Onu ilgilendiren tek şey haldi. Müziğin zevk için değil düşünmek için dinlenmesini istiyordu. Onun nazarında müziğe tragedya kadar yakışan bir şey yoktu. Mademki yaşadığımız hayatın her saniyesi binbir ıstırap içinde geçiyordu, şu halde müzikte de bunları anlatmak lâzımdı.

"Müziksiz müzik" yaratıcısı İtalya'ya gidip sokak orkestralarının tekniğini inceledi. Bu arada Picasso ile tanışmış, ahbap olmuştu. Kübist besteci ile kübist ressam kısa zamanda can-ciğer dost oldular. İki sanatçının hemen anlaşıvermeleri gayet tabiî idi, çünkü ikisi de sanatta aynı yolu takibediyorlardı. Şekilden, şekilsizlik yoluyla şekle giriş: Bu onların sırlarını açıklayan tek kaidedir. Picasso, Stravinski'nin bir portresini de yaptı. Gümrük memurları bu portreyi gördükleri zaman Stravinski'yi nezaret altına aldırmak lüzumunu hissettiler, çünkü Picasso'nun portre diye yaptığı şey daha ziyade bir askerî haritayı andırıyordu. Stravinski, "Bu sadece benim yüzümün haritasıdır" diye meseleyi izaha çalıştıysa da Picasso'nun sanatından anlayan birisi bulununcaya kadar Stravinski zan altında kaldı.

Yaylı, nefesli ve vuruşlu sazlarıyla bütün bir senfoni orkestrası için yazılmış o teferruatlı eserler Stravinski'nin canını sıkıyordu. Hele yaylı sazlardan büsbütün bıkmıştı. Bu sebeple sadece nefesli sazlara ihtiyaç gösteren bir senfoni besteledi. Daima yenilik, daima değişiklik arıyordu. Gene böyle bir araştırma mahiyetinde bir piyano konçertosu besteledi. Halk eseri o kadar beğenmişti ki bizzat bestecisi, konçertoyu rahatça çalabilmek için her şeyi bir kenara bırakıp konser piyanisti oldu. Bir konserde

eserin ikinci kısmının notalarını unutan Stravinski ne yapacağını düşünürken orkestra şefi Koussevitzky kulağına eğilip notaları ezberden söyleyiverdi. Bu olay Stravinski konçertosunun ne kadar sevildiğini, ne büyük bir alâka topladığını anlatmaya yeter. On yıl içinde elli defa çalınan konçerto, bestecisini kısa ve emin yoldan şöhrete götürdü. Genç nesil Stravinski'yi âdeta tanrılaştırmıştı. Eserleri dünyanın her tarafında çalınıyor, besteci her taraftan davetler alıyordu. Kendi eserlerinden mürekkep konserler vermek üzere Amerika'ya davet edildi. Amerikan halkının güzellik sevgisinden son derece mütehassis olarak vatanına döndü. Stravinski, Amerika'yı, Amerika da Stravinski'yi sevmişti. Walt Disney, "Fantasia" isimli eserinde dünyanın yaratılışına ait olan kısmı Stravinski'nin "İlkbahar Âyini" isimli bale müziğinden başka bir müzikle süsleyemiyeceğini anlamıştı.

Stravinski halk bestecisidir. Eserlerine kendi düşüncelerini katmadığı gibi duaya, methiyeye de kalkmaz. Daha ziyade köylülerin hayatını, karakterlerini tasvire çalışır. Bazan neşeli, bazan aksi, küfürbaz, bazan ciddi, bazan son derece şakacı olan bu insanlar Stravinski'nin en belli başlı eser kahramanlarıdır.

Balenin çok ilgi gördüğü bir devirde yetiştiği için bale parçalarının sayısı diğer eserlerininkine nazaran daha fazladır. Bunların arasında en fazla beğenileni "Ateş Kuşu", "İlkbahar Âyini", "Petruşka"dır. Sonuncusu ruh taşıyan bir kuklanın acıklı hikâyesidir. Daha sonra orkestra için süit haline getirilen bu eser dünyanın her tarafında geniş akisler uyandırmıştır. Londra'da ilk defa çalınışından sonra gazetelerde çıkan tenkit yazıları bestecinin pek lehinde değildi. Bu arada eseri dinleyen bir İngiliz de melodilerden korktuğunu, bu akla hayale sığmayan garip müziğin kısa zamanda unutulmaya mahkûm

olduğunu sevinerek müşahede ettiğini yazmıştı. Fakat bu dinleyicinin tahminlerinde yanıldığı kısa zamanda ortaya çıktı. Stravinski, bir anda günün adamı oluvermişti. Amerika'da, Leopold Stokowski idaresindeki orkestra tarafından çalındığı zaman "İlkbahar Âyini"nin Stravinski'nin şaheseri olduğu iddia edildi. Hayatı anlamak için bize yeni yollar açan, yeni maceralara sürükleyen, güzellik ve doğruluk hakkında yeni fikirler aşılayan bu nefis eser nihayet değerini kavrayan bir dinleyici kütlesine kavuşmuştu.

Besteci, bazı eserlerinde Musorgski ve Korsakov'un tesiri altında kalmışsa da orijinal buluşları onu meslektaşlarından ayırmıştır. İptidai insanların müziği olan ritmi, yirminci yüzyıl modern müziğinin en belli başlı unsurlarından biri haline getirmek de Stravinski savesinde olmuştur. Böylece besteci eskiyi kullanarak ilerisi parlak bir yeniliğe doğru ilk adımı atmıştır.

Stravinski'nin balelerden başka piyano konçertosu, keman konçertosu, orkestra için muhtelif eserleri, koro için çeşitli şarkıları, oda operası adı verilen küçük operamsı, şarkılı hikâyeleri ve muhtelif dansları vardır. Besteci konçerto yazmakta da eskilerin örneklerini bir tarafa bırakarak kendine has bir tarz bulmuştur. Mozart ve başkalarının yaptıkları lüzumsuz tekrarları beğenmiyen besteci, konçertoda mümkün olduğu kadar değişik melodi kullanıp, sazın bütün maharetlerini ortaya koymasını sağlamış, tekrarlarla vakit geçirmektense yarım saatlik konçerto yerine on beş dakikalık konçerto bestelemeyi tercih etmiştir.

Stravinski, çok eskiden faydalanarak çok yeni müzik bestelemenin sırrını keşfetmiş, bazılarına müzikten ziyade madeni sesler gibi gelen eserleriyle zihne hitabeden yepyeni bir müzik yaratmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Ateş Kuşu süiti, Petruşka, Bahar Âyini, Card Party (bale için). Üç Muvmanlı senfoni, piyano için capriccio, oda orkestrası için E-flat, majör ve fa majör konçertolar. *Koro müziği:* Oedipus Rex opera-oratoryo, re majör Mezamir senfonisi. *Başkaca:* Tilki, Mavra, The Rake's progress operaları. Pulcinella, Apollin, The Fairy's Kiss, Persephone, Orpheus baleleri, Elisabeth devri şarkıları kantatı, nefesli sazlar senfonisi, do majör senfoni, piyano konçertosu, keman ve nefesli sazlar konçertosu, dans konçertant, od, bale sahneleri, 4 Norveç havası, yalnız piyano için 2 konçerto, piyano sonatı.

ALBAN BERG

(1885 - 1935)



Alban Berg, çoğu zaman Schönberg okulunun romantik bestecisi olarak anılır. On iki ses tekniğini kullanmaya başladıktan sonra dahi eserlerinde az çok belirli tonalite alanları farkedilen ve heyecanları ifadede romantikler gibi davranan Alban Berg'in müziği Richard Wagner'le çeşitli yeni okullar arasında bir köprü gibidir.

Alban Berg, Arnold Schönberg'e rastlamadan önce Johannes Brahms, Anton Bruckner, Gustav Mahler gibi bestecilerin etkisi altındaydı. Bir yandan da Fransız empresyonistleri Berg'in müziğinin kaynakları arasına girmiştir. Sonra hocası Schönberg onu büyüledi. Bununla beraber Alban Berg hiçbir zaman Schönberg'in taklitçisi durumunda kalmamıştır. Berg'in müziği insanî değerleri, his ve heyecanları ifadede gösterdiği başarı ile Schönberg'in müziğinden farklıdır. Berg, müziği bazı matematik kaidelere göre ele almakla yetinmekten daima uzak kalmıştır.

Alban Berg, ömrünün son yirmi yılında gitgide her türlü tesirden sıyrılmış ve kendi kişiliğini ortaya koymuştur.

Alban Berg verimli bir besteci değildi, fakat bestelerini en küçük teferruatına kadar titizlikle işleyen çok ciddi bir sanatçıydı. Hayatının sonuna kadar müzik dünyasının acı tenkitleri ve istihzalariyle karşılaştı, fakat kendinden ve eserinden hiç şüphe etmedi. Bugün Berg'in müziğini içten sevenler çoktur; sevmiyenlerin çoğu da bu müziğin yirminci yüzyıl müziği üzerindeki etkilerini kabul ederler.

*

Alban Berg 9 şubat 1885'te Viyana'da doğmuştur. Bir tüccarın oğluydu. Çocukluğunda ilgisini en fazla kitaplar çekiyordu: Alman klasikleri, romantikler, İbsen'in oyunları, Oscar Wilde... Müziğe ilgisi daha sonra başlamış, fakat bir müddet müzik, Berg için bir heves olmaktan ileri geçememiştir. 1905'te Avusturya Hükümetinde memur olmuştur. 1907'de kendini ciddi olarak müziğe vermeyi kararlaştırdı. Memurluktan istifa ederek Berlin'e gitti. Arnold Schönberg'in öğrencisi oldu.

1908'de bestelediği piyano sonatı op. 1, muhteva bakımından Wagner müziğinin etkisinde, şekil bakımından atonaldir. Yaylı Sazlar Kuarteti op. 3 (1910), Orkestra ile Beş Şarkı op. 4 (1912), Klârnet ve Piyano için Dört Parça op. 5 (1913) ve Üç Orkestra Parçası op. 6 (1913-14) da hep atonal bestelerdir.

Alban Berg'in bestesi, "Orkestra ile Beş Şarkı"dan iki şarkı ilk olarak Viyana'da, 31 mart 1913'te Schönberg ve öğrencilerinin müziğine tahsis edilen bir konserde çalınmıştır. Bu konser dinleyiciler arasında Viyana salonlarında o zamana kadar görülmemiş bir hava estirmiştir.

Gülmeler, ıslıklar, bağırmalar... derken dinleyiciler birbirine girmiş ve ortalığı yatıştırmak için polisin yardımına ihtiyaç duyulmuştur.

Çalınan ilk eserine karşı dinleyicilerin gösterdikleri bu tepki besteciyi aynı yolda eserler hazırlamaktan alıkoymuş değildir. Aksine ,tamamiyle atonal bir opera bestelemek kararını bu sıralarda vermiş ve metni de sevmiştir: Wozzeck, Georg Büchner'in ekspresyonist oyunu.

Berg, Birinci Dünya Savaşında, Avusturya ordusunda hizmet etti. 1921 yılında, kendisini Avrupa'da ve Birleşik Amerika'da tanıtacak olan Wozzeck operasını bitirdi. Wozzeck, temsili o derece güç bir eser olarak göründü ki, kimse bu eserin tamamının sahneye konabileceğini ümit etmiyordu. 1924 Frankfurt müzik festivalinde eserden üç parça çalındı. Bu parçalar çok beğenilmiş ve Berlin Devlet Operası 1925'te eserin tamamını temsile karar vermiştir. Wozzeck 14 aralık 1925'te ilk defa Berlin'de sahneye kondu. Eser seyirciler üzerinde zıt istikametlerde büyük heyecan yaratmıştır. Bir eleştirmeci bu temsili Debussy'nin "Pelléas ve Mélisande"ından beri opera alanında raslanan en dikkate değer olay diye adlandırırken başka bir eleştirmeci şöyle yazıyordu: "Kendimi bir tiyatroda değil de sanki bir deliler evinde zannettim..." Ve bu ikinci yargı çoğunluğun izlenimine uyuyordu. Bir iki yıl süreyle ki, 29 kasım 1926'da Prag Millî Tiyatrosunda iş çığırından çıktı ve resmî makamlar şehrin sükûnunu sağlamak gayesiyle operanın oynanmasına mani oldular. Fakat yıllar geçtikçe dinleyicilerin tepkisi yerini ilgi ve meraka terketti ve Wozzeck ilk on yıl içinde Avrupa'nın 28 şehrinde 150 defa oynandı.

Alban Berg 1924'te hocası ve dostu Schönberg'e ellinci doğum yıldönümü hediyesi olarak "Oda Konçertosu"nu besteledi. On iki ses tekniğiyle meydana getirdiği bu

eserini müzik üzerindeki düşüncelerini belirten bir mektupla Schönberg'e ithaf etti.

1926'da bestelediği "Lyric Suite"te on iki ses tekniğini (dodekafoni) büyük bir başarı ile uyguladı. Artık bu alanda kendi önünde yalnız Schönberg bulunuyordu.

Berg "Lulu" adlı ikinci bir opera bestelemeğe başlamış, fakat bu operayı bitirememiştir. Bütün malzemesini bir tek on iki ses dizisinden almak suretiyle yüksek ölçüde bir müziksel birlik sağlamaya muvaffak olduğu bu operadan beş parçayı besteci "Lulu Süiti" adiyle ayrıca bir araya toplamıştır. Lulu Suiti 1934'te çalınmış ve bestecinin icrasını gördüğü son eserini teşkil etmiştir.

Alban Berg'in son bestesi "Keman ve Orkestra İçin Konçerto" (1935) dur. Bu konçertoyu Gustav Mahler'in dul karısının sonraki bir evlilikten meydana gelen kızının ölümü üzerine bestelemiştir. On iki ses tekniğiyle bestelenen bu eser güzel ve dokunaklı bir müzikle doludur. Alban Berg'in Manon Gropius'un hatırasına bestelediği bu requiem gerçekte - Mozart'ınki gibi - kendi requiem'i olmuş ve besteci eserin çalınmasını görememiştir.

Alban Berg 24 aralık 1935'te Viyana'da ölmüştür.

"Keman ve Orkestra İçin Konçerto" ilk olarak 19 nisan 1936'da Barselona'da Milletlerarası Çağdaş Müzik Derneğinin 14 üncü Festivalinde çalınmış, dinleyenler ve eleştirmeciler tarafından beğenilmiştir.

Lulu operası da 2 haziran 1937'de ilk olarak Munich'te sahneye konmuş, büyük başarı sağlamıştır; temsilin sonunda seyirciler ayağa kalkarak eseri on beş dakika alkışlamışlardır.

Alban Berg şehir hayatını sevmezdi. Yılın bir kısmını şehirden uzakta, etrafı dağlar ve göllerle çevrili köylerde geçirirdi. Viyana'daki evi de şehrin gürültüsünden ve tozundan uzakta, yeşil bahçelere karşı, kenar ve sakin

bir yerdeydi. Müzik ve edebiyat üzerine değerli kitapların bulunduğu kitaplığı bu evdeydi. Burada karısı Helene'in sıcak ilgisi ve anlayışı içinde bestelerini ve eleştirmelerini hazırlardı. Çalışmalarının yorgunluğunu küçük otomobiliyle kırlara doğru açılarak giderirdi.

Anton Webern, Erwin Stein, Friedrich Polnaner ve Gustav Mahler'in dul karısı samimi arkadaş çevresini teşkil ediyordu.

Sıhhati çok kararsızdı; on sekiz yaşlarındayken başından geçen bir aşk, beden ve ruh denkliğini altüst etmişti. Yirmi üç yaşlarında astıma tutulmuş, bir daha bu hastalıktan büsbütün kurtulamamıştı. Bol bol çay içer, iyi şarap ve iyi yemekten hoşlanırdı.

Çevresinde şen ve şakacı bir insan olarak görünürdü. Fakat bu onun kimliğinin yalnız üst kısmıydı. Bunun altında mistik bir ruh, filozofça bir düşünüş ve yaratıcı bir hayal gücü gizliydi.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra için: Keman ve orkestra konçertosu. *Başkaca:* Lulu operası, lirik süit (yaylı sazlar kuarteti için).

SERGEY PROKOFİEV

(1891 - 1953)



Rus müziğinde Prokofiev'in durumu 1917 ile ölüm yılı olan 1953 arasında çok değişiklikler geçirmiştir. 1917 ekim - kasımındaki Bolşevik ihtilâlinden altı ay sonra yurdundan ayrılmıştı. 1918 de Petrograd'da Prokofiev Haftası kutlanmıştır. Aynı yılda Prokofiev Amerika turuna çıkmak istediğini bildirdi. Prokofiev 7 mayıs 1918 de kısa bir zaman için Petrograd'dan ayrıldı. Dönmeğe niyetli değildi.

Fakat 1933'de Prokofiev geri dönmeğe karar verdi. Müziğini millî duyguları yaymak için kullandı. Vatanının en büyük bestecilerinden biri oldu ve çeşitli rütbeler aldı.

Şöhretinin ve eserlerinin büyüklüğüne rağmen, Prokofiev Rusya'da gözden düştü. Komünist Partisi yeni bir müzik siyasetinin kabul edildiğini ilân etmişti. Başta A. Jdanov olmak üzere bu komünistler, Rus bestecilerine yeni bir müzik şekli bulmalarını emrettiler. Modernden uzaklaşıp Rus mazisinin tekniğini ve stilini gösteren bir müzik ifadesine doğru gitmeleri isteniyordu. 10 şubatta

Rus halk bestecilerinden bazılarının düşüncelerinde gerilik istidatları keşfediliyor, yalnız Prokofiev değil, Şostakoviç, Nikolay Mayakovski ve Visarion Şebalin de itham ediliyordu.

Moskova'daki Rus müzikçilerinin aleyhinde yapılan ithamlardan bir hafta sonra, Prokofiev, bir arkadaşına dedi ki: "Politikacılar politikacılarla çarpışsınlar, müziği müzikçilere bıraksınlar."

Bununla beraber politikacılar önünde boyun eğmek zorunda kaldı ve bundan böyle Batı etkisinden kurtulmaya, halkın kolayca anlayıp seveceği tarzda eserler vermeye çalışacağına söz verdi. Bu maksatla "Gerçek Adam'ın Hikâyesi" adlı bir operada halk motiflerini kullanmaya önem verdi.

Gene de bu eser tamamlandığı zaman resmî makamlar memnun olmadı. Eser, Khrennikov tarafından "moderne kaçan ve ahenksiz bir stille" yazıldığı için ayıplandı. Prokofiev'in kendini politikacılara beğendirmek için daha çok çalışması gerekiyordu. Bu maksatla "Barış Uğrunda Nöbet" adlı bir oratoryo yazdı. Yeni Rus edebiyatının istediği gerçek ve zevk verici stili kullanarak "Kış Şenlik Ateşi" adında sesli senfonik bir süit yazdı.

Bu iki eser 1951'de Prokofiev'e Stalin mükâfatını kazandırdı. Durumunu yeniden sağlamlaştırmış oldu. Ama yazdığı o eserler fazla bir değer taşımıyordu. 23 nisan 1951'de 60 ıncı yılını kutlamak için eserlerinden hususi bir konser verildi. Prokofiev konsere gidemiyecek kadar hastaydı, hem konseri hem de kendisi için yapılan gösterileri radyodan dinledi.

★

İyi bir sanatçı olan annesi, küçükken devamlı piyano çalmak suretiyle onu müziğe alıştırmıştı.

On iki yaşındayken iki operanın hem güftesini, hem de bestesini yazdı. Bu arada üçüncü operasının kısımlarını, 12 piyano eseri, dört el için bir sonat besteledi. Müziğini gösterdiği Taneyev, istidadı olduğunu anladı, çalışmağa başlamasını tenbih etti ve: "Daha ilgi çekici bir armoni bul." dedi.

Prokofiev 13 yaşındayken St. Petersburg Konservatuvarına girdi. Orada Rimski-Korsakov, Çerapnin ve Liyadov ile on yıl beraber kaldı. Birçok eser yazdı. İlk basılan eserleri şunlardı: 1 No. piyano sonatı (op. 1); 4 etüd, piyano için (op. 2); Sinfonietta (op. 5); 2 koral eser (op. 7); 2 şarkı (op. 9); 1 No. lu konçerto (piyano ve orkestra için, op. 10); opera: Magdalene (op. 13) ve Balad (viyolonsel ve piyano için op. 15).

Öğrenciyken yazdığı bu müziklerin çoğunda birbirine uygun olmayan akortlar, tonaliteler ve melodiler vardı. Öğretmenlerinden bazıları yaptığı bu çeşit müzik karşısında şaşırmışlardı. 1 No. lu piyano konçertosu Petersburg Konservatuvarının konserinde ilk defa çalındığı zaman profesör ve besteci olan Aleksandr Glazunov sesleri duymamak için kulaklarını elleriyle tıkadı. Az sonra salondan kaçtı. Prokofiev, dehşete düşen Taneyev'e: "Nasihatinizi tuttum, daha ilgi çekici bir armoni bulmağa çalıştım." diyordu.

1914'te Prokofiev, kompozitör, piyanist ve orkestra şefi olarak mezun oldu. Geri kafalı olan profesörleri onun ileri tekniğine şiddetle itiraz ettiler. İkinci piyano konçertosu ile Rubinstein Armağanını aldı.

Konservatuvarı bitirdikten sonra, tatil yapmak üzere Londra'ya gitti. Orada Rus Balesinin empresaryosu Diyagilev'le karşılaştı. Bu sanatçı, Prokofiev'in tesiri altında kaldı ve bir bale müziği yazmasını istedi. Bu sırada Avrupa'da Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Dul bir

kadının tek oğlu olduğundan askere alınmadı, kendini eserlerine verdi.

Prokofiev'in bale eseri Seythianlar üzerine yazılmıştı. Diyagilev temayı beğenmedi, fakat Prokofiev eserini beğenmişti. Bunu orkestra eserine çevirdi. Seythian Suiti, Prokofiev'in idaresinde ilk defa 29 ocak 1916'da Petersburg'da çalındı. Dinleyiciler ve kritikler onun modern stiline karşıydılar.

Moskova'da Seythian Suit'i büyük bir skandala sebep oldu. Orkestra hazır olmadığı için konser son dakikada tehir edildi. Müzik tenkitçisi Sebaneyev'in ne tehirden haberi vardı ne de zahmet edip konsere gitmişti. Eser çalınmadığı halde Sebaneyev'in tenkidi sabah gazetelerinde çıktı. Eserin tek kopyası da Prokofiev'in elinde olduğu için Sebaneyev'in tenkidini yazdığı zaman bu eserin tek notasını bile bilmediği ispatlandı.

Diyagilev bu sefer Prokofiev'den başka bir eser istedi. Rus folklorundan bir palyaçonun acaip hikâyesini seçti. Bu, "Chout" balesinin konusunu meydana getirdi. Savaş dolayısiyle o zaman sahneye konulmadı. Fakat 17 mayıs 1921'de Rus balesi tarafından büyük bir başarıyla Paris'te takdim edildi.

Diğer önemli eserlerini de o sırada tamamladı: Keman ve Orkestra için 1 No. Konçerto, Klasik Senfoni.

Amerika turu sevdası bir çeşit kaçma fırsatıydı. Masraflar Serge Koussevitzky'nin matbaası tarafından ödenecekti. 20 kasım 1918'de New York'ta kendi eserlerinden hazırlanmış bir piyano resitali verdi. Tenkitçiler çalış tarzını çok beğendiler, fakat modernizmini kabul etmediler. Amerikan tenkitçileri tarafından müziği şöyle tarif edildi: "Sanatta Bolşevizm", "Ahenksiz seslerin curcunası", "Eğer bu da müzikse ziraati tercih ederim." Başka bir tenkitçiye göre: "Bazı boş, zamanı bilinmeyecek kadar

eski Asya yaylalarına devlerin hücumunu andıran hayaller."

Şikago'da biraz daha iyi karşılandı. Orada önemli bir vazife aldı: Şikago Operasının empresaryosu Italio Campanini yeni bir opera yazması için Prokofiev le mukavele imzaladı. Ne yazık ki opera Üç Portakal Aşkı bittiği zaman Campanini, bunu oynamanın çok zor olduğunu anladı. İki yıl sonra Mary Garden, Şikago operasının idaresini eline alınca Prokofiev'in eserini 30 aralık 1927'de oynattı. Büyük bir başarısızlığa uğradı, fakat eser New York Operası tarafından başarıyla 1949 kasımında yeniden canlandırıldı.

Avrupa'da ve Amerika'da konserler verebilmek için Paris'te yerleşti. Bu arada en büyük eserlerini yazmağa devam etti. "Çelik Devri" adlı bale eseri Rus balesi tarafından Paris'te takdim edildi. Londra'da da büyük başarı kazandı. 50 nci yıldönümünde 1930'da yazdığı Dördüncü Senfoni, Boston Senfoni Orkestrası tarafından çalındı. İlk balesi "**Le Fils prodigue**" ve "**Sur le Borystehène**" Paris Operası tarafından temsil edilirken 5 No. lu Piyano Konçertosu da Berlin'de çalındı.

Prokofiev vatanına dönmeğe karar verdi. O zamandan itibaren memleketinin ihtiyaçlarını karşılamak için eser yazdı. Filimler için **Teğmen Kije** ve **Aleksandr Nevski**'yi yazdı. Çocuklar için senfonik peri masalları ve şarkılar besteledi: **Peter ve Kurt.**

1941'de Naziler Rusya'ya saldırdığında Prokofiev Moskova'nın bir kenar mahallesinde **Kül Kedisi** balesi üzerinde çalışıyordu. Birdenbire kendini savaşın havasına kaptırdı. Askerî marşlar, 1914'de savaşı aksettiren ilk ciddi eseri olan Senfoni Suiti'ni, 7 No. lu Piyano Sonatı'nı

yazdı. Bu eserle Prokofiev ilk defa Stalin armağanını kazandı. 14 yıl sonra senfonik şekle dönerek Beşinci Senfoniyi besteledi. Bu eser hem Rusya'da, hem de Batı dünyasında büyük bir başarı sağladı. Fakat bu savaş yıllarının en güzel eseri muhakkak ki **Harp ve Sulh**'tür. Beş perdelik, altı kişi arasında geçmektedir. Güfte (sonradan Prokofiev'in ikinci karısı olan) Mira Mendelson tarafından hazırlanmıştı. Napolyon'un Rus seferini anlatmaktadır.

Prokofiev soğukkanlı, pratik, titiz, işini vaktinde yapan bir adamdı. Başarılı Amerikan iş adamları gibi bir hali vardı.

Prokofiev'in son yılları Moskova yakınındaki kasaba evinde geçti. Hasta ve sancı içinde olduğu halde öleceği ana kadar verimli oldu. Son büyük eserleri: **Yedinci Senfoni, Taştan Yapılmış Çiçek** oldu. 4 mart 1953'de beyin kanamasından öldü.

Kompozisyon stilinin gelişmesini bir dergide şöyle özetlemişti:

"Eserlerimde takip ettiğim temel kurallar şunlardır: İlk önce klasik, XVIII. yüzyılın klasik stili. Gavotlarda, Klasik Senfonilerde görüldüğü gibi.

"İkincisi, yenilik çağı; bana "İlgi çekici yeni bir armoni bul" diyen Taneyev'le görüştükten sonra. İlk önce bu yenilik hususi bir armoni dili aramaktan ibaretti, fakat bu daha sonra Seythian Süiti, İkinci Senfoni gibi kuvvetli muvmanları ifade etmek arzusuna çevrildi. Bu yenilik sadece armonik ifadeye değil aynı zamanda melodiye, orkestraya ve sahne tekniğine tesir etti.

"Üçüncüsü, Schumann toccata'sının tesirinde olan tarz. En az önemli olanı budur.

"Dördüncüsü liriktir. Birinci Keman Konçertosunun açılışında olduğu gibi, uzun melodilerde bulunur.

"Lirik stil ya karanlık kaldı, ya da dikkati çekmedi. Son yıllarda lirik ifadelere çok önem verdim.

"Bu dört madde ile yetiniyorum. Beşinci maddenin, ki bu "komik tarz"dır, tenkitçiler benim malım olduğunu ileri sürmeğe çalışmışlardır. Ben bu tarza da saygı duyarım."

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Klâsik senfoni, 5. senfoni, 6. senfoni, 3. piyano konçertosu, 1. keman konçertosu, Peter ile Kurt, Teğmen Kije. *Koro müziği:* Aleksandr Nevski, kentet. *Başkaca:* Üç Portakal Aşkı, Harp ve Sulh operaları, Sulha Selâm oratoryosu, Çelik Asrı Hayırsız Evlât, Romeo ve Juliette, Sinderella baleleri, 2., 3., 4. ve 7. senfoniler; 1., 2., 4., 5. piyano konçertoları, 2. keman konçertosu, viyolonsel konçertosu Seythian süiti, 3 keman sonatı, 2 yaylı sazlar kuarteti, 8 piyano sonatı, v.b.

ARTHUR HONEGGER

(1892 - 1955)



Honegger, Fransa'da doğup, devamlı Paris'te oturduğu halde kendini İsviçreli bir kompozitör olarak kabul eder. İsviçre vatandaşı olmaktan vazgeçmedi. Ailesi iş icabı Zürih'ten, Fransa'nın Le Havre limanına gelmiş. Müziğe karşı ilk ilgisi Ander Caplet idaresinde Le Havre'da okunan Bach'ın bir koro eserini duymasıyla başladı. Annesi piyano çalarken, müziğe karşı âdeta bir aşk duymuştu. Sautreuil adında bir öğretmenden keman dersi alıyordu. Fakat bu duyduğu Bach müziği kendisine yeni ufuklar açtı. İçinde besteci olma arzusunu duydu. Bu isteğinin gerçekleşmesi için çok bekliyemedi. Annesinin, Mozart'ın "Sihirli Flüt" operasından yaptığı potpurileri, operada da Faust ve Les Huguenots'yu duyunca opera yazmaya heves etti ama yazdıkları opera şekline tam uymuyordu.

Şehrin orgcusundan armoni dersi aldı. Profesyonel bir müzikçi olma fikri hâlâ uzaktı. 16 yaşında babasının mesleğine girdi. Fakat gönlü başka yerlerdeydi. Babası bunu farketti. Daha fazla müzik bilgisi edinmesi için onu

Zürich Konservatuvarına gönderdi. Konservatuvarın direktörü Friedrich Hegar, Honegger'in babasına, oğlunun çok büyük bir istidada sahip olduğunu ve Paris Konservatuvarına gitmesi gerektiğini söyledi. Honegger, 1912'de Paris'e gitti. Konservatuvarda Darius Milhaud ile Andrée Vaurabourg'un (Sonradan bayan Honegger olmuştur) bulunduğu sınıflarda Géralde, Widor ve Vincent d'Indy'nin idaresinde okudu.

1914'de Honegger, İsviçre'ye vatanî hizmetini yapmağa gitti. Boş zamanlarını şarkı bestelemekle geçirdi. Fakat 1915'de tekrar konservatuvara döndü. Küçük bir Paris salonunda şarkıları duyulunca besteci olarak sahneye çıktı. Paris'teki bir konserde Andrée Vaurabourg, Honegger'in Toccata ve piyano için varyasyonlarını halka takdim etti. İlk orkestra eseri ile birçok oda müziği yazdı.

Neticede genç Fransız kompozitörleriyle birleşerek şöhret kazandı. Georges Auric (1899-), Francis Poulenc (1899-1963), Germaine Tailleferre (1892-), Honegger'le beraber bu grup ilk önceleri fazla ilgi uyandırmadı. O yıl Honegger'in eserleri de rağbet görmedi.

Fakat 1920'de bu grup birdenbire şöhret yapmağa başladı. Ocak 20'de Henri Collet, Comoedia'yı (Honnegger'in, Auric'in, Milhaud'nun, Poulenc'ın, Tailleferre'in ve Louis Durey'in piyano parçalarını biraraya getiren albüm) tekrar gözden geçirdi. Rusya'daki "Beşler" okuluna paralel olarak bu kompozitörlere "Altı Fransız" adını verdi. Collet şöyle demektedir: "Bu 6 Fransız sadeliğe dönerek Fransız müziğine bir yenilik getirmiştir." Collet tarafından yeni bir okulda biraraya getirilen bu 6 kompozitör sanat bakımından ayrıydılar. Hepsi arkadaştılar ve birbirlerinin eserleriyle ilgilenirlerdi.

Kendi yolunda Honegger bu 6 kompozitörün eserlerinin aynı soydan olmadığını ispat etmişti. 1921'de Haen-

del tarzında bir oratoryo yarattı (King David). Sonra konser maksadiyle eserler hazırladı; Paris, Zürich, Roma ve New York'ta 1924-26 yıllarında verilen konserler başarı kazandı.

İki dünya savaşı arasında üslûbunu belirterek Fransız müziğinde, hakkı olan önemli yeri aldı.

İkinci Dünya Savaşında Paris'i Naziler işgal ettiği zaman Honegger stüdyosuna çekildi. Hem beste yapıyor, hem de Fransız kuvvetleri için önemli bir bağ olarak çalışıyordu. Naziler tarafından hem Almanya'dan hem de Fransa'dan idare edilen radyo için davet edildi. Fakat Nazileri küçümser bir tarzda reddetti. Naziler ona dokunmadılar. Honegger o zamanın ruhunu belirten birçok eserler meydana getirdi. Bunlardan biri Yaylı Sazlar için Senfoni'dir. O zamana kadar en güzel eseri buydu. Diğer güzel eseri bariton, koro ve orkestra için yazdığı Hürriyet Şarkısı, Paris hürriyete kavuştuktan sonra, 22 ekim 1947'de Paris'te çalındı.

1947'de Honegger, Serge Koussevitzky tarafından Amerika'yı ziyaret edip Massahusetts'te, Lenox'ta, Berkshire Müzik Merkezinde ders vermek üzere davet edildi. Bu onun ikinci seyahatiydi. İlk defa 1929'da kendi eserlerini çalan büyük orkestraların misafir idarecisi olarak gitmişti.

Honegger birçok üslûplarda başarılı eserler vermiştir. King David'in muhafazakâr halinden Horace Victorieuse'ün yüksek düşüncesine kadar, piyano konçertosunun aynı nüktesinden, Antigone trajedisi ve dinî dram Judith'in kuvvetli heyecanına kadar kendine göre bir üslûp bulurdu. Honegger'in stili kuvvetli, hattâ ateşli vurgular, şiddetli ritimler üzerine kurulmuş, ahenksiz armoniler ve sarsıcı tonaliteler, lirizmi kaldırmıştır. Bu üslûp

viyolonsel ve orkestra için konçerto ile ilk senfonisinde daha da olgunlaştı.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Pasifik 231, piyano ve orkestra için konçerto, yaylı sazlar için 2. senfoni; 3., 4., 5. senfoniler. *Başkaca:* Kral David, Jan Dark, Ölüm Dansı, oratoryolar, Horace Victorieux, Dağın Çağrısı (bale), Judith (opera), orkestra için prelüd, füg ve postlüd, 3 yaylı sazlar kuarteti, piyano ve yaylı sazlar kuarteti, oda konçertosu.

PAUL HINDEMITH

(1895 -)



Bazı yazarlar, Hindemith için "Yirminci Yüzyılın Bach'ı" deyimini kullanırlar. İki bestecinin de müziksel düşünüşlerini polifoniye dayandırmaları bu benzerliklerin başında gelir.

Hindemith, 16 kasım 1895 te Almanya'da, Hanau'da doğmuştur. Ailesi, meslekten bir müzikçi olmasına rıza göstermediğinden, on bir yaşında müzik peşinde evden kaçmış, kahvelerde, tiyatro orkestralarında keman çalarak hayatını kazanmağa başlamıştır. Aynı zamanda Frankfurt konservatuvarına devam etmiştir. Konservatuvarı bitirdikten sonra Frankfurt opera orkestrasına katıldı. 1915' te bu operanın konçertmaster'i oldu ve bu görevini sekiz yıl muhafaza etti. 1923'te aynı operanın orkestra şefi olmuştur. Bir taraftan da modern müzik programlariyle şöhret kazanacak olan Amar yaylı sazlar kuartetinin kuruluşuna emek sarfetmiştir. Hindemith, 1929 yılına kadar viyola çalarak içinde kalacağı bu kuartet için ilk önemli oda müziği eserlerini bestelemiştir. 1927'de Berlin "Hochschule"sine kompozisyon profesörü tayin olunmuştur.

1921 haziranında Stuttgart'da bir perdelik iki operasının oynanması, bestecilik şöhretinin başlangıcını işaret eder. Bununla beraber, bu küçük operalar fazla bir yankı uyandırmamıştır. Fakat 1921 ağustosunda Donaueschingen festivalinde Amar Kuarteti tarafından çalınan "İkinci Yaylı Sazlar Kuarteti" çok iyi karşılanmış ve ertesi yıl aynı festivalde tekrarlanmıştır. Bundan sonra Hindemith'in geçen yıllarla birlikte birbirini kovalıyan yeni besteleri artan bir ilgi görmüştür. 1926'da Dresden'de "Cardillac" adlı operasının kazandığı zafer ile Hindemith Birinci Dünya Savaşından sonra yetişen en önemli Alman bestecisi seviyesine yükselmişti. Profesör, viyola virtüozu ve besteci olarak Alman müzik âlemine yaptığı hizmetlere karşılık Alman Akademisi üyeliğine de seçilmiştir.

Nazi hükümetinin iktidara gelişinden sonra Hindemith, Almanya'da bir anlaşmazlık konusu, bir hoşa gitmeyen adam olmuştur. Ari olmayan bir kadınla evliliğinin, bazı musevi sanatçılarla meslekî temaslarının da bunda etkisi vardır. Bu hava içinde bestecinin "Mathis der Maler" adlı operasının ilk temsili yasak edilmiştir.

Hindemith 1935'te Almanya'yı terketmiş, Hükümetimizin daveti üzerine Türkiye'de batı müziği çalışmalarının düzenlenmesine yardım etmek üzere memleketimize gelmiş, bu görevinde bir yıldan fazla kalmıştır.

1937'de Birleşik Amerika'ya giden Hindemith, orada yerleşmiş, Amerikan uyrukluğuna girmiştir. Yeni bir memlekete, başka bir dil konuşulan yeni bir muhite girişinin doğurabileceği hissî sarsıntılar Hindemith'in eserlerine yansımamıştır. Eskisi kadar verimli sanatçı kimliğini muhafaza etmiştir. Besteci, profesör (Yale ve Harvard üniversitelerinde), sanat nazariyecisi, sanat tarihçisi, or-

kestra idarecisi ve viyola virtüozu olarak Amerikan kültür hayatında önemli hizmetler ifa etmiştir.

Hindemith, 1949'da Almanya'ya kısa bir ziyaret yapmış, sıcak bir kabul görmüştür. Bu arada ileri gelen Alman müzikçileri kendisini devamlı olarak Almanya'ya dönmeğe ikna için çok çalışmışlar, fakat bu gayretlerinde başarı sağlayamamışlardır.

*

Yirminci yüzyıl bestecilerinden birçokları gibi, Hindemith çeşitli gelişme safhalarından geçmiştir. İlkin Alman romantizmine bağlanmıştı. Derken, ekspresyonizme eğilim gösterdi. Sonunda kökü J. S. Bach'a dayanan polifoniyi, atonalite dahil olmak üzere, en yeni beste yollariyle uzlaştıran şahsî bir ifade tarzına vardı ve geçmişi terketmeden günü temsil eden bir sanatçı oldu.

Hindemith'in müziği ilk dinleyişte kavranamıyacak inceliklerle örülmüştür. Bu müzik, defalarca ve dikkatle dinlenmeğe muhtaç girift bir müziktir. Bununla beraber bu müziği ilk dinleyişte sevmek de kabildir. Çünkü Hindemith'in müziği zaman zaman güzel akseden bir müziktir. Gerçekten Hindemith'in eserleri yer yer, modern okullarda seyrek raslanan bir ifade parlaklığı taşır.

*

Metodu çok incelmiş, ifadesi çok şahsileşmiş bir besteci olan Hindemith, dinleyicilerinin uzağında kalmamak için özel bir gayret göstermiştir. 1927 yılında şöyle yazıyordu: "Müzik müstahsili ile müzik müstehliki arasında genel olarak bu derece az münasebet bulunması esef edilecek bir haldir." Ve bu hale bir çare bulmak amaciyle

"Gebrauchsmusik" deyimiyle adlandırılacak olan müzik türünü icadetmiştir. Gebrauchsmusik, amatör müzikçiler, çocuk ve gençlik koroları, şehir bandoları gibi topluluklar tarafından kolayca icra edilmeğe elverişli bestelerden meydana geliyordu. Hindemith bu yolda çalışırken, kendi şahsî ve girift eserlerinden vazgeçmiş değildir, her iki yolda ayrı ayrı çalışmıştır.

★

Hindemith'in tanınmış eserleri şunlardır: Yaylı Sazlar Kuarteti No. 3 (1922), Yaylı Sazlar Kuarteti No. 4 (1924), Oda Müziği (Kammermusik) No. 1-7 (1922-1930), Mathis der Maler (Senfoni, 1934).

Hindemith'in en tanınmış, belki de en başarılı bu eseri, önce opera olarak bestelenmişti. Eser, on altıncı yüzyıl ressamlarından Matthias Grünewald'ın hayat hikâyesi üzerine bina edilmiştir. 1934'te opera olarak hazırlanan eserin Berlin Devlet Operasında Wilhelm Furtwaengler idaresinde sahneye konmak üzere hazırlıkları yapılırken temsili yasak edilmiştir. Bu opera, ancak 1938'de Zürich'te sahneye konacaktı.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: Mathis der Maler (senfoni ve opera), mi bemol majör senfoni, Senfonia serena, Konzertmusik; Noblissimo visione Der Schwanendreher keman konçertosu, keman ve piyano konçertoları. *Başkaca:* Cardillac ve Neues von Tage operaları; Weber'in temleri üzerine senfonik matamorfozlar, Die Harmonie der Welte; orkestra için konçerto; Saint Francis balesi; Die Unaufhörliche oratoryosu; orkestra ve viyolonsel konçertosu, 3. yaylı sazlar kuarteti, 5. yaylı sazlar kuarteti, keman, flüt, obua ve basso için sonatlar, v.b.

DİMİTRİ ŞOSTAKOVİÇ

(1906 -)



Sovyet Rusya'nın birçok sanatçıları gibi, Şostakoviç'in memleketindeki meslek hayatı da zaman zaman parlayıp söndü. Rusya'da bir ara, müzikçilerin en gözdesi oldu, sonra birdenbire gözden düştü. Yüksek mevkiini bir daha ele geçirmeğe muvaffak oldu, fakat ikinci defa gene itibardan düştü. Şostakoviç'in kaderindeki bu değişmelerin, yazdığı müzik eserlerinin karakteriyle çok az bir ilişiği vardı. Nikola Slonimski'nin işaret ettiği gibi, "O, Sovyet müziğindeki politik akımların barometresiydi. Siyasi durumun her değişmesinde Şostakoviç, ya öğmelere, ya da şiddetli bir dille yermelere hedef oldu."

Şostakoviç'in ailesi müzikçiydi. Babası amatör bir piyanist ve şarkıcıydı, annesi de Leningrad Konservatuvarından mezundu: "Rimski-Korsakov'un operası olan Çar Sultan'ın temsiline götürdükleri zaman, oğullarının müziğe karşı duyduğu ilgiyi farkettiler. Şostakoviç, o zaman beş yaşındaydı. Ertesi günü çocuk, ailesine bu operanın önemli birkaç aryasını söyledi. Annesi, çocukların

çok küçük yaşta derse başlamalarını doğru bulmazdı. Oğlu dokuz yaşına gelene kadar ilk derslerini geciktirdi. Fakat, onun müzikteki yaratma gücü birdenbire meydana çıktı. Hemen hemen daima piyanonun başındaydı. O kadar çabuk ilerledi ki, annesi onun profesyonel bir öğretime ihtiyacı olduğunu anladı. Onu, Glasser Müzik Okuluna yazdırdı; ilk ders yılında ilk bestesini yarattı: **Piyano için Temler ve Varyasyonlar.**

İhtilâl sırasında on yaşındaydı. Zorluklara rağmen, Şostakoviç'in müzik tahsili yarıda kalmadı.

1919'da, piyano öğretmeni Nikolaev'in ve kompozisyon öğretmeni Maksimilyan Steinberg'in bulunduğu Leningrad Konservatuvarına girdi. Çabuk ilerlemeler gösterdi. Diğer öğrenciler, Şostakoviç'in iyiliğini düşünerek Konservatuvar direktörü Glazunov'a özel bir heyet göndererek Şostakoviç'in yemek istihkakının artmasını istediler. Glazunov şöyle cevap verdi: "Büyük öğrencilerin istihkakları on üç yaşındakilere verilemez. Ama bu özel bir durumdur, Mozart'la kıyaslarsak, çocuğun bize verdiği hediyeler olağanüstüdür. Ona armağan olarak, kendi istihkakımı seve seve vereceğim."

Konservatuvardaki ilk yılında seri halinde sekiz piyano prelüdü yazdı. Bunu ilk defa basılan **Üç Fantastik Dans** takibetti. Konservatuvarın içinde ve dışında verdiği piyano resitallerinin programlarında bu iki eser mevcuttu. Daha sonraları dünyaca meşhur piyano virtüozu olan Simon Barere, Şostakoviç'in konservatuvardaki piyano konserlerini ve kendi üzerinde bıraktığı tesirleri hatırlamıştı.

Şostakoviç için zor zamanlar başlamıştı. İhtilâl, herkesin durumunu zorlaştırdı. Şostakoviç'in kendi dertleri, vardı. Çok fakirleşmişti, babasının ölümünden sonra, annesi aileyi geçindirmek için sekreter olarak çalışmağa

başlamıştı. Aynı zamanda Şostakoviç'in lenf guddelerinde tüberküloz vardı. Sanatoryuma gitmesi gerekiyordu. Fakat o, çalışmalarına, eser bestelemeğe devam etti.

Bir müddet sinemada piyano çalarak ailesini geçindirmeğe çalıştı. Fakat bu işte fazla kalmadı. Karısının anlattığına göre: "Bir Amerikan komedisi gösteriliyordu. Bazı sahnelerin her aydınlatılışında, piyanonun sesi kesiliyor, bunun yerine piyanistin kahkahaları duyuluyordu. Bu yakışıksız hareketten dolayı idare heyeti genç piyanistle anlaşmasını bozmağa karar verdi."

Şostakoviç, on dokuz yaşında konservatuvardan mezun olurken çaldığı 1 No. lu Senfonisini bitirdi. Bu eser, 12 mayıs 1926'da Nikola Malko idaresinde Leningrad'da duyuldu ve çok beğenildi. Birkaç ay sonra daha büyük bir başarıyla Moskova'da takdim edildi.

1927'de Şostakoviç, Varşova'da milletlerarası piyano yarışmasına girdi. Derece alamadı, sadece mansiyon kazandı. Memleketine dönerken Berlin'de meşhur orkestra şefi Bruno Walter'le karşılaştı. Walter, Şostakoviç'in 1 No. lu Senfonisine olan ilgisini anlattı ve ilk defa olarak, Rusya dışında çalınmasını teklif etti. Senfoniye milletlerarası bir değer kazandıran bu temsil, Berlin'de Walter idaresinde verildi. Leopold Stokowski, bu eseri Amerika'da 2 kasım 1928'de çaldı. Bundan sonra her tarafta senfoni programlarında sık sık yer aldı. Bugün bile Şostakoviç'in en popüler eseridir.

Konservatuvardan sonra mesleğe başlamak için hazırlandı. Birkaç yıl sonra **La Revue Musicale**'de bir tenkitçiye şöyle demişti: "Elde ettiğim müzik bilgilerinin büyük bir kısmını gözden geçirmem gerek. Müziğin, şu veya bu şekilde düzenlenen seslerin birleşimi olmadığını anladım. Müzik, ifade etme sanatıdır. Farklı fikirlerin ve hislerin sanatıdır. Bu inanışa güçlük çekmeden sahip ol-

dum. Yalnız şu kadarını söyliyebilirim ki, 1926 yılı içinde bir tek nota bile yazmadım, ama 1927'den beri bestelemekten vazgeçmedim."

1927 baharında, Ekim İhtilâlinin 10 uncu yıldönümünü kutlamak için yazdığı senfoniyle Sovyet hükümeti tarafından vazifeye alındı.

Hem 2 No. lu Senfoni, hem de Mayıs Günü Senfonisi başarı sağladı. Şostakoviç, yeni bir tarzdan faydalanmağa başladı: Hiciv. 12 ocak 1930'da hiciv operası, "Burun" (Gogol'ün hikâyesinden alınma) Leningrad'da çalındı. Proleter Kompozitörler Derneği, operayı orta tabakaya hitabeden geri bir eser ilân etti. Fakat bu müdahale Şostakoviç'in mevkiine ciddi bir tesir yapmadı. İkinci hiciv eserini yarattı: Altın Devri, balc. Bu eserle, bale müsabakasına girip, birinciliği kazandı. 1930'da gösterilen Altın Devri, güftesinin karışık olmasından değil, Şostakoviç'in müziğinin fazla öğülmesinden dolayı başarısızlığa uğradı. Eserin iki kısmı yaşamaktaydı ve popüler olmuştu: "Polka" ve "Rus Dansı".

1930 ortalarında Şostakoviç, Rusya'da en ümit verici bestecilerden biri olarak kabul edildi. Artan önemi, film ve sahne için eser yazmak üzere birçok teklif almasını sağladı. Daha ciddi bir tarzda orijinalite gösteren birçok eserler yarattı. 1931'de Leningrad'da çalınan Kaçış; 1932 ve 1933 arasında yazılan piyano için 24 prelüd serisi; 1933'de tamamladığı piyano, trompet, yaylı sazlar orkestrası için konçerto.

Sovyet müziğindeki mevkii birdenbire yeni bir eseri yüzünden sarsıldı. Buna 1932'de tamamladığı, 22 ocak 1934'de Leningrad'da ilk defa gösterilen "Lady Macbeth" operası sebep oldu. En garibi, eserin ilk önce büyük bir başarı sağlamasıydı. Tenkitçiler tarafından öğüldü ve iki yıl, salon hınca hınç dolmak şartiyle, oynatıldı. 1935'de

New York'ta ve Clevelend'da oynandı. Rusya'nın gerek içinde, gerekse dışında şimdiye kadar Rusya'da yapılmış en güzel opera olarak kabul edildi.

Sonra, birdenbire, durup dururken saldırışlar başladı. 28 ocak 1936'da Pravda gazetesinde "Müzik yerine, Pandomima" başlıklı bir yazı neşredildi. Şostakoviç'in operasının - iki yıllık başarıdan sonra - birdenbire kaba, basit, zevksiz olduğu keşfedilmişti. "Müzik sevişme sahnelerini anlatabilmek için elden geldiği kadar bağırmış, homurdanmış, mırıldanmıştır... Besteci, Rus halkının arzu ve ümitlerine göre eser yapmamış. Zevkini kaybetmiş düşkün estetikçilerin ilgilenmesi için bu acaip ahenkleri yaratmış."

Bu sert saldırış yeni balesi **Duru Dere** için de tekrarlanınca Şostakoviç'in işine son verildi. Başmakalede şöyle denmekteydi: "Besteci bizim millî şarkıları küçük görmektedir." Bir yıldan fazla bir zaman, önde olan Sovyet müzikçileri, onu hem küçük gördüler, hem de kendisinden tamamiyle uzak durdular.

Fakat şaşırtıcı bir şekilde kendini toplayan Şostakoviç, tekrar ün yapmaya başladı. Sovyet Cumhuriyetinin XX. yıldönümünü kutlayan festivallere bağlı olarak, 21 kasım 1937'de 5 No. lu senfonisi ilk defa çalındı. Konserden sonra çılgınca bir alkış duyuldu, Şostakoviç'le ilgilenmiyen tenkitçiler bile, hayranlıklarını belirtmişlerdi.

Bu unutulimaz başarıyı, başkaları takip etti .1940'da Şostakoviç, piyano ve yaylı sazlar için yazdığı kentetten dolayı Stalin Armağanını kazandı. Tekrar şerefli Rus bestecilerinin arasına karışmıştı. Az zaman sonra, büyük bir itibar bile sağladı.

Leningrad'da kaldı. En büyük faaliyeti, bu gürültülü zamanları anlatan senfoniyi yazmak oldu. Rus hükümeti, herkese geçici merkez Kuybişef'e gitmeleri için Mos-

kova'yı terkettirdi. Şostakoviç de onlara katıldı. 7 nci senfonisini orada tamamladı ve 1 mart 1942'de çalındı. Bu konserde, diplomatlar, yüksek memurlar, Amerikan askerî ve siyasî temsilcileri bulundu. Orkestra şefi Şostakoviç, bu eserle ikinci defa Stalin Armağanını kazandı.

7 nci senfoni, Rusya dışında ilk defa olarak 29 haziran 1942'de Londra'da çalındı. Halk, ayağa kalktı ve çılgınca alkışladı. Batı âleminde ilk defa bu eserin kimin tarafından idare edileceği günün meselesi olmuştu. Amerikan orkestra şefleri arasında rekabet başladı. Bu şeref, Arturo Toscanini'nin oldu. Kuybişef'te eserin notası küçük bir filme alındı, uçak ve otomobille Tahran yolu üzerinden New York'a getirildi. New York'ta filim, fotoğrafçılar tarafından 252 sayfalık notaya çevrildi.

Milletlerarası Radyo şirketinde, bu eser, Arturo Toscanini'nin idaresinde 19 haziran 1942'de çalındı. Bir ay sonra da senfoni, Serge Koussevitzky idaresinde, Berkshire Müzik Festivalinde çalındı. Sonbaharda Amerika'daki bütün büyük orkestralar bu eseri çaldı.

Moskova'da 4 kasım 1943'de çalınan 8 No. lu Senfoni, Sovyet tenkitçilerince iyi karşılanmadı. Leningrad'da çalınan 9 No. lu Senfoni de aynı sonuca uğradı. Bu yeni senfoninin "zayıf ideolojiler"den meydana geldiğini söylüyorlardı. Bu, fırtınanın kopacağına işaretti. Beklenen fırtına 10 şubat 1948'e kadar kendini göstermedi. Bu sırada Komünist Partisinin Merkezi, ünlü Rus bestecilerine cephe aldı. Şostakoviç de bunların arasındaydı.

Şostakoviç, hükümetin kabul edeceği tarzda eser yazmağa yeniden başladı. Kısa zaman sonra otoriteler tarafından tekrar beğenildi.

Mart 1949'da New York'ta Dünya Barışı için yapılan

Kültür ve Fen Konferansında Sovyet Rusya'yı temsil eden heyetin yedi üyesinden biri olarak Amerika'ya gitti. Daima Sovyet memurlariyle beraber olan Şostakoviç, basınla, müzikçilerle ve müzik teşkilâtlariyle temas etmeğe yanaşmadı. Zayıf bir tesir bıraktı. Merasimden usanmıştı. Verdiği konferans sıkıntılıydı. Şostakoviç, konferansçı olarak memleketi gezmek istedi, fakat mani oldular.

26 kasım 1949'da Stalin'in yeni ormancılık planı şerefine "Orman Şarkısı" adlı oratoryosunun premiyeri yapıldı. Tenkitçiler, bunun, Şostakoviç'in eserleri arasında en önemlisi olacağını söylediler. Birkaç ay sonra hem bu oratoryo, hem de film müziği "Berlin'in Düşüşü" Şostakoviç'e Stalin Armağanını kazandırdı.

Şostakoviç, daima aşırı derecede coşkun bir kimsedir. Bir müzik eseriyle uğraşırken, o kadar heyecanlanır ki, etrafındaki her şeyi unutur. Karısı bir tenkitçiye şunları söylemiştir: "Çalıştığı odanın kapısı ekseri açıktır. Çocuklar odanın içinde hoplarlar, zıplarlar. Eser yazarken bazan Galya, onun dizlerine çıkar. Meselâ, Dimitri 7 nci Senfoninin son satırlarını bitirirken, onun oturduğu odada arkadaşları hem konuşuyor, hem de şakalaşıyorlardı. Eserini bitirince biraz hava alır, sonra, yeni bir esere kaptırır kendini.

"Spor meraklısıdır. Sıcak, soğuk, yağmur, kar demeyip hiçbir boks, futbol, buz hokeyi maçını kaçırmaz. Spor mevsiminde gittiği bütün futbol maçlarının tahminlerini yapardı."

Karısı, Şostakoviç'in huylarından birini açıklamaktadır: "Bağlı olduğu her şeye karşı olağanüstü bir dürüstlüğü vardır. Kendisi için yapılan özel ödenek tekliflerini kabul etmez. Tifo aşısı yapılacak olsa, ilk yaptıranlar

arasındadır. Konserlerde vestiyerlerden önce gelir, kompozitörler odasında bekler. Geç kalmaktan daima korkar."

Şostakoviç, Rusya'nın içinde olduğu kadar, dışında da ilgi uyandıran bir şahsiyettir. Müziği hem son derece beğenildi, hem de son derece tenkit edildi. En önemli nokta takdir ile tenkidin yerinde oluşudur. Şostakoviç, iyi olduğu zaman iyidir; kötü olduğu zaman korkunçtur. En üzücü şey, iyi ile kötünün ayrı eserlerde değil de, aynı kompozisyon içinde bulunuşudur.

Bütün bunlar dışında Şostakoviç, hâlâ önemli bir kompozitör, birçok meşhur müzik parçalarının yaratıcısıdır.

BAŞLICA ESERLERİ — Orkestra müziği: 1., 5., 7., 9., 11. senfoniler. Piyano, trompet ve yaylı sazlar orkestrası için konçerto. *Başkaca*: 6. ve 8. senfoniler, 1 numaralı bale süiti, Altın Devri ve Bolt baleleri, Lady Macbeth Mzenske'te operası, Orman Şarkısı .oratoryo), yaylı sazlar kenteti, 3 yaylı sazlar kuarteti, viyolonsel sonatı, 2 sonat. 24 prelüd, ve füg (piyano için).

YİRMİNCİ YÜZYIL MÜZİĞİ

On dokuzuncu yüzyılın son onyıllarında müzik dünyasında en kuvvetli etki kaynağı Alman romantizmiydi. Wagner müziğinin büyüsüne kapılmamak güçtü.

Bir yandan Alman romantizmi Gustav Mahler, Ernst von Dohnanyi, Pfitzner ve Max Reger'le ve "Neo-Romantizm" adiyle yirminci yüzyıla girerken öte yandan Wagnerizm'e karşı büyük bir tepki müzik dünyasını kaplıyordu. Sanattan öznel duyguları söküp atmak ereği ile başlayan ve yirminci yüzyıl müziğinin yeni yollarını hazırlayan bu tepki, yepyeni denemeler, daha eski biçimler ve üslûplara dönüşler, halk müziklerine yaklaşmalar gibi bellibaşlı üç yönde gelişmiştir.

Alman müzik kültürünün dünya ölçüsündeki egemenliğini silmekte milletlerarası yeni okulların yanında çeşitli memleketlerde doğan millî okulların da önemli payı olmuştur.

★

Yirminci yüzyıl müzikçilerinden birçoğu, daha önceki yüzyılların yerleştirdiği müzik kurallarını çiğneyerek çok çeşitli denemeler yapmışlardır. Bu denemelerden bir kısmı kuvvetli bir iz bırakmadan gelip geçmiş, bir kısmı ciddi etkiler ya da tepkiler yaratmış, bazıları kişisel özellikler sınırı içinde kalmışlar, bir kısmı da milletlerarası akımlar halinde gelişmiştir.

Hatırı sayılır bir zenginlik ve çeşitlilik gösteren yirminci yüzyıl müziğinin en belirgin nitelikleri üzerine şunlar söylenebilir:

Yirminci yüzyıl müzikçilerinden bir kısmı, tonalite, melodi, ritm ve armoni alanlarında yerleşmiş kurallardan cüretli hamlelerle sıyrıldıktan sonra, bir zaman için geniş bir özgürlükten faydalanmışlarsa da, çok geçmeden kendi koydukları kurallara uymağa başlamışlardır.

Yirminci yüzyıl bestecileri, uzun ve tekrarlanan müzik cümlelerine rağbet göstermemektedirler. Yeni müzik mümkün olduğu kadar ayrıntıdan arınmış, kısaltılmış, koyulaşmıştır. Yeni müzikte ritm ve hareket büyük önem kazanmıştır. Daha önce birbiriyle uzlaşmaz sayılan (dissonant) sesler, yeni müzikte biraraya gelmiştir: Hem melodi, hem de armoni alanlarında.

Bu özelliklerin doğal sonucu olarak yeni müzik dinleyicilerden daha koyu bir dikkat ve daha hızlı bir kavrayış bekler.

★

Örs, uçak pervaneleri, elektrik zilleri, otomobil klâksonları... Amerikalı besteci George Antheil'in 1927 yılında Paris'te çalınan "Ballet Mécanique" adlı eseri için orkestraya bu yepyeni araçlar katılmıştı.

Polonyalı besteci Nikola Slonimski'nin eserlerinden birinde bir kedinin miyavlatılması, bir başkasında oyuncak balonların firketelerle patlatılması gerekiyordu.

Frede Grofé'nin "Tabloid" adlı bestesinin bir yerinde yazı makinesi tıkırtıları işitiliyordu.

Harold G. Davison'un "Auto Accident" (Otomobil Kazası) adlı bestesinin çalınışında iki cam levhanın, iki leğenin ve camları kırmağa mahsus bir çekiçin hazır bulundurulması ve eserin bir yerinde, camlardan önce birinin, sonra ötekinin çekiçle kırılması, biraz sonra da kırık camları kapsayan leğenlerin sert bir yüzeye gürültü ile boşaltılması gerekliydi.

Bir Çek bestecisi, Alois Haba, çalışmalarını çeyrek ses müziği bestelemeğe ayırmıştı. 1931 mayısında Münich'te seyircilere sunulan "Die Mutter" adlı operası için çeyrek sesli piyano ile başka bazı araçların icadı gerekmiştir. Hans Bart adındaki Amerikalı da, çeyrek sesli bir piyano icadetmiş, bu araçla çalınmak üzere sayısız beste yapmış, memleketinin dört bucağını dolaşarak bunları çalmıştır.

★

"Uçak yüzyılının kendine has bir müziği olması hakkıdır. Şimdiye kadar bu yola koyulan bulunmadığına göre, bu müziği ben yaratmalıyım."

Bu sözler, yirminci yüzyıla otuz yedi yaşında giren Claude Debussy'ye aittir. Fakat yirminci yüzyıl müziğe Debussy'nin tahminini çok aşan bir gelişme sağlamıştır. Hem de ilk onyıllardan beri. Öyle ki Ernst Bloch daha 1917 yılında yayınladığı "Yeni Müziğin Durumu" adlı bir yazıda şöyle diyordu:

"... Birbiriyle en uzlaşmaz teorilerin yanyana yaşadıklarını görüyoruz... Bir tek devre içinde Reger'le Strauss, Mahler'le Schönberg, Saint-Saëns'la d'Indy ya da Debussy, Puccini ile Dukas gibi bestecilerin bu kadar çeşitli ve birbirine bu derece aykırı eserlerinin ve üslûplarının gelişmesini görmek hayret vericidir."

"... Önce Wagner taraftarları kendini salt gerçek tanıtan dar bir doktrini, Wagnerisme'i kurmuşlardı. Derken Debussy'nin takdircileri aynı derecede dar ve geçmişe karşı davranışlarında aynı derecede hoşgörüsüz bir doktrini, Debussysme'i meydana getirdiler. Şimdi de yeni bir estetik çıkıyor ortaya: Can sıkıntısını yenemiyenlerin estetiği. O da yenilik, daha çok yenilik peşinde. Bu

çılgınca özgünlük arayışıdır ki, kübizm, fütürizm gibi duygunun değil, aklın ürünü olan eğilimlerin tümüne yol açıyor."

Neo-klasik okulun babası sayılan İtalyan bestecisi Ferruccio Busoni, 1922 yılında Berlin'de "Melos" dergisinde bir manifesto yayınlayarak şöyle dedi:

"Anarşi bağımsızlık değildir... Olanaklarımız (imkân) içindeki her etkili yöntemin denenmesine hiçbir itirazım olmamakla beraber, bu yöntemlerin estetik bir tarzda kullanılmasını, ölçülerin, ses ve aralık nisbetlerinin ustaca uygulanmasını, mahiyeti ne olursa olsun, her sanat eserinin klasik sanat seviyesine yükseltilmesini istiyorum."

★

Yirminci yüzyıl müziğinin böylesine çeşitli yollardan gelişmesinde teknik ilerlemelerin payı büyüktür. Birbirinden uzak yerler arasında teması kolaylaştıran yeni haberleşme ve ulaştırma araçları, dünyanın bir köşesinden müzik hareketlerinin başka köşelerden kolayca izlenebilmesini, geniş bir alanda ve kısa zaman içinde etkilerini ve tepkilerini meydana getirmesine olanak hazırlamıştır. Müzik temaslarının önemini belirtmek bakımından hatırlamak faydalı olur ki, Doğu memleketlerinin müzik ve dansları 1889 ve 1900 Paris Sergilerinde Debussy'yi Doğu pavyonları yakınında uzun uzun oyalamışlar ve Fransız empresyonizminin bellibaşlı esin kaynağı olmuşlardır.

Müzik dinleyen insanların sayısı teknik gelişmeler sayesinde büyük ölçüde artmıştı. Johann Sebastian Bach, Buxtehude (1637-1707)'ü dinleyebilmek için on mil uzaklıktaki civar kasabaya gitmek zorundaydı; hem de

on yedinci yüzyılın ulaştırma araçlariyle. Bugün ise, yolculuğun kolaylaşmış bulunması bir tarafa, radyo, plak, magnetofon, sinema ve televizyonla müziğin giremediği alan, ulaşamadığı köşe kalmamıştır. Artık müzik dinlemek hem de dünya ölçüsünde ün salmış eserleri tanınmış çalgıcılardan dinlemek, bir mesele olmaktan çıkmıştır. Bunlar, dinleyicilerin müzik seviyelerinin yükselmesi yolunda değerli olanaklardır. Dinleyicilerin, seviyesinin yükselmesi ise sanatçıları yetkinliğe ve özgürlüğe doğru itelemek bakımından özellikle önemlidir.

★

Amerika'nın yirminci yüzyıl müzik dünyasına armağanı caz, Birinci Dünya Savaşından hemen sonra Avrupa'yı kapladı, çok geçmeden ciddi müzikçilerin dikkatini çekti ve Avrupa müziğine yeni bir renk soktu.

Yirminci yüzyıl, Doğu Avrupa'nın, Asya ve Afrika'nın canlı ve hareketli halk müzikleriyle fazlasiyle ilgilenmişti. Avrupalı sanatçılar "Primitivisme" adını alan bu akımın etkisiyle egzotik olan her şeye karşı hassas hale gelmişlerdi. Ritm alanındaki zenci dehasının ürünü olan ve coşkunluğuyla büyük şehir hayatını dile getirdiği kabul edilen caz müziği, Avrupa'da bu hava içinde karşılandı.

George Gershwin, caz deyiminin, hepsi de gürültülü ve hızlı olan en aşağı beş-altı türlü müzik için kullanıldığını, bunların en belirgin özelliklerinin ritm olduğunu, önem bakımından sesler arasındaki aralıkların ritmden sonra geldiğini söyler.

Caz müziğiyle ciddi olarak ilgilenen Avrupalı besteciler arasında Debussy, Ravel, Milhaud, Honegger, Hindemith, Krenek, Kurt Weil ve Constantin Lambert var-

dı. Daha eski bir müzik geleneğine sahip olan Avrupalı besteciler bir sanat dalı olarak cazın olanaklarını Amerikalı meslekdaşlarından önce ortaya çıkarmışlardır.

★

Dinleyiciler, yirminci yüzyıl müziğinin yeni denemelerine ait ilk ürünlerden bazılarını çok kötü karşılamışlardı.

Arnold Schönberg'in, ekspresyonist eserlerin belki en güzel örneği olan, "Pierrot Lunaire" adlı bestesinin ekim 1912'de Berlin'deki çalınışında eseri beğenenlerle esere katlanamıyanlar arasında çekişmeler olmuş, dinleyiciler birbirlerine girmişlerdi. Bu kargaşalıklarda dayak yiyen, hattâ bayılan vardı.

Mart 1913'te Viyana'da Arnold Schönberg'in ve öğrencilerinin müziğine ayrılan bir konserde, gülen, ıslık çalan, bağıran dinleyicileri yatıştırmak için polisin yardımına başvurulmuştu.

İgor Stravinsky'nin "Le Sacre du Printemps" - Bahar Âyini - adlı eserinin mayıs 1913'te Paris'teki çalınışında salonu seyircilerin çıkardığı gürültüler o derece kaplamıştı ki, orkestranın sesi çoğu zaman hiç duyulmuyordu. Kaynaşan dinleyici topluluğunun bir kısmı eseri beğeniyor, bir kısmı şiddetle yeriyordu. Dinleyiciler arasındaki tanınmış sanatçıların bile besteyi karşılayışları inanılmayacak kadar birbirinden ayrıldı. Maurice Ravel zaman zaman "deha" diyerek, Claude Debussy heyecandan sapsarı kesilmiş, çevresindekilere susmaları için yalvararak müziği beğeni ile dinliyorlardı. Camille Saint-Saëns ise, eserin daha başlarında yerinden fırlamış, besteye acı bir tenkit savurmuş ve tiyatroyu terketmişti.

Alban Berg'in 1925 yılı aralığında Berlin'de sahne-

ye konan atonal operası, Wozzeck'i seyrettikten sonra, bir eleştirmeci şöyle yazmıştı: "Kendimi bir tiyatroda değil, de bir deliler evinde sandım." Ve kasım 1925'de aynı operanın Prag'da temsili öylesine gürültü çıkarmıştı ki, resmî makamlar şehrin düzenini korumak amaciyle operanın oynanmasına engel olmuşlardı.

1923'ten sonra on iki ses tekniğinde (dodekafoni) beste yapan Arnold Schönberg'in karşılaştığı mukavemet sürüp gittiğinden besteci, günden güne konser salonlarından ve eleştirmeciler çevresinden uzaklaşmak ve Viyana'da özel bir dernek kurmak zorunda kaldı. Derneğin ancak yeniliklere anlayışla yanaşan eleştirmecilere ve dinleyicilere açık salonundadır ki, kendisinin ve öğrencilerinin eserleri sükûnet içinde çalınabildi.

Bu kadar şiddetli dinleyici tepkileri yaratan eserler çığır açıcı ciddî denemelerin ürünleriydi. Dikkate değer ki, dinleyicilerin tepkileri, şiddetleri ölçüsünde sürekli olmamıştır. Dinleyiciler gerek bu eserlere, gerekse bu yollarda sonradan yazılanlara alışmakta fazla gecikmediler. Ve yirminci yüzyıl müziğinin alışılması en güç denemesi olup, 1940 yılına kadar Alman kültür sınırları içinde kalan on iki ses tekniği, Luigi Dallapiccola ile İtalya'ya, René Leibowitz ile Fransa'ya sağlamca yerleşti.

1958 yılında Venedik'te yapılan Milletlerarası Çağdaş Müzik Festivalinde yetmiş altı yaşındaki İgor Stravinski yeni bir bestesinin çalınışını yönetti. "Threni" adını taşıyan bu eser, bestecinin bir zamanlar küçümsediği on iki ses tekniğiyle bestelenmişti. Çeşitli memleketlerden gelmiş kalabalık ve seçkin bir dinleyici topluluğu bu girift eseri sükûnetle ve yadırgamadan dinledi. Stravinski "Üç Büyük Viyanalı"nın tekniğini ustalıkla kullanmıştı. "Time"in müzik muhabiri, dergisine gönderdiği telgrafta eseri şöyle yargılıyordu: "On iki ses tekniğiyle yaz-

makta hâlâ tereddüt eden başka bestecileri de etkilemesi muhtemel, önemli ve dokunaklı bir eser."

★

Amerikalı besteci Aron Copland, eserlerinin dinleyiciler tarafından kavranmasında arzettikleri kolaylık, ya da güçlük bakımından yirminci yüzyıl bestecilerinden bazılarını şöyle sınıflandırmıştır:

Çok kolay: Vaughan Williams, Virgil Thomson, Eric Satie, Francis Poulenc, Haçaturyan, Şostakoviç ve ilk besteleriyle Schönberg, Stravinski.

Pek güç değil: Prokofiev, Roy Harris, Villa-Lobos, Ernst Bloch, William Walton.

Biraz güç: Bela Bartok, Chavez, Milhaud, William Schumann, Honegger, Britten, Hindemith, Walter Piston ve (ilk besteleri müstesna) Stravinski.

Çok güç: Schönberg (ilk eserleri müstesna), Alban Berg, Anton Webern, Varese, Krenek, Charles İves, Roger Sessions.

O. F. Ö.

BATI MÜZİĞİNDEN SEÇME YÜZ ESER

ODA MÜZİĞİ

BEETHOVEN — Si bemol majör yaylı sazlar kuarteti, Op. 18, No. 6. / Mi minör yaylı sazlar kuarteti, Op. 59, No. 2. / Do diyez yaylı sazlar kuarteti, Op. 131. / La majör keman ve piyano sonatı (Kreutzer).

BRAHMS — Sol minör piyano ve yaylı sazlar kuarteti. / Fa minör piyano ve yaylı sazlar kenteti.

FRANCK — La majör keman ve piyano sonatı.

HAYDN — Re majör yaylı sazlar kuarteti, Op. 64, No. 5. / Si bemol yaylı sazlar kuarteti, Op. 76, No. 4.

MOZART — Si bemol yaylı sazlar kuarteti, K. 458 (Hunt). / Do majör yaylı sazlar kuarteti, K. 465 (Dissonant). / Klârnet ve yaylı sazlar için La majör kentet.

SCHUBERT — La minör yaylı sazlar kuarteti, Op. 29. / La majör piyano ve yaylı sazlar kenteti.

SCHUMANN — Mi bemol piyano ve yaylı sazlar kenteti.

KORO MÜZİĞİ

BACH — St. Matthieu'ye göre passion. / Si minör mes, (âyin).

BEETHOVEN — Missa Solemnis.

HAENDEL — Messiah.

MENDELSSOHN — Elijah.

ORKESTRA MÜZİĞİ (Konçertolar)

BACH — Brandenburg Konçertoları, No. 1-3.
BARTOK — Orkestra konçertosu.
BEETHOVEN — Mi bemol majör 5 No. lu konçerto (Emperor), piyano ve orkestra için. / Re majör konçerto, keman ve orkestra için.
BRAHMS — Si bemol majör, 2 No. lu konçerto, piyano ve orkestra için. / Re majör konçerto, keman ve orkestra için.
CHOPIN — Mi minör, 1 No. lu konçerto, piyano ve orkestra için.
ÇAYKOVSKİ — Si bemol majör, 2 No. lu konçerto, piyano ve orkestra için. / Re minör konçerto, keman ve orkestra için.
GRIEG — La minör konçerto, piyano ve orkestra için.
HINDEMITH — Konçerto, orkestra için.
LISZT — 1 No. lu konçerto, piyano ve orkestra için.
MENDELSSOHN — Mi minör konçerto, keman ve orkestra için.
RAHMANİNOV — Do minör, 2 No. lu konçerto, piyano ve orkestra için. / 3 No. lu konçerto.
SCHUMANN — La minör konçerto, piyano ve orkestra için.

ORKESTRA MÜZİĞİ (Senfoniler)

BEETHOVEN — Mi bemol, 3 No. lu senfoni (Eroika). / Do minör 5 No. lu senfoni. / Re minör 9 No. lu senfoni.
BERLIOZ — Fantastik senfoni.
BRAHMS — Do minör, 1 No. lu senfoni.
ÇAYKOVSKİ — Fa minör 4 No. lu senfoni. / Si minör 6 No. lu senfoni (Patetik).

DVORAK — Mi minör 5 No. lu senfoni (Yeni Dünyadan).
FRANCK — Re minör senfoni.
HAYDN — Sol majör 88 No. lu senfoni. / Re majör 104 No. lu senfoni.
HINDEMITH — Mathis der Maler senfonisi.
MENDELSSOHN — La majör 4 No. lu senfoni.
MOZART — Sol minör 40 No. lu senfoni. / Do majör 41 No. lu senfoni.
PROKOFİEV — Re majör Klasik Senfoni.
SCHUBERT — Si minör 8 No. lu senfoni (Bitmemiş). / Do majör 9 No. lu senfoni.
SCHUMANN — Mi bemol 3 No. lu senfoni (Rhen senfonisi).
SIBELIUS — Re majör 2 No. lu senfoni. / 4 No. lu senfoni. / 7 No. lu senfoni.
STRAVİNSKİ — Üç muvmanlı senfoni.
ŞOSTAKOVİÇ — Fa majör 1 No. lu senfoni. / 5 No. lu senfoni. / 7 No. lu senfoni. / 9 No. lu senfoni. / 11 No. lu senfoni.

ORKESTRA MÜZİĞİ (Çeşitli)

BEETHOVEN — Leonore uvertürü, No. 3.
ÇAYKOVSKİ — Fındık Kıran süiti. / Kuğu Gölü süiti. / Romeo ile Juliette.
DEBUSSY — L'Après-midi d'un Faune.
DE FALLA — El Amor Brujo.
GRIEG — Peer Gynt süiti.
HONEGGER — Pasifik 231.
LISZT — Prelüdler.
MENDELSSOHN — Bir Yaz Gecesi Rüyası, süit.
MUSORGSKİ — Bir Sergide Resimler (Orkestrasyon Ravel'in). / Polovtsi dansları.

PROKOFİEV — Peter'le Kurt.
RAVEL — Bolero.
RİMSKİ-KORSAKOV — Şehrazad. / İspanyol Capriccıosu.
SİBELİUS — Finlândia.
STRAVİNSKİ — Bahar Âyini. / Ateş Kuşu, süit.
VAUGHAN WILLIAMS — Tallis'in bir temi üzerine Fantazi.
WAGNER — Siegfried Idyll'i. / Faust uvertürü.
WEBER — Der Freischütz uvertürü.

SOLO SAZ MÜZİĞİ

BACH — Seçilmiş org eserleri. / Seçilmiş klâvier eserleri. / Chaconne, keman için.
BEETHOVEN — Do diyez minör sonat (piyano için).
CHOPIN — Prelüdler (piyano). / Seçilmiş piyano parçaları. / Si bemol minör sonat (piyano).
DEBUSSY — Preludes. / Estampes. / Images (piyano için).
PAGANİNİ — Caprices, Op. 1 (keman için).
SCHUMANN — Karnaval (piyano için).

SES MÜZİĞİ (Tek ses)

SCHUBERT — Seçilmiş şarkılar.
SCHUMANN — Dichterliebe.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5

Müziğin Kaynakları 7

Bach'tan Önce 11

Johann Sebastian Bach 23
Doğumu : Eisenach, 21 mart 1685
Ölümü : Leipzig, 28 temmuz 1750

George Friedrich Haendel 28
Doğumu : Halle, 23 şubat 1685
Ölümü : Londra, 14 nisan 1759

Joseph Haydn 34
Doğumu : Rohrau, 31 mart 1732
Ölümü : Viyana, 31 mayıs 1809

Wolfgang Amadeus Mozart 41
Doğumu : Salzburg, 27 ocak 1756
Ölümü : Viyana, 5 aralık 1791

Ludwig van Beethoven 48
Doğumu : Bonn, 16 aralık 1770
Ölümü : Viyana, 26 mart 1827

Niccolo Paganini 54
Doğumu : Cenova, 27 ekim 1782
Ölümü : Nice (Sardinia), 27 mayıs 1840

Karl Maria von Weber 58
Doğumu : Eutin, Oldenburg, 18 kasım 1786
Ölümü : Londra, 5 haziran 1826

Franz Schubert 65
Doğumu : Viyana, 31 ocak 1797
Ölümü : Viyana, 19 kasım 1828

Hector Louis Berlioz 71
Doğumu : La Côte-Sainte-André, 11 aralık 1803
Ölümü : Paris, 8 mart 1869

Felix Mendelssohn-Bartholdy 78
Doğumu : Hamburg, 3 şubat 1809
Ölümü : Leipzig, 4 kasım 1847

Frédéric Chopin 83
Doğumu : Varşova, 22 şubat 1810
Ölümü : Paris, 17 kasım 1849

Robert Schumann 91
Doğumu : Zwickau, 8 haziran 1810
Ölümü : Bonn, 29 temmuz 1856

Franz Liszt 97
Doğumu : Raiding, 22 ekim 1811
Ölümü : Bayreuth, 31 temmuz 1886

Wilhelm Richard Wagner 103
Doğumu : Leipzig, 22 mayıs 1813
Ölümü : Venedik, 13 şubat 1883

César Franck 110
Doğumu : Liège, 10 aralık 1822
Ölümü : Paris, 8 kasım 1890

Edouard Lalo 115
Doğumu : Lille, 27 ocak 1823
Ölümü : Paris, 22 nisan 1892

Bedrich Smetana 120
Doğumu : Litomischl, 2 mart 1824
Ölümü : Prag, 12 mayıs 1884

Johannes Brahms 126
Doğumu : Hamburg, 7 mayıs 1833
Ölümü : Viyana, 3 nisan 1897

Aleksandr Borodin 132
Doğumu : Petersburg, 11 kasım 1833
Ölümü : Petersburg, 27 şubat 1887

Camille Saint-Saëns 138
Doğumu : Paris, 9 ekim 1835
Ölümü : Cezayir, 16 aralık 1921

Modest Piyotroviç Musorgski 143
Doğumu : Pskov, 21 mart 1839
Ölümü : Petersburg, 28 mart 1881

Piyotr İlyiç Çaykovski 148
Doğumu : Votinsk, 7 mayıs 1840
Ölümü : Petersburg, 6 kasım 1893

Antonin Dvorak 154
Doğumu : Nelahozeves, 8 eylül 1841
Ölümü : Prag, 1 mayıs 1904

Edvard Grieg 159
Doğumu : Bergen, 15 haziran 1843
Ölümü : Bergen, 4 eylül 1907

Nikola Rimski-Korsakov 164
Doğumu : Tikhvin, 18 mart 1844
Ölümü : Petersburg, 21 haziran 1908

Gabriel Fauré 171
Doğumu : Pamiers, 12 mayıs 1845
Ölümü : Paris, 4 kasım 1924

Claude Debussy 174
Doğumu : Saint-Germain-en-Laye, 22 ağustos 1862
Ölümü : Paris, 25 mart 1918

Jean Sibelius 180
Doğumu : Tavastehus, 8 aralık 1865
Ölümü : Helsinki, 20 eylül 1957

Ralph Vaughan Williams 186
Doğumu : Ampney, 12 ekim 1872
Ölümü : Londra, 26 ağustos 1958

Sergey Rahmaninov 193
Doğumu : Onega, 1 nisan 1873
Ölümü : California, 28 mart 1943

Arnold Schönberg 200
Doğumu : Viyana, 13 eylül 1874
Ölümü : California, 13 temmuz 1951

Maurice Ravel 207
Doğumu : Ciboure, 7 mart 1875
Ölümü : Paris, 28 aralık 1937

Manuel De Falla 213
Doğumu : Cadix, 23 kasım 1876
Ölümü : Alta Garcia, 14 kasım 1946

Bela Bartok 220
Doğumu : Nagyszentmiklos, 25 mart 1881
Ölümü : New York, 26 eylül 1945

İgor Stravinski 226
Doğumu : Oranienbaum, 17 haziran 1882
Ölümü : (Sağdır)

Alban Berg 232
Doğumu : Viyana, 9 şubat 1885
Ölümü : Viyana, 24 aralık 1935

Sergey Prokofiev 237
Doğumu : Ekaterinoslav, 23 nisan 1891
Ölümü : Moskova, 4 mayıs 1953

Arthur Honegger 244
Doğumu : Le Havre, 10 mart 1892
Ölümü : 1955.

Paul Hindemith 248
Doğumu : Hanau, 16 kasım 1895
Ölümü : (Sağdır)

Dimitri Şostakoviç 252
Doğumu : Leningrad, 25 eylül 1906
Ölümü : (Sağdır)

Yirminci Yüzyıl Müziği 260
Batı Müziğinden Seçilmiş Yüz Eser 268

İÇİNDEKİ KOMPOZİTÖRLER

(Alfabe sırasiyle)

Johann Sebastian Bach 23
Bela Bartok 220
Ludwig van Beethoven 48
Alban Berg 232
Hector Berlioz 71
Aleksandr Borodin 132
Johannes Brahms 126
Frédéric Chopin 83
Piyotr İlyiç Çaykovski 148
Claude Debussy 174
Antonin Dvorak 154
Manuel de Falla 213
Gabriel Fauré 171
César Franck 110
Edvard Grieg 159
George Friedrich Haendel 28
Joseph Haydn 34
Paul Hindemith 248
Arthur Honegger 244
Edouard Lalo 115
Franz Liszt 97
Felix Mendelssohn-Bartholdy 78
Wolfgang Amadeus Mozart 41
Modest Musorgski 143
Niccolo Paganini 54
Sergey Prokofiev 237

Sergey Rahmaninov 193
Maurice Ravel 207
Nikola Rimski-Korsakov 164
Camille Saint-Saëns 138
Arnold Schönberg 200
Franz Schubert 65
Robert Schumann 91
Jean Sibelius 180
Bedrich Smetana 120
İgor Stravinski 226
Dimitri Şostakoviç 252
Richard Wagner 103
Karl Maria von Weber 58
Ralph Vaughan Williams 186



Yol gösterici, rehber kitap nevinden faydalı eserleri okurlarımıza sunmak üzere açtığımız bu seride size dünya kompozitörlerinin en büyüklerinden kırkını, hayat ve eserleriyle ele alan bu kitabı sunuyoruz. Memleketimizde bu alanda meydana getirilmiş eserlerin ilki olan bu kitapta en sevdiğiniz müzikçileri, türlü yönleri ve sanat özellikleri ile daha iyi tanımak fırsatını bulacaksınız.

8 lira